

EWA PODNIESIŃSKA

BARBARA WYCZÓŁKOWSKA-ŁOTOCKA

ŚLADY PAMIĘCI

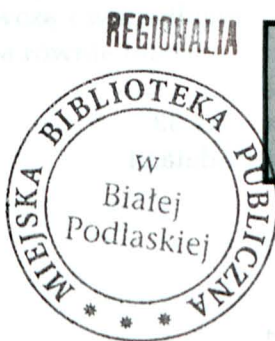
**O 30 POLESKIEJ DYWIZJI PIECHOTY
ARMII KRAJOWEJ**

EWA PODNIESIŃSKA
BARBARA WYCZÓŁKOWSKA-ŁOTOCKA

ŚLADY PAMIĘCI

O 30 POLESKIEJ DYWIZJI PIECHOTY
ARMII KRAJOWEJ

Miejska Biblioteka Publiczna
Biała Podlaska

127439

725.94 : 94(438).082.2

Biała Podlaska
2010

Copyright © by Ewa Podniesińska and Barbara Wyczółkowska-Łotocka

Redakcja techniczna i projekt okładki:
Roman Łaziuk

*Do Działu Regionalnego Miejskiej
Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej
prekazyj zachowaj*

Barbara Wyczółkowska-Łotocka

Biała Podlaska, styczeń 2011

Wydawca: „INTERGRAF”
Międzyrzec Podlaski, ul. Warszawska 33
tel. (083) 371 75 37, e-mail: intergraf@data.pl

ISBN 978-83-62113-10-1

Skład, druk i oprawa:
Usługowy Zakład Poligraficzny „INTERGRAF”
Międzyrzec Podlaski, ul. Warszawska 33

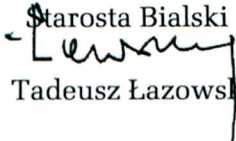
Szanowni Państwo

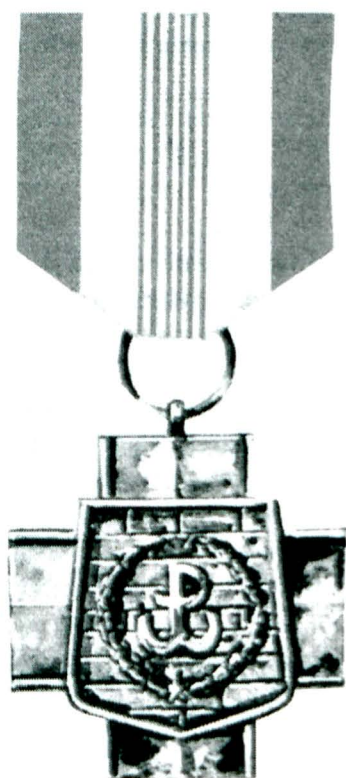
Oddajemy w Państwa ręce kolejną książkę Pań Ewy Podniesińskiej i Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej. Tym razem w kręgu zainteresowań autorek znalazła się 30 Poleska Dywizja Piechoty Armii Krajowej. Powstanie tej publikacji poprzedzone zostało ogromną pracą badawczą. Autorki, by rzetelnie przybliżyć czytelnikowi historię, dotarły do wielu miejscowości, z którymi związana była 30 PD AK. Dzięki ich analitycznej pracy możemy poznać działalność konspiracyjną PD, dywersyjną, sabotażową oraz wywiadowczą. Zawarte w książce liczne fotografie wiernie obrazują miejsca związane z dywizją.

Autorki w swojej książce przedstawiają również bohaterską obronę Twierdzy Brzeskiej. Do jej obrony sformowano Zgrupowanie „Brześć”, w skład którego wchodził m.in. batalion marszowy 34 pp z Białej Podlaskiej.

Po raz kolejny Panie Ewa Podniesińska i Barbara Wyczółkowska-Łotocka okazały się znawczyniami wiedzy o tych, którzy na naszych terenach przelewali krew za wolność naszego kraju.

Praca Pań ma za zadanie poszerzenia wiedzy historycznej o naszym regionie. Skierowana jest w sposób szczególny do osób młodych, dla których lektura książki będzie wspaniałą lekcją patriotyzmu i umiłowania Ojczyzny. Mam nadzieję, że autorki będą kontynuowały swoją pracę badawczą i w niedługim czasie w ramach Biblioteczki Białskiej ukaże się trzecia równie interesująca pozycja obu autorek.

Starosta Bialski

Tadeusz Łazowski

Krzyż Armii Krajowej

OD AUTOREK

Po „Śladach pamięci o Oddziale Partyzanckim „Zenona” 34 pp 9 Podlaskiej Dywizji Armii Krajowej” przekazujemy Czytelnikom odszukane przez nas „Ślady pamięci o 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej”. Przywołujemy pamięć o działalności konspiracyjnej podczas okupacji niemieckiej i sowieckiej na Polesiu i Podlasiu poprzez akcje dywersyjne, działania w Związku Walki Zbrojnej, „Wachlarzu”, Kedywie, Uderzeniowych Batalionach Kadrowych, oddziałach partyzanckich, które weszły w skład odtwarzanej 30 Poleskiej DP AK. Działalność konspiracyjna nie byłaby możliwa bez pomocy i wsparcia ludności cywilnej.

W rozdziale „Z kroniki pamięci i wspomnień” staramy się przybliżyć sylwetki tych, którzy walczyli o Wolność i Niepodległość Ojczyzny, przedstawiamy Ich działalność zanim znaleźli się w szeregach 30 Poleskiej DP AK oraz po jej rozwiązaniu.

W publikacja przedstawiam wykaz zdjęć, alfabetycznie przedstawione miejscowości, w których odszukałyśmy ślady pamięci o 30 Poleskiej DP AK oraz wyjaśnienia skrótów nazw organizacji, grup bojowych i oddziałów partyzanckich.

Zdajemy sobie sprawę, że odszukane przez nas ślady pamięci nie wyczerpują tematu.

Dziękujemy wszystkim, którzy przyczynili się do powstania niniejszej książki. Szczególne podziękowania składamy:

Pani Barbarze Wachowicz,

Panu Mirosławowi Spiechowiczowi – Prezesowi Okręgu Poleskiego
Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej,

Pani Dorocie Woźny – Dyrektor Szkoły im. 30 Poleskiej Dywizji
Piechoty Armii Krajowej,

Panu Tadeuszowi Łazowskiemu – staroście powiatu bialskiego,

Pani Annie Zerynger,

Pani Annie Łacic-Wojtkiewicz,

Pani Wandzie Urbanowicz

oraz

Wydawnictwu „INTERGRAF” w Międzyrzecu Podlaskim

Autorki

WSTĘP

30 Poleska Dywizja Piechoty Armii Krajowej jest kontynuatorką chlubnych tradycji 30 Dywizji Wojska Polskiego, powstałej z polskich pułków syberyjskich utworzonych w Rosji w latach 1917/1918 i uczestniczących w walkach o odzyskanie i utrzymanie niepodległości.

W okresie II Rzeczypospolitej w skład 30 Dywizji Piechoty wchodziły:

82 pułk piechoty – Brześć,

83 pułk piechoty – Kobryń,

84 pułk piechoty – Pińsk,

artyleria dywizyjna oraz służby.

Ostatnim dowódcą 30 Dywizji Piechoty był gen. bryg. Leopold Cehak.

W kampanii wrześniowej 1939 roku 30 Dywizja Piechoty wchodziła w skład Grupy Operacyjnej „Piotrków” – dowódca gen. bryg. Wiktor Thommée – należącej do dowodzonej przez gen. dyw. Juliusza Rómmla Armii „Łódź”. W jej składzie Dywizja walczyła na osi Szczerców – Bełchatów – Piotrków – Widawa (skąd wyłączono z niej 30 dywizjon artylerii ciężkiej kierując go do obrony Warszawy) – Radomsko, wycofując się w walkach do Modlina. Niezależnie, do 9 września bronił Twierdzy Brzeskiej pozostawiony tam batalion 82 pułku piechoty pod dowództwem kpt. Wacława Radziszewskiego. W Modlinie 30 Dywizja Piechoty broniła Twierdzy do 29 września 1939 r.

W międzyczasie gen. bryg. Franciszek Kleeberg gromadził jednostki ośrodków zapasowych kilku dywizji, między nimi 30 DP, oraz cofające się pod naporem wojsk sowieckich (po 17 września) pododdziały Flotylli Pińskiej i jednostki KOP. Scalonym oddziałom nadano nazwę Samodzielna Grupa Operacyjna „Polesie”. Walcząc w tym związku od 21 września zapasowe oddziały 30 DP wzięły udział w ostatniej bitwie kampanii wrześniowej stoczonej pod Kockiem i zakończonej kapitulacją 6 października 1939 r.

Już w październiku 1939 r. na Polesiu, mimo systematycznych deportacji Polaków przez sowieckich okupantów, siły patriotyczne (wśród nich byli żołnierze i rezerwiści 30 DP) rozpoczęły działalność konspiracyjną skupiając się głównie w ramach organizacji Służba Zwycięstwu Polski.

Pierwszymi formami działania były: gromadzenie broni, propaganda i tajne nauczanie. Po ataku Niemiec na ZSRR i zawarciu sojuszniczych porozumień powstały wcześniej z SZP Związek Walki Zbrojnej, obok form wymienionych rozwinął na Polesiu żywą działalność wywiadowczą i dywersyjną.

W 1941 r. komendantem Okręgu Poleskiego ZWZ (od lutego 1942 – AK) mianowany został ppłk „Adam” „Ordyński” – Franciszek Faix. Jego zastępcą i szefem sztabu Okręgu, wiosną 1942 r. mianowano mjr/ppłk Stanisława Dobrskiego „Żuka”. Jesienią tegoż roku został on komendantem Okręgu Poleskiego AK i pełnił tę funkcję do wiosny 1944 r.

Niezależnie od służb Okręgu, od 1941 r. działała na Polesiu sieć III Odcinka organizacji „Wachlarz”, powołanej przez KG AK do prowadzenia wywiadu i dywersji na zapleczu niemieckiego frontu wschodniego. Dowódcą III Odcinka „Wachlarza” był do listopada 1942 r. (aresztowanie) kpt. cc „Wania” – Alfred Paczkowski (odbity w styczniu 1943 r. z więzienia w Pińsku przez por. cc Jana Piwnika – „Ponurego”). Po kpt. „Wani” aż do rozwiązania „Wachlarza” w połowie 1943 r. komendantem III Odcinka był kpt. cc Bolesław Kontrym – „Żmudzin”.

Żołnierze III Odcinka w znacznej części znaleźli się później w szeregach 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej, podobnie jak kadra działających w Okręgu Poleskim oddziałów Kedywu (z-ca d-cy Kedywu por. „Cezary” Zygmunt Szkudelski, ppor. „Bończa” Sergiusz Szoryn, d-ca Kedywu na Polesiu kpt. „Bazyli” – Jan Kowal) prowadzących żywą i wielce skuteczną działalność dywersyjną i sabotażową (szczególnie na kolei) oraz wywiadowczą i likwidacyjną.

Wiosną 1942 r. na Polesiu rozpoczęły działania bojowe oddziały partyzanckie ppor. „Lucjana” Lucjana Szydłowskiego i kpr. „Znajdy” Albina Znajewskiego. Później przystąpiono do organizowania oznaczonych kryptonimami „Watra” kadrowych oddziałów partyzanckich:

„Watra” I – d-ca por. „Wrzos” „Jur” – Wojciech Zbilut,

„Watra” II – d-ca sierż. „Matros” – Czesław Kamiński (w wigilię 1943 r. oddział osaczony i wybity przez partyzantów sowieckich)

„Watra” III – d-ca por. „Kapelan” „Franciszek” – ks. Franciszek Muchnacki (wiosną 1944 r. oddział osaczony i wybity przez Niemców)

„Watra” IV – d-ca por. „Marek” – Stanisław Nabiałek.

Walcząc w niezmiernie trudnych warunkach etnicznych i operacyjnych oddziały te przeprowadziły wiele udanych akcji i zadały nieprzyjacielowi duże straty.

28 maja 1944 r., po trwających dwa miesiące przygotowaniach w Warszawie wyruszył na Polesie kadrowy oddział (kryptonim „Dawid”) 84 pp pod dowództwem kpt. cc „Wani” – Alfred Paczkowski. Zastępca d-cy por. „Cezary” – Zygmunt Szkudelski. Żołnierze rekrutowali się głównie z oddziałów warszawskiego Kedywu i Baszty. Oddział sforsował Bug w rejonie Serpelic i rozpoczął działania w Okręgu Poleskim AK, najcięższy bój tocząc 29 czerwca 1944 roku pod Mańczakami, a najbardziej zwycię-

ski 5 lipca pod Ruskowem, przebijając się przez pierścień oblawy niemieckiej. Oddział dążył na koncentrację 30 Poleskiej DP AK w rejonie Platerowa. Koncentrację wyznaczył na 6 lipca d-ca Dywizji, a zarazem nowy komendant Okręgu Poleskiego ppłk cc „Trzaska” „Leśny” – Henryk Krajewski (nominacja ppłk „Trzaski” z dn. 17 VI 1944 r.)

Szefem sztabu mianowany został mjr „Borek” Tomasz Zan, oficerem operacyjnym – por. kaw. cc „Dolina” Alfred Whitehead, adiutantem – ppor. cz.w. „Horba” Józef Alicki. Dowódcami pułków mianowani zostali: 82 pp – mjr cc „Grzmot” Stanisław Trondowski, 83 pp – por. „Jur” Wojciech Zbilut (nie doszło do realizacji tego fragmentu planu mob. bowiem „Watra” I kadrowy oddział 83 pp został wraz ze swym dowódcą zagarnięty przez sowietów), 84 pp – kpt/mjr cc „Wania” Alfred Paczkowski (ranny pod Mańczakami został odwieziony do Warszawy).

Nieobecność d-cy pułku spowodowała, iż oddziały 84 pp (I batalion – d-ca por. „Cezary” Zygmunt Szkudelski, a po jego zranieniu pełniący obowiązki d-cy ppor. „Bończa” Sergiusz Szoryn), włączono później do 82 pp, podobnie jak przybyły z Podlasia Uderzeniowy Batalion Kadrowy Konfederacji Narodu dowodzony przez por. Czesława Grądzkiego „Krzemień” „Łoś”.

Organizująca się Dywizja nie zaprzestała walki. Od 13 lipca, na rozkaz ppłk. „Trzaski”, dowodzone przez mjr „Grzmota” oddziały atakowały wycofującego się nieprzyjaciela szosą Wysokie Litewskie – Drohiczyn i w rejonie Makarowo – Tokary – Wilanowo powodując duże straty u wycofujących się. Współdziałając z nacierającą Armią Czerwoną (65 Armia gen. Batowa) rozeznano i opanowano przeprawę na Bugu k/Siemiatycz. Do Dywizji dołączyły nowe oddziały i napływali ochotnicy.

W dniu wybuchu Powstania Warszawskiego Dywizja liczyła ponad 1500 żołnierzy. Z miejsca kolejnej koncentracji – Grabanowa k/Białej Podlaskiej Dywizja wykonując rozkaz Komendy Głównej AK rozpoczęła marsz ku Warszawie, rozdrabniając się dla łatwiejszego przejścia sowieckiej bariery. Ponowną koncentrację Dywizji wyznaczono w dogodnym dla podejścia do Wisły rejonie wsi Siwianka – Glinianka k/Otwocka. 18 sierpnia dotarła tam większość oddziałów. Tylko nieliczne zostały przechwycone przez sowietów. Jako jedyny związek operacyjny Armii Krajowej podążający ze wschodu 30 Poleska DP AK dotarła do przedpoja walczącej Warszawy. 19 sierpnia z dowództwem Dywizji nawiązali kontakt oficerowie sztabowi Armii Czerwonej.

Pod pretekstem skierowania na nadwiślański przyczółek, znaczną część oddziałów Dywizji skierowano do miejscowości Dębe Wielkie i tam rozbrojono. Bezpośrednio po rozbrojeniu oficerów przewieziono do Brze-

ścia, a stamtąd do obozu NKWD w Riazaniu. Pozostali żołnierze zostali przewiezieni pod konwojem do obozu w Majdanku k/Lublina, gdzie dokonano selekcji.

Części żołnierzy udało się ucieczka z obozu. Z pozostałych część wywieziono do obozu internowania w Borowiczach w ZSRR, część wcielono do armii Berlinga, a część odmawiających służby u Berlinga skierowano do kompanii karnych.

Jednak nie wszystkie oddziały 30 DP AK zostały aresztowane i rozbrojone przez sowietów. Niezależnie od uciekinierów z Majdanka, którzy kierowali się w stronę Otwocka, szereg oddziałów, które nie zdążyły na koncentrację w Grabanowie, kierowało się na koncentrację k/Otwocka.

Oddziały te uniknęły rozbrojenia w dniu 19 sierpnia i przechodziły teraz do konspiracji. Uniknęli aresztowania: d-ca dyw. ppłk „Trzaska”, ppor. „Horba” oraz d-cy komp. ppor. „Ludwik” Jerzy Kazimierski, ppor. „Zbyszek” Zbigniew Bogacki, ppor. „Bończa” Sergiusz Szoryn, ppor. „Kuszel” Romuald Barycki. W siedleckim szpitalu przebywał por. „Cezary” Zygmunt Szkudelski.

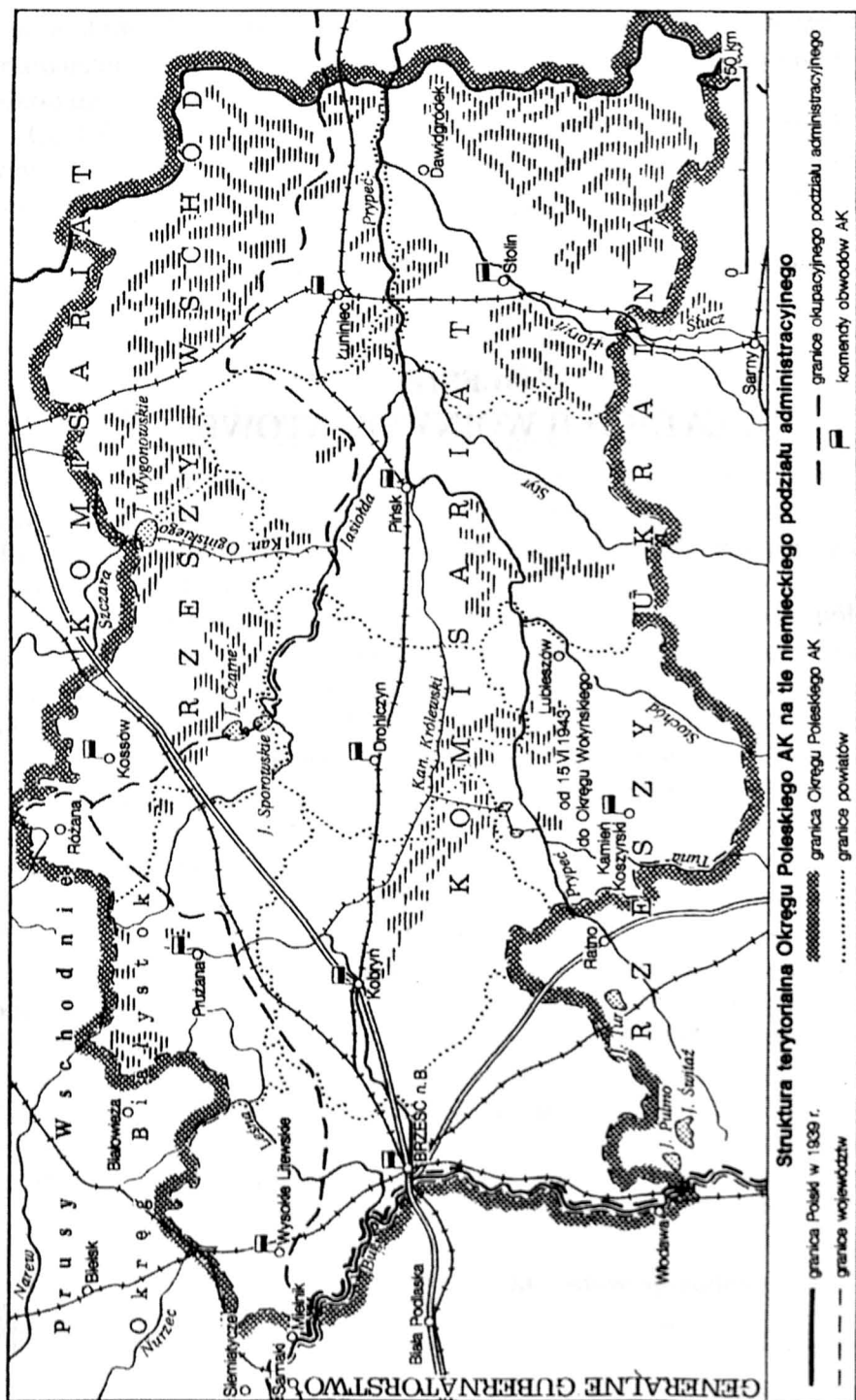
Nawiązano ponownie łączność z Brześciem. Uzgodniono współdziałanie z dowództwem 9 Podlaskiej DP AK, Okręgami Lubelskim i Białostockim. Nie rezygnując z zamiaru przebicia się do Warszawy przystąpiono do odtwarzania 84 pp. Nie udało się jednak dołączyć do oddziałów warszawskich. Żołnierze 30 DP AK, którzy uniknęli internowania, w niewielkich pododdziałach zalegali we wsiach w okolicach Otwocka i Celestynowa czekając na dalsze rozkazy i szykując się do konspiracji i samoobrony.

W listopadzie 1944 r. NKWD pochwyliło ppłk. „Trzaskę”. Po rozwiązaniu Armii Krajowej – 30 Dywizję rozformowano w lutym 1945 roku. Planowano przesunięcie kadry na ziemie odzyskane.

Plan ten nie został zrealizowany. Grupy żołnierzy 30 Dywizji weszły do oddziałów organizacji podziemnych, głównie W i N, gdzie trwały na ogół do 1947 roku. Sieć terenowa Armii Krajowej na Polesiu została przez NKWD niemal doszczętnie zniszczona. Jednak podjęto tam raz jeszcze działania niepodległościowe, tworząc w roku 1946 w Brześciu, Kobryniu, Peliszczach i Horodcu Związek Obrońców Wolności zlikwidowany przez NKWD w roku 1948. Również i czyn Z.O.W. należy do żołnierskiej tradycji Okręgu Poleskiego Armii Krajowej i jej 30 Poleskiej DP.

Mirosław Spiechowicz ps. „Sokół”

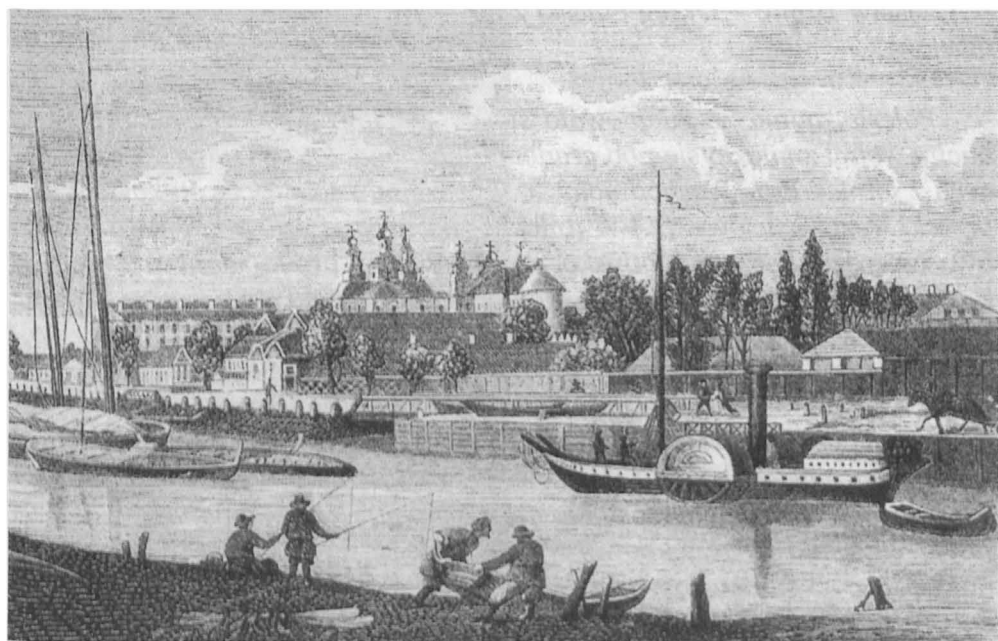
**POLESIE
W LATACH II WOJNY ŚWIATOWEJ**

Struktura terytorialna Okręgu Poleskiego na tle niemieckiego podziału administracyjnego w: Okręg Poleski ZWZ - AK w latach 1939 - 1944. Czesław Hołub

Poleskie bagna autor C. Lapiante

Pińsk, autor W. Dmochowski

BRZEŚĆ nad Bugiem – wrzesień 1939 r.

W latach 1920–1939 Brześć nad Bugiem był największym garnizonem wojskowym Okręgu Poleskiego. Twierdza Brzeska posiadała fortyfikacje zbudowane na wyspach oraz 10 fortów po stronie prawej Bugu i dwa po stronie lewej Bugu, które broniły dostępu do Twierdzy.

W powiązaniu obronnym i komunikacyjnym z 12 głównymi fortami istniały tzw. forty polowe ze składami amunicji np. w Kobylanach i Tere-spolu. Do obrony miasta i Twierdzy Brześć nad Bugiem sformowano Zgru-powanie „Brześć” dowodzone przez gen. bryg. Konstantego Plisowskiego.

Zgrupowanie „Brześć” tworzyły: batalion marszowy 33 pp z Łomży, batalion marszowy 34 pp z Białej Podlaskiej, batalion marszowy 35 pp z Brześcia nad Bugiem, batalion marszowy 82 pułku piechoty z Brześcia nad Bugiem pod dowództwem kpt. Tadeusza Radziszewskiego, 56 ba-talion saperów z Brześcia, dywizjon artylerii polowej z Brześcia nad Bugiem, bateria artylerii przeciwlotniczej, 4 batalion pancerny z Brześcia nad Bugiem, 9 dywizjon samochodowy z Brześcia nad Bugiem, kompania łączności, bataliony wartownicze oraz oddziały ochotnicze i służby medyczno-sanitarne.

Czesław Hołub – *Okręg Poleski ZWZ – AK w latach 1939–1944. Zarys dziejów:*

„Polesie, mimo że znajdowało się na dalekim zapleczu, z chwilą wybuchu wojny znalazło się pod gradem bomb samolotów Luftwaffe, startujących z lotnisk Prus Wschodnich. Ze szczególną zaciętością atakowany był brzeski węzeł kolejowy. (...) W dniach od 1 do 3 września bombardowana była twierdza, koszary i lotnisko. (...) Niemiecka próba zdobycia twierdzy z marszu, mimo olbrzymiej przewagi w ludziach i sprzęcie, nie przyniosła rezultatu. Kilkakrotnie ponawiane ataki od strony Wyspy Kobryńskiej zostały odparte. Całą noc 14 na 15 września Niemcy prowadzili ogień artyleryjski na twierdzę, a rano po silnym przygotowaniu artyleryjskim i lotniczym ponowili natarcie, wprowadzając do akcji nowe jednostki. (...) Walki trwały całą następną noc i dzień. W wyniku działań niemieckiej artylerii większość polskich dział została uszkodzona lub zniszczona. W nocy z 16 na 17 września po trzydniowej walce, wobec beznadziejności obrony (...) dowództwo postanowiło wycofać oddziały na lewy brzeg Bugu. Saperzy zorganizowali przeprawę i osłaniali odwrót. Wycofujące się oddziały dołączyły do operującej w rejonie Włodawy SGO „Polesie” gen. Franciszka

Kleeberga, która śpiesząc na pomoc oblężonej stolicy musiała prowadzić walki z dwoma naraz przeciwnikami – z wycofującą się na Zachód armią niemiecką i z nacierającą od wschodu Armią Czerwoną.”

Jerzy Sroka – Brześć nad Bugiem Dzieje miasta i twierdzy:

„... 1939 r. Wrzesień 1–12 bombardowanie twierdzy i miasta przez samoloty niemieckie. 13 września oddziały obrony twierdzy brzeskiej nawiązały styczność ogniową ze strażami przednimi korpusu pancernego gen. H. Guderiana, zbliżającego się do miasta i twierdzy.

Dywizjon rozpoznawczy i 8 pułk czołgów niemieckiej dywizji pancerniej rozpoczęły szturm na twierdzę.

14–16 września bohaterska obrona twierdzy Brześć przez polskie oddziały pod dowództwem gen. bryg. Konstantego Plisowskiego. Nocą z 16 na 17 września oddziały obrony twierdzy opuściły pozycje obronne przechodząc przez fortyfikacje na Wyspie Zachodniej w kierunku Terespolu i dalej szosą na Kodeń. Kapitulacji polskiej załogi twierdzy Brześć nie było. Rankiem 17 września do opuszczonej przez żołnierzy polskich twierdzy weszły oddziały niemieckie, które 23 września 1939 roku przekazały twierdzę i miasto Brześć oddziałom Armii Czerwonej.”

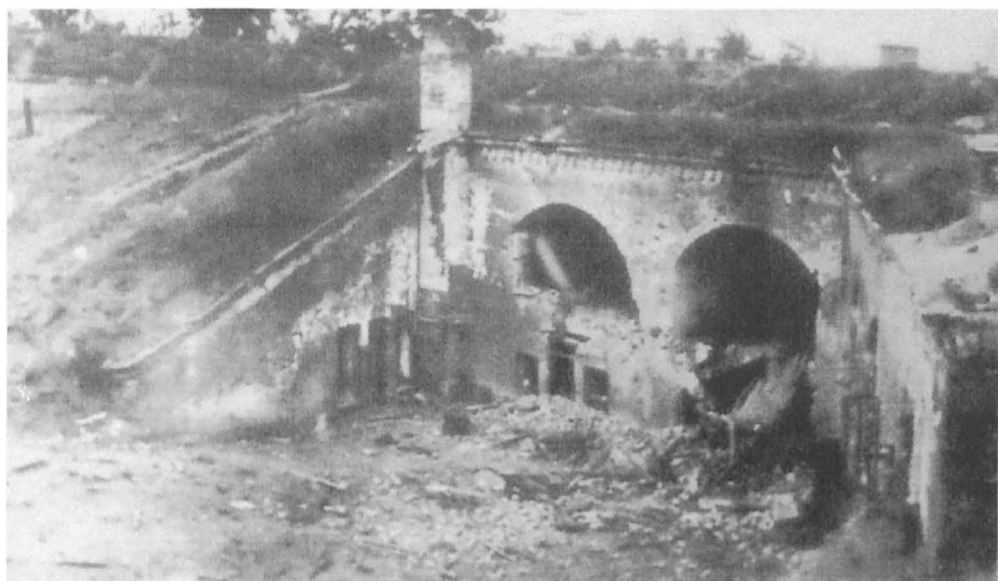
Okładka książki Jerzego Sroki
„Brześć nad Bugiem”

Twierdza Brzeska nad Bugiem. Fortyfikacja betonowo–ziemna w Terespolu, fot. z 2009 r.

Twierdza Brzeska nad Bugiem. Fortyfikacja betonowo–ziemna w Kobylanach gmina Terespol adaptowana na cele gastronomiczne (bar „Prochownia”), fot. z 2009 r.

Twierdza Brzeska lipiec 1941 r. Zdjęcie umieszczone na wystawie „Obrona Twierdzy Brzeskiej w zdjęciach i dokumentacji niemieckiej” Biała Podlaska 18.01.2010 r.

Konsulat Republiki Białoruś w Białej Podlaskiej
Miejski Ośrodek Kultury w Białej Podlaskiej
zapraszają

na uroczyste otwarcie wystawy
**OBRONA TWIERDZY BRZESKIEJ
W ZDJĘCIACH I DOKUMENTACJI
NIEMIECKIEJ**

18 stycznia 2010 r. (poniedziałek)
godz. 17.00

Miejski Ośrodek Kultury
ul. Warszawska 12 c
(Park Radziwiłłowski)

Plakat informujący
o wystawie „Obrona
Twierdzy Brzeskiej
w zdjęciach i dokumentacji
niemieckiej” Biała Podlaska,
18.01.2010

Generał brygady Konstanty Plisowski
dowódca obrony Twierdzy Brześć
nad Bugiem we wrześniu 1939 roku

Ppłk dypl. Alojzy Horak „Nestorowicz”
szef sztabu obrony Twierdzy Brzeskiej,
od 17 września 1939 r. dowódca
Zgrupowania „Brześć”

Warszawa Powązki Wojskowe.
Mogiła płk dypl. Alojzego Horaka
„Nestorowicza”

Kpt. Wacław Radziszewski
dowódca batalionu marszowego 82 pp.
z Brześcia nad Bugiem

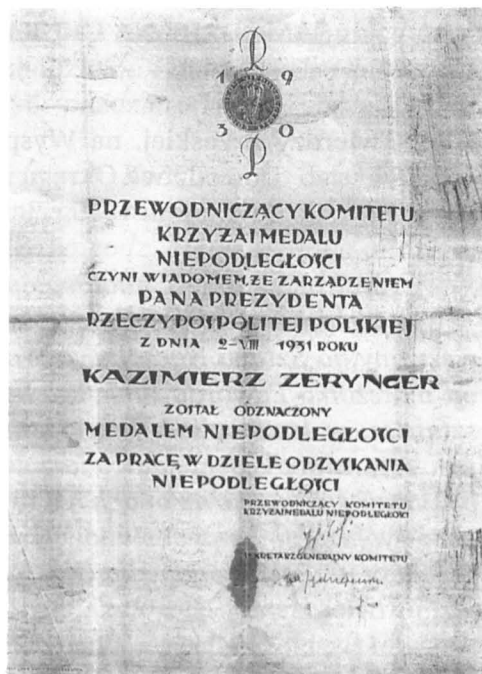
Biała Podlaska kościół pw. św. Antoniego
Podlaskie Epitafium Żołnierskie XVI część.
Tabliczka upamiętniająca
kpt. Kazimierza Zeryngera

Kpt. Kazimierz Zerynger
– dowódca grupy dywersyjnej
AK Okręgu Twierdza,
rozstrzelany 15.05. 1944 r.

Biała Podlaska cmentarz. Grobowiec rodzinny Zeryngerów.

Dyplom do Medalu Niepodległości,
którym odznaczony został
Kazimierz Zerynger
2 VIII 1931 r.

Legitymacja do Krzyża Srebrnego Orderu Wojennego Virtuti Militari
Kazimierza Zeryngera – 1933 r.

SAMODZIELNA GRUPA OPERACYJNA „POLESIE”

W Twierdzy Brzeskiej, na Wyspie Centralnej, było stanowisko dowodzenia i sztab Dowództwa Okręgu Korpusu IX gen. Franciszka Kleeberga (od 1936 r. do 8 września 1939 r.)

Jerzy Sroka – Brześć nad Bugiem Dzieje miasta i twierdzy:

„... Wieczorem 8 września [1939 r.] gen. bryg. Franciszek Kleeberg wezwany do Sztabu Naczelnego Wodza w twierdzy otrzymał bezpośrednio od marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza (przebywającego razem ze swoim sztabem, w kazamatach brzeskiej twierdzy) rozkaz sformowania dywizji piechoty z podległych mu oddziałów wojskowych przebywających i mobilizowanych w garnizonach Okręgu Korpusu IX oraz w ośrodkach zapasowych. (...) swoje stanowisko dowodzenia gen. bryg. Franciszek Kleeberg przeniósł z gmachu Okręgu Korpusu IX do jednego ze wschodnich fortów twierdzy.

(...) 11 września w godzinach 21.00 – 23.00 brzeską twierdzę opuścił marszałek Edward Rydz-Śmigły, odjeżdżając ze swym sztabem do Włodzimierza Wołyńskiego.

Zbigniew Mierziński „Generałowie II Rzeczypospolitej”:

„... 9 września 1939 roku utworzona została Grupa Operacyjna „Polesie” pod dowództwem gen. Franciszka Kleeberga. W chwili powstania Grupy Operacyjnej „Polesie” gen. Fr. Kleeberg miał do swojej dyspozycji jedynie załogę twierdzy „Brześć”, zgrupowania: „Kobryń”, „Drohiczyn” i „Jasiodła” oraz grupę Korpusu Ochrony Pogranicza (KOP) i Flotyllę Pińską. Potem w skład GO gen. Fr. Kleeberga weszły: 60 dywizja piechoty „Kobryń”, 50 dywizja piechoty „Brzoza”, dywizja kawalerii „Zaza”, Podlaska Brygada Kawalerii, załoga „Brześć”, grupa KOP oraz przeniesiona na ląd załoga Flotylli Pińskiej.

(...) Grupa Operacyjna gen. Franciszka Kleeberga weszła do walki z Niemcami w dniach 14–16 września. (...) Gen. Franciszek Kleeberg zmienił nazwę swej dotychczasowej grupy na Samodzielną Grupę Operacyjną „Polesie”. (...) Oddziały gen Kleeberga zatrzymały się w rejonie Radzyna, by po krótkim odpoczynku maszerować dalej w kierunku zachodnim, osiągając w następnym dniu w godzinach rannych rejon Kocka.. (...) pod Kockiem został zaatakowany przez oddziały niemieckie.(...) Działania zakończyły się sukcesem bojowym polskiej 60 dywizji piechoty. Jednak pozostałe oddziały SGO „Polesie” zostały zmuszone do obrony przez przeważające siły nie-

mieckie. W toku tych walk stwierdzono jednak wyczerpanie amunicji artyleryjskiej, sytuacja więc stawała się beznadziejna i dalsza walka nie miała sensu. W związku z tym gen. Kleeberg 5 października wieczorem podjął decyzję o zaprzestaniu walki.

(...) Po 5-dniowych ciężkich walkach pod Kockiem, po wyczerpaniu wszelkich zapasów amunicji, gen. Franciszek Kleeberg, złożył broń jako ostatni polski generał. (...) 6 października, o godz. 10.00 ostatnie oddziały Wojska Polskiego w wojnie obronnej 1939 roku – Samodzielnej Grupy Operacyjnej dowodzonej przez walecznego gen. Franciszka Kleeberga – składały broń ”.

Jerzy Sroka - Brześć nad Bugiem Dzieje miasta i twierdzy:

„... Żołnierze z GO „Brześć i SGO „Polesie” wiedzieli doskonale o tym, że złożona broń czeka i woła swego żołnierza. (...) po bitwie pod Kockiem już w latach niemieckiej i sowieckiej okupacji żołnierze polscy podjęli konspiracyjną i zbrojną walkę z najeźdźcami i okupantami w grupach dywersji, w partyzanckich oddziałach Armii Krajowej, w szeregach 9 Podlaskiej DP AK i 30 Poleskiej DP AK na Podlasiu i Polesiu. Walczyli również z wrogiem na różnych frontach II wojny światowej w formacjach Polskich Sił Zbrojnych.”

Apoloniusz Zalewski: „Bitwy Polskiego Września”

„... 5 października 1969 roku, w 30-letnią rocznicę ostatniego dnia bitwy pod Kockiem, prochy generała Franciszka Kleeberga zostały sprowadzone z Drezna i uroczyscie – wśród tysięcy uczestników walk i nieprzebranej rzeszy mieszkańców Lubelszczyzny – złożone na cmentarzu wojskowym w Kocku.”

Jerzy Sroka - Brześć nad Bugiem:

„... Jesień 1939 r. W Brześciu i na Polesiu powstają pierwsze konspiracyjne polskie organizacje niepodległościowe (Służba Zwycięstwu Polski – Związek Walki Zbrojnej, konspiracyjne harcerstwo.)

(...) Mimo deportacji ludności polskiej przeprowadzonej przez NKWD w latach 1939-1941 oraz niezwykle trudnych warunków okupacji sowieckiej, a potem niemieckiej, społeczeństwo polskie w Brześciu nad Bugiem i innych miastach oraz wioskach Polesia podjęło podziemną działalność niepodległościową, początkowo w różnych tworzonych spontanicznie organizacjach niepodległościowych, a następnie w szeregach Związku Walki Zbrojnej – Armii Krajowej”.

Marszałek Edward Śmigły-Rydz

Grób Marszałka
Edwarda Śmigłego-Rydza
na Powązkach w Warszawie

Gen. bryg. Franciszek Kleeberg

Kock cmentarz
wojenny. Tablica
z ostatnim rozkazem
gen. Franciszka
Kleeberga – dowódcy
SGO „Polesie”

Kock cmentarz
wojenny. Tablica
informacyjna

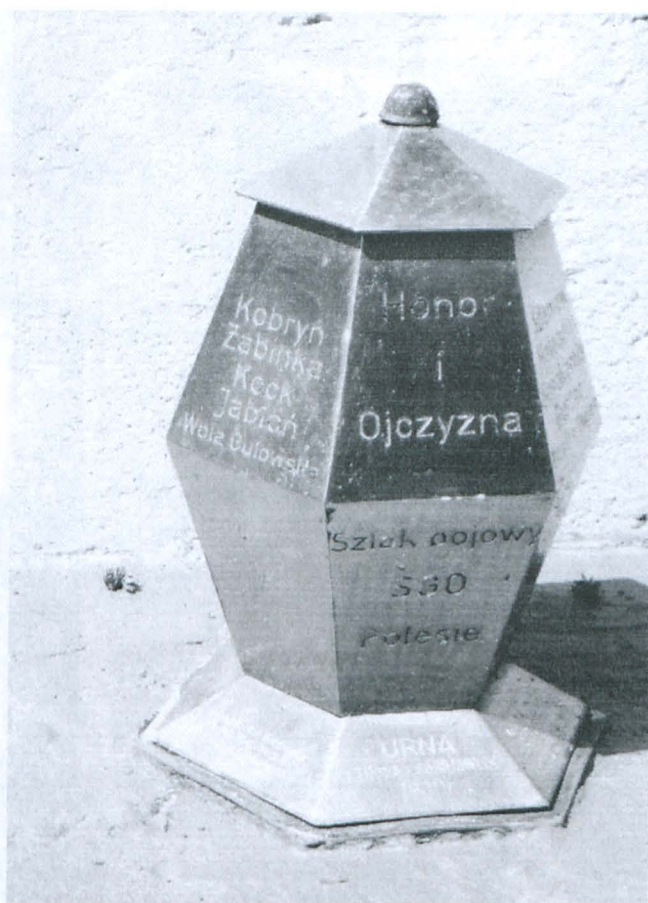
Kock cmentarz wojenny. Pomnik z napisem:

**1939
WIECZNA CHWAŁA
OBROŃCOM OJCZYZNY
POLEGLYM W WALCE
Z HITLEROWSKIM
NAJEŹDŹCĄ W 1939**

Przed pomnikiem Urna z Ziemią z Pobojowisk 1939 r. oraz grób,
w którym złożone zostały sprowadzone w 1969 r.
prochy gen. Franciszka Kleberga

Napis:

**GENERAL BRYGADY
FRANCISZEK
KLEBERG
1888-1941
CHWAŁA
BOHATERSKIEMU DOWÓDCY
MIANOWANY Z DNIEM 1 STYCZNIA 1943 R.
GENERAŁEM DYWIZJI**

Kock cmentarz wojenny. Urna z Ziemią z Pobojowisk 1939

Napisy:

HONOR
i
OJCZYŻNA

KOBRYŃ
ŻABINKA
KOCK
JABŁOŃ
WOLA GUŁOWSKA

SZLAK BOJOWY
SGO
POLESIE

ADAMÓW
HELENÓW
SEROKOMLA
BURZEC
BRZEŚĆ N/BUGIEM

URNA
Z ZIEMIĄ Z POBOJOWISK
1939

Kock. Pomnik gen. Franciszka Kleeberga

Kock. Głaz przy pomniku gen. Franciszka Kleeberga upamiętniający
Żołnierzy Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Polesie”

Napis:

**SAMODZIELNA
GRUPA OPERACYJNA „POLESIE”
50 DP „BRZOZA”, 60 DP „KOBRYŃ”
DYW. KAWALERII „ZAZA”, PODLASKA BRYG. KAWALERII
MARYNARZE FLOTYLLI RZECZNEJ MARYNARKI WOJ. „PIŃSK”
I PODCHORAŻOWIE MARYNARKI WOJENNEJ
LOTNICY XIII ESKADRY OBSERWACYJNEJ
I LOTNICY SPIESZENI
ŻOŁNIERZE 135 pp KORPUSU OCHRONY POGRANICZA
JUNACY PRZYSPOSOBIENIA WOJSKOWEGO
I OCHOTNICZYCH HUFCÓW PRACY
W 60 ROCZNICĘ**

Tablica upamiętniająca oficerów i marynarzy Flotylli Recznej
Polskiej Marynarki Wojennej

Napis:

**PAMIĘCI
OFICERÓW I MARYNARZY FLOTYLLI RZECZNEJ
POLSKIEJ MARYNARKI WOJENNEJ
KTÓRZY ODDALI ŻYCIE
WALCZĄC W OBRONIE OJCZYZNY
Z NIEMIECKIMI I SOWIECKIMI NAJEŹDŹCAMI
W DORZECZACH WISŁY I PRYPECI
WE WRZEŚNIU 1939 R
WRZESIEŃ 2004**

Tablica upamiętniająca żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza umieszczona w kościele na ul. Kard. Stefana Wyszyńskiego w Białej Podlaskiej

Napis:

**CHWAŁA
BOHATERSKIM
ŻOŁNIERZOM KORPUSU
OCHRONY POGRANICZA
POLEGŁYM
17 września 1939 R.**

**Okręgowy Komitet
Obrony Pamięci Narodowej
w Białej Podlaskiej
17 września 2003 r.**

Tablica upamiętniająca Żołnierzy Samodzielnej Grupy Operacyjnej gen. Kleeberga

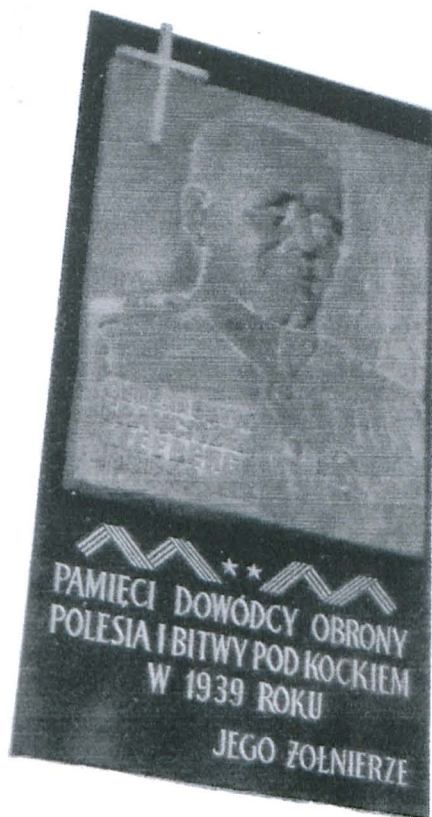
Napis:

ŻOŁNIERZOM
SAMODZIELNEJ
GRUPY OPERACYJNEJ
GEN. KLEEBERGA

ŻOŁNIERZOM
ARMII KRAJOWEJ
OKRĘGU POLESIE
POLEGŁYM I POMORDOWANYM
W WALCE Z NAJEŹDZĄ

WIERNI PRZYSIEDZE
17 IX 1987

Tablica upamiętniająca gen. bryg.
Franciszka Kleeberga.
Warszawie kościół pw. św. Jacka

Czesław Hołub

Okręg Poleski ZWZ-AK

w latach 1939-1944

Zarys dziejów

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE

Okładka książki Czesława Hołuba
„Okręg Poleski ZWZ – AK
w latach 1939 – 1944”

Czesław Hołub - Okręg Poleski ZWZ – AK w latach 1939 – 1944. Zarys dziejów:

„...Działalność ta przybierała najrozmaitsze formy od spontanicznej pomocy społeczeństwa w ucieczce jeńców – żołnierzy polskich wywożonych transportami w głąb ZSRR, pomocy materialnej i udzielaniu schronienia (...) ludziom zagrożonym (...) poprzez ratowanie księgozbiorów z bibliotek publicznych i szkolnych skazanych na zniszczenie.

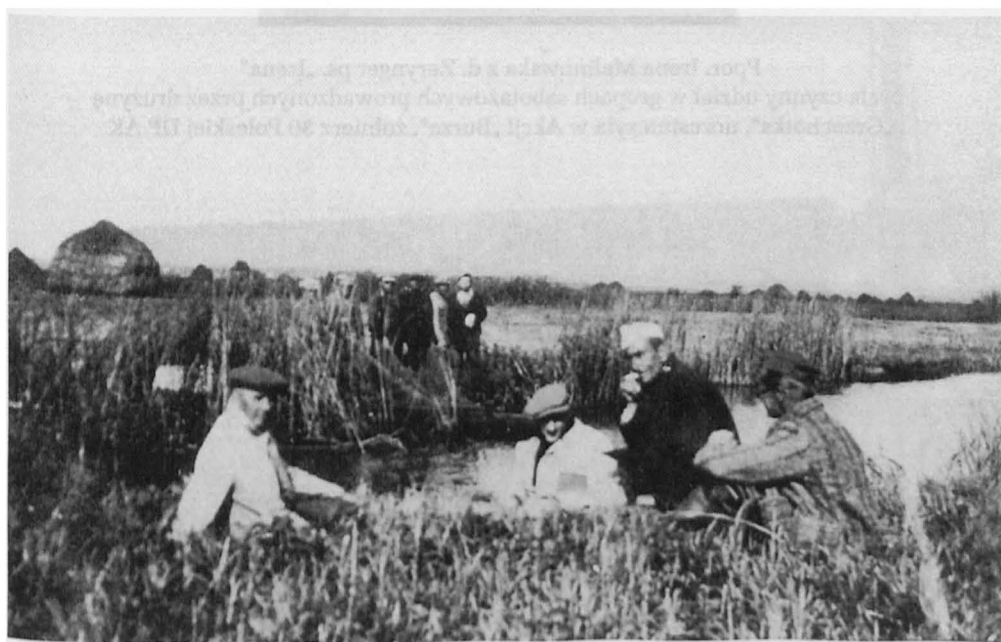
(...) Niemal w każdej szkole średniej oraz w koleżeńskich grupach młodzieży pozaszkolnej powstały spontaniczne grupy konspiracyjne. Podobne grupy tworzyły się w zakładach pracy.

(...) Już w listopadzie 1939 r. powstały komórki organizacyjne Okręgu Poleskiego ZWZ kryptonim „Forteca”, a od wiosny 1940 r. krypt. „Rydze”, podporządkowane organizacyjnie Komendzie Obszaru ZWZ krypt. „Grzyby”.

(...) W końcu 1939 r. zorganizowała się w Brześciu Chorągiew Poleska Szarych Szeregów pod kryptonimem „Ul Bagno”, podległa organizacyjnie Komendzie Obszaru Wschodniego SzSz we Lwowie.

(...) 31 VII 1941 r. powstała organizacja „Szaniec” (...) centralnym założeniem powstałej organizacji, konsekwentnie realizowanym do końca jej istnienia, była bezkompromisowa walka przeciw niemieckim zaborcom i ich poplecznikom oraz okazywanie wszechstronnej pomocy wszystkim prześladowanym i walczącym z Niemcami. (...) W czasie wchodzenia „Szańca” do Armii Krajowej wiosną 1942 r. organizacja liczyła ponad 250 członków zaprzysiężonych w Brześciu. (...) w sierpniu 1941 r. z polecenia KG ZWZ jako odrębny pion powstało zgrupowanie noszące kryptonim „Wachlarz”. (...) Po likwidacji „Wachlarza” na terenie Okręgu Poleskiego część jego ludzi, którzy uniknęli aresztowań lub nie musieli się ewakuować wcielona została do Kedywu. (...) wiosną i latem 1942 r. zaczęły działać oddziały w ramach (...) „Wachlarza” oraz podległe Komendzie Okręgu Poleskiego.

(...) 17 VI 1944 r. KG AK mianowała ppłk „Trzaskę”, „Leśnego” – Henryka Krajewskiego komendantem Okręgu Poleskiego i równocześnie dowódcą DP AK.”

Bagna na Polesiu, fot z 1938 r.

Ppor. Irena Malinowska z d. Zerynger ps. „Irena”
brała czynny udział w grupach sabotażowych prowadzonych przez drużynę
„Grzechotka”, uczestniczyła w Akcji „Burza”, żołnierz 30 Poleskiej DP AK

Biała Podlaska kościół pw. św. Antoniego. Podlaskie Epitafium Żołnierskie XVI część.
Tabliczka upamiętniająca ppor. Irenę Malinowską z d. Zerynger

Brześć n / Bugiem 1939 r. Euzebia Wanda Urbanowicz z d. Brycka ur. 23.07.1923 r. w Warszawie, razem z rodziną wyjechała do Brześcia, ojciec do wybuchu wojny pracował w Twierdzy Brzeskiej, uczestniczyła w Przysposobieniu Wojskowym dziewcząt, po rozwiązaniu szkoły przez Niemców została zesłana do obozu pracy na terenie Litwy, pracowała w fabryce tekstylnej przy sortowaniu ubrań żydowskich, próbowała uciec, została złapana, do Warszawy wróciła 9 maja 1945 r. (po długiej wędrówce od 17.01.1945 r.)

Brześć n/Bugiem 1939 r. Przysposobienie Wojskowe dziewcząt, pierwsza idzie komendantka Alicja Korzeniowska, wśród dziewcząt idzie Euzebia Wanda Brycka

Brześć n / Bugiem 1939 r. Przysposobienie Wojskowe dziewcząt,
uroczystość wręczenia sztandaru

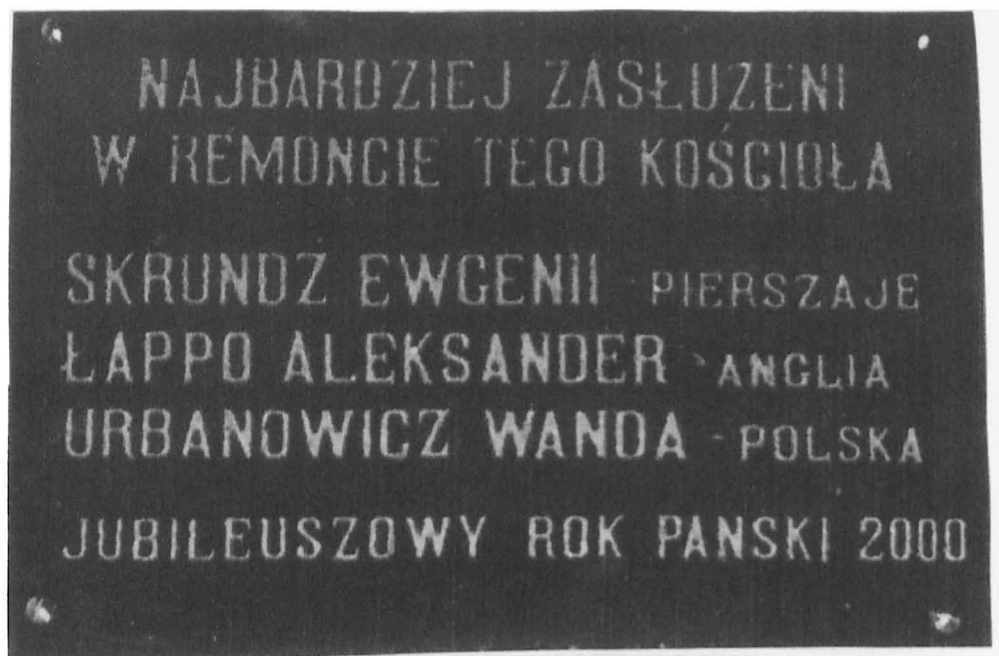

Euzebia Wanda Urbanowicz z d. Brycka
zasłużyła się w odbudowie kościoła
pw. św. Jerzego w Pierszajach gdzie
urodził się i mieszkał jej mąż (uczestnik
obrony twierdzy w Modlinie).
Kościół w Pierszajach w trakcie
odbudowy...

...i po odbudowie

Pierszaje ks. Kardynał Świątek poświęca trzy dzwony

Tablica w kościele z napisem:

**NAJBARDZIEJ ZASŁUŻENI
W REMONCIE TEGO KOŚCIOŁA**

**SKRUNDZ EWGENII PIERSZAJE
ŁAPPO ALEKSANDER ANGLIA
URBANOWICZ WANDA POLSKA**

JUBILEUSZOWY ROK PAŃSKI 2000

Grób Wiesława Skórnickiego – grobowiec rodzinny

Napis:

Ś. P.

**WIESŁAW BERNARD
SKÓRNICKI
UCZEŃ GIMNAZJUM IM. BOLESŁAWA PRUSA
ŻOŁNIERZ BATALIONU UDERZENIOWEGO AK
UR. 1 XII 1925 R. POLEGL ŚMIERCią BOHATERSKĄ
W WALCE Z NIEMCAMI ZA BUGIEM
DNIA 14-XII-1943 R.**

**POGODNYM CZOLEM STAJĘ NA WIECZNOŚCI PROGU
SPELNIEM COM BYŁ WINIEN OJCZYŻNIE I BOGU**

Oddziały Uderzenia stanowiły pion wojskowy Konfederacji Narodu, której oddziały decyzją władz zwierzchnich w 1944 r. weszły w skład 30 Poleskiej Dywizji Piechoty AK.

Zbigniew Gnat-Wieteska – 30 Poleska Dywizja Piechoty AK:

„...W październiku 1943 r. „Goliat” rozpoczął działalność zbrojną. Do grudnia liczebność jego oddziału wzrosła do 30 ludzi. Odbił wówczas patrol za Bug oraz wykonał akcje na majątki Malec i Kułaki koło Winnej w powiecie Bielsk Podlaski. (...) W grudniu, wraz z patrolem ppor. „Paprzycy” (Marian Zdziarski), oddział „Goliata” przeprowadził zakończoną niepowodzeniem akcję na posterunek graniczny w Perlejewie powiat Bielsk Podlaski. Stracił jednego członka oddziału (Wiesława Skórnickiego ps. „Nemo”) i miał dwóch rannych. Oddział zlikwidował też kilku własowców. W styczniu 1944 r. na rozkaz „Jacka”, „Goliat” odesłał ludzi do Warszawy, a sam przeszedł do dyspozycji „Krzemienia”, dowódcy KN na lewobrzeżnym Podlasiu”.

Kazimierz Mościcki ps. „Włodek” należał do oddziału zwanego „Poczet Podlasie” utworzonego w okresie reorganizacji jednostek liniowych Uderzenia”. Pion wojskowy KN wysunął projekt zorganizowania stałego, samodzielnego oddziału dyspozycyjnego w sile plutonu, zdolnego do: wykonywania akcji dywersyjno-bojowych, zdobywania i gromadzenia broni, zdobywania środków materialnych, przygotowywania baz przerzutów na tereny wschodnie Rzeczypospolitej. Oddział rozpoczął działalność 14 kwietnia 1943 r.

Zbigniew Gnat-Wieteska – 30 Poleska Dywizja Piechoty AK:

„... 7 października 1943 r. Poczet stoczył niepomyślną walkę z żandarmerią niemiecką pod Kryłatką na obrzeżu Puszczy Augustowskiej. Zaskoczony przez nieprzyjaciela miał dwóch poległych – dowódcę oddziału por. Jerzego Bielińskiego ps. „Ostrowski” i strz. Włodzimierza Mościckiego ps. „Włodek” ...”.

Grób rodziny Mościckich. Tablica upamiętniająca Kazimierza Mościckiego

Napis na tablicy:

Ś.P.
KAZIMIERZ
MOŚCICKI
PS. „WŁODEK”
1. 04. 1925 7. 10. 1943
ŻOŁNIERZ BATALIONU
AK „UDERZENIE”
ZGINĄŁ W WALCE
W LASACH AUGUSTOWSKICH
I TAM POCHOWANY

Nad napisem Znak Polski Walczącej.

Ze wspomnień Leona Kotowskiego ps. „Ryś”, „Lech” żołnierza AK.

„...Nasza szkoła im. Józefa Piłsudskiego mieściła się w Brześciu nad Bugiem, a w niej działały silne grupy harcerzy i zuchów. Czekaaliśmy, aby wcielać w czyn ideały, które posiadaliśmy. (...) Strasznie przeżywałem bezsilność w obronie nieba przed bombardowaniami niemieckimi. (...) Około 20 września Niemcy rozpoczęli odwrót. Wkraczała armia sowiecka.

(...) Defilada Niemców, którzy opuszczali Brześć z koszar 82 i 35 pp, uściski z bolszewikami, przemarsz ulicą Kowelską na ulicę Unii Lubelskiej, napełniało nas rozpaczą. Co dalej... Już wkrótce zniesiono język polski w szkołach, cofnięto o 2 klasy uczniów w dół, bo poziom sowiecki był rzekomo wyższy od polskiego. (...) w nocy podjeżdżali czerwonoarmiejcy do wyznaczonych rodzin, dawali kilkanaście minut na spakowanie się i odwozili do odrutowanych wagonów na bocznicę kolejowej. (...) na pierwszy rzut wybierali rodziny wojskowych, policjantów, nauczycieli, byłych legionistów. (...) 22 VI 1941 o świcie Niemcy uderzyli na wczorajszych sprzymierzeńców. Już o 9 rano od strony lotniska szły wojska niemieckie. Nie było żadnego oporu bolszewików.

(...) W 1942 r. prof. Marek Piekarski uzyskał od władz niemieckich pozwolenie na otwarcie szkoły handlowej. Byłem tam w 2 semestrze do czasu gdy Niemcy aresztowali nauczycieli, a nas rozpędzili. Także z uczniów dużo aresztowano. (...) Zatrudnił mnie Orłowski właściciel zakładu fotograficznego przy ul. 3 Maja. (...) znalazłem się w kręgu byłych wojskowych 82 pp i Cieślakowski Józef „Bystry” zaprzysiągł mnie na żołnierza AK w sekcji wywiadu. Znałem ze swej piątki tylko Janka Wocha, Mazurka Stanisława. (...) materiały wywiadowcze, które z rozkazu „Bystrego” woziłem do wyznaczonych „Melin”, były doręczane na hasło, które często zmieniano. (...) „Bystry” stale uprzedzał o ostrożności twierdząc, że zorganizowany oddział w lesie ma inne zadania (...) a nasza praca ułatwiała życie tym „spalonym”. Nas ostrzegał, a sam wpadł. Jego, Wocha, Mazurka i wielu innych Niemcy aresztowali. Wkrótce dotarła wiadomość, że rozstrzelano ich. (...) ukrywałem się i polecono mi zameldować się do dalszej pracy u kpt. Zeryngera Kazimierza.

Dowodził on grupą „Kedywu” Twierdza i włączony zostałem do plutonu „Grzechotki” Szarych Szeregów. Robota wywiadowcza nie trwała długo. Kapitan został aresztowany i wkrótce rozstrzelany i znów tułaczka, ponieważ nie było pewności czy Niemcy dużo wiedzą. (...) Kiedyś dostałem ze sztabu zaszyfrowane rozkazy (...) żandarmi mieli gęste posterunki i mnie jadącego na rowerze zatrzymali, zrewidowali, wylegitymowali i nic. Rozkazy w rolkach umieściłem w ramie roweru pod sztycą. Niemcy zabierają mi rower (...) rozkazy w ramie zostały na zawsze.”

Spotkanie w Szkole Podstawowej
im. 30 Poleskiej Dywizji Piechoty
Armii Krajowej w Grabanowie
od prawej: Leon Kotowski
ps. „Ryś” „Lech”,
Anna Zerynger, Maria Żurek,
Romuald Zerynger.

Maria Żurek ps. „Stokrotka”,
„Jadwiga Polesia”, członek zwyczajny
Okręgu Poleskiego ŚZZAK,
należała do Związku Sybiraków
oraz Stowarzyszenia Łagierników
Żołnierzy Armii Krajowej

Biała Podlaska cmentarz ul. Janowska. Pogrzeb Marii Żurek

Biała Podlaska cmentarz ul. Janowska. Grób Marii Żurek z d. Furmianiak

Grób symboliczny braci Marii Żurek z d. Furmaniak Tadeusza ps. „Iskra”, Józefa ps. „Płomień” oraz przybranego brata Tadeusza Wiśniewskiego ps. „Dym” rozstrzelanych w Brześciu n/Bugiem w odwecie za akcję uwolnienia AK-owców z więzienia w Pińsku

„WACHLARZ”

Czesław Hołub „Okręg Poleski ZWZ – AK w latach 1939 – 1944. Zarys dziejów”:

„W sierpniu 1941 r. z polecenia KG ZWZ jako odrębny pion powstało zgrupowanie noszące kryptonim Wachlarz”, którego dowódcą został mianowany ppłk „Jan” – Jan Włodarkiewicz, a jego zastępcą ppłk „Doktor”, „Inżynier” – Remigiusz Grocholski. (...) Całe zgrupowanie, którego sztab powstał w Warszawie, podzielono na pięć odcinków.

Odcinek I: Tarnopol – Dniepropietrowsk – Izium oraz linia Mohyłów – Kaniów – Charków,

Odcinek II: Równe – Kijów,

Odcinek III – Brześć – Bereza Kartuska i Brześć – Łuniniec – Homel.

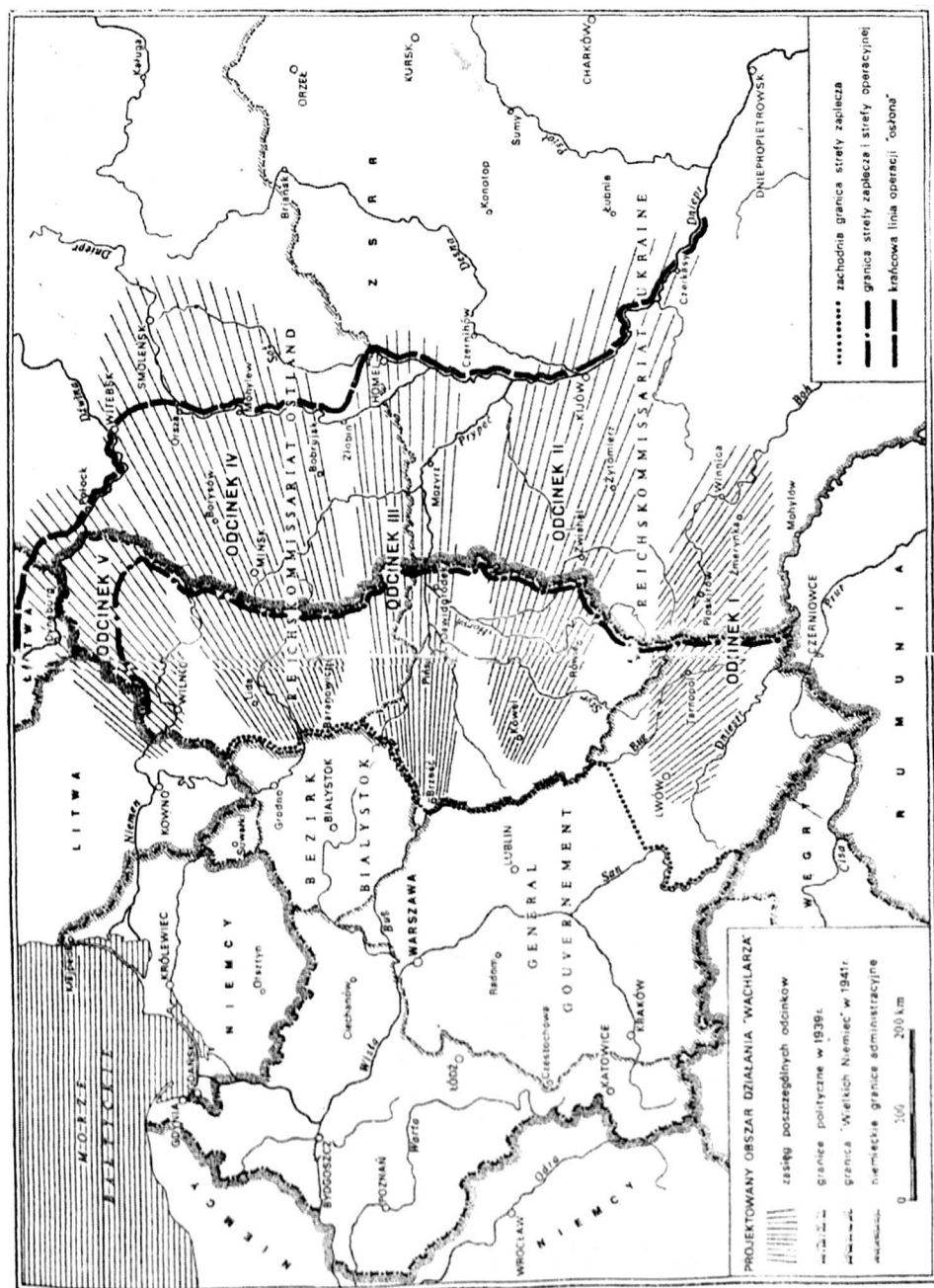
Odcinek IV: Baranowicze – Mińsk – Borysów – Witebsk – Smoleńsk

Odcinek V: Wilno – Dyneburg – Ryga – Połock

(...) Na stanowisko dowódcy III Odcinka został skierowany cichociemny kpt. „Wania” – dr Alfred Paczkowski, który zaledwie przed kilkoma tygodniami wylądował na spadochronie w okolicach Sochaczewa, a już w marcu 1942 r. znalazł się w Brześciu nad Bugiem, przerzucony przez granicę na Bugu przez „Marka” – Michała Dzięcioła, kolejarza, członka grupy przerzutowej w Terespolu. Po włączeniu do „Wachlarza” grup bojowych, części wywiadu oraz niektórych placówek terenowych „Szańca”, dowódca III Odcinka jako jeden z pierwszych mógł zameldować Komendzie „Wachlarza” gotowość do podjęcia zadań. (...) III Odcinek został podzielony na trzy rejony, których komendanci podlegali bezpośrednio d-cy Odcinka.”

Jednostki Odcinka III przeprowadziły wiele akcji dywersyjnych na linii komunikacyjnej okupanta np. w roku 1942:

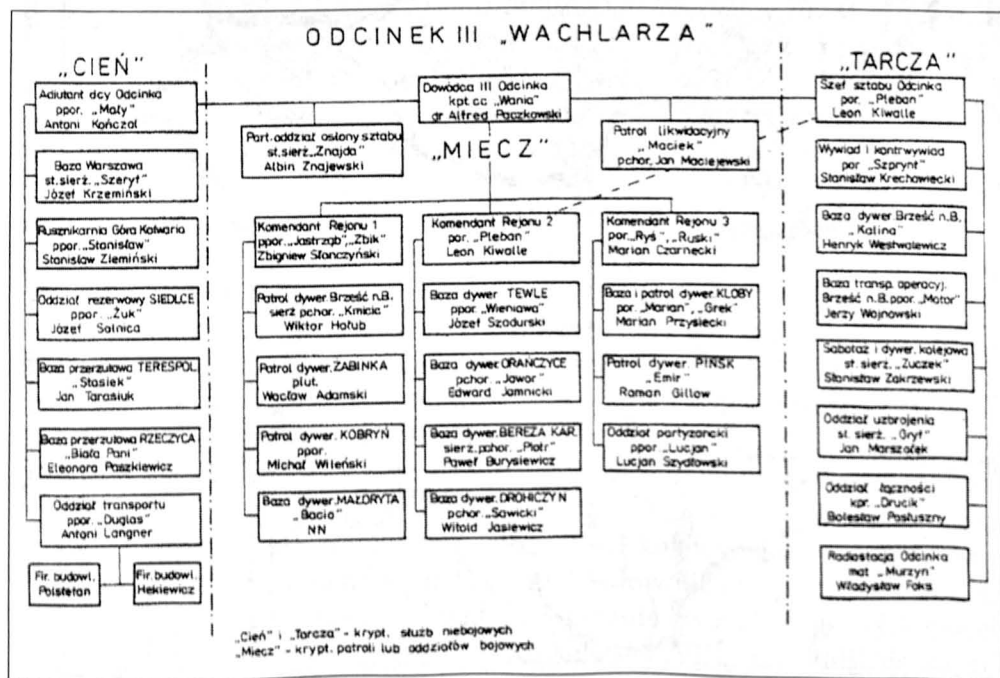
- wysadzenie na Kanale Królewskim monitora rzecznego co doprowadziło do zablokowania ważnej drogi wodnej (11 IV)
- ścięcie słupów łączności telefonicznej wzdłuż szosy Brześć – Moskwa na odcinku półtora kilometra (26 IV)
- zniszczenie wojskowego transportu kolejowego na linii Mińsk – Homel (2 V)
- zniszczenie na odcinku Pińsk – Łuniniec kolejowego transportu benzyny lotniczej. Akcją dowodził „Wania” – dowódca III Odcinka (7 V)
- w ramach akcji szkoleniowej wysadzenie wojskowego transportu kolejowego na linii Brześć – Kowel (14 VII), na linii Brześć – Baranowicze 1 VIII)

Projektowany obszar działania „Wachlarza” zamieszczony w: „Wachlarzu” Cezarego Chlebowskiego

- wysadzenie transportu wojskowego na trasie Pińsk – Łuniniec i stoczenie walki (30 VII)
- spalenie drewnianego mostu na szosie łączącej Brześć z Pińskiem, wykolejenie lokomotywy (13 VIII)
- wysadzenie wojskowego transportu kolejowego w okolicach Łunińca (16 IX) i transportu z amunicją (17 IX)
- w ramach akcji szkoleniowej wysadzenie wojskowego transportu kolejowego w okolicach Żabinki, Akcją dowodził „Wania” (28 IX)
- wypad patrolu „Wani” pod Dawidgródek (20 XI), w trakcie wykonywania akcji zostali aresztowani przez Niemców: dowódca III Odcinka „Wania”, „Bocian” – Mieczysław Eckhardt (cc oficer dywersji bazy w Dawidgródku zakatowany w trakcie przesłuchań na posterunku żandarmerii w Dawidgródku) i „Azor” – Piotr Downar. Aresztowanych: „Wanię”, „Azora” oraz „Rysia” (Mariana Czarneckiego (szef bazy w Dawidgródku) przewieziono do więzienia w Pińsku.

W 1943 roku 18 stycznia oddział bojowy pod dowództwem por. Jana Piwnika ps. „Ponury” (dowódca II Odcinka „Wachlarza”) w bezpośrednim

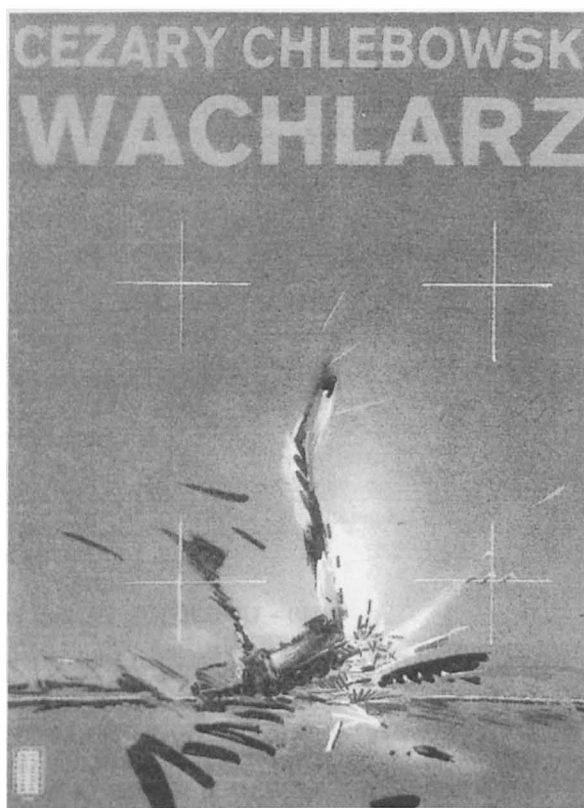
Schemat – Odcinek III „Wachlarza” zamieszczony w: Okręg Poleski ZWZ-AK
w latach 1939-1944 Czesława Hołuba

uderzeniu opanował więzienie w Pińsku, uwalniając aresztowanych 20 listopada trzech żołnierzy „Wachlarza”: dowódcę Odcinka III „Wanię” – dr Alfreda Paczkowskiego, por. „Rysia” – Mariana Czarneckiego, „Azora” – Piotra Downara oraz innych partyzantów.

W końcu stycznia 1943 r. II Odcinek „Wachlarza” został przekazany Komendzie Okręgu AK Wołyń. W lutym 1943 roku w wyniku aresztowań IV Odcinek przestał istnieć, I Odcinek został przekazany Komendzie Okręgu AK Lwów, Odcinek III – Komendzie Okręgu AK Polesie.

W marcu 1943 roku nastąpiła likwidacja sztabu Komendy „Wachlarza” w Warszawie, a pozostała kadra „Wachlarza” przeszła do Kedywu.

Okładka książki Cezarego Chlebowskiego „Wachlarz”

Odznaka „Wachlarza”

Tablica upamiętniająca płk. dypl. Remigiusza Adama Grocholskiego

Napis na tablicy:
**W TYM BUDYNKU
W OKRESIE OKUPACJI
I POWSTANIA WARSZAWSKIEGO 1944
KWATEROWAŁ
PUŁKOWNIK DYPL.
REMIGIUSZ ADAM
GROCHOLSKI
PS. „WALIGÓRA”
1888-1965
1920 - UCZESTNIK WOJNY BOLSZEWICKIEJ
1921 - SZEFEK ODDZ. OPER. POWSTANIA ŚLĄSKIEGO
1926 - ADIUTANT MARSZ. J. PIŁSUDSKIEGO
1939 - ORGANIZATOR ODDZ. „BROCHWICZ”
1942 -43 KOMENDANT ORG. DYWERS. „WACHLARZ”
OD 1 IX 44 D-CA PUŁKU AK „WALIGÓRA”
CIĘŻKO RANNY 25 IX 44 W POWSTANIU
TOWARZYSZE BRONI - ŻOŁNIERZE AK
WŁADZE I SPOŁECZEŃSTWO MOKOTOWA
WRZESIEŃ 2002**

Tablica umieszczona została na budynku, który był siedzibą tajnego sztabu „Wachlarza”. Uroczyste odsłonięcie tablicy odbyło się 26 września 2002 r. Poświęcenia dokonał proboszcz parafii pw. św. Michała, ks. prałat Wojciech Hass- kapelan środowiska „Baszty”. Wspomnienie, dotyczące lat wojny i lokalu konspiracyjnego Ojca, wygłosił jego syn Michał Grocholski. Przemawiał także autor monografii „Wachlarza” – Cezary Chlebowski.

Tablica upamiętniająca odznaczenie Jana Piwnika ps. „Ponury” oraz jego zastępcy Jana Rogowskiego ps. „Czarka” Krzyżami Srebrnymi Orderu Wojennego Virtuti Militari przez dowódcę Armii Krajowej gen. bryg. Stefana Roweckiego „Grot”

Napis na tablicy:

**W TYM DOMU
W MIESZKANIU NR 6 HALINY CHĄDZYŃSKIEJ ŻOŁNIERZA ARMII KRAJOWEJ
13 LUTEGO 1943 R
CICHOCIEMNI
POR JAN PIWNIK „PONURY”
ORAZ JEGO ZASTĘPCA
POR JAN ROGOWSKI „CZARKA”
ORGANIZATORZY I DOWÓDCY UDANEJ AKCJI BOJOWEJ, PODCZAS KTÓREJ
18 STYCZNIA 1943 R. UWOLNIONO Z WIĘZIENIA W PIŃSKU
DOWÓDCĘ I ŻOŁNIERZY III ODCINKA „WACHLARZA”
ZOSTALI ODZNACZENI PRZEZ DOWÓDCĘ ARMII KRAJOWEJ
GEN. BRYG. STEFANA ROWECKIEGO „GROT”
KRZYŻAMI SREBRNYMI ORDERU WOJENNEGO
VIRTUTI MILITARI
WARSZAWA LUTY 2002**

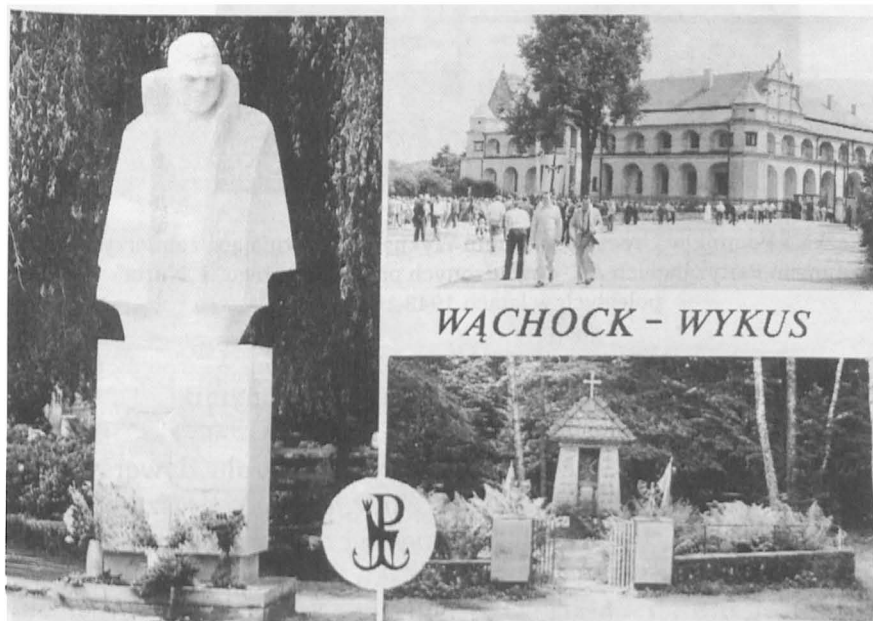
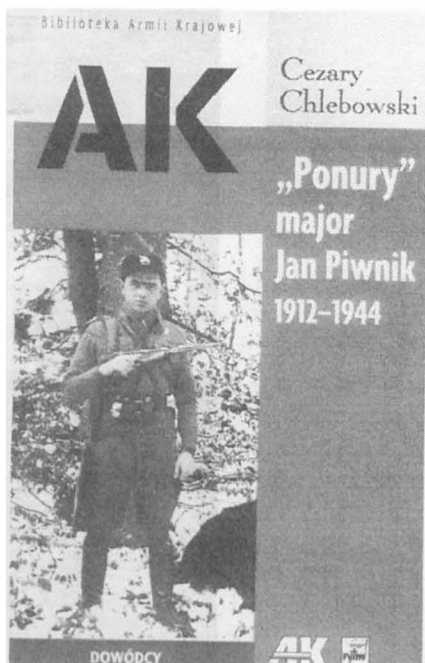
Tablica upamiętniająca mjr Jana Piwnika ps. „Ponury”

Napis:

**PAMIĘCI mjr JANA PIWNIKA „PONUREGO”
DOWÓDCY VII BAT. AK
POLEGŁEGO 16 VI 1944 NA ZIEMI NOWOGRODZKIEJ
POD JEWŁASZAMI
ŻOŁNIERZY OKRĘGU NOWOGRODZKIEGO ARMII KRAJOWEJ
POLEGŁYCH W OBRONIE KRESÓW WSCHODNICH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
W POWSTANIACH ZBROJNYCH WILEŃSKIM I WARSZAWSKIM
NA UMĘCZONEJ ZIEMI KIELECKO-RADOMSKIEJ**

WĄCHOCK 12 VI 1985 TOWARZYSZE BRONI

Okładka książki Cezarego Chlebowskiego
– „Ponury” major Jan Piwnik 1912–1944

Pamiętnikowa pocztówka wydana przez Krajową Agencję Wydawniczą z: Pomnikiem w Wąchocku „Ponurego” majora Jana Piwnika – dowódcy II Odcinka „Wachlarza”, szefa Kedywu Okręgu Kielecko-Radomskiego AK, dowódcy Zgrupowań Partyzanckich AK w Górach Świętokrzyskich, Klasztorem Cystersów w Wąchock, Kapliczką - Pomnikiem w Uroczysku leśnym Wykus

Kapliczka – Pomnik w Uroczysku leśnym Wykus upamiętniająca żołnierzy Zgrupowań Partyzanckich AK dowodzonych przez „Ponurego” i „Nurta” poległych w latach 1943-1944

Przydział do IV Odcinka „Wachlarza” dostali między innymi:

Miron Zachert-Okrzanowski „Mirek” – dowódca patrolu dywersyjnego w Nieświeżu, następnie plutonu dywersyjnego Mińsk, aresztowany w grudniu 1942 roku w czasie akcji dywersyjnej na kresach, zginął w nocy z 6 na 7 lutego 1943 r. w gestapo w Mińsku

Sławomir Maciej Bittner „Maciek” – patrol dywersyjny w Nieświeżu, następnie w Baksztach w sierpniu 1942 roku, po aresztowaniach w Nieświeżu wrócił do Warszawy, poległ w Warszawie w lutym 1944 r.

Janek Bytnar – późniejszy „Rudy” – patrol dywersyjny w Juraciskach, zmarł w Warszawie w marcu 1943r. po odbiciu go pod Arsenalem.

Miron Zachert-Okrzanowski „Mirek”

Mińsk, autor W. Dmochowski

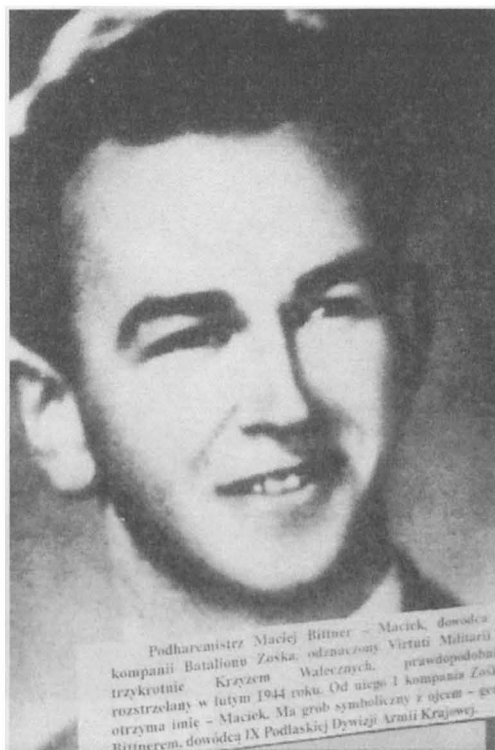

Nieśwież autor S. Holc

Warszawa Powązki wojskowe
Grób gen. Ludwika Bittnera
ps. „Halka” na kwaterze „Parasola”.
Na kamiennym krzyżu
wryto symbolicznie epitafium
syna „Mačka”

**Sławomir Maciej Bittner „Maciek”
wystawa Barbary Wachowicz
„KAMYK NA SZAŃCU”
Biała Podlaska 2009 r.**

„Kamyk na szanću” – to wystawa – opowieść o Aleksandrze Kamińskim, autorze najświeższej książki czasu okupacji „Kamienie na szaniec”, legendarnej postaci harcerstwa polskiego.

To opowieść o Harcerzach Szarych Szeregów, którzy potrafili wcielić w życie Braterstwo i Służbę, opowieść o Rudym, Alku, Zośce i tych, którzy przyszli po nich: Harcerskich Batalionach „Żoska” i „Parasol” odznaczonych Srebrnym Krzyżem Virtuti Militari za bohaterską walkę w Powstaniu Warszawskim.

Na wystawie prezentujemy setki nieznanych zdjęć bohaterów a także bezcenne pamiątki.

W części „Płon” prezentujemy współczesnych spadkobierców idei Szaro-Szeregowej – harcerze polskich.

Nasza ekspozycja jest wzbogacona jest przez pamiątki i zdjęcia bohaterów Armii Krajowej walczących na Ziemi Białej.

W kominku – widowisku otwierającym wystawę udział biorą uczniowie i uczniowie szkół Białej Podlaskiej, harcerki i harcerze Związku Harcerstwa Polskiego i Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej.

Muzeum Południowego Podlasia
w Białej Podlaskiej

Alek
Dawidowski

Rudy
Janek Bytnar

Zośka
Tadeusz Zawadzki

WYSTAWA BARBARY WACHOWICZ
KAMYK NA SZAŃCU
OPOWIEŚĆ O DRUGIM ALEKSANDRZE KAMIŃSKIM
I JEGO BOHATERACH –
HARCERZACH SZARYCH SZEREGÓW

Janek Bytnar – późniejszy „Rudy”
wystawa Barbary Wachowicz
„KAMYK NA SZAŃCU”
Biała Podlaska 2009 r.

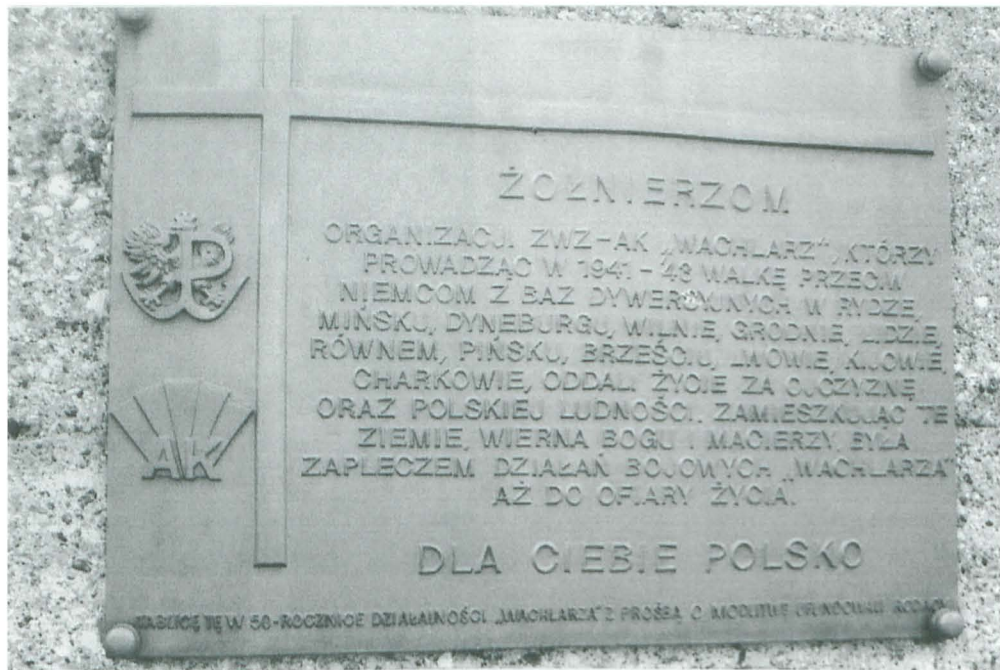

Autentyczny krzyż z mogiły Alka
i Rudego ofiarowany na wystawę
Barbary Wachowicz „KAMYK
NA SZAŃCU” przez Komitet Opieki
nad Mogiłami Żołnierzy Batalionu
„Zośka” przy wymianie krzyży
na kwaterze wojskowego cmentarza
na Powązkach w Warszawie

Warszawa Powązki cmentarz wojskowy
Wspólna mogiła Janka Bytnera ps. „Rudy”
i Alka Dawidowskiego ps. „Alek”

Warszawa ul. Rakowiecka 61
Sanktuarium św. Andrzeja Boboli.
Tablica upamiętniająca poległych
i zmarłych Harcerzy walczących
o Niepodległą Polskę, wymieniony jest
Jan Bytnar ps. „Rudy”

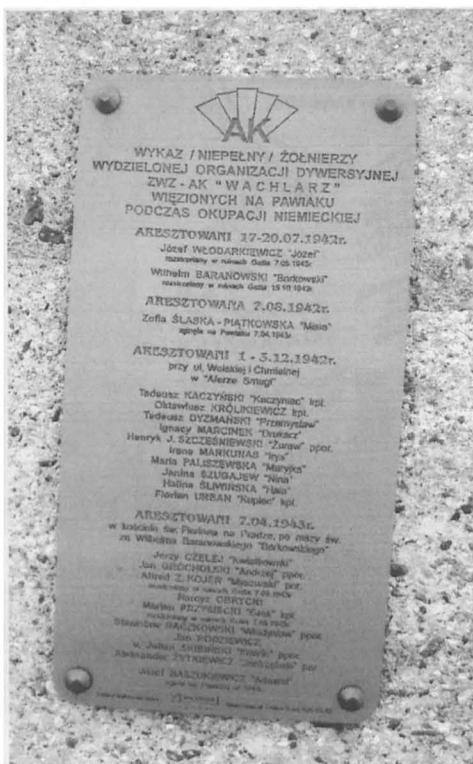
Tablica upamiętniająca żołnierzy „Wachlarza”

Napis:

**ŻOŁNIERZOM
ORGANIZACJI ZWZ-AK „WACHLARZ”, KTÓRZY
PROWADZĄC W 1941 – 43 WALKĘ PRZECIW
NIEMCOM Z BAZ DYWERSYJNYCH W RYDZE,
MIŃSKU, DYNEBURGU, WILNIE, GRODNI, LIDZE,
RÓWNEM, PIŃSKU, BRZEŚCIU, LWOWIE, KIJOWIE,
CHARKOWIE, ODDALI ŻYCIE ZA OJCZYZNĘ
ORAZ POLSKIEJ LUDNOŚCI. ZAMIESZKUJĄC TE
ZIEMIE, WIERNA BOGU I MACIERZY BYŁA
ZAPLECZEM DZIAŁAŃ BOJOWYCH „WACHLARZA”
AŻ DO OFIARY ŻYCIA.
DLA CIEBIE POLSKO**

**TABLICĘ TĘ W 50 ROCZNICĘ DZIAŁALNOŚCI „WACHLARZA”
Z PROŚBĄ O MODLITWĘ UFUNDOWALI RODACY**

Warszawa Pawiak.
Wykaz /niepełny/ żołnierzy
wydzielonej organizacji dywersyjnej
„Wachlarz” więzionych na Pawiaku
podczas okupacji niemieckiej

Warszawa Pawiak. Drzewo z tablicami
rozstrzelanych na Pawiaku,
między innymi
Żołnierzy „Wachlarza”

Warszawa Pawiak.
Tabliczki na drzewie
upamiętniające rozstrzelanych
na Pawiaku między innymi
żołnierzy „Wachlarza”

Warszawa Pawiak.
Tabliczka na drzewie
upamiętniająca
Mariana Przysieckiego

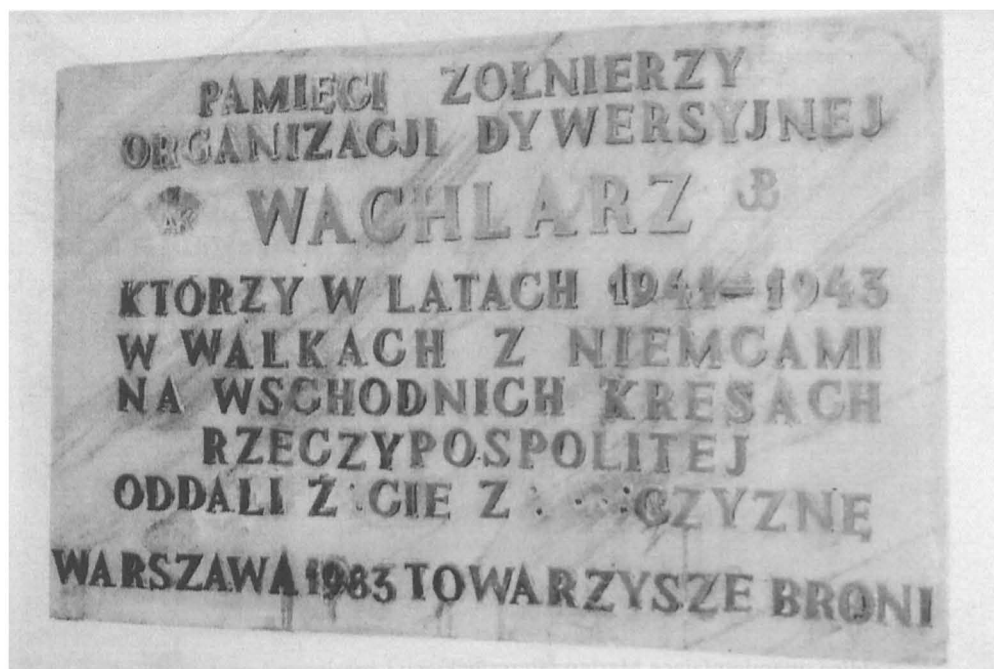

Tablica upamiętniająca Mariana Przysieckiego i żołnierzy Armii Krajowej
Zgrupowania „Wachlarz”

Napis:

PAMIĘCI KAPITANA
MARIANA PRZYSIECKIEGO
I ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ
ZGRUPOWANIA „WACHLARZ”
ORAZ INNYCH POLAKÓW ZAMOR-
DOWANYCH PO ARESZTOWANIU
ICH PRZEZ GESTAPÓW TUT. KOŚ-
CIELE ŚW. FLORIANA PODCZAS
MSZY ŚW. ODPRAWIANEJ ZA DUSZĘ
WILHELM A BARANOWSKIEGO
ŻOŁNIERZA AK DN. 7 IV 1943 R.
RODZINY
POMORDOWANYCH
ORAZ
KPT. REZ. JÓZEF
I STANISŁAWA
MAŁŻONKOWIE
BEDNARSCY

Pod tablicą odznaka „Wachlarza”

Tablica upamiętniająca żołnierzy Organizacji Dywersyjnej „Wachlarz”

Napis:

PAMIĘCI ŻOŁNIERZY
ORGANIZACJI DYWERSYJNEJ
„WACHLARZ ”
KTÓRZY W LATACH 1941 –1943
W WALKACH Z NIEMCAMI
NA WSCHODNICH KRESACH
RZECZYPOSPOLITEJ
ODDALI ŻYCIE ZA OJCZYZNĘ
WARSZAWA 1983 TOWARZYSZE BRONI

Tablica upamiętniająca żołnierzy 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej
Polskich Sił Zbrojnych w Wielkiej Brytanii

Napis:

PAMIĘCI ŻOŁNIERZY
I-EJ SAMODZIELNEJ
BRYGADY
SPADOCHRONOWEJ
POLSKICH SIŁ ZBROJNYCH
W WIELKIEJ BRYTANII
KTÓRZY ODDALI
SWE ŻYCIE
ZA WOLNOŚĆ OJCZYZNY
W KRAJU, W. BRYTANII,
FRANCJI, HOLANDII
I W NIEMCZECH
W II-EJ WOJNIE ŚWIATOWEJ
W LATACH 1941 - 1945
TABLICĘ TĘ POŚWIECAJĄ
TOWARZYSZE BRONI

Tablica upamiętniająca pielgrzymowanie żołnierzy „Wachlarza”
do Sanktuarium Jasnogórskiego w Częstochowie

Napis:

**XIV PIELGRZYMKA
ŻOŁNIERZY POLSKI WALCZĄCEJ
1941 1943
WACHLARZ
CZĘSTOCHOWA 14 WRZEŚNIA 1986 R**

Tablica upamiętniająca żołnierzy Armii Krajowej Okręgu Wileńskiego Oddziału Dywersyjnego „Baza – Miód” V Odcinka „Wachlarza” i „Kedywu” poległych w walkach o wolność Ojczyzny

Napis na tablicy:

**PAMIĘCI ŻOŁNIERZY
ARMII KRAJOWEJ
OKRĘGU WILEŃSKIEGO
ODDZIAŁU DYWERSYJNEGO
„BAZA - MIÓD”
V ODCINKA „WACHLARZA” I „KEDYWU”
POLEGŁYCH W WALKACH
O WOLNOŚĆ OJCZYZNY**

**DANIEL KOSTROWICKI DANEK 1942 WILNO
STANISŁAW ŁAPIŃSKI PRZEWÓZNIK 1943 WILNO
ELIASZ BARAN EDYP 1943 PONARY
ZBIGNIEW DZIEDZIAK SROKA 1944 CZARNY BÓR
JAN HOŁOWSKI JASIEŃKO 1944 SKORBUCIANY
JERZY ZAHORSKI FOSTOWICZ 1944 PONARY
TADEUSZ HERMAN PLUS 1944 LEŚNIKI
N.N.ZE WSI KONIUCHY KOT 1944 DUKSZTY PIJARSKIE
JÓZEF SKAWIŃSKI RAWICZ 1944 DUKSZTY PIJARSKIE
SZCZEPAN ŁAWCEWICZ KOŃ 1944 PONARY
PIOTR SŁOWIKOWSKI JUREK 1944 WARSZAWA
ZOFIA ZAHORSKA FREGATA 1945 JASZUNY
JÓZEF ŚWIĘCICKI LESZCZ ? INTA**

Tablica upamiętniająca żołnierzy „Wachlarza”

Napis:

**ŻOŁNIERZOM
ARMII KRAJOWEJ
SPECJALNYCH
ODZIAŁÓW DYWERSYJNYCH
WACHLARZ**

**POMORDOWANYM I POLEGŁYM
W OBRONIE KRESÓW WSCHODNICH RP
W LATACH 1941 - 1943**

15 VIII 1987 RODACY

W okresie od listopada 1941 r. do września 1942 r. – według ustaleń Cezarego Chlebowskiego zawartych w „Wachlarzu” wydanie trzecie 1990 r. – do „Wachlarza” skierowanych zostało 26 skoczków zwanych „cichociemnymi” z następującym przydziałem:

Odcinek I – „Gotur” – mjr Stanisław Gilowski vel Jan Michalski

„Mocny” – por. Rafał Niedzielski

„Rywał” – por. Aleksander Kułakowski

Odcinek II – „Ponury” – mjr Jan Piwnik

„Klon” – mjr Tadeusz Klimowski

„Gzysm” – mjr Franciszek Pukacki

„Czarka” – por. Jan Rogowski

„Żagiew” – ppor. Lech Łada

„Bomba” – kpt. Władysław Kochański

Odcinek III – „Wania” – ppłk dr Alfred Paczkowski

„Walka” „Bebi” – por. Jan Marek

„Orlik” – por. Zbigniew Piasecki

„Zabawka” – por. Zbigniew Bąkiewicz

„Bocian” – por. Mieczysław Eckhard

„Żmudzin” – mjr Bolesław Kontrym

Odcinek IV – „Mak” – kpt. Bohdan Piątkowski

„Trop” – mjr Tadeusz Sokołowski

„Mira” – mjr Jerzy Sokołowski

„Krzemień” – por. Piotr Motylewicz

„Sosna” – kpt. Kazimierz Smolski

„Ryba” – kpt. Wacław Zaorski

Odcinek V – „Wir” – kpt. Smela

„Brona” – kpt. Adam Boryczka

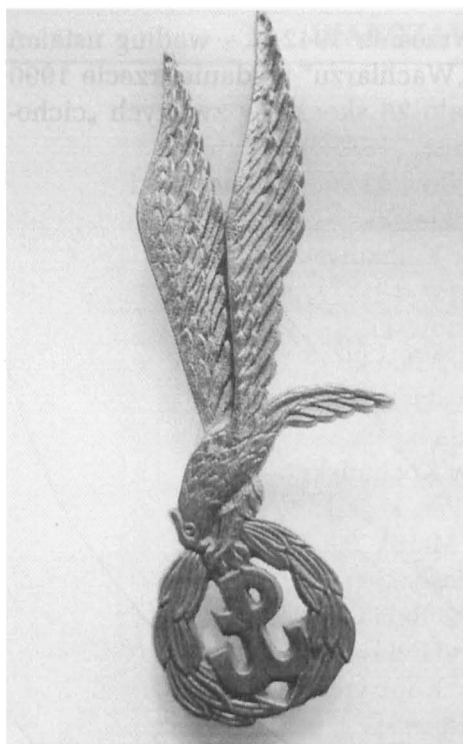
„Maria” – por. Roman Romaszkan

kadra Komendy „Wachlarza”

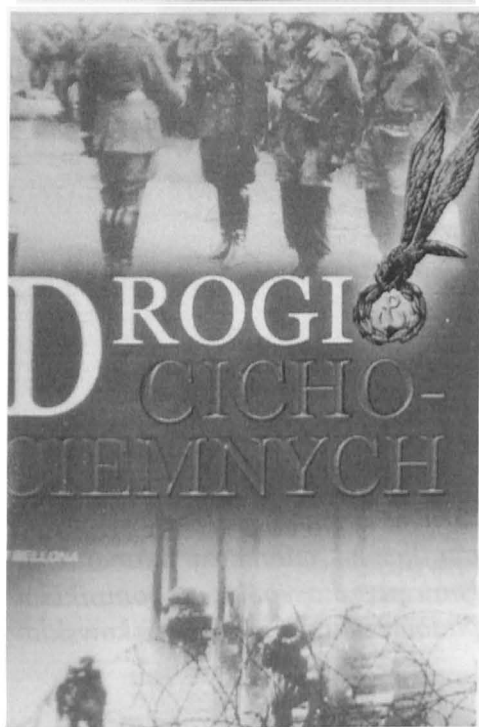
„Kawa” – kpt. Michał Fijałka

„Kra” – kpt. Wacław Kopisto

„...Co roku, 15 lutego, można spotkać skromnych, obecnie już starszych panów z baretkami Orderu Virtuti Militari w klapach garniturów, gdy w rocznicę pierwszego skoku, w otoczeniu licznej młodzieży harcerskiej, oddają żołnierski hołd poległym kolegom przed wspólnym pomnikiem Cichociemnych i Żołnierzy Brygady Spadochronowej na powązkowskim cmentarzu wojskowym w Warszawie”.

Znak Cichociemnych –
Spadochroniarzy AK

Okładka książki „Drogi
Cichociemnych”
Bellona, Warszawa 2008

Pomnik Tobie Ojczyzno

Napis:

**TOBIE OJCZYZNO
ŻOŁNIERZE PIERWSZEJ SAMODZIELNEJ BRYGADY
SPADOCHRONOWEJ I CICHOCIEMNI KTÓRZY ODDALI
SWE ŻYCIE ZA OJCZYZNĘ W II WOJNIE ŚWIATOWEJ
W LATACH 1940 – 1945
TOWARZYSZE BRONI**

Tablica upamiętniająca żołnierzy Armii Krajowej cichociemnych – spadochroniarzy z Anglii i Włoch poległych za niepodległość Polski

Po prawej i lewej stronie tablicy nazwiska i pseudonimy, na środku tablicy odznaka cichociemnych, pod nią napis: **PAMIĘCI ŻOŁNIERZY**

**ARMII KRAJOWEJ,
CICHOCIEMNYPH –
SPADOCHRONIARZY
Z ANGLII I WŁOCH,
POLEGŁYCH ZA
NIEPODLEGŁOŚĆ
POLSKI**

Strona lewa:

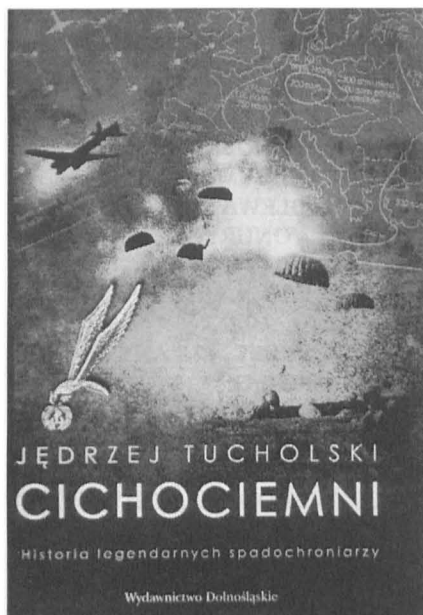
**KPT. F. ADRIAN „LIBERATOR”
POR. I. BATOR „OPÓR”
PPOR. T. BENEDYK „ZACHATA”
POR. J. BICHNIEWICZ „BŁĘKITNY”
SIERŻ. S. BIEDRZYCKI „OPERA”
PPLK R. BIELSKI „BEJ”
PPOR. J. BIENIAS „OSTERBA”
PPOR. M. BUSŁOWICZ „BOCIEK”
PPOR. R. CHMIELOCH
„BLYSKAWICA”**

Strona prawa:

**PPOR. J. MAREK „WALKA”
POR. Z. MATULA „RADOMYŚL”
POR. W. MICIEK „MŁOT”
POR. P. MOTYLEWICZ „GRAB”
PPOR. R. NIEDZIELSKI „MOCNY”
PPOR. K. NIEPLA „KAWKA”
POR. C. NOWODWORSKI „GŁÓG”
PPOR. A. ODROWĄŻ-SZUKIEWICZ
„BYSTRZEC”
GEN. L. OKULICKI „NIEDŹWIADEK”**

KPT. F. CIEPLIK „HATRAK”
RTM. A. CZAYKOWSKI „GARDA”
POR. J. CZUMA „SKRYTY”
PPOR. A. DĄBROWSKI „PUTI”
PPOR. H. DEKUDOWSKI „ZAPORA”
POR. R. DZIADOSZ „ZASANIEC”
POR. M. ECKHARD „BOCIAN”
POR. O. FARENHOLC „SUM”
POR. M. GARCZYŃSKI „SKAŁA”
MJR J. GÓRSKI „CHOMIK”
PPOR. S. GÓRSKI „BRZEG”
RTM. K. GRODZICKI „JABŁOŃ”
PPOR. J. GRYZ „DZIADZIO”
PPOR. S. HARASYMOWICZ „LALKA”
POR. S. HENCEL „PIK”
PPOR. J. HÖRL „FROG”
POR. W. IPOHORSKI-LENKIEWICZ
„ZAGRODA”
PPOR. S. JAGIELSKI „GACEK”
PPOR. E. JAKUBOWSKI „BRAT”
POR. S. JASIEŃSKI „URBAN”
POR. A. JASTRZĘBSKI „UGOR”
PPOR. T. JAWORSKI „GONT”
RTM. M. JURECKI „ORAWA”
PPOR. L. JURKIEWICZ „MYSZ”
MJR M. KALENIEWICZ „KOTWICZ”
PPOR. B. KAMIŃSKI „GOLF”
PLUT. S. KAZIMIERCZAK „KSIĄDZ”
POR. W. KLIMOWICZ „TAMA”
POR. J. KOCHAŃSKI „JARMA”
KPT. B. KONTRYM „ŻMUDZIN”
POR. S. KOTOROWICZ „CROWN”
PPOR. R. KOWALSKI „BENGA”
KPT. J. KOZŁOWSKI „CICHY”
KPT. H. KOŻUCHOWSKI „HORA”
PPOR. A. KRASIŃSKI „SZCZUR”
PPLK I. KRIZAR „CZEREMOSZ”
POR. M. KRYSZCZUKAJTIS „SZARY”
PPOR. M. KUCZYŃSKI „ZWROTNIKA”
POR. A. KUŁAKOWSKI „RYWAL”
MJR J. LECH „GRANIT”
PPOR. W. LECH „POWIŚLAK”
PPOR. K. LEWKO „PALEC”
MJR B. LEWKOWICZ „KURS”
POR. A. LINOWSKI „KARP”
PPOR. I. ŁADA „ŻAGIEW”
POR. H. ŁAGODA „LAK”
POR. S. MAJEWICZ „HRUBY”

POR. K. OSUCHOWSKI „ROSOMAK”
PLUT. H. PARADA „Mapa”
POR. K. PENTZ „SKAŁA 2”
POR. Z. PESZKE „KASZMIR”
POR. Z. PIASECKI „ORLIK”
KPT. B. PIĄTKOWSKI „MAK”
PPOR. W. PIC „HOLEWA”
POR. J. PIWNIK „PONURY”
POR. J. POZNAŃSKI „PŁYWAK”
PPOR. J. PRZETOCKI „OSET”
KPT. B. RACHWAŁ „GLIN”
RTM. S. RĄCZKOWSKI „BUŁANY”
PPOR. A. RIEDL RODAK”
POR. J. ROGOWSKI „CZARKA”
PPOR. C. ROSSIŃSKI „KOZIOŁ”
POR. J. ROSTEK „DAN”
PPOR. J. ROSTWOROWSKI „MAT”
POR. K. RZEPKA „OGNIK”
KPT. J. SERAFIN „CZEREMCHA”
PPOR. W. SIAKIEWICZ „MRUK”
POR. R. SKOWROŃSKI „LECHITA”
RTM. J. SKROCHOWSKI „OSTROGA”
MJR T. SOKOŁOWSKI „TROP”
PPOR. S. SOŁTYS „SOWA”
PLK J. SPYCHALSKI „GRUDZIĘ”
PPOR. O. STOŁYCHWO „STEWa”
PPOR. W. STRUMPF „SUD”
POR. M. SZCZEPAŃSKI „DĘBINA”
POR. W. SZPAKOWICZ „PAK”
PPOR. J. SZTROM „PILNIK”
KPT. W. SZUBIŃSKI „DACH”
PPOR. W. SZWIEC „ROBOT”
KPT. A. ŚWIĄTKOWSKI „AMURAT”
KPT. M. TAJCHMAN „MIKITA”
PPOR. T. TOMASZEWSKI „WĄWÓZ”
PPOR. Z. TWARDY „TRZASK”
MJR W. UKLAŃSKI „HEROLD”
PPOR. J. WĄTRÓBSKI „JELITO”
PPOR. J. WIĄCEK „KANAREK”
KPT. M. WILCZEWSKI „USZKA”
POR. S. WINTER „STANLEY”
POR. J. ZALEWSKI „CHINEK”
KPT. W. ZAORSKI „RYBA”
PPOR. S. ZAPOTOCZNY „PŁOMIEŃ”
MJR W. ZAREMBIŃSKI „ZRĄB”
POR. A. ZAWADZKI „KOS”
PPOR. F. ŻAAK „MAMKA”
MJR B. ŻELIKOWSKI „DĄBROWA”

Okładka książki
Jędrzeja Tucholskiego
„Cichociemni”

Warszawa, ul Freta kościół pw. św. Jacka.
Tablica upamiętniająca mjr cc Franciszka
Pukackiego ps. „Gzysm”. II Odcinek „Wachlarza”,
dowódca ośrodka dywersyjnego Szepietówka
oraz grupy dywersyjnej w Charkowie, kawaler
Krzyża Srebrnego Orderu Wirtuti Militari,
„Weteran Walk o Niepodległość”,
zmarł 4 XI 1980 roku

Bolesław Kontrym ps. „Żmudzin”
cichociemny, drugi dowódca III Odcinka
„Wachlarza”, współorganizator
Państwowego Korpusu Bezpieczeństwa,
bohater Powstania Warszawskiego,
żołnierz Dywizji gen. Stanisława
Maczka, aresztowany przez UB
w 1948 r., skazany na karę śmierci,
stracony w 1953 r., zrehabilitowany
w 1957 r.

Okładka książki Witolda Paska:
„Żmudzin” Bolesław Kontrym
1898 – 1953”

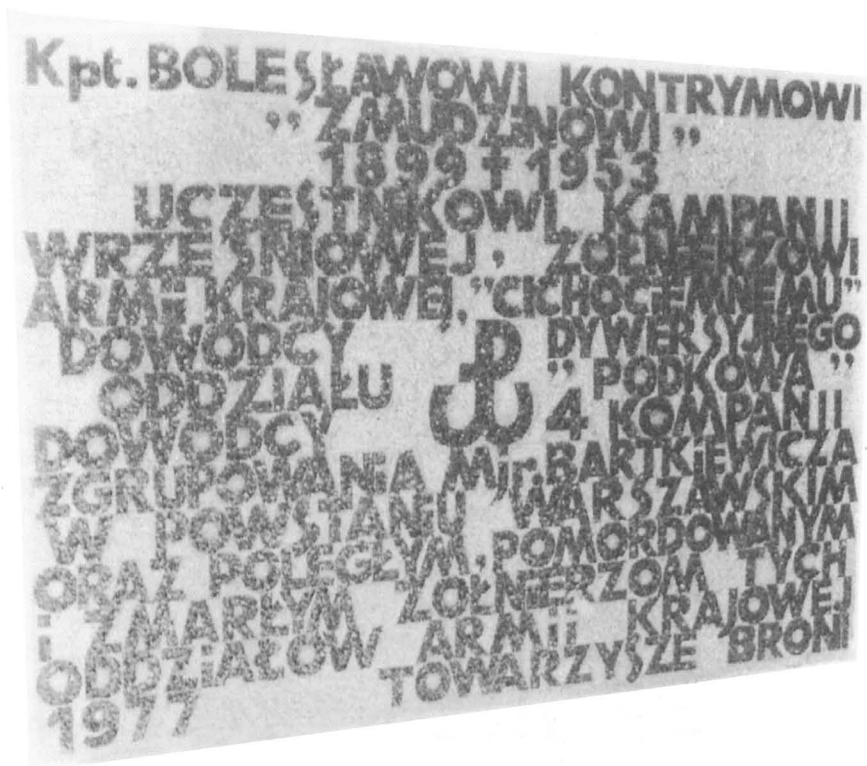
Tablica upamiętniająca mjr Bolesława Kontryma ps. „Żmudzin”

Napis:
Ś.P.

MJR BOLESŁAW KONTRYM
„ŻMUDZIN” „BIAŁY”
1898 – 1953

ŻOŁNIERZ II KORPUSU POLSKIEGO NA WSCHODZIE 1917 – 18.
PRZED WOJNĄ W STRAŻY GRANICZNEJ I POLICJI PAŃSTWOWEJ.
WALCZYŁ POD NARWIKIEM W 1 BRYG. STRZ. PODH.
CICHOCIEMNY. SKOK DO KRAJU 1/2.09.1942.
DOWÓDCA III ODCINKA „WACHLARZA”. SZEF KEDYW-U
AK BRZEŚĆ. DOWÓDCA ODDZ. DYW. „SZTAFETA” - „PODKOWA”.
W POWSTANIU WARSZAWSKIM DOWÓDCA ODCINKA
TAKTYCZNEGO AK: UL. KRÓLEWSKA – KREDYTOWA -
PLAC MAŁACHOWSKIEGO W 4 KOMP. W ZGR.
BARTKIEWICZA. CZTEROKROTNIE RANNY,
PO UCIECZCE Z NIEWOLI NIEMIECKIEJ W I DYWIZJI
PANCERNEJ GEN. MACZKA.
POWRÓT DO KRAJU W 1947. W 1948 ARESZTOWANY.
SKAZANY NA ŚMIERĆ PO BESTIALSKIM ŚLEDZTWIE
ZAMORDOWANY 2. 01. 1953 W WIEZIENIU MBP
NA RAKOWIECKIEJ W WARSZAWIE.
W 1957 POŚMIERTNIE ZREHABILITOWANY.

ODZNACZONY: VIRTUTI MILITARI V KL.
3-KROTNIE KRZYŻEM WALECZNYCH I INNYMI
ODZNACZENIAMI POLSKIMI I ZAGRANICZNYMI

Tablica upamiętniająca Bolesława Kontryma ps. „Żmudzin”

Napis:

Kpt. BOLESŁAWOWI KONTRYMOWI
„ŻMUDZINOWI”
UCZESTNIKOWI KAMPANII
WRZEŚNIOWEJ, ŻOŁNIERZOWI
ARMII KRAJOWEJ „CICHOCIEMNEMU”
DOWÓDCY DYWERSYJNEGO
ODDZIAŁU „PODKOWA”
DOWÓDCY 4 KOMPANII
ZGRUPOWANIA Mjr. BARTKIEWICZA
W POWSTANIU WARSZAWSKIM
ORAZ POLEGŁYM, POMORDOWANYM
i ZMARŁYM ŻOŁNIERZOM TYCH
ODDZIAŁÓW ARMII KRAJOWEJ
1977 TOWARZYSZE BRONI

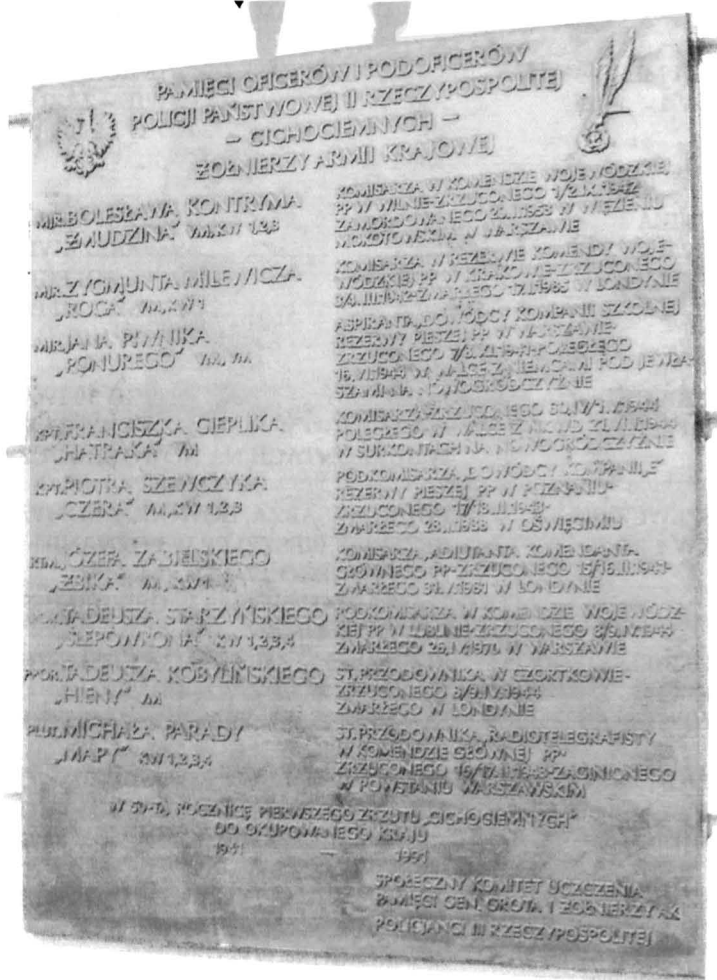
Tablica upamiętniająca Bolesława Kontryma ps. „Żmudzin”

Napis:

W TYM DOMU
W CZASIE
POWSTANIA WARSZAWSKIEGO 1944
BYŁO STANOWISKO DOWODZENIA
MJR BOLESŁAWA KONTRYMA
„ŻMUDZINA”

CICHOCIEMNEGO
KAWALERA ORDERU VIRTUTI MILITARI
DOWÓDCY ODCINKA TAKTYCZNEGO AK
UL KRÓLEWSKA PLAC MAŁACHOWSKIEGO
UL KREDYTOWA

URODZONY 1898 W ZATURCACH
ZAMORDOWANY 1953 W WIĘZIENIU MBP RAKOWIECKA
GRUDZIEŃ 2000

Tablica upamiętniająca oficerów i podoficerów Policji Państwowej II Rzeczypospolitej – cichociemnych – żołnierzy Armii Krajowej

Napis:

PAMIĘCI OFICERÓW I PODOFICERÓW
POLICJI PAŃSTWOWEJ II RZECZYPOSPOLITEJ
- CICHOCIEMNYCH -
ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ

MJR. BOLESŁAWA KONTRYMA „ŻMUDZIN” VM, KW 1,2,3	KOMISARZA W KOMENDZIE WOJEWÓDZKIEJ PP W WILNIE – ZRZUCONEGO 1/2 IX 1942 ZAMORDOWANEGO 20 I 1953 W WIEZIENIU MOKOTOWSKIM W WARSZAWIE
MJR. ZYGMUNTA MILEWICZA „ROGA” VM, KW 1	KOMISARZA W REZERWIE KOMENDY WOJE- WÓDZKIEJ PP W KRAKOWIE – ZRZUCONEGO 3/4 III 1942 – ZMARŁEGO 17 I 1985 W LONDYNIE
MJR. JANA PIWNIKA „PONUREGO ” VM,VM	ASPIRANTA, DOWÓDCY KOMPANII SZKOLNEJ REZERWY PIESZEJ PP W WARSZAWIE- ZRZUCONEGO 7/8 XI 1941 – POLEGŁEGO 16 VI 1944 W WALCE Z NIEMCAMI POD JEWŁA- SZAMI NA NOWOGRÓDCZYŹNIE
KPT. FRANCISZKA CIEPLIKA „HATRAKA” VM	KOMISARZA – ZRZUCONEGO 30 IV /1 V 1944 POLEGŁEGO W WALCE Z NKWD 21 VIII 1944 W SURKONTACH NA NOWOGRÓDCZYŹNIE
KPT. PIOTRA SZEWCZYKA „CZERA” VM KW 1 2 3	PODKOMISARZA, DOWÓDCY KOMPANII „E” REZERWY PIESZEJ PP W POZNANIU- ZRZUCONEGO 17/18 II 1943- ZMARŁEGO 28 I 1988 W OŚWICIMIU
RTM. JÓZEFA ZABIELSKIEGO „ŻBIKA” VM, KW 1	KOMISARZA, ADIUTANTA KOMENDANTA GŁÓWNEGO PP - ZRZUCONEGO 15/16 II 1941 - ZMARŁEGO 31 V 1981 W LONDYNIE
POR. TADEUSZA STARZYŃSKIEGO „ŚLEPOWRONA” KW 1,2,3,4	PODKOMISARZA W KOMENDZIE WOJEWÓDZ- KIEJ PP W LUBLINIE – ZRZUCONEGO 8/9 IV 1944 ZMARŁEGO 26 IV 1970 W WARSZAWIE
PPOR. TADEUSZA KOBYLIŃSKIEGO „HIENY” VM	ST. PRZODOWNIKA W CZORTKOWIE – ZRZUCONEGO 87/9 IV 1944 ZMARŁEGO W LONDYNIE
PLUT. MICHAŁA PARADY „MAPY” KW 1,2,3,4	ST.PRZODOWNIKA RADIOTELEGRAFISTY W KOMENDZIE GŁÓWNEJ PP. ZRZUCONEGO 16/17 II 1943 - ZAGINIONEGO W POWSTANIU WARSZAWSKIM

W 50-TĄ ROCZNICĘ PIERWSZEGO ZRZUTU „CICHOCIEMNYCH”
DO OKUPOWANEGO KRAJU
1941 1991

SPOŁECZNY KOMITET UCZCZENIA
PAMIĘCI GEN. GROTA I ŻOŁNIERZY AK
POLICJANCI III RZECZYPOSPOLITEJ

Tablica upamiętniająca mjr Bolesława Kontryma ps. „Żmudzin”

Napis:

Ś.P.

MJR BOLESŁAW KONTRYM

„ŻMUDZIN” „BIAŁY”

1898 – 1953

**ŻOŁNIERZ II KORPUSU POLSKIEGO NA WSCHODZIE 1917 – 18.
PRZED WOJNĄ W STRAŻY GRANICZNEJ I POLICJI PAŃSTWOWEJ.**

WALCZYŁ POD NARWIKIEM W 1 BRYG. STRZ. PODH.

CICHOCIEMNY. SKOK DO KRAJU 1/2.09.1942.

**DOWÓDCA III ODCINKA „WACHLARZA”. SZEF KEDYW-U
AK BRZEŚĆ. DOWÓDCA ODDZ. DYW. „SZTAFETA”- „PODKOWA”.**

**W POWSTANIU WARSZAWSKIM DOWÓDCA ODCINKA
TAKTYCZNEGO AK: UL. KRÓLEWSKA - KREDYTOWA -**

PLAC MAŁACHOWSKIEGO W 4 KOMP. W ZGR.

BARTKIEWICZA. CZTEROKROTNIE RANNY,

PO UCIECZCE Z NIEWOLI NIEMIECKIEJ W I DYWIZJI

PANCERNEJ GEN. MACZKA.

POWRÓT DO KRAJU W 1947. W 1948 ARESZTOWANY.

SKAZANY NA ŚMIERĆ PO BESTIALSKIM ŚLEDZTWIE

ZAMORDOWANY 2. 01. 1953 W WIEZIENIU MBP

NA RAKOWIECKIEJ W WARSZAWIE.

W 1957 POŚMIERTNIE ZREHABILITOWANY.

ODZNACZONY: VIRTUTI MILITARI V KL

3-KROTNIE KRZYŻEM WALECZNYCH I INNYMI

ODZNACZENIAMI POLSKIMI I ZAGRANICZNYMI

PODKOMENDNA IRENA MAKOWSKA „EMILIA” „SKAŁA”

„KEDYW ” – KIEROWNICTWO DYWERSJI

Jerzy Sroka – 9 Podlaska Dywizja Armii Krajowej:

„... Kedyw – to nazwa organizacji bojowej, działającej w ramach struktury Armii Krajowej. (...) Komenda Główna Armii Krajowej przystąpiła do organizowania Kedywu już jesienią 1942 r. w oparciu o siatkę konspiracyjną Związku Odwetu i „Wachlarza” (...) rozkaz powołania Kedywu Komenda Główna AK wydała 22 stycznia 1943 r. (...) zgodnie z tym rozkazem(...) zadaniem Kedywu miało być „Nękanie przeciwnika i zadawanie mu coraz mocniejszych ciosów przez akcję dywersyjną i sabotażową...”

Komendanci główni Kedywu:

płk August Emil Fieldorf ps. „Nil” (grudzień 1942 – marzec 1944)

ppłk Jan Mazurkiewicz ps. „Radosław” (marzec – sierpień 1944)

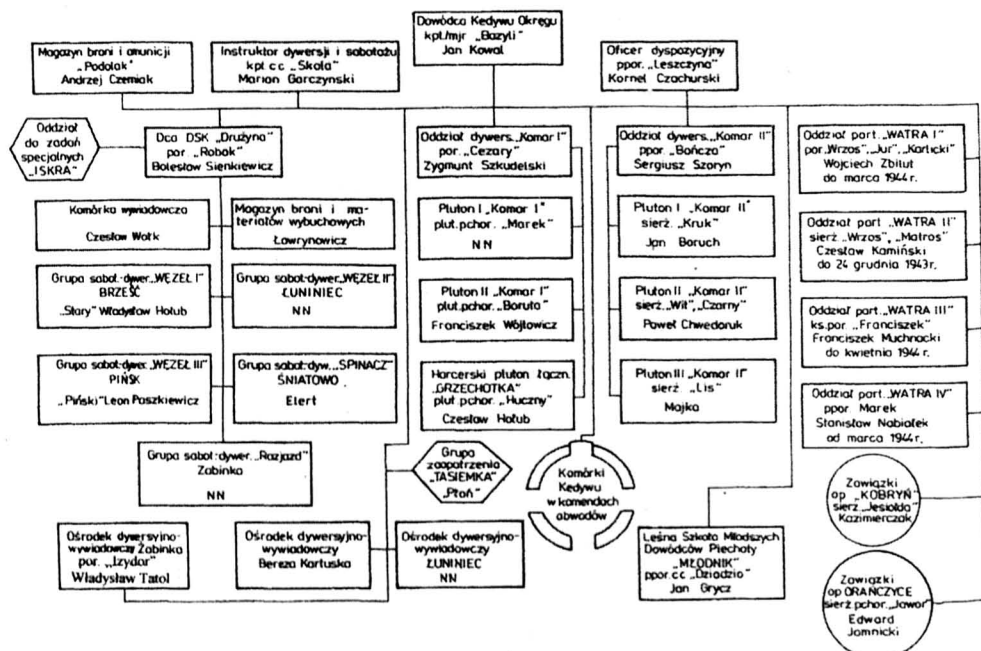
Czesław Hołub - Okręg Poleski ZWZ – AK w latach 1939 – 1944. Zarys dziejów:

„... W początkach 1943 r. Związek Odwetu został przekształcony w Kierownictwo Dywersji, czyli Kedyw, zbiegło się to w czasie z likwidacją „Wachlarza”, który swoje nieliczne już grupy, rozbite aresztowaniami – przekazał Kedywowi Okręgu Poleskiego w dniu 23 lutego 1943 roku. (...) Szefem Kedywu Okręgu był kpt. (w 1943 r. mianowany majorem) „Bazyli” – Jan Kowal. Po objęciu funkcji zorganizował dwa plutony dywersyjne, noszące kryptonim „Komar I” i „Komar II”, nawiązał kontakty z przekazanymi przez „Wachlarz” ośrodkami dywersyjnymi oraz przystąpił do tworzenia nowych, przejmując ludzi od obwodów, nawiązał kontakty z działającymi na terenie okręgu oddziałami partyzanckimi. (...) Do zadań Kedywu należało:

- organizowanie i prowadzenie akcji sabotażowo-dywersyjnych,
- koordynacja działań oddziałów partyzanckich,
- organizowanie zbrojnej samoobrony (akcja na terenach działania band nacjonalistów ukraińskich)
- wojskowe szkolenie kadr,
- zdobywanie na nieprzyjaciela broni i amunicji,
- ochrona ludności przed bandytyzmem i zwalczanie go,
- zbrojna ochrona działających radiostacji.

Organizacja Kedywu w Okręgu Poleskim przypadła na bardzo trudny okres masowych aresztowań Polaków, kolejnych rozległych wysp, zaostreżenia represji w stosunku do ludności polskiej.”

KEDYW KOMENDY OKRĘGU

Kedyn Okręgu Poleskiego – zamieszczone w: Okręg Poleski ZWZ – AK
w latach 1939-1944 – Czesław Holub

Gen. bryg. August Emil Fieldorf ps. „Nil”

Płk Jan Mazurkiewicz ps. „Radosław”

Symboliczny grób gen. bryg. Augusta Emila Fieldorfa ps. „Nil”

Napis:

GRÓB

SYMBOLICZNY

Ś.P.

GEN. BRYG. AUGUST EMIL

FIELDORF „NIL”

UR.1895

ŻOŁNIERZ 1 BRYGADY LEGIONÓW

UCZESTNIK WOJEN 1920 I 1939

DOWÓDCA 51 PUŁKU PIECHOTY

SZEF KIEROWNICTWA DYWERSJI

KOMENDY GŁÓWNEJ AK

ZAMORDOWANY

W WIEZIENIU MOKOTOWSKIM

24 LUTEGO 1953

Tablica upamiętniająca gen. bryg. Augusta Emila Fieldorfa ps. „Nil”

Napis: 20 III 24 II
1895 1953

GENERAL BRYGADY
AUGUST EMIL
FIELDORF
„NIL”
ŻOŁNIERZ LEGIONÓW
DOWÓDCA 51 P P W P
SZEF KEDYWU
K.G. ARMII KRAJOWEJ
1942 - 1944
CZŁONEK KIEROWNICTWA
WALKI PODZIEMNEJ
SKAZANY NIEWINNIE
ZREHABILITOWANY POŚMIERTNIE
WALCZYŁ I ZGINĄŁ
ZA POLSKĘ NIEPODLEGŁĄ

SWOJEMU BOHATERSKIEMU
DOWÓDCY - ŻOŁNIERZE KEDYWU

Tablica upamiętniająca gen. bryg. Augusta Emila Fieldorfa ps. „Nil”

Napis: 20 III [portret] 24 II

1895 1953

GENERAL GRYGADY

AUGUST EMIL

FIELDORF NIL

ŻOŁNIERZ LEGIONÓW

DOWÓDCA 51 P.P. W.P.

SZEF KEDYWU

K.G. ARMII KRAJOWEJ

1942 – 1944

SKAZANY NIEWINNIE

NA KARĘ ŚMIERCI

WYROK WYKONANO

ZREHABILITOWANY

POŚMIERTNIE

WALCZYŁ I ZGINĄŁ

ZA POLSKĘ

SWOJEMU BOHATERSKIEMU PATRONOWI

ŚŻŻAK KOŁO NR 14 WARSZAWA

I S. SZKOŁA PODSTAWOWA NR18 W MIŁANÓWKU

PORTRET-GRAŻYNA ROMAN

LITERNICTWO-DOROTA SZYMANIAK

19 marca 2000

Grób Jana Mazurkiewicza ps. „Radosław”

Napis:
Ś.P.
JAN
MAZURKIEWICZ
GENERAL
UR. 27 VIII 1896 R. ZM. 4 V 1988 R.
ZAGŁOBA - SĘP - RADOSŁAW
ŻOŁNIERZ 1 GRYPADY LEGIONÓW J.P. i P.O.W.
KOMENDANT T.O.W.
DOWÓDCA KEDYWU KG -AK
ORAZ DOWÓDCA ZGRUPOWANIA RADOSŁAW
W POWSTANIU WARSZAWSKIM 1944
KAWALER ORDERU VM IV KL.
WIĘZIEŃ POLITYCZNY 19 49 - 1956

Pomnik pamięci poległych żołnierzy Armii Krajowej
Zgrupowania „Radosław” 1939 - 1945

Tablica upamiętniająca żołnierzy Armii Krajowej Zgrupowania „Radosław”

„WATRA I”

Czesław Hołub - Okręg Poleski ZWZ – AK w latach 1939 – 1944. Zarys dziejów:

„Oddział dyspozycyjny Komendy Okręgu „Watra I” działał pod dowództwem por. „Jura”, „Wrzosa” „Zbigniewa Karlickiego” – Wojciecha Zbiluta. W początkach 1943 r. KG AK skierowała do Okręgu Poleskiego por. Zbiluta do dyspozycji Kedywu, gdzie otrzymał rozkaz zorganizowania oddziału partyzanckiego, na terenie operacyjnym w trójkącie Brześć – Prużana – Kobryń. Oddział pomyślany był jako dyspozycyjny, mający po sformowaniu wspierać większe akcje jednostek Kedywu. „Jur” (poprzednio „Wrzos”) otrzymał (...) polecenie zorganizowania własnej siatki łączności z Komendą Kedywu, bez opierania się na dotychczas już istniejących placówkach. Już na samym niemal początku zaczątki oddziału (19 ludzi) zostały rozbrojone przez radzieckich partyzantów. Dowódcy „Jurowi” doskonale znającemu teren (przed wojną por. „Jur” był zatrudniony w warsztatach Flotyli Pińskiej, a jako myśliwy poznał niemal całe Polesie) oraz częściowo pozostałym zatrzymanym udało się wymknąć i zacząć działalność od nowa.

Oddział prawie nigdy nie działał w jednej grupie, operując małymi ruchliwymi patrolami objął swą działalnością cały nakazany teren. (...) W związku ze zbliżającą się zimą oddział miał zorganizować bazę zimową na północ od Tewli i „Jur” zarządził koncentrację wszystkich działających w terenie patroli na 29/30 X 1943 r. w trójkącie wsi Szpitale, Chońki, Wierzychy. Sztab oddziału zakwaterował w rodowej posiadłości Kościuszków – Siechnowiczach. Nad ranem 28 października, na skutek denuncjacji (...) Niemcy wspomagani przez policję ukraińską uderzyli na nie w pełni skoncentrowany oddział. W czasie walki zginęło 9 żołnierzy, w tym zastępca dowódcy por. „Stanisław” i szef oddziału sierż. „Bzura” – Józef Kazimierzczak, a następnego dnia umarł od ran strz. „Todt”. Dwóch rannych odeszło na leczenie („Dan” – Ryszard Bućko i „Huczny” – Czesław Hołub). Pomimo otoczenia oddział przebił się przez pierścień obławy. (...) Już 11 listopada oddział wznowił działalność. Jeszcze jesienią 1943 r. za pośrednictwem Komendy Obwodu w Kobryniu, zawarta została umowa pomiędzy AK a partyzantką radziecką o współpracy w walce i wzajemnej pomocy i na tej podstawie na początku 1944 r. naciskany przez znaczne siły nieprzyjaciela oddział zmuszony był przejść na teren opanowany przez partyzantkę radziecką. Tam został (pod groźbą rozstrzelania) włączony w skład oddziału im. Czernaka brygady partyzanckiej im. Stalina jako 3 kompania polska.

Partyzanci z oddziału „Watra I”

Oddział liczył wówczas ponad 100 ludzi. W marcu 1944 r. wraz z brygadą przeszedł linię frontu. Żołnierze zostali wcieleni do armii polskiej (4 DP 1 Armii WP), a por. „Jur” i sierż. „Boruta” aresztowani. „Jur” powrócił z zesłania do kraju w 1955 r., losy „Boruty” nie są znane”.

Żabinka

Tablica z mogiły żołnierzy Oddziału „Watra I” Okręgu Poleskiego Armii Krajowej dowodzonego przez por. Wojciecha Zbilutą „Jura”, którzy polegli w walce z Niemcami 27.10.1943 r. w okolicy Żabinki

Napis na tablicy:

**TU SPOCZYWAJĄ POLSCY PARTYZANCI
ŻOŁNIERZE ODDZIAŁU WATRA I OKRĘGU POLESKIEGO ARMII KRAJOWEJ
DOWODZONEGO PRZEZ POR. WOJCIECHA ZBILUTĄ „JURA”
POLEGLI W WALCE Z NIEMCAMI 27. 10. 1943 R. W OKOLICY ŻABINKI
PPOR. STANISŁAW MURAWSKI „STANISŁAW”
ST. SIERŻ. JÓZEF KAZIMIERCZAK „BZURA”
KPR. PODCH. JAN MALIK „THOMPSON”
STRZ. JAN ŁAGODZIUK „JAŚ”
STRZ. CZESŁAW GREŃ „GRZEŚ”
STRZ. JÓZEF WOŁOSZYŃSKI „SARKA”
STRZ. EDWARD RADWAŃSKI „EDEK”
STRZ. BOLESŁAW N. „RAK”
STRZ. NN „TODT”
CZEŚĆ ICH PAMIĘCI !**

„WATRA IV”

Zbigniew Gnat -Wieteska - 30 Poleska Dywizja Piechoty Armii Krajowej:

„...W pierwszych dniach marca 1944 r. komenda Okręgu „Twierdza” skierowała ppor. Stanisława Nabiałka ps. „Marek” na teren Placówki „Emilia” – Peliszcze w Obwodzie „Wierzba” – Wysokie Litewskie, z zadaniem poczynienia przygotowań do zorganizowania oddziału „Watra IV”. Peliszcze było wówczas dużą wsią, liczącą 220 domów i kościoł, zamieszkałą w 2/3 przez katolików, położoną w bliskim sąsiedztwie lasów, którymi można było dotrzeć do Puszczy Białowieskiej(...) w rejonie uroczyska Makowszczyzna zaczął tworzyć się oddział „Watra IV”.(...) Oddział nieustannie wzrastał w siłę. 29 czerwca liczył 42 członków, w tym 4 kobiety.(...) Dowódcą był ppor. Stanisław Nabiałek ps. „Marek”, zastępcą sierż. Piotr Mierzwiński ps. „Wilk”, szefem oddziału – wachm. Jan Chlebowski ps. „Holański”, dowódcą patrolu sanitarnego Izabela Skop ps. „Ombra”.

W maju i czerwcu 1944 r. oddział przebywał w lasach Mohowszczyzna, Kiwatyce, w rejonie Matijas, Lasek, wioski Lassoty i w lesie Skinderówka. Prowadził działalność patrolową. (...) Na początku lipca „Watra IV” stała w lasach skinderowskich, na północ od Peliszczy, mniej więcej pomiędzy Żabinką, Kamieńcem Litewskim a Prużaną. 6 lipca odbyła się tam jedyna w swoim rodzaju uroczystość, niezapomniana dla członków oddziału i miejscowej ludności. Msza polowa, celebrowana przez ks. Pawlonko z Kiwaty (..) i poświęcenie sztandaru. Sztandar po jednej stronie miał wyhaftowaną podobiznę św. Andrzeja Boboli – patrona Polesia i napis „Bóg, Honor i Ojczyzna”, po drugiej stronie orła w koronie i napis „Oddział partyzancki Watra IV 1944” (...) W nocy oddział opuścił lasy skinderowskie i ruszył do Puszczy Białowieskiej dawnym szlakiem Kowpaka. Na miejscu pozostał „Pop” – Kozakiewicz z kilkoma ludźmi, stanowiąc załóżkę „Watry V”.

9 lipca „Watra IV” po trzydniowym forsownym marszu po bezdrożach i bagnach weszła do puszczy. (...) natychmiast przystąpiono do budowy wielkiej bazy, mającej być oparciem dla 30 DP AK. (...) Po otrzymaniu meldunku „Ducha” o ewakuacji posterunków nieprzyjaciela ppor. „Marek” postanowił zorganizować na nie wieczorem 17 lipca całonocną zasadzkę na szosie Kamieniec Litewski –Królewski Most – Białowieża. Po południu tego dnia wysłał patrol (...) z zadaniem rozpoznania sytuacji na szosie. (...) Niedługo po wymarszu patrolu „Watra IV” spotkała się z czołowymi oddziałami Armii Czerwonej. Rosjanie, widząc dużą grupę zbrojnych, interesowali się, co to za oddział, komu podlega i jakie ma zadania. Na ich rozkaz oddział „Watra IV” ukrywając wcześniej sztandar opuścił bazę i na

58 kilometrze drogi z Brześcia do Białowieży, 2 kilometry od swej bazy, w pobliżu spalonej smolarni złożył broń. Ale nie całą. (...) Następnego dnia (18 lipca) w towarzystwie trzech przydzielonych Rosjan – oddział ruszył na północny zachód przez Topiły, Orzechówkę i 19 lipca wkroczył do Hajnówki. W międzyczasie wzywano ciągle „Marka” na przesłuchania do jednostki radzieckiej. 20 lipca w strugach deszczu oddział „Watra IV”, ze śpiewem na ustach wszedł do Białowieży. (...) W niedzielę 6 sierpnia oddział ppor. Stanisława Nabiątka ps. „Marek”, eskortowany przez 3 Rosjan, dotarł w rejon Siemiatycz. (...) W południe oddział wkroczył do Sarnak.

(...) W Sarnakach ppor. „Bogusław” objął dowództwo III /82 pp. AK, a dowódcą 3 kompanii został ppor. Stanisław Nabiątek ps. „Marek”. W jej skład weszli żołnierze „Watry IV”.

Z Sarnak oddziały przeszły do lasów Grabanowskich koło Białej Podlaskiej, które były miejscem koncentracji 30 DP AK.

Żołnierze Oddziału „Watra IV” – pierwszy z lewej Romuald Zerynger ps. „Urwis”

Żołnierze Oddziału „Watra IV”, w pierwszym rzędzie od lewej siedzą:
kpr. Romuald Zerynger, kpr. Szymko, sierż. Władysław Swarczewicz

Żołnierze 30 DP AK Oddział „Watra IV”. Drugi z prawej i lewej to Niemcy,
którzy zdezerterowali i przyłączyli się do Oddziału

Romuald Zerynger ps. „Urwis”
żołnierz Oddziału „Watra IV”

Dyplom medalu „Pro Memoria”,
którym został wyróżniony Romuald
Zerynger w 2006 roku

Z głębokim żalem i smutkiem zawiadamiamy,
 że w dniu 11 czerwca 2010 r. zmarł w wieku 81 lat

 Ś.P.

ROMUALD ZERYNGER

PREZES PAR. OBR. Z.K.R.P. i Ś.P.E., PORUCZNIK GRAN. p i WWS DŁGOLEŹNI PRACOWNIK BIOTOMENT, OZNACZONY KRZYŻEM PARTYZANCKIM KRZYŻEM AK, ZŁOTYM KRZYŻEM ZASŁUGI, MEDALEM PRO MEMORIA, SREBRNYM KRZYŻEM ZA ZASŁUGI DLA ZHP, ZŁOTYM KRZYŻEM ZASŁUGI I INNYMI OZNACZENIAM

Wyprowadzenie nastąpi dnia 14 czerwca 2010 r. o godz. 14.00 z kaplicy domu przedpogrzebowego „HADES” Al. Jana Pawła II 25 do kościoła Chrystusa Miłosiernego ul. Wyszyńskiego, gdzie zostanie odprawiona msza św., po czym nastąpi pogrzeb na cmentarzu parafialnym.

Rokowanie za Zmarłego zostanie odwołany w Kaplicy „HADES” o godz. 18.00 dnia 13 czerwca (Niedziela)

Pozostają pogrążeni w bólu i żalobie
 Żona, Syn, Wnuk, Rodzina i Przyjaciele

HADES

KOMPLEKSOWE USŁUGI POGRZEBOWE, Biata Podlaska, Al. Jana Pawła II 25, tel. 344 35 24, 601 369 849

Zawiadomienie o śmierci i pogrzebie Romualda Zeryngera

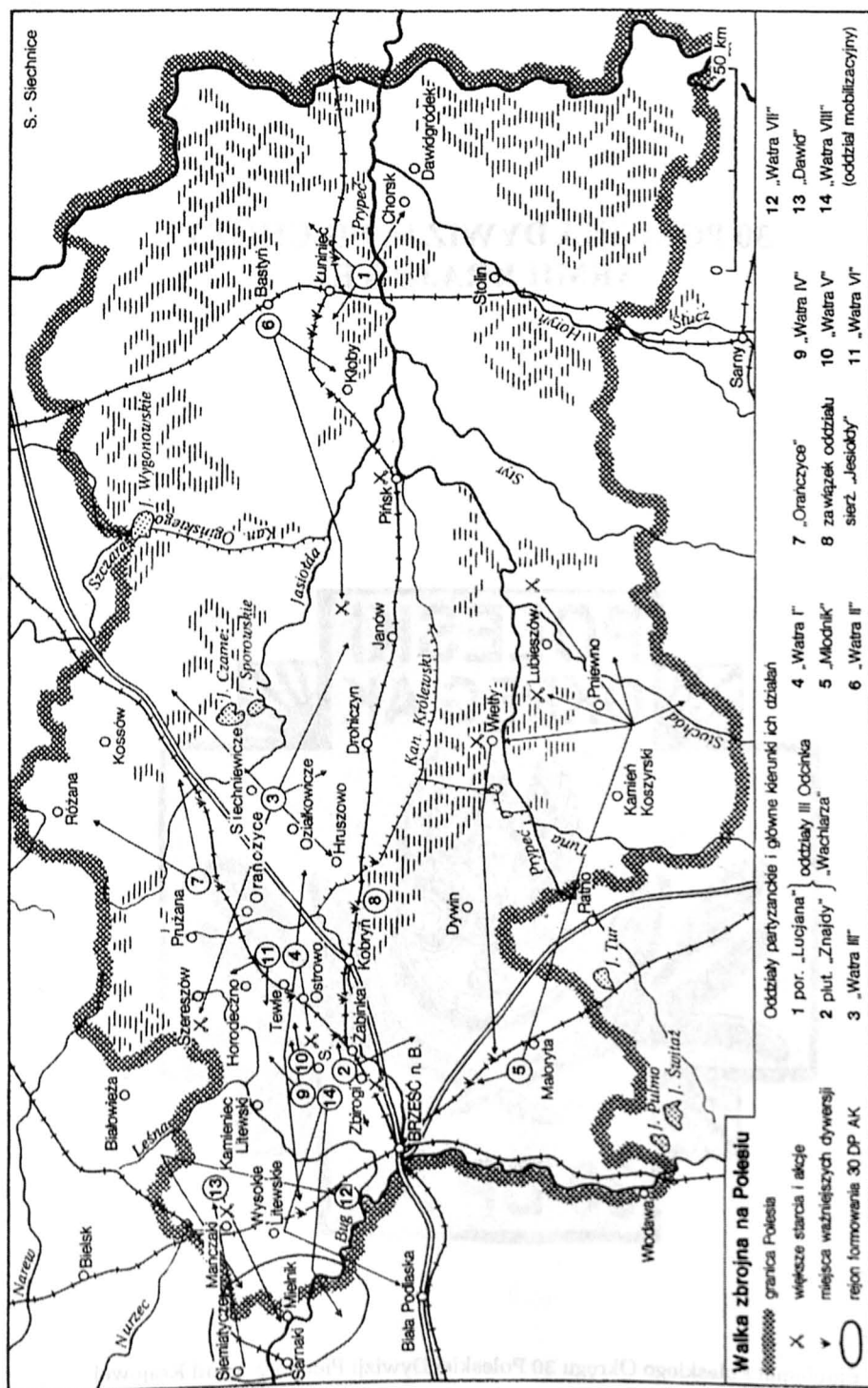

Tablica upamiętniająca Żołnierzy Polesia „Wachlarza” III, OP Watra I, OP Watra IV

**30 POLESKA DYWIZJA PIECHOTY
ARMII KRAJOWEJ**

Emblemat Poleskiego Okręgu 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej

Walka zbrojna na Polesiu zamieszczona w: Okręg Poleski ZWZ - AK w latach 1939 - 1944 - Czesława Hołuba

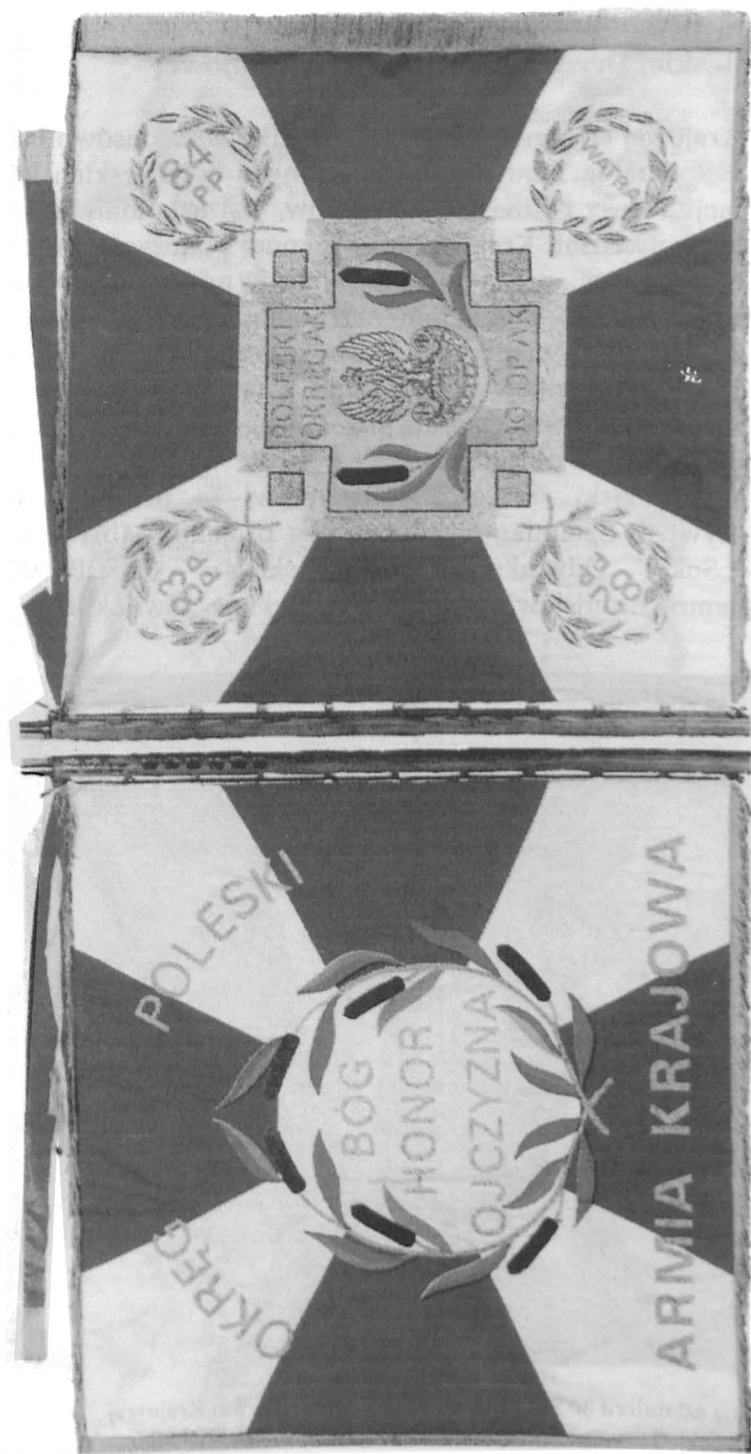
Sztandar Okręgu Poleskiego – 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej

Sztandar Armii Krajowej Okręgu Poleskiego – ziemi puszczy, lasów i bagn, która zrodziła Romualda Traugutta i wielu innych bohaterskich Jej synów – dar Fundacji Teresy i Zdzisława Knoblów, jest sztandarem 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej odtworzonej podczas operacji „Burza”. Na płacie Sztandaru, prócz nazwy „Watra”, nadawanej wraz z kolejnym numerem poleskim oddziałom partyzanckim, umieszczono numery pułków 30 DP AK świadczące, że była ona kontynuatorką chlubnych tradycji polskich pułków syberyjskich z lat 1917-1921 oraz 30 DP WP i Samodzielnej Grupy Operacyjnej Polesie gen. Franciszka Kleeberga walczących w wojnie obronnej 1939 r.

Zdobiące Sztandar gałązki szuwarów (oczeretow) są przywilejem pułków Poleskiej Dywizji. Sztandar wykonano wg projektu Mirosława Spiechowicza ps. „Sokół”. Odznakę Okręgu Poleskiego – 30 DP AK projektował cichociemny Bronisław Czepczak – Górecki ps. „Zwijak II”.

Matka chrzestna sztandaru 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej
Jadwiga Piłsudska-Jaraczewska córka Marszałka Józefa Piłsudskiego

SZTANDAR OKRĘGU POLESKIEGO - 30 POLESKIEJ DYWIZJI PIECHOTY ARMII KRAJOWEJ

Sztandar Okręgu Poleskiego- 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej

Gdzie Prypeć szuwarów gra łańcem
Wśród bagien, trzęsawisk i mgły
Stoimy z sercem oddanym
Żołnierze Kresowi - to my !

Choć płacze z oddali za nami
Warszawa, Kraków i Brześć
My trwamy z sercem w oddali
Żołnierze Kresowi - to my !

Rodacy nie zwodzi was wizja
Odwieczne spełniają się sny
Wśród lasów Trzydziesta Dywizja
Żołnierze Kresowi - to my !

autor nieznany

Odznaka „Żołnierz Kresowy Armii Krajowej 1939 -1944”

Okładka książki „30 Poleska Dywizja
Piechoty Armii Krajowej”
Zbigniew Gnat-Wieteska

Ppłk cc Henryk Krajewski
ps. „Trzaska” dowódca
30 Poleskiej Dywizji Piechoty
Armii Krajowej

Zbigniew Gnat-Wieteska – 30 Poleska Dywizja Piechoty Armii Krajowej:

„Po naradach w maju i czerwcu 1944 r. z najbliższymi współpracownikami ppłk Krajewski postanowił:

- w rejonie Prużan odtworzyć 84 pp – kadre oddziału zebrać z dawnych ludzi „Wachlarza”,
- w rejonie Puszczy Białowieskiej odtworzyć 82 pp; zawiązkiem miał być oddział „Krzemienia” z Konfederacji Narodu,
- w rejonie Pińska i Kobrynia odtworzyć 83 pp, którego zawiązkiem miał być oddział partyzancki „Jura”, tzw. „Watra I”.

Dowódcą odtwarzanej 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej został ppłk Henryk Krajewski „Trzaska” „Leśny” (nominacja z dnia 17 czerwca 1944 roku), szefem sztabu – mjr Tomasz Zan „Michał” „Borek”, oficerem operacyjnym – por. cc Alfred Whitehead „Dolina II”, lekarzem – por. cc dr Marian Teleszyński „Góral”, dowódcami pułków mianowani zostali: 82 pp AK – mjr cc Stanisław Trondowski „Grzmot”; 83 pp AK – por. Wojciech Zbilut „Jur”, pułk nie został odtworzony, dowódca oddziału „Jur” wraz ze swymi żołnierzami został siłą włączony w skład partyzantki radzieckiej; 84 pp AK – kpt/mjr cc dr Alfred Paczkowski „Wania” „Dawid” były dowódca Odcinka III „Wachlarza”.

Po bitwie pod Mańczakami (29.06.1944r. ciężko ranny dowódca 84 pp. AK „Wania” przebywał w Warszawie) 84 pp AK został włączony do 82 pp AK.

Tomasz Zan ps. „Borek”
szef sztabu
30 Poleskiej Dywizji Piechoty
Armii Krajowej

Ulica Tomasza Zana w Lublinie.

Tomasz Zan ps. „Borek”, „Oleś”, „Gajowy” (1902-1989), Szef Sztabu 30 Poleskiej DP AK,
syn Tomasza Zana (876-1950), prawnuk Tomasza Zana (1796-1855) „Promienistego”,
Prezydenta Zgromadzenia Filaretów, przyjaciela Adama Mickiewicza

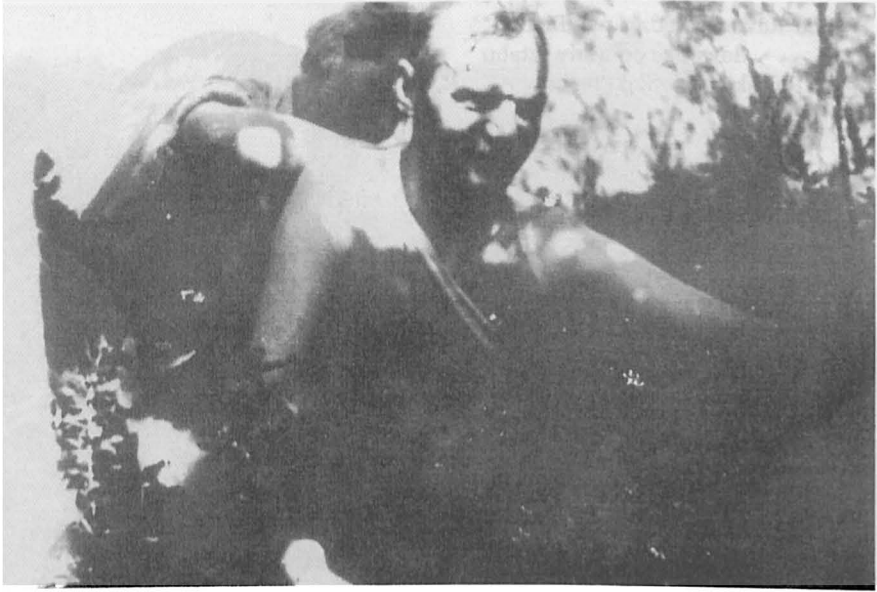
Ulica Tomasza Zana w Warszawie

Piotr Rawicz Olędzki ps. „Pietrek”
dowódca ochrony sztabu
30 Poleskiej Dywizji Piechoty AK

Pplk cc Alfred Paczkowski
ps. „Wania” „Dawid”
dowódca III Odcinka „Wachlarza”
dowódca Oddziału „Dawid”
dowódca 84 pp 30 Poleskiej DP AK

Kpt. „Wania” Alfred Paczkowski 29.06.1944 r. ranny pod Mańczakami,
sanitariuszka Maria Zakrocka ps. „Grażyna” zakłada opatrunek rannemu
kpt. Alfredowi Paczkowskiemu ps. „Wania”

Przed wyjazdem „Wani ” do Warszawy, po Mańczakach. Stoją od lewej:
ppor.czerw. Józef Alicki ps. „Horba” (Hubalczyk) por. Zygmunt Szkudelski ps. „Cezary”,
mjr Tomasz Zan ps. „Borek” szef sztabu 30 Poleskie jDP AK, kpt.czerw. dr Alfred Paczkowski
ps. „Wania”, ppor. Sergiusz Szoryn ps. „Bończa”

Wierzchowice 24.10.1993 r.
Przygotowania do uroczystości
poświęcenia grobu ekshumowanych
żołnierzy 84 pp DP AK poległych
w walce z Niemcami 29.06.1944 r.
pod Mańczakami oraz tablicy
upamiętniającej poległych

Wierzchowice 24.10.1993 r.
Uroczystość poświęcenia grobu
ekshumowanych żołnierzy 84 pp
DP AK poległych w walce z Niemcami
29.06.1944 r. pod Mańczakami oraz
tablicy upamiętniającej poległych

Wierzchowice k/Wysokiego Litewskiego

Tablica na grobie ekshumowanych żołnierzy 84 pp DP AK upamiętniająca poległych w walce z Niemcami 29.06.1944 r. pod Mańczakami

Napis na tablicy:

**TU SPOCZYWAJĄ ŻOŁNIERZE 84 PP 30 DP
ARMII KRAJOWEJ POLEGLI POD MAŃCZAKAMI
W WALCE Z NIEMCAMI 29 CZERWCA 1944 R.
ALEKSANDER BISCHOF „OLEK”
MAREK FRASER „MAREK”
WOJCIECH JAGODZIŃSKI „JAGODA”
STEFAN SKIBNIEWSKI „SPADOCHRONIARZ”
KRZYSZTOF STRZEMBOSZ „ŻABA”
ZYGMUNT WIŚNIEWSKI „WIŚNIA”
FRANK WISZNIEWSKI „OLGIERD”
ORAZ PRZYJĘCI DO ODDZIAŁU ZBIEGOWIE Z OBOZU
TRZEJ RADZIECCY OFICEROWIE NIEZNANYCH
NAZWISK „ALOSZA” „LOŃKA” „WASIA”
CZEŚĆ ICH PAMIĘCI !**

Po ekshumacji pod Mańczakami szczątki przeniesiono do Wierzchowic. W dniu 24.10.1993 r. odbyła się uroczystość poświęcenia grobu ekshumowanych żołnierzy 84 pp DP AK oraz umieszczonej na grobie tablicy.

Mjr cc Stanisław Trondowski ps. „Grzmot”
dowódca 82 pp. 30 Poleskiej DP AK,
wieloletni więzień łagrów sowieckich.
Karpaczyk. Bohater walk pod Tobrukiem

Kpt. cc Stanisław Trondowski ps. „Grzmot” obrońca Tobruku dekoruje Krzyżem Virtuti Militari dowódcę 3 kompanii w 1 batalionie Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich dowodzonej przez gen. Stanisława Kopańskiego

Mjr cc Stanisław Trondowski ps. „Grzmot” w Warszawie 1981 r. (pierwszy z prawej)

Na początku lipca do miejsca postoju w rejonie Ruskowa do organizującej się 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej dołączył Pluton Uderzenia ppor. Czesława Grądzkiego ps. „Krzemień”.

Tablica upamiętniająca Czesława Grądzkiego ps. „Krzemień” jest w kościele w Kosowie Lackim pow. sokołowski

Napis
PAMIĘCI
CZESŁAWA GRĄDZKIEGO
PORUCZNIKA „KRZEMIENIA”
ORGANIZATORA DOWÓDCY
ODDZIAŁU PARTYZANCKIEGO
UDERZENIOWYCH BATALIONÓW
KADROWYCH KONFEDERACJI NARODU
WCHODZĄCEGO W SKŁAD
82 PUŁKU PIECHOTY 30 DYWIZJI
ARMII KRAJOWEJ

POLEGL ZA OJCZYZNĘ

W 40 ROCZNICĘ ŚMIERCI
TOWARZYSZE BRONI

Sokołów Podlaski Pomnik Pamięci Żołnierzy Armii Krajowej i wszystkich poległych w latach 1944–1953 Obwodu Sokołów Podlaski w walce o niepodległość Polski

Sokołów Podlaski. Kamień upamiętniający między innymi Czesława Grądzkiego ps. „Krzemień”

Okładka książki
Cezarego Chlebowskiego
„Odłamki granatu”

Zbigniew Gnat- Wieteska – 30 Poleska Dywizja Piechoty AK:

„... Na początku marca 1944 r. ppor. Czesław Grądzki ps. „Krzemień” przystąpił do organizowania plutonu Uderzenia na terenie powiatu Sokółów Podlaski. Już w lutym tego roku zaczęły działać na Podlasiu patrole Konfederacji Narodu. (...) w skład plutonu „Krzemienia” weszli „spaleni” członkowie Konfederacji Narodu ukrywający się w różnych punktach Podlasia oraz większość ludzi z Plutonu Żelaznego [organizatorem i dowódcą był ppor. Bronisław Kamont ps. „Goliat”] (...) 17 sierpnia 1943 r. UBK weszło w skład Armii Krajowej.

(...) 5 lipca [1944 r.] pluton „Krzemienia” dotarł do Ruskowa i przeszedł pod rozkazy mjr „Borka”, organizującego załączki 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej.

(...) 8 lipca zginął brat „Krzemienia” – Henryk Grądzki ps. „Jurandowicz”. Pluton, po spędzeniu nocy w majątku Zaborów, pozostawiając „Jurandowicza” przeszedł rano w okoliczne lasy, w dzień Niemcy otoczyli majątek, zastrzelili „Jurandowicza”, (...) rządcę majątku i nieznanego mężczyznę z Warszawy oraz podpalili zabudowania.”

Cezary Chlebowski: *Odłamki granatu*

„...Udało im się uskoczyć z centrum tego kotła, ale „Dawid” ciągle tkwi w terenie całkowicie pokrytym patrolami niemieckimi. Już o pełnym dniu opuszczają szuwały i przechodzą w zboża. Szerokim łanem można odejść od rzeki i zbliżyć się do Ruskowa. (...) „Dawid”, ze swoim dowódcą w szpicie przemyka się bezdrożami ku lasom ruskowskim. Za torem kolejowym koło Niemojek, już dobrze po północy zwalniają podwozy i zalegają w małym zagajniku. Warkot niemieckich samochodów nie opuszcza ich od wczorajszej nocy ani na chwilę. Zmęczeni ludzie walą się na wilgotny mech i zaraz zasypiają. „Cezary” z „Bończą” przemierzają mały lasek tam i z powrotem, (...) Nagle z oddali słychać strzały. Czułość rozlokowanych dokoła Niemców wzrasta. Potem dopiero chłopcy dowiedzą się, że od tych strzałów zginął właściciel niedalekiego majątku, Antoni Zaborowski, członek konspiracji i zaopatrzeniowiec partyzantów. W czasie niespodziewanej rewizji żandarmi zastrzelili nocującego tam żołnierza z oddziału „Krzymienia”, a potem samego dziedzica, u którego znaleziono radio i pistolet.”

Jerzy Sroka – 9 Podlaska Dywizja Piechoty Armii Krajowej:

„... Po zaciętych walkach z Niemcami na Polesiu i północnym Podlasiu, unikając rozbrojenia przez NKWD, przeprawiły się przez Bug w okolicy Sarnak i Janowa Podlaskiego, oddziały partyzanckie, zgrupowane w 30 Poleskiej Dywizji Piechoty AK pod dowództwem płk Henryka Krajewskiego ps. „Trzaska”. Po krótkim postoju, oddziały te, przybyły w rejon Białej Podlaskiej, zajmując kwatery w wioskach Grabanów i Julków. Po nawiązaniu kontaktu z Komendą Miasta AK w Białej Podlaskiej, płk Henryk Krajewski ps. „Trzaska”, spotkał się z gen. Ludwikiem Bittnerem ps. „Halka”, dowódcą 9 Podlaskiej Dywizji Piechoty AK. (...) po uzyskaniu wiadomości (...) o rozbrojeniu się dwóch batalionów 34 pp AK kwaterujących na Grabarce i w Leszczance – podjął decyzję o opuszczeniu kwater i marszu ku Warszawie. O swojej decyzji płk „Trzaska” powiadomił Komendę Główną AK depeszą nadaną, za pośrednictwem mjr. Bolesława Kłosiewicza ps. „Marian”, przez radiostację R – 31 obsługiwaną przez por. cc Stanisława Kujawińskiego ps. „Żonkil” i sierż. Leonarda Melaniuka ps. „Unita”.

Radiostacja R-31 osłanianą była przez Oddział Partyzancki „Zenona” – Stefana Wyrzykowskiego

Grób Antoniego Zaborowskiego i symboliczny Stanisława Zaborowskiego

Napis na płycie:

Ś.P
ANTONI FERDYNAND
ZABOROWSKI
STUD. POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ
POR. WOJSKA POLSKIEGO
UR.3 MAJA 1917 R W ZABOROWIE
ZGINĄŁ 8 LIPCA 1944 R
ZA SPOKÓJ JEGO DUSZY
I
SPOKÓJ DUSZY
STANISŁAWA
ZABOROWSKIEGO
UR. W SARNAKACH 10 SIERPNIA 1874 R
WYWIEZIONEGO Z ZABOROWA 8 LIPCA 1944 R.
PROSI O ZDROWAŚ MARIA
RODZINA

Dowódca 9 Podlaskiej DP AK
– Ludwik Bittner ps. „Halka”

Dowódca 30 Poleskiej DP AK
– Henryk Krajewski ps. „Trzaska”

Stefan Wyrzykowski ps. „Zenon”
Dowódca Oddziału Partyzanckiego
osłaniającego radiostację „R-31”
„Zenona” Stefana Wyrzykowskiego

Stanisław Kujawiński ps. „Żonkil”
cichociemny, dowódca samodzielnego
plutonu radio w Oddziale Partyzanckim
„Zenona”-Stefana Wyrzykowskiego

Czesław Hołub – Okręg Poleski ZWZ-AK w latach 1939–1944. Zarys dziejów:

„... Z Sarnak, gdzie oddział kwaterował 2 dni, przez Janów Podlaski, wciąż wchłaniając nowych ochotników dywizja dotarła do Grabanowa pod Białą Podlaską. W ciągu dwóch dni nastąpiło przegrupowanie oddziałów. Na dzień 10 VIII 1944 r. stan osobowy dywizji na koncentracji w Grabanowie wynosił około 1500 żołnierzy.”

Jerzy Sroka – 9 Podlaska Dywizja Piechoty Armii Krajowej:

„12 sierpnia. W nocy z 11 na 12 sierpnia oddziały zgrupowane w 30 Poleskiej Dywizji Piechoty AK, stacjonujące dotychczas w Białej Podlaskiej (wioski Julków i Grabanów) w siedmiu wydzielonych i dobrze uzbrojonych grupach, opuściły kwatery i ruszyły w kierunku Warszawy, omijając Białą Podlaskę. Część żołnierzy dywizji zwolniono do domów, m. in. licznie zgłaszających się ochotników.

Poszczególnymi grupami (ok. 80 żołnierzy w każdej grupie) dowodzili:

- mjr Stanisław Trondowski ps. „Grzmot”,
- mjr Tomasz Zan ps. „Michał”,
- ppor. Jan Kocoń ps. „Bogusław”,
- ppor. Bronisław Kamont ps. „Mściciel”,
- ppor. Bogusław Madejski ps. „Marek”,
- por. Krasieński ps. „Szczur” i
- ppor. Jerzy Kazimierski ps. „Ludwik”.

Żołnierze 30 Poleskiej Dywizji Armii Krajowej nie doszli do Warszawy. Zatrzymali się we wsi Siwianka koło Otwocka.

Droga przemarszu oddziałów 30 Poleskiej Dywizji Piechoty AK na pomoc Powstaniu Warszawskiemu wyk. przez M. Zachętę i mieszczona w Szkole im. 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej w Grabanowie

Czesław Hołub – Okręg Poleski ZWZ – AK w latach 1939–1944.
Zarys dziejów:

„... 19 sierpnia 1944 r. koło południa zajęchały samochody, które miały według uzgodnień przewieźć oddział za Wisłę na przyczółek sandomierski, skąd przygotowywane było natarcie na Warszawę.

Samochody skierowały się jednak przez Mińsk Mazowiecki ku Dębem Wielkim leżącym przy szosie do Warszawy. Oddział został tam rozbrojony, oficerowie aresztowani i wywiezieni do obozu etapowego w Brześciu, a żołnierze przewiezieni do obozu na Majdanku w Lublinie.”

Oficerowie Armii Krajowej w obozie internowania w Riazaniu. Stoją od lewej: ppor. Waldemar Żaba ps. „Bocian”- 23 Brygada Wileńska AK, ppor. Marian Barski ps. „Manius” – 30 DP AK, ppor. Władysław Bohr ps. „Sas” - 14 p.uł. AK, ppor. Marian Kuźnicki ps. „Mirek” – 30 DP AK, siedzą od lewej: pchor. Czesław Plejewski ps. „Kaziuk” – 2 Brygada Wileńska AK, por. Kazimierz Krauze ps. „Wawrzecki” – d-ca 24 Brygady Wileńskiej AK, ppor. Czesław Budrewicz ps. „Topór” – 24 Brygada Wileńska AK, ppor. Bolesław Bondy ps. „Bolek” – 30 DP AK

Tablica upamiętniająca więzionych żołnierzy i oficerów Armii Krajowej
w latach 1944–1947 w Riazaniu

Napis:

**PAMIĘCI ZAMĘCZONYCH I CIEMIĘŻONYCH
ZA WIERNOŚĆ BOGU I OJCZYŹNIE**

**A BOŻEJ OPATRZNOŚCI W PODZIĘCE
ZA DAR POWROTU DO ZIEMI OJCZYTEJ
OCALAŁYCH OBROŃCÓW
RZECZYPOSPOLITEJ
I KRESÓW WSCHODNICH
ŻOŁNIERZY I OFICERÓW ARMII KRAJOWEJ
ROZBRAJANYCH, ARESZTOWANYCH
PRZEZ SOWIECKI KONTRWYWIAD
„ŚMIERĆ SZPIEGOM”
WIĘZIONYCH W LATACH 1944 – 1947
W SPECJALNYM ŁAGRZE NKWD
NR 178–454 W RIAZANIU**

**W 60 ROCZNICĘ OPERACJI „BURZA”
RIAZAŃCZYCY I ICH NAJBLIŻSI**

Okruchy naszej walki. Klub Kombatantów Polskiej Akademii Nauk w Warszawie Mirosław Spiechowicz – Wspomnienia partyzanckie z Warszawy i Polesia.

„...W dniu 29 maja 1944 r. pod dowództwem legendy polskiego wojska podziemnego – sławnego zagończyka, cichociemnego kpt. „Wani” dra med. Alfreda Paczkowskiego wyruszyłem na Polesie. Oddział miał kryptonim „Dawid” i stanowił kadrę 84 pp w 30 Poleskiej DP AK.

(...) Trasa na Polesie prowadziła przez Podlasie i była dość urozmaicona. Szukaliśmy, niestety bez skutku, sygnalizowanej nam broni, składaliśmy wizyty w ligenschaftach (...) po walce ze strażą graniczną przy forsowaniu Bugu pod Serpelicami w dniach 28 i 29 czerwca 1944 r. oraz pod wsią Mańczaki doszło do walki z wielokrotnie przeważającym nas zarówno liczebnie, jak i w uzbrojeniu nieprzyjacielem. Ze strony niemieckiej w walce brał udział batalion piechoty, żandarmeria z Wysokiego Litewskiego, Brześćcia, Kamieńca i Żabinki, oddziały SS Galizien i Pomocnicza Policja Białoruska.

Po wielogodzinnej walce, w której zadaliśmy poważne straty nieprzyjacielowi, musieliśmy się wycofać. Podczas walki został ciężko ranny kpt. „Wania”. Poległo 10 naszych żołnierzy, w tym moi najbliżsi przyjaciele: Krzysztof Strzembosz – „Żaba”, Wojciech Jagodziński – „Jagoda”, Zygmunt Wiśniewski – „Wiśnia”. Polegli także trzej żołnierze radzieccy, uciekinierzy z obozu jenieckiego w Małkini, których „Wania” przyjął do oddziału. Początkowo pochowano ich na polu pod Mańczakami. W końcu lat osiemdziesiątych przeniesiono prochy do Wierchowic. Zostali pochowani z prochami żołnierzy radzieckich, zebranych z pobliskich pobojuwisk. Obecnie na tym miejscu postawiliśmy przy mogile krzyż i umieściliśmy tablicę pamiątkową. W kilka dni po walce pod Mańczakami, po przekroczeniu Bugu, dążąc na miejsce koncentracji dywizji, stoczyliśmy zwycięską bitwę pod Ruskowem.

(...) Po koncentracji 30 DP AK ponownie przekroczyliśmy Bug i weszliśmy na Polesie. Walczyliśmy tam skutecznie z nieprzyjacielem. W skład dywizji wchodziły miejscowe oddziały partyzanckie noszące kryptonimy „Watra I, II, III itd., doskonały oddział Konfederacji Narodu UBK pod dowództwem „Krzemienia” i warszawski oddział kadrowy 84 pp, wcielony – po zranieniu i wyjeździe kpt. „Wani” – do 82 pp dowodzonego przez bohatera spod Tobruku majora „Grzmota” Stanisława Trondowskiego (...) w połowie lipca 1944 r. w okolicach Kobrynia oddziały 30 DP AK spotkały się z pierwszą linią wojsk radzieckich. Stosunki z frontowcami układały się znakomicie. Przez 3 dni, wraz z radziecką czołówką, walczyły skutecznie

z nieprzyjacielem, będąc w okrążeniu w okolicach Siemiatycz – po prawej stronie Bugu. Stosunki między nami „sojusznikami” gwałtownie pogorszyły się z chwilą nadejścia drugiej linii oddziałów NKWD. Tam zaczęliśmy uczyć się radzieckich „przyjaciół”. Podejmowano różne próby rozbrojenia, wcielenia niektórych do armii Berlinga, skierowanie do Puszczy Białowieskiej. Wreszcie przydzielono nam oficerów łącznikowych.

Po wyjściu z okrążenia przeprawiliśmy się na drugą stronę Bugu i zajęliśmy Sarnaki. Sztab dywizji ulokował się w szkole w Grabanowie. Płk „Trzaska” po konsultacjach z dowódcą 9 Podlaskiej DP AK, gen. Ludwikiem Bittnerem – „Halką” podjął decyzję dalszego marszu na Warszawę. Wyruszyliśmy w kilku grupach. W dniu 18 sierpnia 1944 r. oddziały dywizji dotarły pod Otwock. (...) Szef sztabu dywizji mjr „Borek” uzgodnił z radzieckim dowódcą, że przepuszczą nas przez swoją pierwszą linię, a my podejmiemy próbę przeprawy przez Wisłę na wysokości Wilanowa.

W dniu 19 sierpnia wcześnie rano zostaliśmy otoczeni przez silne oddziały radzieckie. (...) Skierowano nas do miejscowości Dębe Wielkie. Tam rozpoczęto rozbijanie. Oficerów aresztowano i odesłano niezwłocznie do Brześcia. Następnie internowano ich w obozie w Riazaniu.

Rzeka Bug w okolicy Serpelic

(...) działając z zaskoczenia i używając niezbędnej przemocy w stosunku do wartownika, wyszedłem z grupą 20 naszych chłopców z obozu. Podobna akcja udała się jeszcze trzem kolegom. (...) Rozkazem ostatniego dowódcy AK z lutego 1945 r. Armia Krajowa została rozwiązana, ale powstał ROAK, a następnie W i N. (...) z ramienia ROAK, otrzymałem od mego przyjaciela, bardzo dzielnego oficera 30 DP AK, ppor. „Leżańskiego” – Jerzego Kaziemierskiego, rozkaz udania się do Łodzi w celu zorganizowania zaplecza dla dalszej działalności niepodległościowej.

(...) W Warszawie zostałem wezwany do mego dowódcy z partyzantki, por. (kpt.) „Cezarego” Zygmunta Szkudelskiego. Otrzymałem propozycję wyjazdu kurierskiego do Polskiej Misji Wojskowej we Frankfurcie nad Menem. Mieściły się tam Misje Wojskowe wszystkich państw koalicyjnych walczących z Niemcami. Polskie Misje były dwie. Dostałem do przekazania przesyłkę. Wyjechało nas dwóch. Ja i plut. pchor. „Bolest” – Ludwik Maik. (...) Po załatwieniu sprawy (...) pojechaliśmy do Murnau.. (...) Z Murnau przez przełęcz Brenerską pojechaliśmy do Włoch. Mając prawo wyboru broni wybraliśmy kawalerię pancerną. Trafiliśmy do Gallipoli – Centrum Wyszkolenia Wojsk Pancernych (CWWPanc). W 1946 r. wyjechaliśmy do Anglii.

(...) W czerwcu 1947 r. wróciłem do kraju.”

Miroslaw Spiechowicz
Łódź 1945 r.

Miroslaw Spiechowicz lata 1945 – 1947
Italia – Anglia

BIAŁA PODLASKA kościół pod wezwaniem św. Antoniego

Podlaskie Epitafium Żołnierskie
XVI część upamiętniająca żołnierzy Okręgu Poleskiego 30 Dywizji Piechoty AK

**ŻOŁNIERZOM POLESIA
WACHLARZ III KPT WANIA
OP WATRA I KPT JURA
OP WATRA IV POR MARKA
KOLEDZY**

**ŻOŁNIERZOM
OKRĘGU POLESKIEGO
30 DYW. PIECH. ARMII KRAJOWEJ
POLEGŁYM ZAMORDOWANYM
W CZASIE OKUPACJI
I ZMARŁYM PO WOJNIE
KOLEDZY**

Tabliczki imienne:

**Ś.P. KPT KAZIMIERZ / ZERYNGER / D-CA GRUPY DYWERSYJNEJ / AK OKRĘGU
TWIERDZA / ROZSTRZELANY 15. V. 1944 /**

Ś.P. PPOR. IRENA / MALINOWSKA / PS. „IRENA” / ŻOŁ. 30 DP AK / 1923 – 2008 /

**Ś.P. PPR ANTONINA / WASOWICZ / PS. „WANDA” / ŻOŁN. 30 DYW. POLESKIEJ AK
/ 1910 – 1990 /**

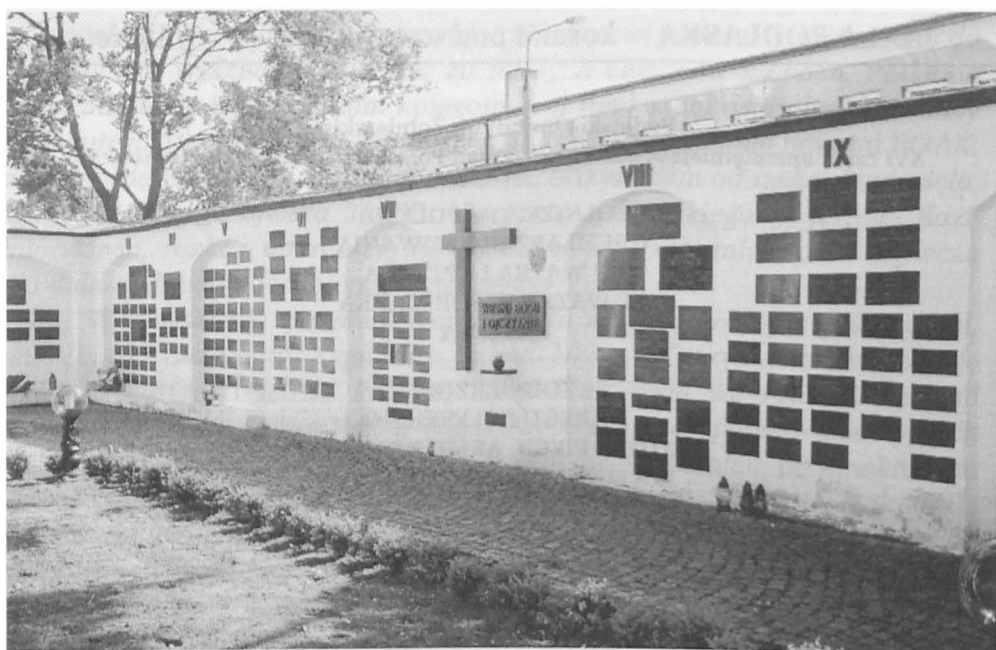
Ś.P / JÓZEF / DANILEWSKI / PS. „BOHUN” KPT. 30 DP i W i N / 1919 – 1996 /

**Ś.P. KPR. KAZIMIERZ / WASOWICZ / PS. „TUR” / ŻOŁN. 30 DYW. POLESKIEJ AK/
ROZSTRZELANY PRZEZ GESTAPO / 1920 – 1944 /**

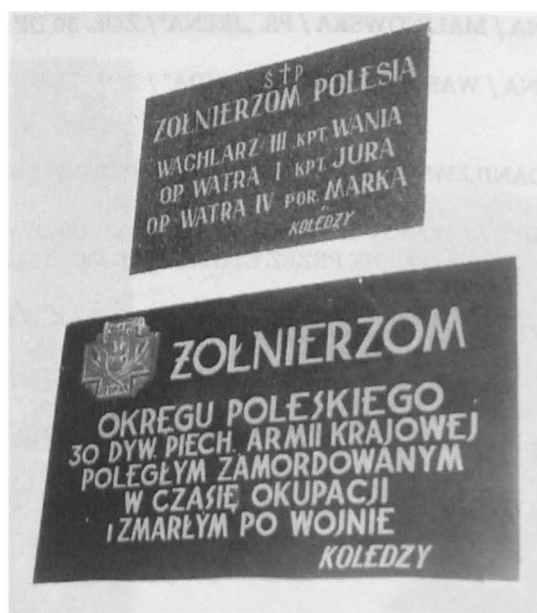
Ś.P. PPLK JAN / ANTONIUK / PS. „LEW” / ŻOŁN. 30 DP AK W i N / 1920 – 2002 /

Ś.P. JÓZEF MALIK / PS. „SĘP” / 30 DP ARMII KRAJOWEJ / 1923 – 1943 /

Ś.P. ZBIGNIEW MALIK / PS. „ZBYCH” / 30 DP ARMII KRAJOWEJ / 1924 – 1943 /

Biała Podlaska kościół pw. św. Antoniego Podlaskie Epitafium Żołnierskie

Biała Podlaska kościół pw. św. Antoniego Podlaskie Epitafium Żołnierskie.
XVI część upamiętniająca Żołnierzy Okręgu Poleskiego 30 Dywizji Piechoty AK

Biała Podlaska cmentarz ul. Janowska. Pogrzeb Józefa Danilewskiego

Biała Podlaska cmentarz ul. Janowska Grobowiec rodziny Danilewskich

Biała Podlaska kościół pw. św. Antoniego Podlaskie Epitafium Żołnierskie.
 Tabliczka upamiętniająca Józefa Danilewskiego

. Biała Podlaska kościół pw. św. Antoniego Podlaskie Epitafium Żołnierskie.
 Tabliczki upamiętniające Józefa Malika ps. „Sęp”...

...i Zbigniewa Malika ps. „Zbych”

Grób symboliczny upamiętniający Józefa Malika i Zbigniewa Malika.

Napis:
**JÓZEF MALIK LAT 21
ZBIGNIEW MALIK LAT 19
CZŁONEK AK ROZSTRZELANI
PRZEZ HITLEROWCÓW
W BRZEŚCIU N/B 19 VIII 1943
GRÓB SYMBOLICZNY**

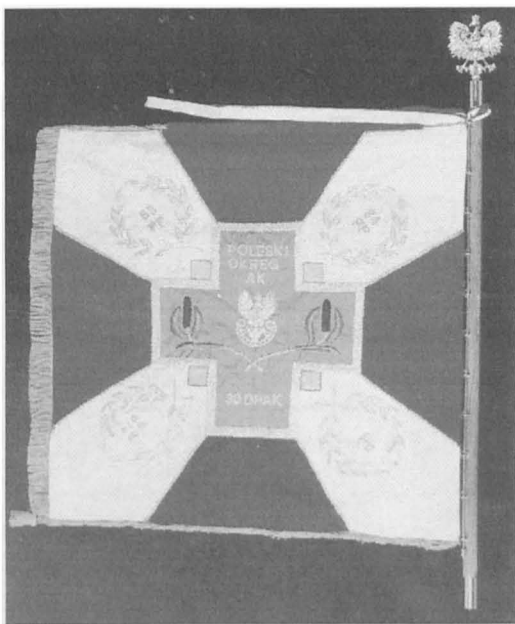
Biała Podlaska cmentarz ul. Janowska. Pogrzeb Mariana Henryka Szymko 1999 r.

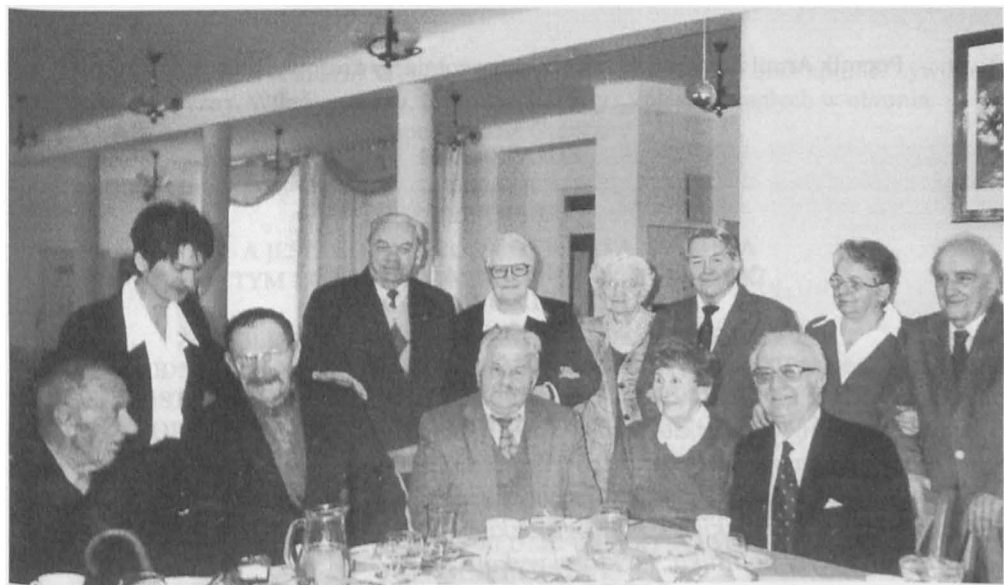
Biała Podlaska cmentarz ul. Janowska.
Grób Mariana Henryka Szymko
i Tadeusza Szymko

Napisy na tablicach:

Ś.P. Ś.P.
MARIAN HENRYK TADEUSZ
SZYMKO SZYMKO
ŻYŁ LAT 76 ŻYŁ LAT 22
ZM. DN.14 II 1999 R. ZM. 5 XI 1948 R.

Sztandar Koła Okręgu Poleskiego Armii Krajowej w Białej Podlaskiej

Biała Podlaska – oplatek Koła 30 Poleskiej DP AK.

Stoją od lewej: Dorota Woźny dyrektor szkoły im. 30 Poleskiej DP AK w Grabanowie, Stanisław Mirecki, Maria Żurek, Irena Malinowska, Henryk Mazurek., Anna Zerynger, Romuald Zerynger; siedzą: Józef Gładoch, Marian Terpiłowski, Józef Jankowski, Leon Trzeciak

Pomnik Armii Krajowej upamiętniający żołnierzy kresowych Okręgów AK

Napisy:
**ŻOŁNIERZOM
ARMII
KRAJOWEJ**

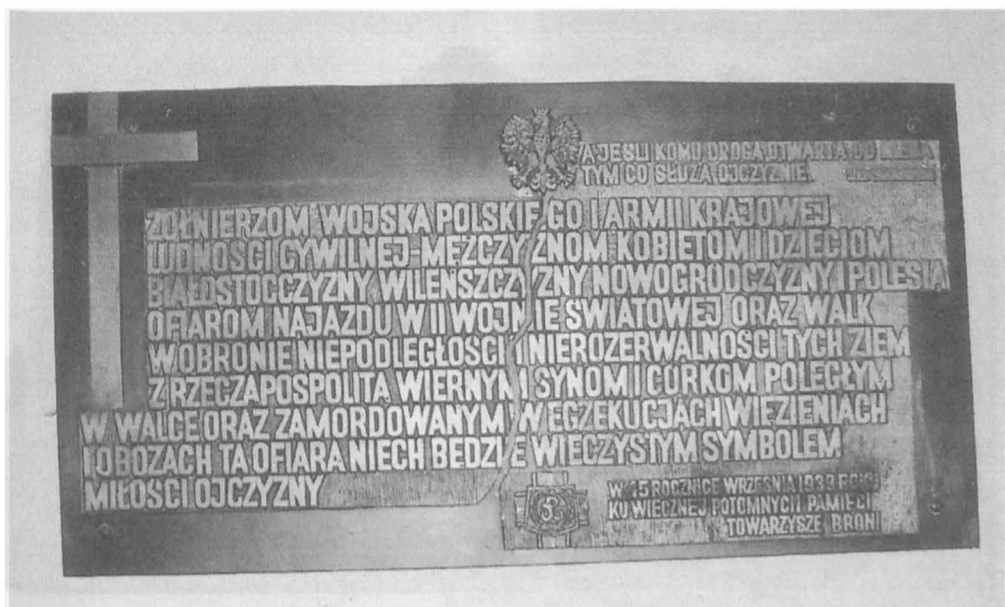
**„SARNA” OKRĘG BIAŁOSTOCKI
OKRĘG POLESIE „KWADRA”
„NÓW” OKRĘG NOWOGRÓDEK
OKRĘG WILNO „WIANO”**

Komunikat Okręgu Poleskiego Nr 2 / 46 z grudnia 2006 r.

„W dniu 25 czerwca 2006 r. przed Pomnikiem „Żołnierzom Armii Krajowej, przy ulicy Kilińskiego w Białymstoku, w obecności kombatantów Okręgów Kresowych: Białostockiego, Wileńskiego, Nowogródzkiego i Poleskiego odbyła się uroczystość poświęcenia płyty pomnika, na której wykuto napis:

„OKRĘG POLESIE KWADRA”

Okręg Polesie, kryptonim „Kwadra” do końca 1943 roku wchodził w skład Obszaru Białystok. W jednostkach Dywizji Poleskiej służyło wielu mieszkańców południowych powiatów woj. białostockiego. Napis wykuty na płycie Pomnika – to hołd złożony poległym i zmarłym żołnierzom Okręgu Polesie.”

Tablica upamiętniająca żołnierzy Wojska Polskiego i Armii Krajowej oraz ludność cywilną Białostocczyzny, Wileńszczyzny, Nowogrodzczyzny i Polesia poległych w obronie niepodległości Ojczyzny

Napis:

**A JEŚLI KOMU DROGA OTWARTA DO NIEBA
TYM CO SŁUŻĄ OJCZYŹNIE J. KOCHANOWSKI**

**ŻOŁNIERZOM WOJSKA POLSKIEGO I ARMII KRAJOWEJ
LUDNOŚCI CYWILNEJ - MĘŻCZYZNOM KOBIECIOM I DZIECIOM
BIAŁOSTOCCZYZNY WILEŃSZCZYZNY NOWOGRODCZYZNY I POLESIA
OFIAROM NAJAZDU W II WOJNIE ŚWIATOWEJ ORAZ WALK
W OBRONIE NIEPODLEGŁOŚCI I NIEROZERWALNOŚCI TYCH ZIEM
Z RZECZĄPOSPOLITĄ WIERNYM SYNOVI I CÓRKOM POLEGŁYM
W WALCE ORAZ ZAMORDOWANYM W EGZEKUCJACH WIEZIENIACH
I OBOZACH TA OFIARA NIECH BĘDZIE WIECZYSTYM SYMBOLEM
MIŁOŚCI OJCZYZNY
W 45 ROCZNICĘ WRZEŚNIA 1939 ROKU
KU WIECZNEJ POTOMNYCH PAMIĘCI
TOWARZYSZE BRONI**

Miejsce pamięci, na którym spoczywają mieszkańcy Bielska Podlaskiego zamordowani przez Niemców 15 lipca 1943 roku w lesie pilickim

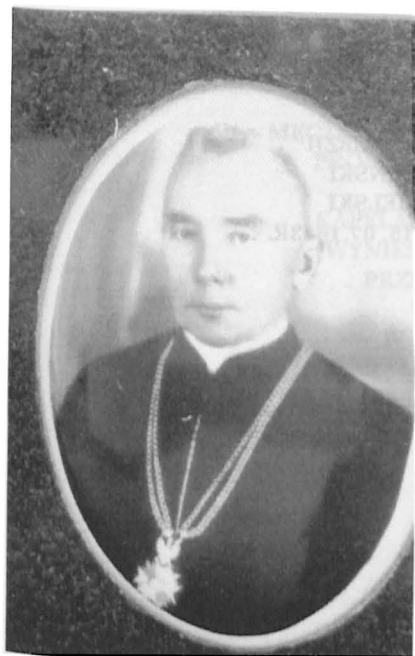
Stanisław Podlewski – Wierni Bogu i Ojczyźnie

„...Po wielkich aresztowaniach i masowych rozstrzeliwaniach w Białymstoku, w dniu 8 lipca 1943 roku liczne oddziały żandarmerii zajeżdżają samochodami do Bielska Podlaskiego. Wczesnie rano grupy żandarmów prowadzone przez miejscowych gestapowców otaczają domy i aresztują mieszkańców. W ich ręce dostaje się Ryba (Antoni Burzyński), zastępcą komendanta obwodu Armii Krajowej oraz dwóch jego braci Michał i Roman. Gestapowcy aresztują ks. Ludwika Olszewskiego, rektora kościoła prokarmelickiego, prefekta miejscowego gimnazjum, prowadzącego tajne nauczanie i kapelana AK, następnie ks. kanonika Antoniego Beszta-Borowskiego, dziekana bielskiego i ks. Henryka Opiatowskiego, który właśnie przyjechał z Brańska do Bielska Podlaskiego.

(...) Wszystkich aresztowanych w Bielsku Podlaskim Niemcy przewożą do miejscowego więzienia

(...) wszyscy zostają rozstrzelani w młodym lasu pilickim koło Bielska Podlaskiego”.

Bielsk Podlaski cmentarz.
Tablica informacyjna

Błogosławiony ks. Antoni Beszta Borowski

Mogiła ks. Antoniego Borowskiego

Napis:

Ś.P.

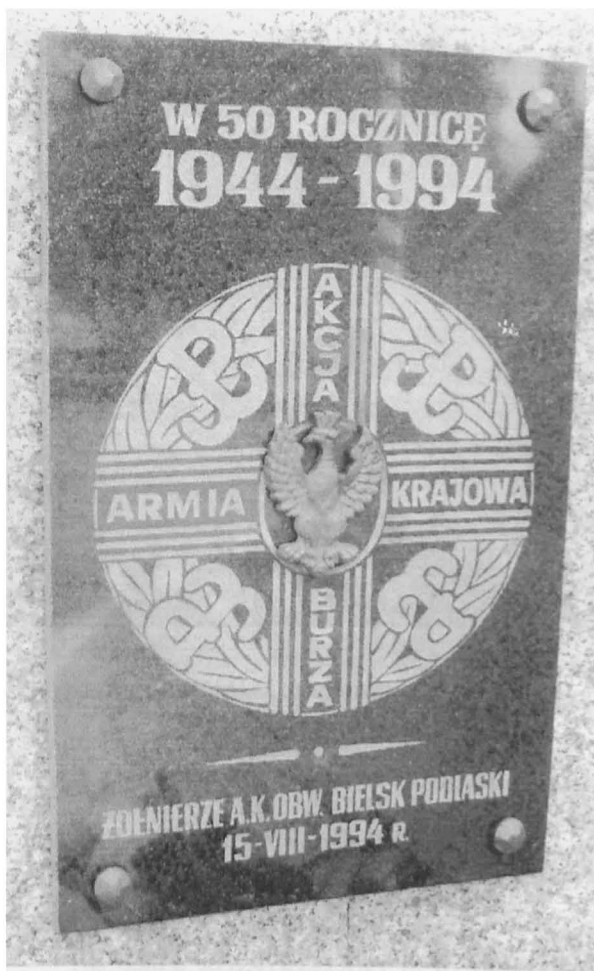
KS. ANTONI BESZTA BOROWSKI
WIKARIUSZ GENERALNY DIECEZJI
KANONIK HONOROWY PIŃSKI
DZIEKAN PROBOSZCZ BIELSKI

UR.1880 R. ROZSTRZELANY 15. 07.1943R.

Tablica upamiętniająca Błogosławionego ks. Antoniego Beszta Borowskiego

Napis: 1880 1943
**BŁOGOSŁAWIONEMU KSIĘDZU
ANTONIEMU
BESZCIE BOROWSKIEMU
MĘCZENNIKOWI II WOJNY ŚWIATOWEJ,
PROBOSZCZOWI I DZIEKANOWI
BIELSKIEMU
KAPELANOWI ARMII KRAJOWEJ
WYNIESIONEMU NA OLTARZE
PRZEZ OJCA ŚWIĘTEGO
JANA PAWŁA II
W DNIU 13 VI 1999 R
MIESZKAŃCY
15 VII 1999 R. POWIATU BIELSKIEGO**

Tablica upamiętniająca Akcję „Burza”

Napis:

**W 50 ROCZNICĘ
1944 - 1994**

Odznaka pamiątkowa
Akcji „Burza”

**ŻOŁNIERZE AK OBW. BIELSK PODLASKI
15 - VIII - 1994 R.**

Cmentarz żołnierzy polskich poległych w obronie Twierdzy Brzeskiej

W dniu 10 listopada 2000 r. w Brześciu nad Bugiem odbyło się uroczyste poświęcenie cmentarza garnizonowego żołnierzy polskich poległych w obronie Twierdzy Brzeskiej we wrześniu 1939 r. Po wojnie cmentarz został zdewastowany. Po wielu staraniach Konsulatu Generalnego RP otrzymano zgodę na uporządkowanie i rekonstrukcję cmentarza. W uroczystości uczestniczyła delegacja 30 Poleskiej DP AK.

Delegacja z Białej Podlaskiej na cmentarzu żołnierzy polskich poległych w obronie Twierdzy Brzeskiej, pierwszy z prawej starosta powiatu bialskiego Tadeusz Łazowski

URNĘ z ZIEMIĄ PÓŁ BITEWNYCH i MIEJSC POCHÓWKU ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ na POLESIU do Kaplicy Pamięci Czynu Zbrojnego i Martyrologii Żołnierzy Armii Krajowej w Górcie Klasztornej przenosi ppor. Kazimierz Kobyliński ps. „Gzik” w asyście ppor. Jana Kobylińskiego ps. „Zięba” – żołnierze 30 Poleskiej DP Armii Krajowej

9 maja 1999 roku w Sanktuarium Maryjnym w Górcie Klasztornej odbyła się uroczystość poświęcenia URNY z ZIEMIĄ PÓŁ BITEWNYCH i MIEJSC POCHÓWKU ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ na POLESIU.

Mszy św. przewodniczył i homilię wygłosił ks. mjr Marek Karczewski – dziekan Pomorskiego Okręgu Wojskowego. W uroczystości udział wzięli:

- Kompania Honorowa Pomorskiego Okręgu Wojskowego
- Orkiestra Wojskowa Pomorskiego Okręgu Wojskowego
- Kompania z Centrum Szkolenia Czołgowo-samochodowego w Pile
- kombatancki z Okręgu Bydgoskiego ŚZŻAK wraz z Pocztaami Sztandarowymi
- harcerze z Pocztem Sztandarowym

- Poczet Sztandarowy Okręgu Poleskiego SZŻAK z towarzyszącymi mu kolegami
- licznie zebrana miejscowa ludność i przybyli do Sanktuarium pielgrzymi.

Górka Klasztorna k/ Łobżenicy. Kaplica Pamięci Czynu Zbrojnego i Martyrologii
Żołnierzy Armii Krajowej URNY z ZIEMIĄ z wielu pól bitewnych
Żołnierzy Armii Krajowej

GRABANÓW Szkoła

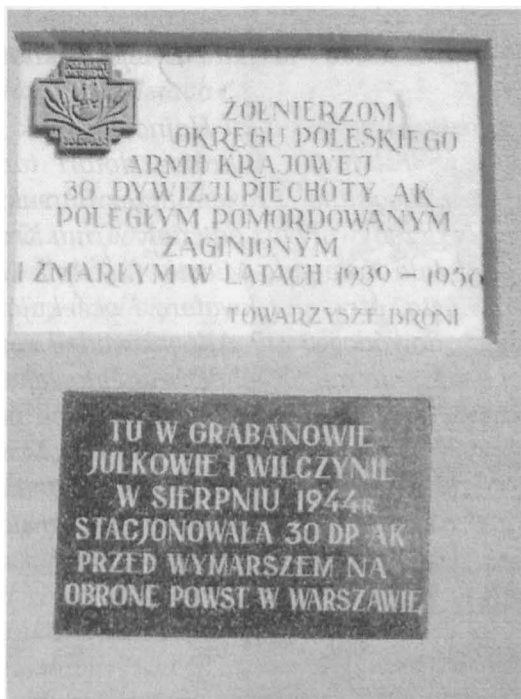
Uroczystość nadania szkole imienia 30 Poleskiej Dywizji Armii Krajowej 1995 r.

Szkoła w Grabanowie. Uroczyste odsłonięcie tablicy upamiętniającej Żołnierzy Okręgu Poleskiego 30 DP AK i miejsce ich koncentracji w sierpniu 1944 r

Szkoła w Grabanowie,
przy odsłoniętej tablicy
Irena Malinowska z d. Zerynger
i Romuald Zerynger

Tablice upamiętniające żołnierzy Okręgu Poleskiego 30 DP AK
i miejsce ich koncentracji w sierpniu 1944 r.

Napisy:

**ŻOŁNIERZOM
OKRĘGU POLESKIEGO
ARMII KRAJOWEJ
30 DYWIZJI PIECHOTY AK
POLEGŁYM POMORDOWANYM
ZAGINIONYM
I ZMARŁYM W LATACH 1939 – 1956
TOWARZYSZE BRONI**

**TU W GRABANOWIE
JULKOWIE I WILCZYNIE
W SIERPNIU 1944 R.
STACJONOWAŁA 30 DP AK
PRZED WYMARSZEM NA
OBRONĘ POWST. W WARSZAWIE**

Grabanów był wyznaczony na miejsce koncentracji 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej w dniach 12 –13 sierpnia 1944 roku.

Zbigniew Gnat-Wieteska „30 Poleska Dywizja Piechoty Armii Krajowej”

„... Po wymarszu ludzi w kierunku Hajnówki ppłk „Trzaska” „Leśny” „Wicher” pozostał w Tokarach. Wkrótce dotarł tam, po powrocie z Białostockiego, ppor. „Wiechlina” i razem przez Borsuki udali się do Białej Podlaskiej. W mieście przebywały już oddziały Armii Krajowej.

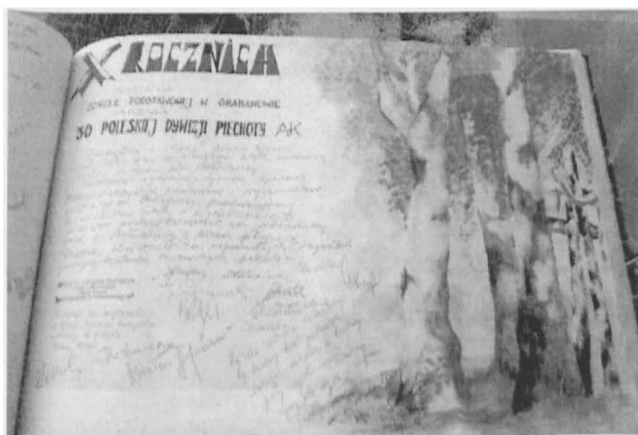
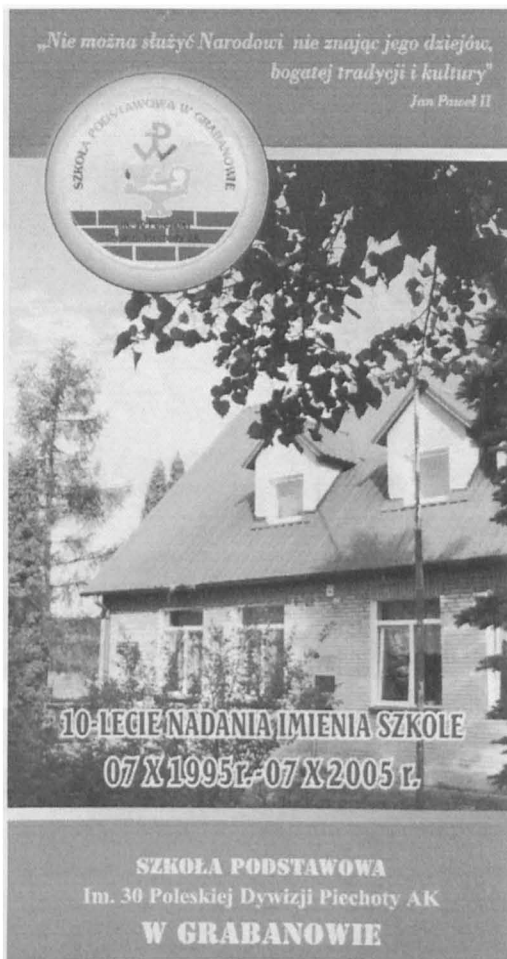
Od 1 sierpnia działała Komenda Miasta. (...) Ppłk „Leśny” zameldował się w Komendzie Miasta, otrzymał kwaterę i oczekując na gen. Ludwika Bittnera ps. „Halka”, dowódcę 9 DP AK, prowadził rozmowy z uciekinierami z Polesia.(...) 9 sierpnia mjr „Michał” zameldował się u ppłk „Leśnego” w Białej Podlaskiej. Poinformował, że nadciągające oddziały, z „Grzmotem” na czele, zatrzymują się pod miastem. (...) Mjr „Michał” nadał depeszę do Londynu przez radiostację 9 DP AK. (...) O godzinie 1.00 12 sierpnia Zgrupowanie 30 DP AK siedmioma grupami ruszyło na Warszawę, omijając Białą Podlaskę. Dla każdej grupy mjr „Michał”, szef sztabu dywizji, ustalił inną marszrutę. (...)

Tablice upamiętniające Żołnierzy
Okręgu Poleskiego 30 DP AK
i miejsce ich koncentracji
w sierpniu 1944 r .

Edward Kospath-Pawłowicz, Stanisław Maksimiec, Bolesław Martowicz, Piotr Matusak, Grzegorz Nowik, Dariusz Radziłłowicz – „9 Dywizja Piechoty w dziejach oręża polskiego”:

„...W rejon koncentracji 9 DP przybyło(...) z Polesia zgrupowanie 30 DP AK ppłk. Henryka Krajewskiego „Wichra”, który udał się do Białej Podlaskiej, już wyzwolonej, gdzie w komendzie miasta uzyskał łączność z „Halką”. 4 sierpnia 1944 r. w Leszczance doszło do spotkania ppłk. „Wichra” z gen. „Halką”. „Halka” zaproponował, by objął funkcję jego zastępcy. „Wicher” odmówił i postanowił ruszyć sam w kierunku Warszawy. Korzystając z radiostacji R-31 9 DP nadał do KG meldunek o realizacji „Burzy” na Polesiu.”

Folder – Szkoła Podstawowa w Grabanowie im. 30 Poleskiej Dywizji Piechoty AK. 10-lecie nadania imienia szkole 07 X 1995 r. – 07 X 2005 r. Opracowanie: D. Woźny, E. Osielska, zdjęcia A. Laszuk-Kalinowska, G. Sawicki

Kartka z kroniki szkoły

Sztandar Szkoły Podstawowej im. 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej
w Grabanowie

Szkoła Podstawowa w Grabanowie im. 30 Poleskiej Dywizji Piechoty AK
po zmodernizowaniu, fot. z 2009 r.

Prezes Okręgu Poleskiego ŚZŻAK
Mirosław Spiechowicz przemawia
6 XI 2008 r. w czasie otwarcia
zmodernizowanej szkoły
w Grabanowie.
(Kronika szkoły)

Grabanów Szkoła Podstawowa
im. 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii
Krajowej. Wójt gminy Biała Podlaska
Wiesław Panasiuk

Grabanów Szkoła Podstawowa
im. 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii
Krajowej. Prezes Okręgu Poleskiego ŚZŻAK
Mirosław Spiechowicz ps. „Sokół”
i Romuald Zerynger ps. „Urwis”

Uczniowie z Grabanowa ze sztandarem na Zjeździe Żołnierzy Okręgu Poleskiego
30 Dywizji Piechoty AK w Warszawie

Spotkanie członków Okręgu w dniu 22.06.2003 r. Od lewej: Irena Machiewicz,
ks. Mirosław Paciuszkiewicz, prezes Okręgu Mirosław Spiechowicz,
Jadwiga Piłsudska-Jaraczewska, Zofia Pomorska

Pomnik Łączniczek Armii Krajowej

Łączniczce...

pchor. AK „Kordek” Zygmunt Wysocki

Łączniczce naszej odległej młodości –
Gdy znów rocznice biją nam zegary
stare,
Za trud ponad lat jej młodych miarę
Hołd dziś składamy...

Dziewczyno kochana – coś w ściśniętej
dłoni
Niosła meldunek przez las i pożogę -
Coś Wisłok przekraczała tam gdzie stali
oni,
Co krok zwalczała i trasę i trwogę
Hold Ci składamy...

Łączniczko młoda – któraś w dłoni niosła
Nieraz los oddziału, żądanie pomocy,
Któraś szła nocą wśród pokracznych
cieni
Sylwetek krzewów, wśród tańca
płomieni –
Hold Ci składamy...

Tobie – coś była i uchem oddziałów,
Uściskiem bliskiej, choć odległej dłoni,
Nadzieją, że tam jeszcze ktoś trwa,
rozkazuje
I ktoś jeszcze do ostatka broni –
Hold Ci składamy...

Wam coście doszły i coście przetrwały
I Wam, którym pocisk przerwał drogę,
Tym co szeptały: mamó... jak to boli...
Chciałabym dalej... ale już nie mogę... –

**Hold Ci składamy –
łączniczko naszej odległej młodości.**

Pomnik Łączniczek Armii Krajowej w Józefowie powstał ze środków społecznych i jest wyrazem hołdu dla bohaterstwa polskich kobiet, których służba w łączności AK w dużej mierze przesądzała o powodzeniu akcji bojowych i dywersyjnych przeciw okupantowi. W tej trudnej i odpowiedzialnej służbie były przykładem patriotyzmu i odwagi, a wiele z nich złożyło najwyższą ofiarę – życie.

KRAKÓW kościół pw. św. Jadwigi Królowej

Panteon Narodowy Żołnierzy Armii Krajowej Polskich Kresów Wschodnich

Tablica upamiętniająca Żołnierzy 30 Poleskiej Dywizji Piechoty
Armii Krajowej

Napis:

**ŻOŁNIERZOM
OKRĘGU POLESKIEGO
ARMII KRAJOWEJ
30 DYWIZJI PIECHOTY AK
POLEGŁYM, POMORDOWANYM
ZAGINIONYM I ZMARŁYM
W LATACH 1939 – 1956
TOWARZYSZE BRONI**

Uroczystość poświęcenia Panteonu Narodowego Żołnierzy AK Polskich Kresów Wschodnich odbyła się 20 maja 2002 r. w Krakowie w kościele pw. św. Jadwigi Królowej (w dolnej części) Aktu poświęcenia dokonał J.E. ks. kardynał Franciszka Macharski. Główna część Panteonu składa się z dwóch Ścian Pamięci, które łączy półkolisty mur z napisem:

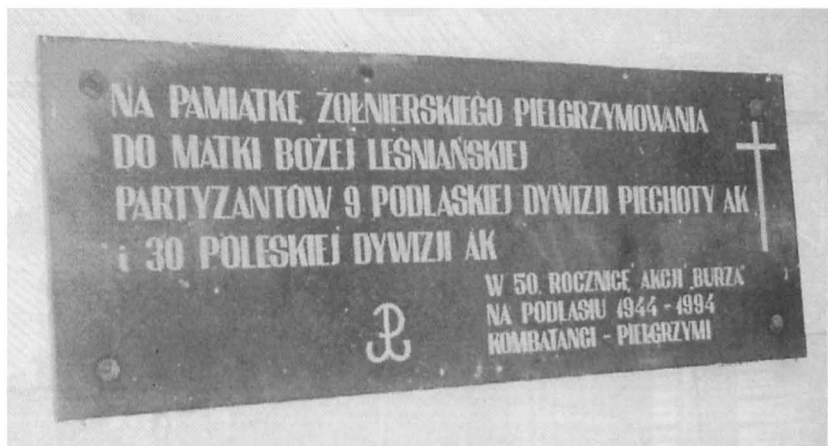
**PANTEON NARODOWY
ŚCIANA PAMIĘCI
ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ
POLSKICH KRESÓW WSCHODNICH**

Pod napisem wmurowany jest metalowy odlew odznaki:

Żołnierz Kresowy Armii Krajowej

Na postumencie umieszczona jest figura Matki Bożej Opiekuńczej z Dzieciątkiem Jezus uratowana z Kaplicy Orląt na Cmentarzu Obrońców Lwowa. Pośrodku każdej części Ściany Pamięci są duże krzyże brzozone symbolizujące mogiły poległych, zamęczonych i zaginionych podczas okupacji terenów Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej, żołnierzy AK.

LEŚNA PODLASKA SANKTUARIUM MARYJNE

Tablica upamiętniająca Żołnierskie Pielgrzymowanie do Matki Boskiej Leśniańskiej Partyzantów 9 Podlaskiej Dywizji Piechoty AK i 30 Poleskiej Dywizji AK

Napis na tablicy:

**NA PAMIĄTKĘ ŻOŁNIERSKIEGO PIELGRZYMOWANIA
DO MATKI BOŻEJ LEŚNIAŃSKIEJ
PARTYZANTÓW 9 PODLASKIEJ DYWIZJI PIECHOTY AK
I 30 POLESKIEJ DYWIZJI AK.
W 50 ROCZNICĘ AKCJI „BURZA”
NA PODŁASIU 1944 – 1994
KOMBATANCI – PIELGRZYMOMI**

Po prawej stronie tablicy – krzyż, na dole – znak Polski Walczącej.

MILANÓWEK GOLGOTA WSCHODU

Milanówek. Głgota Wschodu

Napis:

**BÓG
HONOR OJCZYŻNA
GOLGOTA WSCHODU**

**KOMI
WOLYŃ
SYBERIA
PODOLE
KOŁYMA
POLESIE
KAZACHSTAN
MORZE BIAŁE**

**TU LEGŁA WOLNOŚĆ
PRAWDA
SPRAWIEDLIWOŚĆ
I SUMIENIE ŚWIATA**

03. 05. 2004

**KATYŃ KOZIELSK
PONARY GRODNO
LWÓW WINNICA
KUROPATY MIŃSK
KIJÓW ŁUBIAŃKA
OSTASZKÓW MIEDNOJE
STAROBIELSK CHARKÓW
BEREZWECH WOKUTA
I INNE MIEJSCA
ZNANE I NIEZNANE
W HOLDZIE POMORDOWANYM
POLAKOM**

MILANÓWEK

RUSKÓW

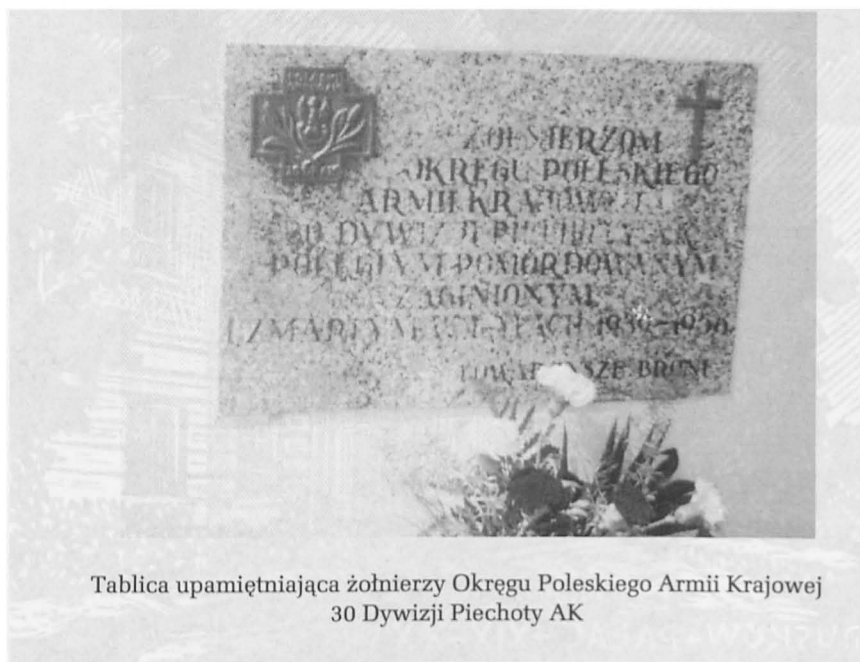

Linoryt wykonał Romuald III Mikoszewski

Dla potrzeb planowanej do odtworzenia 30 DP AK zorganizowana została w czerwcu 1944 r. baza przerzutowa w majątku Rusków k/Platerowa, którą kierował ppor. Andrzej Januszewski ps. „Lotnik” „Kruk”. Zbigniew Gnat-Wieteska „30 Poleska Dywizja Piechoty Armii Krajowej”:

„... W godzinach porannych 5 lipca 1944 roku Pluton Uderzeniowy ppor. Czesława Grądzkiego ps. „Krzemień” dotarł do Ruskowa. Liczył wówczas około 50 ludzi podzielonych na 4 drużyny dowodzone przez ppor. „Goliata” (Bronisław Kamont), ppor. „Bogusława” (Jan Kocoń), ppor. „Kuszla” (Romuald Barycki) i „Ludwika” (Jerzy Kazimierski). (...). „Krzemień”, który zmienił teraz pseudonim na „Łoś”, spotkał się z mjr. Tomaszem Zanem na moście koło Młyna. Rozkaz o wejściu w skład załączków 30 DP AK otrzymał już w wcześniej przez łącznika z Warszawy.

(...) 8 lipca 1944 r. trzeci pluton I /84 pp AK, w niepełnym składzie, pod dowództwem por. „Cezarego” stoczył pod Ruskowem zwycięską potyczkę z przeważającymi siłami nieprzyjaciela. Zaskoczony oddział niemiecki poniósł znaczne straty w ludziach.”

Tablica upamiętniająca żołnierzy Okręgu Poleskiego Armii Krajowej
30 Dywizji Piechoty AK

Napis:
**ŻOŁNIERZOM
OKRĘGU POLESKIEGO
ARMII KRAJOWEJ
30 DYWIZJI PIECHOTY AK
POLEGŁYM POMORDOWANYM
ZAGINIONYM
I ZMARŁYM W LATACH 1939-1956
TOWARZYSZE BRONI**

Zbigniew Gnat – Wieteska „30 Poleska Dywizja Piechoty Armii Krajowej”

„...W niedzielę 6 sierpnia oddział ppor. Stanisława Nabiałka ps. „Marek” (...) dotarł w rejon Siemiatycz. (...) Oddziały ruszyły torem kolejowym i przeszły na drugą stronę rzeki po przęsłach zerwanego mostu kolejowego. Tabory przeprowaiały się przez Bug trzema łódkami, w tym jedną uszkodzoną, prawie 4 godziny. W południe oddziały wkroczyły do Sarnak, witane kwiatami przez mieszkańców (...) Do Sarnak przybył również ppor. „Bogusław” i ppor. „Mściciel”. W Sarnakach ppor. „Bogusław” objął dowództwo III / 82 pp AK, a dowódcą 3 kompanii został ppor. Stanisław Nabiałek ps. „Marek”. W jej skład weszli żołnierze „Watry IV”. (...) 8 sierpnia Oddziały opuściły Sarnaki.”

Sarnaki dzwonnica przy kościele.
Uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej 30 Poleską D P AK

Sarnaki dzwonnica przy kościele

TOKARY k/ Siemiatycz woj. podlaskie kościół

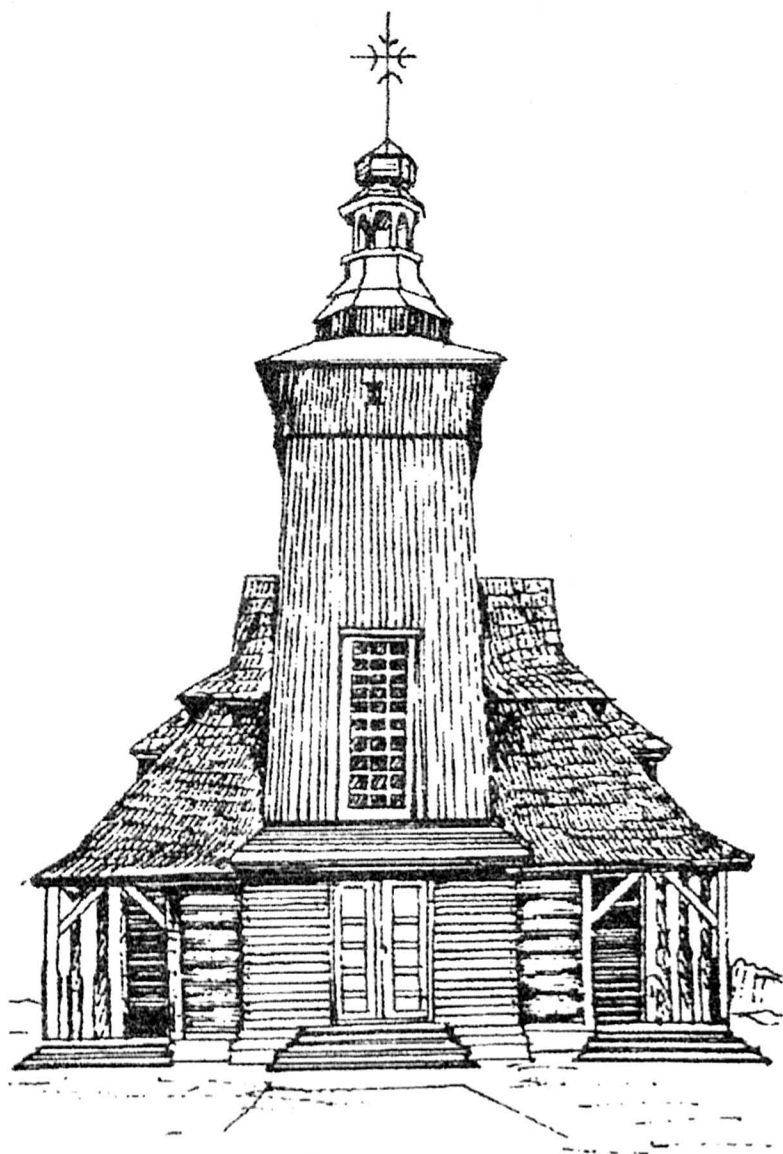
Tablica upamiętniająca żołnierzy Okręgu Poleskiego Armii Krajowej
30 Dywizji Piechoty AK
Napis:

**ŻOŁNIERZOM
OKRĘGU POLESKIEGO
ARMII KRAJOWEJ
30 DYWIZJI PIECHOTY AK
POLEGŁYM POMORDOWANYM
ZAGINIONYM
I ZMARŁYM W LATACH 1939-1956
TOWARZYSZE BRONI**

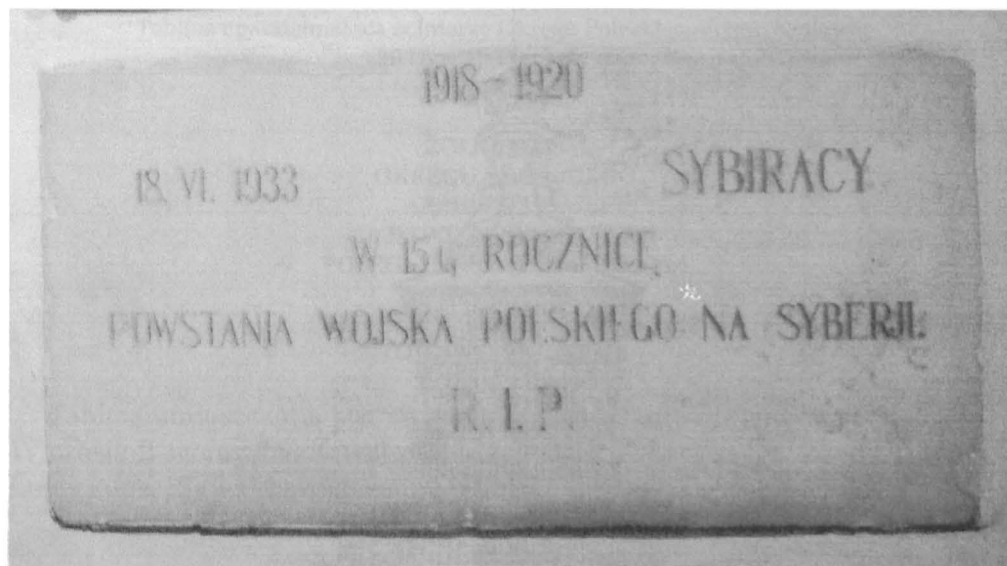
Tablica umieszczona jest na zewnętrznej ścianie drewnianego kościoła. W czasie II wojny światowej proboszczem w Tokarach był ksiądz Tomasz Lepecki ps. „Sawa” bardzo zaangażowany w pracę konspiracyjną.

Kościół w Tokarach. Uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej 30 Poleską DP AK

Kościół w Tokarach - w: „Polska Egzotyczna”, przewodnik Grzegorz Rąkowski

Tablica upamiętniająca powstanie Wojska Polskiego na Syberii

Napis na tablicy:

1918 - 1920

18 VI 1933 SYBIRACY

W 15 tą ROCZNICĘ

POWSTANIA WOJSKA POLSKIEGO NA SYBERJI

R. I. P.

30 Poleska Dywizja Piechoty Armii Krajowej jest kontynuatorką chlubnych tradycji 30 Dywizji WP wywodzącej się z polskich pułków syberyjskich utworzonych w Rosji w latach 1917-1918, które brały udział w walkach o odzyskanie niepodległości Polski

Tablica upamiętniająca Jerzego Ślaskiego ps. „Nieczuja”

Napis:

Ś. P.

JERZY ŚLASKI

„NIECZUJA”

1926 – 2002

KAWALER ORDERU WOJENNEGO

VIRTUTI MILITARI V KL

WYCHOWANEK KORPUSU KADETÓW NR 1 WE LWOWIE

ŻOŁNIERZ ARMII KRAJOWEJ KEDYWU

OKRĘGU WARSZAWSKIEGO

OP 15. ppAK „WILKI” i OP WiN mjr „ORLIKA”

WIĘZIEŃ OBOZU NKWD

DLA ŻOŁNIERZY AK W SKROBOWIE

WIĘZIEŃ POLITYCZNY PRL

DZIENNIKARZ PUBLICYSTA

REDAKTOR NACZELNY

„WTK” 1958 – 1970

„SŁOWA Powszechnego” 1980 – 1981

„POLSKI Zbrojnej” 1990 – 1994

CZŁONEK RADY NACZELNEJ

ŚWIATOWEGO ZWIĄZKU ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ

CZŁONEK RADY OCHRONY PAMIĘCI WALK I MĘCZEŃSTWA

LAUREAT NAGRODY BENEMERENTI

ORDYNARIATU POŁOWEGO WP

ZA DZIAŁALNOŚĆ NA RZECZ PRZYWRÓCENIA

ETOSU WOJSKA POLSKIEGO

Tablica upamiętniająca Kobiety – żołnierzy Armii Krajowej

Napis:

**... ICH TO NIE ZASŁUGI
JENO OJCZYŹNIE
WYPŁACONE DŁUGI...**

**PAMIĘCI
KOBIET ŻOŁNIERZY
ARMII KRAJOWEJ
WALCZĄCYCH O NIEPODLEGŁOŚĆ POLSKI
W LATACH 1939 -1945**

Warszawa Ulica Pińska

Warszawa Ulica Poleska

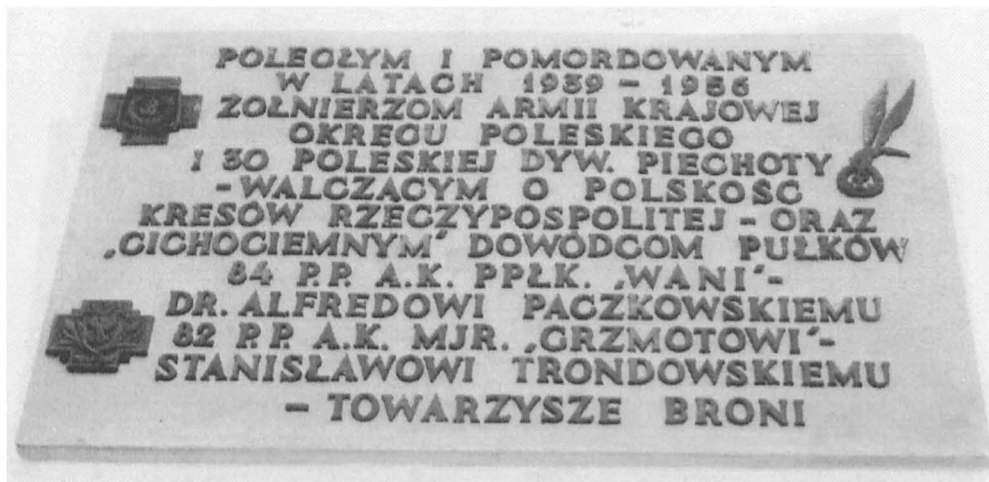

Tablica upamiętniająca żołnierzy 30 Poleskiej Dywizji Piechoty AK

Napis:

**PAMIĘCI ŻOŁNIERZY
30 POLESKIEJ DYWIZJI AK
POLEGŁYCH W WALKACH
O NIEPODLEGŁOŚĆ POLSKI
W LATACH 1939 - 1944**

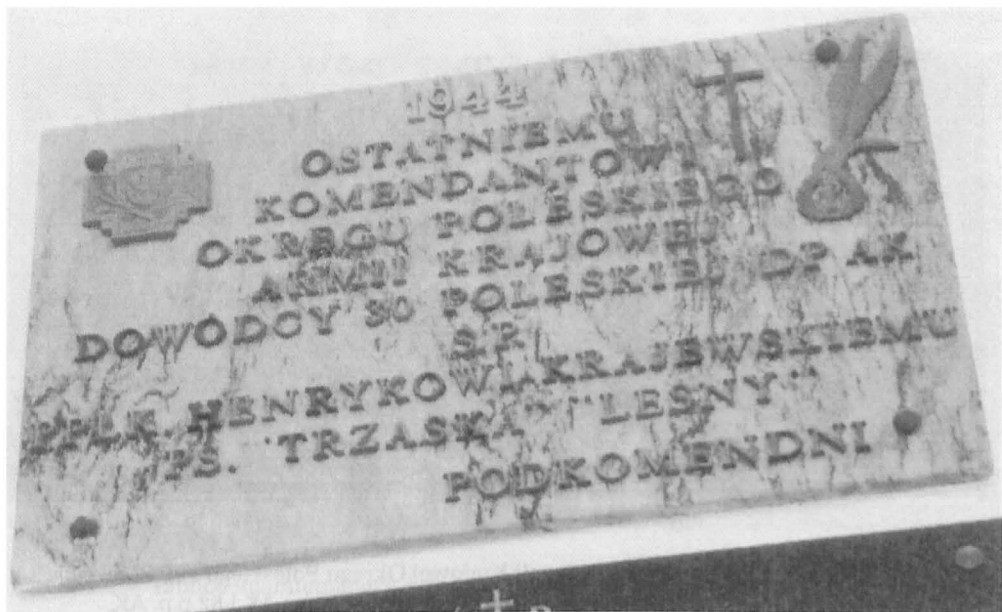
Tablica ta jest pierwszą tablicą upamiętniającą żołnierzy 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej. Uroczyste odsłonięcie i poświęcenie tablicy odbyło się w czerwcu 1958r. w dolnym kościele pw. św. Michała przy ul. Puławskiej.

Tablica upamiętniająca Żołnierzy Armii Krajowej Okręgu Poleskiego i 30 Poleskiej
Dywizji Piechoty oraz cichociemnych dowódców 84 p.p. AK i 82 p.p. AK

Napis na tablicy:

**POLEGŁYM I POMORDOWANYM
W LATACH 1939 - 1956
ŻOŁNIERZOM ARMII KRAJOWEJ
OKRĘGU POLESKIEGO
I 30 POLESKIEJ DYW. PIECHOTY
- WALCZĄCYM O POLSKOŚĆ
KRESÓW RZECZYPOSPOLITEJ - ORAZ
„CICHOCIEMNYM” DOWÓDCOM PUŁKÓW
84 P.P. A.K. PPLK „WANI”
DR. ALFREDOWI PACZKOWSKIEMU
82 P.P.A.K. MJR „GRZMOTOWI”
STANISŁAWOWI TRONDOWSKIEMU
TOWARZYSZE BRONI**

Tablica upamiętniająca ppłk Henryka Krajewskiego ps. „Trzaska” „Leśny” ostatniego komendanta Okręgu Poleskiego AK dowódcy 30 Poleskiej DP AK

Napis na tablicy:

1944
OSTATNIEMU
KOMENDANTOWI
OKRĘGU POLESKIEGO
ARMII KRAJOWEJ
DOWÓDCY 30 POLESKIEJ DP AK
Ś.P.
PPLK. HENRYKOWI KRAJEWSKIEMU
PS. „TRZASKA” „LEŚNY”
PODKOMENDNI

Tablica upamiętniająca ppłk Tomasza Zana ps. „Borek” „Oleś”
szefa sztabu 30 Poleskiej DP Armii Krajowej

Napis na tablicy:

Ś.P.
PPLK TOMASZ ZAN
PS. „BOREK” „OLEŚ”
SZEFE SZTABU 30 POLESKIEJ DYWIZJI PIECHOTY
ARMII KRAJOWEJ
UR. 21 IX 1902 R. W DUKSZTACH NA WILEŃSZCZYŹNIE
OFICER II RZECZPOSPOLITEJ
W LATACH 1944 -1946 INTERNOWANY W OBOZIE
DLA OFICERÓW ARMII KRAJOWEJ W RIAZANIU
ZMARŁ 11 V 1989 R. W WARSZAWIE
ŻOŁNIERZE OKRĘGU POLESKIEGO
ARMII KRAJOWEJ

Tablica upamiętniająca Stanisława Mercika ostatniego polskiego dyrektora Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Pińsku

Napis na tablicy:

Ś.P.
Mgr STANISŁAW MERCIK
OSTATNI POLSKI DYREKTOR GIMNAZJUM
i LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO W PIŃSKU
im. MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO
POPRZEDNIO im. BŁ. ANDRZEJA BOBOLI
ODZNACZONY ZŁOTYM KRZYŻEM ZASŁUGI
ARESZTOWANY PRZEZ NKWD 14 X 1939 R.
ZMARŁ W WIEZIENIU
DROGIEMU OJCU - CÓRKA

Warszawa ul. Rakowiecka 61 Sanktuarium św. Andrzeja Boboli.
Okolicznościowa wystawa – 30 Poleska Dywizja Piechoty Armii Krajowej

Warszawa. Ulica Smoleńska

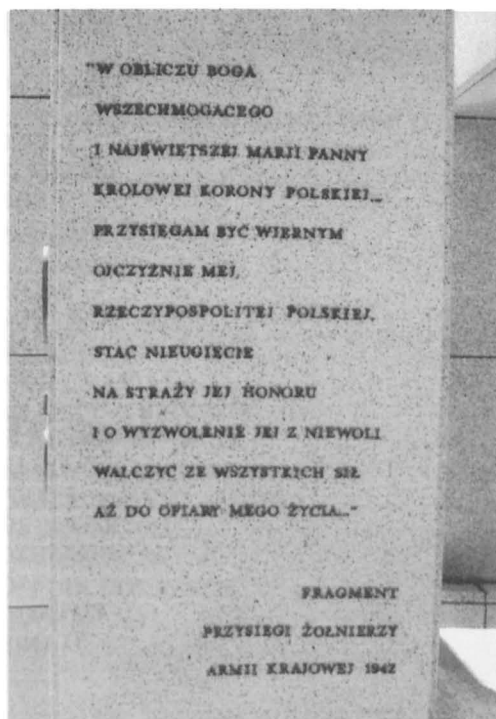
Pomnik „TOBIE OJCZYŻNO – ARMIA KRAJOWA”

Pomnik ten 11 czerwca 1999 roku poświęcił Jan Paweł II

Pomnik „TOBIE OJCZYŻNO –
ARMIA KRAJOWA”
Bóg Honor Ojczyzna 1939-1945

Pomnik „TOBIE OJCZYŻNO –
ARMIA KRAJOWA ”
w Warszawie
Fragment przysięgi żołnierzy
Armii Krajowej 1942

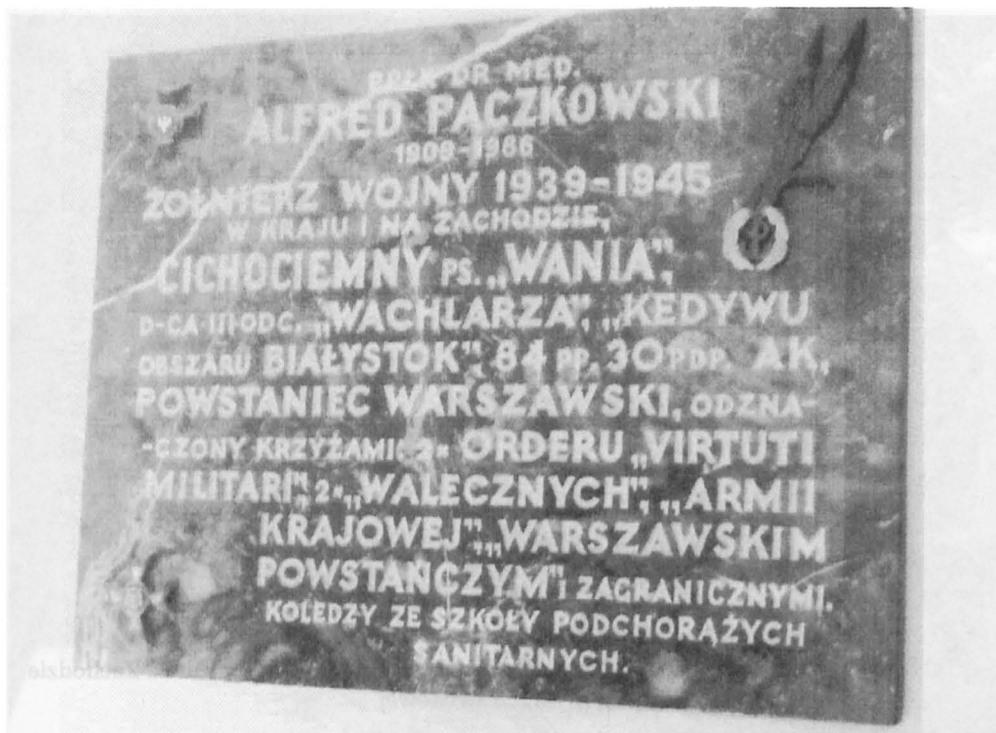
Pomnik „TOBIE OJCZYZNO – ARMIA KRAJOWA”.
Delegatury Rządu i Okręgi Armii Krajowej

Napis:

**1939 -1945
DELEGATURY RZĄDU
I OKRĘGI
ARMII KRAJOWEJ**

POMORZE
POZNAN
ŁÓDŹ
ŚLĄSK

WARSZAWA KIELCE – RADOM
LUBLIN
KRAKÓW
NOWOGRÓDEK WILNO
BIAŁYSTOK POLESIE
WOŁYŃ
LWÓW TARNOPOL
STANISŁAWÓW

Tablica upamiętniająca pplk dr med. cc Alfreda Paczkowskiego ps „Wania”

Napis:

**PPLK DR MED.
ALFRED PACZKOWSKI
1909 – 1986
ŻOŁNIERZ WOJNY 1939 – 1945
W KRAJU I NA ZACHODZIE
CICHOCIEMNÝ PS. „WANIA”
D- CA III ODC. „WACHLARZA” „, KEDYWU
OBSZARU BIAŁYSTOK”, 84 PP. 30 PDP AK
POWSTANIEC WARSZAWSKI, ODZNA-
- CZONY KRZYŻAMI: 2x „WALECZNYCH” „ARMII
KRAJOWEJ” „, WARSZAWSKIM
POWSTAŃCZYM” i ZAGRANICZNYMI.
KOLEDZY ZE SZKOŁY PODCHORAŻYCH
SANITARNYCH**

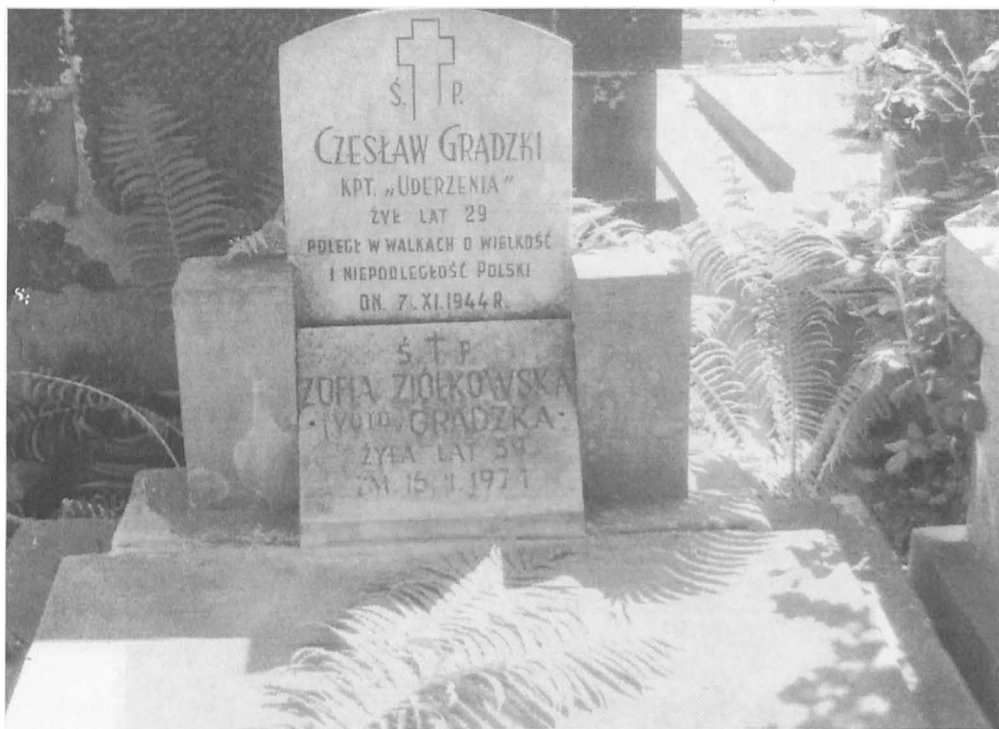

Tablica upamiętniająca Polki Kobiety – Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie
w II wojnie światowej

Napis:

POLKOM W HOŁDZIE

**KOBIETY – ŻOŁNIERZE
POLSKICH SIŁ ZBROJNYCH
NA ZACHODZIE
W DRUGIEJ WOJNIE ŚWIATOWEJ**

Grób Czesława Gradzkiego ps. „Krzemień”

Napis:

Ś.P.
CZESŁAW GRADZKI
KPT. „UDERZENIA”
ŻYŁ LAT 29
POLEĞŁ W WALCE O WIELKOŚĆ
I NIEPODLEGŁOŚĆ POLSKI
DN. 7 XI 1944 R.

Grobowiec rodzinny, w którym pochowany jest Jerzy Jarmul ps. „Kordian”

Napis:

Ś.P.
JARMUŁOWIE
JERZY 1926 - 2008
PLK DYPL. WP
ŻOŁNIERZ 30 POLESKIEJ DYWIZJI
PIECHOTY AK PS. „KORDIAN”

Grobowiec rodzinny, w którym pochowana jest Henryka Jarząbek ps. „Pola”, łączniczka i sanitariuszka, żołnierz kresowy AK, nauczycielka na Kresach Wschodnich i w Warszawie oraz Antoni Jarząbek – lekarz, żył lat 36, zginął 31 lipca 1942 r. w Oświęcimiu.

Henryka Jarząbek ps. „Pola”

Antoni Jarząbek – lekarz.
Zginął 31.07.1942 r.
w Oświęcimiu

Grobowiec rodzinny, w którym pochowany jest Stanisław Olszewski ps. „Winrych”
żołnierz Okręgu Poleskiego

Napis:

Ś.P.
STANISŁAW OLSZEWSKI
ŻYŁ LAT 71 - ZM.DN. 28 II 1998 R.

Grób Stefana Zawady ps. „King” żołnierza 30 Poleskiej DP AK

Napis:

Ś.P.
STEFAN ZAWADA
ŻOŁNIERZ 30 POLESKIEJ
DYWIZJI PIECHOTY AK
PS. „KING”
SYBIRAK – WIEZIEN OBOZU
W BOROWICZACH
ŻYŁ LAT 85 ZM. 7 VII - 2007

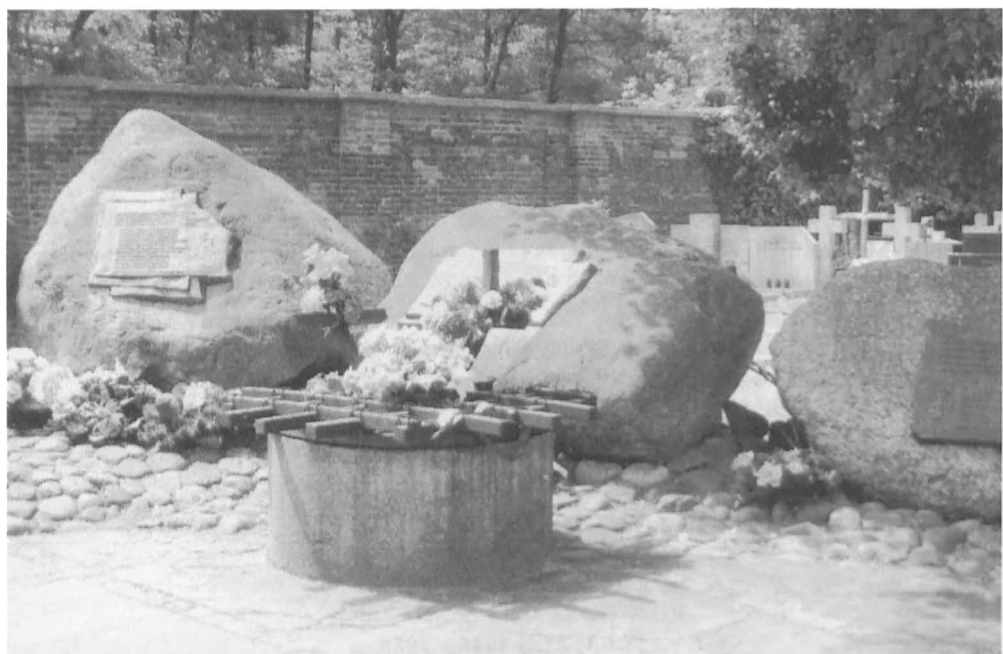

Pomnik - Miejsce upamiętniające żołnierzy podziemnych organizacji walczących o wolną i niepodległą Polskę skrycie grzebanych na Bródnowskim Cmentarzu w latach 1944-1956

Napis na tablicy największego głazu:

**TU I W WIELU INNYCH MIEJSCACH
NA TYM CMENTARZU, SPOCZYWAJĄ
SKRYCIE POGRZEBANI ŻOŁNIERZE
PODZIEMNYCH ORGANIZACJI
WALCZĄCYCH O SUWERENNOŚĆ
I NIEPODLEGŁOŚĆ
RZECZYPOSPOLITEJ
ROZSTRZELANI I ZAMĘCZENI
W LATACH 1944 - 1956
CZEŚĆ ICH PAMIĘCI**

AK - NSZ - WiN - SN - ROAK - NZW

Pomnik – Miejsce upamiętniające żołnierzy podziemnych organizacji walczących o wolną i niepodległą Polskę skrycie grzebanych na Bródnowskim Cmentarzu w latach 1944–1956. Głazy z tablicami

Grób Bronisława Kamonta ps. „Goliat”, „Mściciel”
dowódcy kompanii w 82 pp 30 Poleskiej DP AK

Napis:

Ś.P.

.....

BRONISŁAW KAMONT
23 IV 1921 – 31 I 2004

Tablica upamiętniająca żołnierzy Armii Krajowej i ich dowódców poległych za wolność
Ziemi Ojczystej

Napis:

**ŻOŁNIERZOM ARMII KRAJOWEJ
POLEGŁYM ZA WOLNOŚĆ
ZIEMI OJCZYSTEJ
I ICH DOWÓDCOM**

PPLK DYPL. MACIEJOWI KALENKIEWICZOWI

PS. „KOTWICZ”

D-CY OKRĘGU NOWOGRODZKIEGO AK

21 VIII 1944 POD SURKONTAMI

MJR JANOWI PIWNIKOWI

PS. „PONURY”

D-CY VII BATALIONU 77 PP AK

16 VI 1944 W JEWŁASZACH

POR. WŁADYSŁAWOWI MOSSAKOWSKIEMU

PS. „JASTRZĘBIEC”

D-CY VIII BATALIONU 77 PP AK

8 VI 1944 WE WSIELUBIU

POR. JANOWI BORYSEWICZOWI

PS. „KRYŚIA”

D-CY ZGRUPOWANIA PÓLNOC 77 PP AK

21 I 1945 POD KOWALKAMI

PARTYZANCI ZE SZŁAKU NARBUTTA

1987

Tablica Obrońcom Ojczyzny upamiętniająca żołnierzy AK i ich dowódców poległych za wolność Ziemi Ojczystej

Napis:

OBROŃCOM OJCZYZNY

POLEGŁYM I POMORDOWANYM

**ŻOŁNIERZOM I OFICEROM
ZWIĄZKU WALKI ZBROJNEJ
ARMII KRAJOWEJ
Z OKRĘGÓW ZWZ - AK**

**WILNO
NOWOGRÓDEK BIAŁYSTOK POLESIE
WOŁYŃ TARNOPOL STANISŁAWÓW
LWÓW**

3 V 1985 RODACY

Tablica upamiętniająca harcerzy

Napis:
**WIERNYM
BOGU I POLSCE
POLEGŁYM
I POMORDOWANYM
Z CHORĄGWI
WILEŃSKIEJ
BIAŁOSTOCKIEJ
POLESKIEJ
WOŁYŃSKIEJ
LWOWSKIEJ**

**HARCERKI I HARCERZE
1986**

Grób cc płk Henryka Krajewskiego „Wicher” „Trzaska” „Leśny”
d-cy 30 Poleskiej DP AK

Napis:

Ś.P.

PŁK HENRYK

KRAJEWSKI

„WICHER” „TRZASKA” „LEŚNY”

1898 – 1989

ŻOŁNIERZ WOJNY OBRONNEJ 1920 R.

CICHOCIEMNY

OSTATNI DOWÓDCA 30 DP AK

KAWALER ORDERU VIRTUTI MILITARI

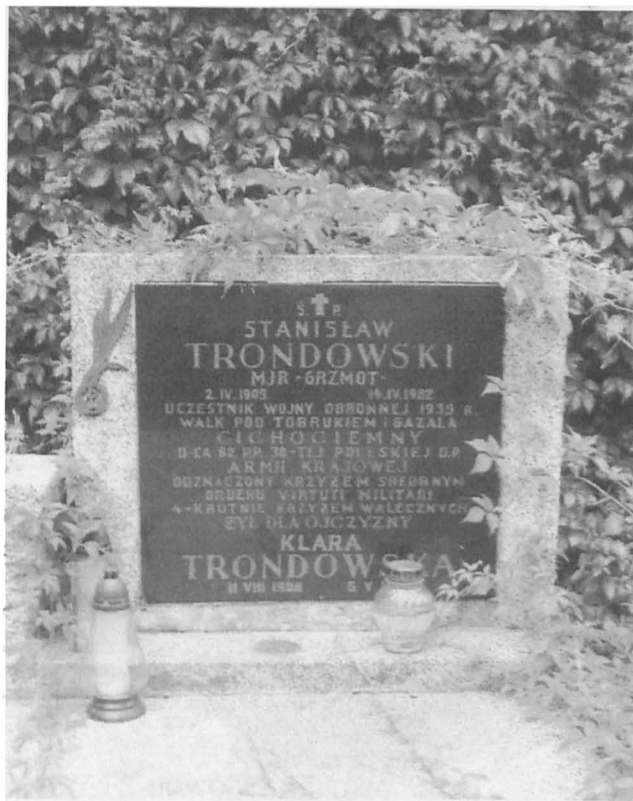
Grób płk Alfreda Paczkowskiego ps. „Wania” „Dawid” przed zniszczeniem płyty

Grób płk Alfreda Paczkowskiego ps. „Wania” „Dawid”

Napis:

**PŁK DR MED.
ALFRED
PACZKOWSKI
„WANIA” „DAWID”
1909 - 1986**

Grób mjr Stanisława Trondowskiego ps. „Grzmot”

Napis na tablicy:

Ś.P.
STANISŁAW
TRONDOWSKI
MJR „GRZMOT”
2 IV 1909 14 IV 1982
UCZESTNIK WOJNY OBRONNEJ 1939 R.
WALK POD TOBRUKIEM I GAZELĄ
CICHOCIEMNY
D-CA 82 P.P. 30-TEJ POLESKIEJ D.P.
ARMII KRAJOWEJ
ODZNACZONY KRZYŻEM SREBRNYM
ORDERU VIRTUTI MILITARI
4-KROTNIE KRZYŻEM WALECZNYCH
ŻYŁ DLA OJCZYZNY

Grób Zdzisława Włada ps. „Dunin” pochowanego obok ojca gen. bryg. Franciszka Włada

Napisy:

Ś.P.
ZDZISŁAW WŁAD
S. FRANCISZKA
1926 – 2004
PORUCZNIK
ŻOŁNIERZ 30 POLESKIEJ DYWIZJI PIECHOTY
A.K. PS. DUNIN
ORAZ ZGRUPOWANIA AK BASZTA

Napisy:

**GENERAL BRYGADY
FRANCISZEK
WŁAD
DOWÓDCA 14 POZNAŃSKIEJ
DYWIZJI PIECHOTY
URODZONY DNIA 17-10-1888
POLEGŁ DNIA 18. 09. 1939
W BITWIE NAD BZURĄ
POD WYSZOGRODEM**

Symboliczny pomnik więźniów politycznych zamordowanych na Rakowieckiej
w latach 1945-1956

Napis:
**WIEŹNIOM
POLITYCZNYM
WALCZĄCYM
O NIEPODLEGŁĄ OJCZYZNĘ
NIEWINNIE STRACONYM
W WARSZAWIE
1945 -1956
TU SKRYCIE GRZEBANYM**

ZWZ AK – PSZ-WP SN-NOW –WiN- NSZ-NZW

Tablica informacyjna umieszczona na murze symbolicznego pomnika więźniów politycznych zamordowanych na Rakowieckiej w latach 1945-1956

Symboliczny pomnik więźniów politycznych zamordowanych na Rakowieckiej w latach 1945-1956. Tabliczka upamiętniająca mjr Bolesława Kontryma ps. „Żmudzin”

PANTEON ŻOŁNIERZY POLSKI WALCZĄCEJ

Panteon Żołnierzy Polski Walczącej. Tablica informacyjna

Grób Bronisława Czepczak-Góreckiego
ps. „Zwijak II” autora projektu odznaki
Okręgu Poleskiego 30 DP AK

Grób Aleksandra Głoweckiego
ps. „Władek” żołnierza „Wachlarza”

Panteon Żołnierzy Polski Walczącej.
Grób cc Bronisława Konika ps. „Sikora” żołnierza 30 Poleskiej DP AK

Napis:

Ś.P.
mjr
**BRONISŁAW
KONIK**
Cichociemny „Sikora”
1913 – 2001
30 Pol. DP AK
VM K.AK KPSZ n 2

Panteon Żołnierzy Polski Walczącej. Tabliczka upamiętniająca
gen. bryg. Stanisława Karolkiewicza

Napis:

Ś.P.

Gen. bryg.. STANISŁAW KAROLKIEWICZ

ps. „Szczęśny” 1918 –2009

Odznaczony Orderem Virtuti Militari V kl., dwukrotnie Krzyżem
Walecznych oraz Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski
Żołnierz Września 1939 r., d-ca ZWZ-AK podczas
okupacji hitlerowskiej i sowieckiej. Więzień polityczny
w latach 1946 –1955. Współtwórca i wieloletni
Prezes Światowego Związku Żołnierzy AK. Ostatnio prezes
Federacji Stowarzyszenia Weteranów Walk o Niepodległość RP.

Panteon Żołnierzy Polski Walczącej. Tabliczka upamiętniająca
mjr cc Bolesława Kontryma ps. „Żmudzin”

Napis:

Ś.P.

mjr cichociemny

BOLESŁAW KONTRYM

PS. „Żmudzin” - „Biały”

1898 - 1953

Francja, Anglia, Narwik, Wachlarz, Kedyw-Brześć,

Sztafeta-Podkowa, Powstanie Warszawskie

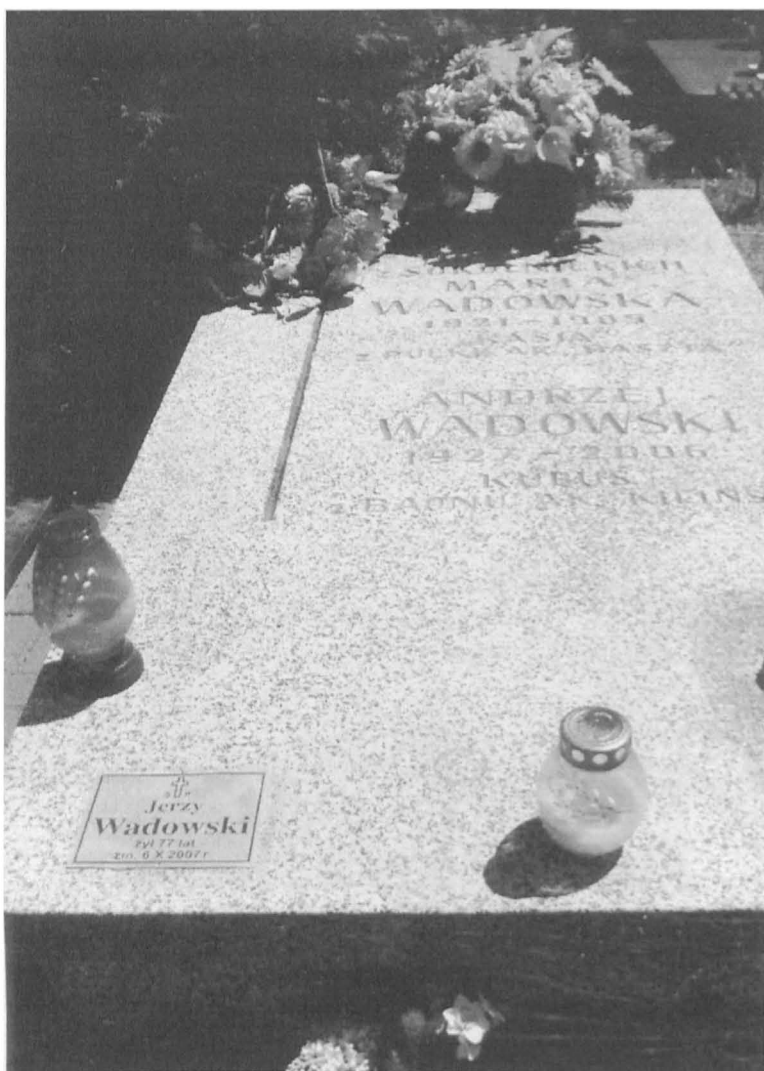
- d-ca odcinka taktycznego - „Królewska”

4 Komp. Zgrup. „Bartkiewicza”

Zamordowany w więzieniu na Rakowieckiej

VM, 3xKW i inne

FUNDACJA ŻPW

Grób Jerzego Wadowskiego ps. „Kim” - żołnierza 30 Poleskiej DP AK

Napis na tabliczce:

Ś.P.
JERZY WADOWSKI
ŻYŁ 77 LAT
ZM. 6 X 2007

**Symboliczny Pomnik Męczenników Terroru Komunistycznego w Polsce
przy kościele Św. Katarzyny na warszawskim Służewie**

Napis na głazie symbolicznego pomnika: przy kościele Św. Katarzyny
na warszawskim Służewie

PRZECHODNIU

**POCHYL CZOŁO WSTRZYMAJ KROK NA CHWILĘ
TU KAŻDA GRUDKA ZIEMI KRWIĄ MĘCZEŃSKĄ BROCY
TO JEST SŁUŻEWIEC, TO NASZE TERMOPILE
TU LEŻĄ CI CO CHCIELI BÓJ DO KOŃCA TOCZYĆ
NIE ODPROWADZAŁ NAS TU KONDUKT POGRZEBOWY
NIKT NIE MIAŁ HONOROWEJ SALWY ANI WIĘŃCA
W MOKOTOWSKIM WIEZIENIU KRÓTKI STRZAŁ W TYŁ GŁOWY
A POTEŃ MAŁY KUCYK WIÓZŁ NAS DO SŁUŻEWCA**

**Z JEJ IMIENIEM NA USTACH ZWYCIEŻYĆ LUB ZGIŃAĆ
SZLIŚMY W ODDZIAŁACH WILKA I MURACH STARÓWKI
POD NARWIK, POD TOBRUK, POD MONTE CASSINO
BY W TYM PIASKU KRES ZNALEŹĆ ŻOŁNIERSKIEJ WĘDRÓWKI**

NIEZNANY WIEZIEŃ MOKOTOWA

Tadeusz Porayski, więzień Mokotowa napisał:

*Przechodniu,
pochyl czoło, wstrzymaj krok na chwilę,
Tu każda grudka ziemi krwią męczeńską broczy...
To jest Służewiec, tu nasze Termopile,
Tu leżą ci, co chcieli bój do końca toczyć.*

*Nie odprowadzał nas tu kondukt pogrzebowy,
Nikt nie miał honorowej salwy ani wieńca,
W mokotowskim więzieniu krótki strzał w tył głowy,
A potem mały kucyk wioził nas na Służewiec.*

*Nie szedł za nami żaden ksiądz z modłami,
Nie żegnała nas żałobna kapela,
I tylko gwiazdy mówią nam, że Bóg jest z nami,
I wiatr nam szumi – Jeszcze Polska nie zginęła!*

*Z jej imieniem na ustach zwyciężyć lub zginąć
Szliśmy w oddziałach Wilka i murach Starówki,
Pod Narwik, pod Tobruk, pod Monte Cassino,
By w tym piachu kres znaleźć żołnierskiej wędrówki.*

*Nikt na naszym grobie nie wygłaszał mowy,
Nikt nam nad grobem zasług naszych nie wspominał,
W korytarzu więziennym był sąd kapturowy,
A wyrok odczytali siepacze Stalina.*

*Nikt nam imion nie wyrył na płytach marmuru,
Pozostały tylko po nas na ścianach napisy
W celach, które patrzyły na nasze tortury,
I wspomnienia wyryte w sercach towarzyszy.*

*I powstał po nas w mokotowskiej kaźni
Duch, który krzepić będzie serca naszych braci
I da im siłę śmierci w twarz spojrzeć odważnie,
Bo za wolność i Życie nie szkoda zapłacić.*

*Niech żyje wolna Polska – takeśmy wołali,
Gdy nas wyprowadzano ostatni raz z celi
Obyście tej wolności, bracia, doczekali,
Której nam już nie będzie danym z wami dzielić.*

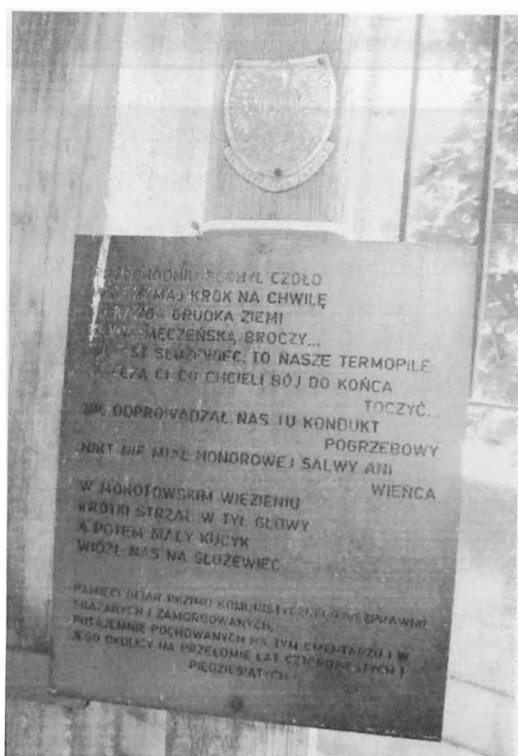
*A gdy prysną niewoli kajdany,
Kiedy się skończy pasmo stalinowskich zbrodni,
Przyjdźcie tu do nas, towarzysze z celi,
I krzyknijcie: Bracia, już jesteśmy wolni!*

Zamieszczone w „Biuletynie Informacyjnym SZŻAK nr.10/2008

Symboliczna bezimienna mogiła ofiar terroru komunistycznego

Drewniany krzyż w rogu ogrodzenia cmentarza w miejscu, gdzie potajemnie byli chowani w latach czterdziestych i pięćdziesiątych pomordowani więźniowie polityczni mokotowskiego więzienia – ofiary stalinowskiego terroru.

Napis na tabliczce umieszczonej na krzyżu:

**PRZECIHOĐNIU POCHYL CZOŁO
WSTRZYMAJ KROK NA CHWILĘ
TU KAŻDA GRUDKA ZIEMI
KRWIĄ MĘCZEŃSKĄ BROCY...
TO JEST SŁUŻEWIEC, TO NASZE TERMOPIŁE
TU LEŻĄ CI CO CHCIELI BÓJ DO KOŃCA
TOCZYĆ...
NIE ODPROWADZAŁ NAS TU KONDUKT
POGRZEBOWY
NIKT NIE MIAŁ HONOROWEJ SALWY ANI
WIENCA
W MOKOTOWSKIM WIEZIENIU
KRÓTKI STRZAŁ W TYŁ GŁOWY
A POTEM MAŁY KUCYK
WIOŻŁ NAS NA SŁUŻEWIEC**

**PAMIĘCI OFIAR REŻIMU KOMUNISTYCZNEGO BEZPRAWNIE
SKAZANYCH I ZAMORDOWANYCH.
POTAJEMNIE POCHOWANYCH NA TYM CMENTARZU I W
JEGO OKOLICY NA PRZEŁOMIE LAT CZTERDZIESIATYCH I
PIĘDZIESIATYCH.**

Grób Zygmunta Szkudelskiego ps. „Cezary”

Napis:

ZYGMUNT SZKUDELSKI
„CEZARY”
OFICER KEDYWU I 30 POLESKIEJ DYW. AK
KAWALER VIRTUTI MILITARI
15 VII 1918 - 8 XII 1967

Grób Tomasza Zana szefa sztabu 30 Poleskiej DP AK

Napis:

TOMASZ ZAN
1902 - 1989

Grób Jerzego Kazimierskiego ps. „Leżański”, „Ludwik”
oficera 82 pp 30 Poleskiej DP AK

Napis:

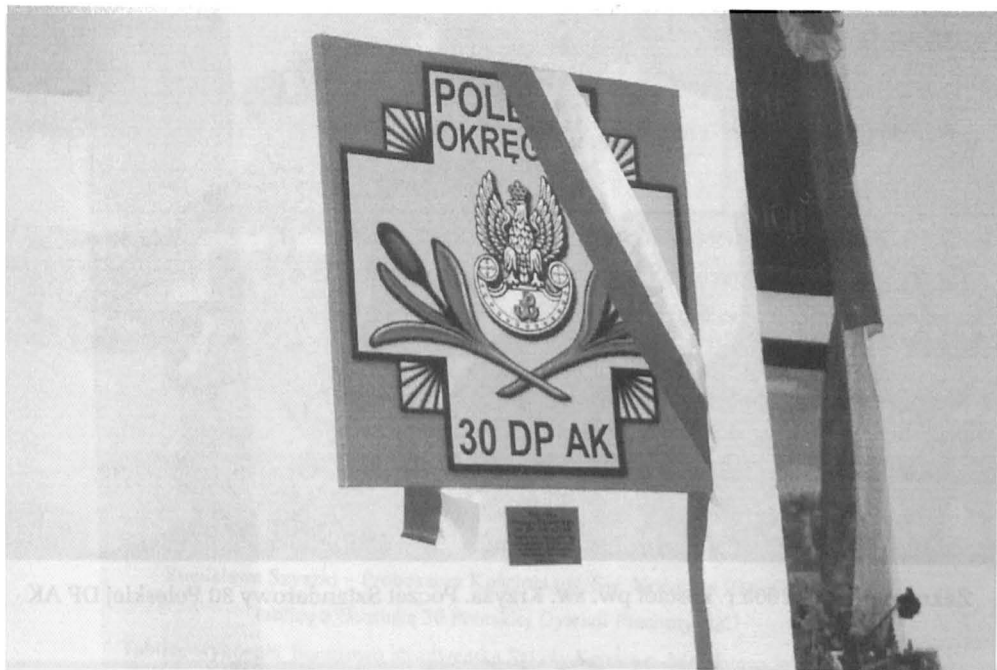
Ś.P.

....

JERZY LUDWIK KAZIMIERSKI

1923 - 2003

ŻOŁNIERZ AK

Tablica pamiątkowa 30 Poleskiej DP AK w Kaplicy Armii Krajowej

Uroczystość odsłonięcia i poświęcenia Tablicy Pamiątkowej z odznaką 30 Poleskiej DP AK w Kaplicy Armii Krajowej odbyła się 23 stycznia 2005 roku. Tablicę odsłonił prezes Okręgu Poleskiego Mirosław Spiechowicz, a poświęcił proboszcz parafii ks. prałat Stanisław Szyszka. W ceremonii uczestniczył poczet sztandarowy pod dowództwem Stanisława Sielutina w asyście wnuków Romana Matejskiego oraz poczet sztandarowy Koła ŚZZAK w Zakopanem. Odznakę wykonała absolwentka Szkoły Kenara.

Zakopane 23.01.2005 r. kościół pw. św. Krzyża. Poczet Sztandarowy 30 Poleskiej DP AK

Zakopane 23.01.2005 r. kościół pw. św. Krzyża. Poczty sztandarowe

AKT PRZEKAZANIA

*My Żołnierze Kresowi 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej -
Członkowie Okręgu Poleskiego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej,
wierni przysiędze i hasłom umieszczonym na naszych sztandarach
„Bóg – Honor – Ojczyzna”.*

*W 27 rocznicę powołania na Stolicę Piotrową Polaka –
Kardynała Karola Wojtyłę – Jana Pawła II,
w 60 rocznicę podstępnego aresztowania 16 przywódców Polskiego Państwa
Podziemnego i 60 rocznicę zakończenia w Europie II Wojny Światowej,
przekazujemy dla pamięci potomnych - na ręce księdza Prałata
Stanisława Szyski – Proboszcza Kościoła pw. Św. Krzyża w Zakopanem
tablicę z Odznaką 30 Poleskiej Dywizji Piechoty AK.
Tablicę wykonała honorowo absolwentka Szkoły Kenara p. Magdalena Wacławik.*

*Życzliwą pomoc w zorganizowaniu dzisiejszej uroczystości udzieliło nam
Koło Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Zakopanem.*

*Niech dobry Bóg pozwoli zachować młodemu pokoleniu Polaków etos walki o wolność,
niepodległość i niezawisłość narodową
oraz pamięć o Polakach, którzy tę walkę prowadzili.*

*Za Okręg Poleski
Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej*

*Proboszcz parafii pw. Św. Krzyża
w Zakopanem*

[Signature]
Prezes Okręgu
Miroslaw Spiechowicz

[Signature]
Ksiądz Prałat
Stanisław Szyska

*Prezes Koła
Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Zakopanem*

[Signature]
Witold Krokowski

Zakopane, 23 stycznia 2005r.

Akt przekazania przez Żołnierzy Kresowych 30 Poleskiej DP AK
tablicy z Odznaką 30 Poleskiej DP AK do Kaplicy Armii Krajowej w Zakopanem.

Tablica Pamięci

Był styczniowy dzień
dzień ważny 23.01.2005
bowiem uwiecznił wiele dat
zebranych z tamtych
pamiętnych wspomnień
klęski i glorii
co szły żołnierskim krokiem
przez długie lata historii

Tablica 30-tej Poleskiej Dywizji
Piechoty AK
wisi
pośród historycznych dat
wielu emblematów
w nabożnym uświęceniu
by jeszcze raz
przypomnieć wszystkim
o Ojczyźnie i sumieniu

A ze sztandarem w pochodzie
w dniu tym
szły wnuki i „dawna młodzież”
dziewczęta i chłopcy powolnym krokiem
z bagażem lat
duchem młodzi i radości
jakby im honor przyznał świat

I wnuki szły
w poczcie sztandarowym
przejmując sztafetę pokoleń
jako etyczne ogniwo
i nierozzerwalne spoiwo
historii.

Wiersz upamiętniający uroczystość
przekazania tablicy
napisała Zofia Matejska
żona Romana Matejskiego ps. „Skała”
żołnierza 30 Poleskiej DP AK

Z kroniki pamięci i wspomnień zamieszczanych w Komunikatach Okręgu Poleskiego ŚZZAK

(noty biograficzne uzupełniane na podstawie: Biuletynu informacyjnego ŚZZAK, Jędrzeja Tucholskiego „Cichociemni” wyd. IV, Tadeusza Sowińskiego „Panteon Żołnierzy Polski Walczącej. Biogramy” t. I i II)

Jan Antoniuk ps. „Lew”

ur. 3.04. 1920 r. w Brześciu n/Bugiem zm. 20. 09. 2002 r., łącznik w Oddziale „Watra IV, żołnierz 30 Poleskiej DP AK Obwód – Brześć n/Bugiem, od lutego 1945 r. do wiosny 1947 r. żołnierz WiN – Obwód „Barbara”, odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem WiN, Medalem WP z Londynu.

Irena Baranowska ps. „Polonia”

ur. 15.11.1926 r. w Brześciu n/Bugiem zm. 14.04.1997 r., w czerwcu 1942 r. została aresztowana przez gestapo i osadzona w więzieniu w Brześciu n/Bugiem, w czasie transportu więźniów uciekła, od grudnia 1942 r. działała jako łączniczka, kolporterka i sanitariuszka, od maja 1944 r. była w Oddziale „Watra IV”, a od lipca 1944 roku – w 30 Poleskiej DP AK (82 pp), odznaczona: Krzyżem Armii Krajowej, Odznaką Akcji „Burza”, Odznaką „Weteran Walk o Niepodległość, Odznaką „Żołnierza Kresowego AK”.

cc Zbigniew Marian Bąkiewicz ps. „Zabawka”

ur. 5.02.1912r.w Chrobotach pow. błoński, w 1939 r. w Straży Granicznej, internowany na Węgrzech, w Wielkiej Brytanii w 4 Brygadzie Kadrowej Strzelców i 1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 11.12.1941 r., skok 27/28 III 1942 r. z przydziałem do „Wachlarza” na dublera dowódcy III Odcinka i instruktora wyszkolenia, od marca 1943 r. w Kedywie, wykładowca w szkole dywersji „Zagajnik”, walczył w Powstaniu Warszawskim, po kapitulacji Powstania w niewoli niemieckiej, od 1945 r. na emigracji w Wielkiej Brytanii, odznaczony Krzyżem Walecznych czterokrotnie.

Sławomir Maciej Bittner ps. „Maciek”

ur. 21 07. 1923 r., absolwent liceum Batorego w Warszawie, w 1942 r. ukończył kurs tajnej podchorążówki, skierowany został na IV Odcinek „Wachlarza” – patrol dywersyjny w Nieświeżu, następnie w Baksztach koło Lidy, w sierpniu wrócił do Warszawy, pierwszy dowódca 1 kompanii Batalionu „Zośka”, po aresztowaniu na ulicy przez patrol żandarmerii 18 lutego 1944 r. zaginął, data śmierci nie jest znana, odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari i trzykrotnie Krzyżem Walecznych, epitafium „Maćka” wyryte jest na kamiennym krzyżu grobu ojca gen. Ludwika Bittnera, na kwaterze „Parasola” wojskowego cmentarza na Powązkach w Warszawie.

Zbigniew Bogacki ps. „Zbyszek”

ur. w grudniu 1918 r. w Warszawie, po ukończeniu gimnazjum w 1938 r. został powołany do służby wojskowej w Szkole Podchorążych w Zambrowie, w 1939 r. został oddelegowany do obrony miasta i twierdzy brzeskiej jako dowódca plutonu, po kapitulacji przedostał się do oddziałów ppłk Horaka, w listopadzie 1939 wstąpił w Warszawie do organizacji podziemnej Tajna Armia Polska (TAP), która w 1940 roku została włączona do Związku Walki Zbrojnej (ZWZ), przy próbie przedostania się do Armii Polskiej na Zachodzie został aresztowany przez Słowaków i 1 maja 1941 r. wydany w ręce gestapo, po ciężkim pobiciu w czasie śledztwa został zwolniony, wrócił do Warszawy i działał w oddziale dywersji bojowej (DB-19) Okręgu Warszawskiego „Kedywu”, poszukiwany przez gestapo w Warszawie uzyskał zgodę dowództwa na przejście do oddziału leśnego, po nawiązaniu kontaktu w maju 1944 r. z kpt. „Wanią” (Alfred Paczkowski) poprzez jego oddział został włączony do 30 Poleskiej DP AK, po rozbrojeniu przez wojska sowieckie uniknął internowania i przedostał się Pragę w Warszawie, w porozumieniu z dowództwem AK na Pradze zgłosił się do LWP, po demobilizacji w czerwcu 1945 r. wstąpił do Wyższej Szkoły Handlu Morskiego, po ukończeniu studiów pracował w instytucjach gospodarki morskiej w Gdańsku, zmarł 29 lutego 1992 r., został pochowany na cmentarzu położonym na „Kamiennym Potoku” w Sopocie.

cc Adam Boryczka ps. „Brona”, „Pług”, „Tońko”

ur. 18.09.1913 r. w Wierzchosławicach pow. tarnowski, w 1939 r. w składzie 6 DP, ranny, internowany w Rumunii, we Francji w 3 DP, w Wielkiej Brytanii w 4 Brygadzie Kadrowej Strzelców i 1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, skok 8/9 IV 1942

r., przydział na V Odcinek „Wachlarza” na dowódcę ośrodka dywersyjnego w Turmontach i organizatora dywersji na kierunku Dyneburga, od 1943 r. w Okręgu AK Wilno, w kierownictwie Kedywu Wileńskiego brał udział w wielu akcjach, był ranny, we wrześniu 1943 r. rozpoczął organizację oddziału leśnego w Puszczy Rudnickiej w pobliżu Jaszun, w kwietniu 1944 r. ze swym oddziałem wszedł w skład tworzącej się 6 Brygady AK Okręgu Wileńskiego, po wojnie w Wielkiej Brytanii, od sierpnia 1945 działał w WiN, w latach 1948-1953 kurier Delegatury Zagranicznej WiN, aresztowany 17.06.1954 r. przy przechodzeniu granicy z NRD, dostał wyrok trzykrotnej kary śmierci* zamieniony na karę dożywotniego więzienia, w listopadzie 1967 r., po 13 latach więzienia we Wronkach wyszedł na wolność, zmarł 30.04.1988 r. w Warszawie, odznaczony: Krzyżem Virtuti Militari V klasy, Krzyżem Walecznych trzykrotnie, Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, w grudniu 1991 r. Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego uznał że wyrok z 21 maja 1955 r. nie jest ważny.

Bronisława Brydak-Dobrowolska ps. „Roma”

zm. 6.09. 1995 r. w wieku 95 lat, pochowana została w rodzinnym grobowcu na starym cmentarzu miejskim Rzeszów – Pobitno, oficer Poleskiego Okręgu AK – 30 DP AK, organizatorka tajnego nauczania w Brześciu n/Bugiem, długoletnia dyrektorka szkoły nr 33 im. Stefana Batorego w Krakowie, odznaczona: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Walecznych, Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Jan Byszko ps. „Janik”

ur. 22.11.1921 r. w Brześciu n/Bugiem zm. 1.03.2003 r., działalność konspiracyjną rozpoczął w 1943r. w Brześciu jako łącznik i kolporter prasy podziemnej, od maja 1944 r. żołnierz 82 pp 30 Poleskiej DP AK, uczestnik akcji „Burza” ranny w walkach o Berlin, odznaczony: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Odznaką Akcji „Burza”, Odznaką „Weteran Walk o Niepodległość”, Medalem za udział w walkach o Berlin „Medalem za Warszawę”, Brązowym Medalem „Zasłużony na Polu Chwały”.

Janina Byszko

ur. 6. 07. 1925 r., zm. w kwietniu 2008 r., członek nadzwyczajny Okręgu Poleskiego ŚZZ AK, żona Romana Byszko ps. „Dąb” żołnierza 30 Poleskiej DP AK zm. w 1992 r.

Janek Bytnar – późniejszy „Rudy”

ur. 6 maja 1921 r., w 1934 r. złożył przyrzeczenie harcerskie, w lipcu 1937 r. zdobył stopień harcerza Orlego, od października 1939 r. pełnił służbę w małym sabotażu, dowódca Hufca Szarych Szeregów Mokotów „Sad”, od listopada 1942 r. w Grupach Szturmowych podległych Kierownictwu Dywersji (Kedyw) KG AK, podporucznik AK, w 1942 r. otrzymał przydział na II Odcinek „Wachlarza” – patrol w Juraciszkach, aresztowany 23 marca 1943 r. w Warszawie, odbity przez harcerzy Szarych Szeregów w Akcji pod Arsenalem 26 marca 1943 r., zmarł w wyniku obrażeń zadanych mu w czasie śledztwa 30 marca 1943 r., pochowany na Powązkach Wojskowych w Warszawie we wspólnej mogile z Alkiem Dawidowskim, odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari i Krzyżem Walecznych, wymieniony jest na tablicy upamiętniającej poległych i zmarłych Harcerzy walczących o Niepodległą Polskę w Sanktuarium św. Andrzeja Boboli w Warszawie ul. Rakowiecka 61.

Wacław Ciszak ps. „Szarak”

ur. 16.09.1914 r. w Woli Duchowej, w 1941 r. rozpoczął służbę jako żołnierz AK w obwodzie „Wierzba” (Wysokie Litewskie) był łącznikiem placówek „Emilia” (Peliszcze) „Kalina” (Kamieniec Litewski), po wojnie zamieszkał w woj. bydgoskim, zmarł 23 stycznia 1996 r., odznaczony: Krzyżem Kawalerskim OOP, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Armii Krajowej, Odznaką Akcji „Burza”, Odznaką „Weterana Walk o Niepodległość”.

cc Bronisław Czepczak ps. „Zwijak II”

ur. 18.09. 1922 r. w Stupkach pow. tarnopolski, w lutym 1942 wstąpił do Armii Polskiej w ZSRR (10 DP), w Wielkiej Brytanii przeszkolony w radiotelegrafii, brał udział w radiowej obsłudze Bazy nr 11 we Włoszech, zaprzysiężony 16.05.1944 r., autor projektu odznaki Okręgu Poleskiego 30 Poleskiej DP AK, zmarł 23.08.2001r., odznaczony Krzyżem Virtuti Militari V klasy.

Ryszard Czudowski ps. „Hel”

zm. 4. 12. 1997 r. w Opolu, żołnierz oddziału partyzanckiego „Watra IV”, 19 sierpnia 1944 r. rozbrojony w Dębach Wielkich i wywieziony na Majdanek, po ucieczce z Majdanka uniknął internowania, po wojnie studiował na Politechnice Krakowskiej uzyskując dyplom inżyniera mechanika, pracował w Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego w Mielcu, po przejściu na emeryturę zamieszkał w Opolu.

Józef Danilewski ps. „Bohun”

ur. 15 marca 1919 r. w Dniepropietrowsku, zmarł 12 stycznia 1996 r., żołnierz 30 Poleskiej DP AK, szkołę średnią ukończył w Brześciu nad Bugiem uzyskując tytuł technika budowlanego, będąc w szkole średniej w latach 1936- 38 odbył kurs Przysposobienia Wojskowego przy 82 pp 30 DP w Brześciu nad Bugiem, we wrześniu 1939 r. zgłosił się na ochotnika do Wojska Polskiego, podczas walk został ranny, w październiku uciekł z niewoli sowieckiej i wrócił do Brześcia, w grudniu 1939 r. rozpoczął pracę konspiracyjną na terenie Okręgu „Twierdza”, po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej i wkroczeniu na Polesie wojsk niemieckich 24 czerwca został zatrzymany przez władze niemieckie jako zakładnik i osadzony w areszcie skąd udało mu się uciec (pozostali zakładnicy zostali rozstrzelani), w latach 1941-1943 zajmował się na terenie Okręgu „Twierdza” przerzutami ludzi przez granicę w okolicach Terespolu i Włodawy, brał udział w rozbiciu niemieckiego magazynu z materiałami wybuchowymi na terenie Twierdzy, podczas Akcji „Burza” walczył w szeregach 30 Poleskiej DP AK, po rozbrojeniu Dywizji w sierpniu 1944 r. wrócił do Białej Podlaskiej i kontynuował działalność niepodległościową w 34 pp 9 Podlaskiej DP AK, w ROAK i WiN, w 1945 r. został skierowany do podobowodu Gdańsk, aresztowany przez UB 15 października 1946 r. przebywał w więzieniu do 2 maja 1947 r., wyjechał do Warszawy, uzyskał dyplom inżyniera budownictwa lądowego studiując na Politechnice Warszawskiej, pracował na terenie Żuław i Warszawy, działał w strukturach organizacyjnych ŚZZAK, od chwili powołania Okręgu Poleskiego ŚZZAK brał czynny udział w jego działalności, do 1944 r. pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Okręgu, współdziałał w powołaniu w Białej Podlaskiej Koła Okręgu Poleskiego ŚZZAK, zmarł w Warszawie 12 stycznia 1996 r., pochowany na cmentarzu przy ul. Janowskiej w Białej Podlaskiej, odznaczony: Krzyżem Walecznych, Brązowym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Kampanii Wrześniowej 1939 r., Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem za Udział w Wojnie Obronnej, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Medalem Wojska Polskiego, Odznaką Okręgu Poleskiego 30 DP AK, Odznaką Akcji „Burza”, Odznaką „Weterana Walk o Niepodległość”, Złotą Odznaką za Opiekę nad Zabytkami, w Podlaskim Epitafium Żołnierskim przy kościele św. Antoniego w Białej Podlaskiej umieszczona jest tabliczka upamiętniająca Józefa Danilewskiego ps. „Bohun”.

Feliksa Dekaban z d. Ratyńska ps. „Felus”

ur. 26.11.1919 r. w Ratyńcu Starym, zm. 6.04.2002 r., była łączniczką i kierowała punktem kontaktowym w UBK (Pluton „Krzemienia”), w czasie „Burzy” – 30 Poleska DP AK, pochowana w Sterdyni, odznaczona: Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Armii Krajowej.

Bronisław Dębowski ps. „Czajka”, „Dąb”

ur. 5 maja 1917 r. w Ławicy pow. Poznań, zmarł 17 listopada 1995 r., walczył w 1939 r. pod Kutnem, Łowiczem, nad Bzurą i w obronie Warszawy, od października 1941 do lipca 1944 r. był komendantem Placówki „Emilia” (Peliszcze), Obwód „Wierzba” (Wysokie Litewskie), odznaczony: Krzyżem Walecznych, Krzyżem Partyzanckim, Medalem za 1939 r.

Włodzimierz Dobryńczuk ps. „Strzelec”

ur. 22.08.1920 r. w Omsku, zmarł 6.10.2004 r. w Gdyni, od maja 1942 r. do lipca 1944 r. brał udział w akcjach zwiadowczych Okręgu Poleskiego w rejonie Brześcia n/Bugiem (Oddział Zwiadu Grupa „Orlą”) oraz w organizowaniu punktów kontaktowych na trasie Terespol – Warszawa, od lipca 1944 r. – żołnierz 30 Poleskiej DP AK, od kwietnia 1945 r. do marca 1946 r. służył w 45 pp 14 Dywizji Piechoty LWP, po wojnie pracował w grupie technicznej Marynarki Wojennej, odznaczony: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Odznaką Akcja „Burza”, Złotą Odznaką „Zasłużony Pracownik Morza”, „Weteran Walk o Wolność i Niepodległość”.

Wanda Drużbicka ps. „Wanda” „Duda”

ur. 13.04.1922 r. w Nowogrodku, zmarła 18.11.2007 r., od listopada 1939 r. działała w Związku Czynu Zbrojnego, po przeszkoleniu wojskowym pracowała w służbie pomocniczej i Komitecie Pomocy Uchodźcom, w październiku 1941 r. przeniosła się do Suchowiszczyny k/Wysokiego Litewskiego, nawiązała kontakt z placówką AK w Tokarach, którą kierował ks. Tomasz Lepecki ps. „Sowa”, od czerwca 1944 r. pełniła funkcję zwiadowcy i łączniczki Szefa Sztabu 30 Poleskiej DP AK mjr Tomasza Zana ps. „Borek”, od sierpnia 1944 r. do maja 1945 r. – ppłk Henryka Krajewskiego ps. „Trzaska”, odznaczona: Krzyżem Walecznych – 1944 r., Krzyżem Kawalerskim OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Armii Krajowej.

Marian Dudkowski ps. „Stanisław”

ur. 16.07.1925 r. w Chełmie, zm. 8.10.1997 r. we Wrocławiu, odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Pamiątkowym Medalem Akcji „Burza”, Odznaką „Weterana Walk o Niepodległość”.

cc Mieczysław Eckhardt ps. „Bocian”

ur. 29 08.1908 r w Stanisławowie, w 1939 r. w Podolskiej Brygadzie Kawalerii, internowany na Węgrzech, we Francji w 3 DP, w Wielkiej Brytanii w 1 Brygadzie Strzelców i Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 7.04.1942 r., skok 1/2 IX 1942 r., przydział na III Odcinek „Wachlarza” na oficera dywersji bazy w Dawidgródku, aresztowany przez żandarmerię niemiecką 19.11.1942 w Dawidgródku, odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, wymieniony na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta.

Weronika Ferfet z d. Byszko ps. „Nika”

ur. 9.07.1923 r. w Brześciu n/Bugiem, zmarła 8.12.2001 r., żołnierz Obwodu Brześć i 30 Poleskiej DP AK, w sierpniu i wrześniu 1944 r. pełniła funkcję łączniczki d-cy Dywizji ppłk cc Henryka Krajewskiego ps. „Trzaska”, wysłana spod Warszawy do Brześcia po zbiegłego z sowieckiej niewoli „cichociemnego” w drodze powrotnej, wraz ze swym podopiecznym wpadła w „kocioł” w Białej Podlaskiej, po ucieczce z więzienia została przerzucona do Siedlec, aresztowana w październiku 1944 r. przez NKWD, została skazana za działalność w AK na 7 lat więzienia Zamek Lubelski, Wronki, Fordon. Odznaczona: Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Armii Krajowej, Odznaką Akcji „Burza”, Odznaką „Weterana Walk o Niepodległość”.

cc Michał Fijałka ps. „Sokół”

ur. 5.10.1915 r. w Izdebkach pow. brzozowski, w 1939 r. w 5 pułku strzelców podhalańskich, we Francji w kompanii pułku pancernego sformowanej przez 2 Dywizję Strzelców Pieszych i przydzielonej do francuskiej 11 Dywizji Piechoty, w Wielkiej Brytanii w 1 Brygadzie Strzelców, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 7.04.1942 r., skok 1/2 IX 1942 r., przydział do „Wachlarza”, uczestniczył w akcji na więzienie w Pińsku, od marca 1943 r. w Okręgu Wołyń, zmarł w Lublinie 20. 09. 1983 r. odznaczony: Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, Krzyżem Walecznych dwukrotnie, Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami.

Andrzej Gadulski ps. „Naś”

ur. 25. 05. 1925 r. w Warszawie, ojciec był oficerem WP i wysłał syna do III Korpusu Kadetów w Rawiczu, uczestniczył w wojnie obronnej 1939 r., 15 lipca 1941 r. wstąpił do Konfederacji Narodu scalonej w 1943 roku z Armią Krajową, został przydzielony do Uderzeniowego Batalionu Kadrowego, służył w I Uderzeniowym Plutonie Partyzanckim oraz sformowanym na bazie I UPP dowodzonym przez ppor. Ryszarda Reiffa ps. „Jacek” – VIII UBK, 31 maja 1943 roku w walce pod wsią Żachy – Pawły podczas przebijania się „grupy osłonowej został ciężko ranny, po rekonwalescencji był w oddziale UBK dowodzonym przez ppor. Stanisława Karolkiewicza ps. „Szczęsny”, na początku 1944 r. otrzymał skierowanie do oddziału partyzanckiego Czesława Grądzkiego ps. „Krzemień” działającego w powiatach: Sokołów Podlaski, Siedlce, Węgrów, w oddziale „Krzemienia” prowadził szkolenie żołnierzy oraz brał udział w przeprowadzanych akcjach, w lipcu 1944 r. wraz z oddziałem „Krzemienia” wszedł w skład 30 Poleskiej DP AK dowodzonej przez ppłk cc Henryka Krajewskiego ps. „Trzaska”. Odznaczony Krzyżem Walecznych i awansowany do stopnia porucznika, zmarł 11 czerwca 1997 roku, pochowany na cmentarzu przy ul. Limanowskiej w Radomiu.

cc Marian Garczyński ps. „Skala”

ur. 7.11.1916 r. w Krakowie, we Francji w 10 Brygadzie Kawalerii Pancерnej (9 pułk artylerii motorowej), w Wielkiej Brytanii w różnych jednostkach artyleryjskich, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 16.01. 1943 r., skok 20/21 II 1943 r., przydział do Kedywu Okręgu AK Brześć na instruktora dywersji, zmarł 13.11.1943 r. w Brześciu, odznaczony: Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, Krzyżem Walecznych, wymieniony na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta.

cc Stanisław Gilowski ps. „Sosna”

ur. 1.04.1900 r. w Zadarowie k/Buczacza, uczestnik walk niepodległościowych 1918-1920, w 1939 r. internowany na Węgrzech, we Francji w WP, w Wielkiej Brytanii w 7 Brygadzie Kadrowej Strzelców i Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 10.11.1941 r., skok 30/31 III 1942 r. z przydziałem do „Wachlarza” na zastępcę kierownika wyszkolenia dywersyjnego, później dowódca I Odcinka „Wachlarza”, od lutego 1943 r. w Kedywie Obszaru AK Lwów, zmarł 17.06.1974 r., odznaczony: Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, Krzyżem Walecznych trzykrotnie.

Józef Gładoch ps. „Ryży”

ur. 19. 02.1927 r. w Kopytowie k/Kodnia, zmarł 7.10.2004 r., działalność konspiracyjną rozpoczął w kwietniu 1943 r. jako łącznik wywiadu Placówki AK Kodeń, od sierpnia 1944 r. żołnierz 82 pp 30 Poleskiej DP AK, w latach 1945-1947 pełnił funkcję żołnierza – wywiadowcy w ROAK i w Zrzeszeniu Wolność i Niezawisłość, aresztowany w listopadzie 1947 r. przez UB przeszedł ciężkie śledztwo, skazany przez Sąd Wojskowy w Lublinie na 5 lat, więziony był w Białej Podlaskiej, Lublinie, Grudziądzu, Jaworznie i Łagiewnikach Śląskich, odznaczony: Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość, Odznaką Akcji „Burza”, Odznaką „Weteran Walk o Niepodległość”.

Aleksander Głowecki

ur. 22.03.1920r., szkołę podstawową i technikum budowlane ukończył w Dyneburgu, w czasie wojny d-ca grupy rozpoznawczo-wywiadowczej Wydzielonej Organizacji Dywersyjnej ZWZ-AK w Dyneburgu na Łotwie, aresztowany w 1943 r. przez gestapo, torturowany i osadzony w obozie koncentracyjnym w Stutthofie, w czasie ewakuacji obozu w styczniu 1945 r. wraz z innymi więźniami szedł w „marszu śmierci” na trasie Stutthof–Nawicz, po odbyciu kwarantanny 30 marca 1945 r. wrócił do Warszawy, odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Oświęcimskim, Odznaką Weterana Walk o Niepodległość, zmarł 20.01.2003 r., pochowany w kwaterze Panteonu Żołnierzy Polski Walczącej Cmentarza Wojskowego na Powązkach.

Henryk Grandys ps. „Karol”

ur. 29.12.1910 r. w Krzepicach pow. częstochowski, od 1940 r. ZWZ w Częstochowie, od września 1942 r. do lipca 1943r. w AK – „Drapacz” (szkolenie na radiotelegrafistów), od września 1943 do lipca 1944 r. w Okręgu Poleskim pracował na radiostacji i szkolił podopiecznych, w lipcu 1944 r. przydzielony do „Baszty”, po Powstaniu Warszawskim d-ca radiostacji przy szefostwie „Baszty”, odznaczony: Medalem Wojska Polskiego z Londynu, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Medalem za Warszawę, Odznaką „Akcji Burza”, Odznaką „Weterana Walk o Niepodległość.”

Czesław Grądzki ps. „Krzemień”

ur. 6.01.1915 r. na Podlasiu, we wsi Telaki, szkołę średnią ukończył w Siedlcach, po maturze rozpoczął działalność w szeregach Obozu Narodowo-Radykalnego Bolesława Piaseckiego, zmobilizowany w marcu

1939 r. służył w 77 pp w Zambrowie (13 DP), walczył pod Łomżą, Zambrowem i Różanem, wzięty do niewoli uciekł ze stalagu jenieckiego w Kolonii w 1940 r., po powrocie na Podlasie rozpoczął działalność tworząc komórki organizacyjne Konfederacji Narodu i siatkę konspiracyjną, stał się organizatorem i jednocześnie dowódcą Uderzeniowych Batalionów Kadrowych na Podlasiu, wiosną 1943 r. na koncentracji oddziałów partyzanckich Konfederacji Narodu koło Wyszkowa został awansowany do stopnia porucznika, działał na terenie powiatów: sokołowskiego, siedleckiego i węgrowskiego, w końcu marca 1944 r. powstał oddział zwany „Plutonom Krzemienia” z trzema drużynami: „Goliata” (Bronisław Kamont „Mściciel”), „Leżańskiego” (Jerzy Kazimierski), „Piotrowskiego” (Romuald Barycki), po włączeniu „Plutonu Krzemienia” w skład odtwarzanej 30 Poleskiej DP AK żołnierze „Krzemienia” zostali przydzieleni do 82 pp, chcąc uniknąć aresztowania przez NKWD powrócił do Siedlec i zajął się organizowaniem kwater dla kolegów powracających z Nowogródczyny i Wileńszczyzny, z Siedlec dostał się do Otwocka, 7 listopada 1944 r. pojechał wraz z łączniczką ps. „Mariola” (Teresa Roguyska-Jenike) na Pragę do Warszawy w celu nawiązania kontaktów z ludźmi z konspiracji, został ugodzony odłamkami rozrywającego się pocisku artyleryjskiego, zmarł w Szpitalu Przemienienia i został pochowany pod murem szpitala, o śmierci i miejscu pochówku poinformowała rodzinę „Mariola”, po odnalezieniu przez matkę grobu i ekshumacji został pochowany na Cmentarzu Bródnowskim w Warszawie, koledzy „Krzemienia” ufundowali mały pomniczek, pośmiertnie został awansowany do stopnia kapitana oraz odznaczony Krzyżem Virtuti Militari, w 40 rocznicę śmierci w kościele w Kosowie Lackim została umieszczona tablica upamiętniająca Czesława Grądzkiego ps. „Krzemień”, wymieniony jest na pomniku w Sokołowie Podlaskim upamiętniającym żołnierzy Armii Krajowej i wszystkich poległych w latach 1944-1953 Obwodu Sokołów Podlaski.

**Adam Remigiusz Grocholski ps. „Doktor” „Waligóra”,
drugi dowódca „Wachlarza”**

ur. 3.09.1888 r. w Strzyżawce na Podolu, szkołę średnią ukończył w Odessie, studiował na wydziale prawa w Petersburgu, od 1918 r. w Sztapie III Korpusu Polskiego na Wschodzie, dowódca szwadronu ckm-ów 12 pułku ułanów, od 1.06. 1919 r. rotmistrz Sztabu Generalnego, w 1921r. podczas III powstania śląskiego został szefem Oddziału III w Naczelnej Komendzie Wojsk Powstańczych (używał wtedy pseudonimu „Brochwicz”), w latach 1923-1925 ukończył kurs doszkolenia w Central-

nej Szkole Jazdy w Grudziądzu, od 1.01 1927 r. major dyplomowany, od 1932 r. zastępca dowódcy 1 pułku strzelców konnych w Garwolinie, organizator oddziału „Brochwicz”, który podporządkował się ZWZ, w sierpniu 1941 r. został mianowany zastępcą dowódcy i szefem sztabu w „Wachlarzu”, po śmierci komendanta „Wachlarza” ppłk „Damiana” Jana Włodarkiewicza został dowódcą do czasu przejęcia „Wachlarza” przez Kedyw, zmarł w 1965 roku w Cannes, tablica upamiętniająca płk dypl. Remigiusza Adama Grocholskiego ps. „Doktor” „Waligóra” umieszczona jest na budynku przy ulicy Puławskiej 103 w Warszawie.

cc Jan Grycz ps. „Dziadek”

ur. 10.12. 1910 r. w Chomencicach pow. poznański, w 1939 r. w Wielkopolskiej Brygadzie Kawalerii, później Rumunia, we Francji w Szkole Podchorążych, następnie w Samodzielnej Brygadzie Strzelców Podhalańskich, brał udział w bitwie o Narwik, w Wielkiej Brytanii w 1 Brygadzie Strzelców, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 28.07.1942 r., skok 3/4 IX 1942 r. przydział do Związku Odwetu, następnie do Kedywu Okręgu AK Brześć na komendanta leśnej szkoły młodszych dowódców „Młodnik”, po zakończonym kursie prowadził ze szkołą działania przeciwko UPA na Polesiu Wołyńskim, poległ w walce z obławą niemiecką w sierpniu 1943 r. pod Hłuszą, Odznaczony: Krzyżem Walecznych czterokrotnie, wymieniony na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta.

Lucjan Grzymała ps. „Lucek” „Paliwoda”

ur. 10.02.2001 r. we wsi Grądy na Podlasiu, od października 1942 r. żołnierz Uderzeniowych Batalionów Kadrowych (pluton „Krzemienia”), od czerwca 1944 r. żołnierz 82 pp 30 Poleskiej DP AK, brał udział w Akcji „Burza”, w sierpniu 1944 r., po rozbrojeniu 30 Poleskiej DP AK organizował w Grądach bazę ROAK a później W i N, działał do 1947 r., aresztowany przez UB w 1950 r. więziony w Sokołowie Podlaskim, Rawiczu, Strzelcach Opolskich i Opolu, odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Odznaką „Weterana Walk o Niepodległość, Odznaką 30 Poleskiej DP AK, pochowany na cmentarzu w Kosowie Lackim.

prof. dr hab. med. Stanisław Haduch ps. „Stach”

po zakończeniu studiów na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie w lipcu 1940 r. został skierowany przez władze

radzieckie do pracy w szpitalu powiatowym w mieście Korzec w woj. wołyńskim, w latach 1940-41 zorganizował grupę konspiracyjną na terenie Korca uzyskując pomoc rodziny Tarnopolskich, dom Tarnopolskich był punktem sanitarnym i kontaktowym żołnierzy z „Wachlarza”, u nich leczyli się przez kilka tygodni Jan Piwnik „Ponury” i Jan Rogowski „Czarka” po ucieczce z więzienia w Zwiąhlu, zmarł 24 listopada 1986 roku.

Helena Haduch z d. Tarnopolska ps. „Hala”

ur. 20.09.1924 r. w Korcu, w patriotycznej, kresowej rodzinie Tarnopolskich, przed wojną była w ZHP, podczas okupacji w AK jako łączniczka II Odcinka „Wachlarza” (Nowogród Wołyński – Korzec – Równe), wspólnie z matką i siostrą Marią prowadziły punkt kontaktowy dla żołnierzy „Wachlarza” II Odcinka, aktywnie uczestniczyła w pracach środowiska żołnierzy „Wachlarza”.

Czesław Hołub ps. „Ryks”

żołnierz ZWZ-AK od sierpnia 1941 r., członek patrolu dywersyjnego III Odcinka „Wachlarza”, uczestnik akcji uwolnienia więźniów w Pińsku w styczniu 1943 r., po dekonspiracji wiosną 1943 r. poszedł do lasu – Leśna Szkoła Młodszych Dowódców „Młodnik”, Oddział partyzancki por. „Jura”, ranny 27 października w osłonie oddziału partyzanckiego pod Siechnowiczami wrócił do Brześcia, z rozkazu Komendy Kedywu Okręgu objął dowództwo nad plutonem Szarych Szeregów, w styczniu 1944 r. ciężko ranny podczas akcji dywersyjnej, po leczeniu poszedł do oddziału leśnego „Watra IV” i wraz z nim znalazł się w składzie 30 Poleskiej DP AK dzieląc jej losy do rozbrojenia przez Armię Czerwoną w sierpniu 1944 r., uciekł z Majdanka, wrócił do Brześcia, przeniósł się na Pomorze Zachodnie, działał w Ruchu Oporu Armii Krajowej (ROAK) i W i N (Lublin, Olsztyn Mrągowo), skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Olsztynie na karę śmierci zamienioną na 15 lat więzienia wyszedł na wolność po 10 latach w końcu 1956 r., odznaczony: Krzyżem Virtuti Militari, Krzyżem Walecznych, jest autorem książek: „Okręg Poleski ZWZ-AK w latach 1939-1944 zarys dziejów”, „Wśród bagien, trzęsawisk i mgły” oraz wielu opracowań historycznych dotyczących Kresów Wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej.

Zofia Jaksa-Dębicka z d. Chłapowska ps. „Jadwiga”, „Teresa”

łączniczka Komendy ZWZ-AK „Wachlarz” oraz gen. „Bora” Komorowskiego, uczestniczka Powstania Warszawskiego, odznaczona: Krzy-

żem Armii Krajowej, Medalem Wojska, zmarła w lutym 2002 r. w Kanadzie, pochowana w grobie rodzinnym na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

Józef Jankowski ps. „Cygan”

ur. 9.04.1927 r. w Terpiłowiczach zm. 14.04.2006 r., żołnierz 82 pp 30 Poleskiej DP AK, przysięgę składał w styczniu 1944 r. – placówka Terpiłowicze Obwód Wysokie Litewskie (d-ca placówki Aleksander Sz wajkowski ps. „Orzeł”), uczestniczył w Akcji „Burza”, był łącznikiem, przewoził broń, przeprowadzał do miejsca koncentracji 30 Poleskiej DP AK, po rozwiązaniu 30 Poleskiej DP AK wrócił do Terpiłowicz, które znalazły się w Białorusi, pracował w kołchozie, do Polski wrócił w 1958 roku, zamieszkał w Terespolu.

Jerzy Jarnul ps. „Kordian”

ur. 10.06.1926 w Wałoniczu pow. Mińsk Mazowiecki, zmarł 19.04.2008 w Warszawie, od listopada 1943 r. do lutego 1944 r. działał w służbie konspiracyjnej w Siedlcach, w 1944 r. służył w oddziale partyzanckim AK pod dowództwem „Krzemienia” (Czesław Grądzki) na terenie Podlasia, od czerwca 1944 roku do sierpnia 1944 r. – 1 bat. 82 pp 30 Poleskiej DP AK, pochowany na Cmentarzu Bródnowskim, odznaczony: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Walecznych – 1944 r., Krzyżem Partyzanckim – 1958 r., Złotym Krzyżem Zasługi – 1967 rok.

Józefa Jarocka ps. „Alicja”

ur. 26.11.1917 r. w miejscowości Wiski, w czasie II wojny światowej mieszkała na kolonii Skoki w pow. brzeskim, w sierpniu 1943 r. została zaprzysiężona przez komendanta placówki AK w Skokach, została łączniczką, razem z mężem ps. Skory” magazynowali i przechowywali na terenie swoich zabudowań broń, po aresztowanym 23 kwietnia 1944 r. mężu aktywnym działaczu Armii Krajowej i osadzonym w więzieniu w Brześciu n/Bugiem dom jej był inwigilowany, o losie męża nigdy się nie dowiedziała, w 1945 r. wróciła do kraju, wyszła za mąż za Stanisława Jarockiego, odznaczona: Krzyżem Armii Krajowej, odznaką „Weteran Walk o Niepodległość”, Medalem pamiątkowym Akcja „Burza”.

Henryka Jarząbek ps. „Pola”

ur. 21.04.1908 r. w Borowej woj. tarnowskie, zmarła 13.05. 2006 r. w kwietniu 1943 r. wstąpiła do Armii Krajowej w Placówce Nurzec, za-

przysiężona przez Stanisławę Madejską ps. „Diana”, pełniła funkcję łączniczki i sanitariuszki, mieszkanie jej było punktem kontaktowym, pracowała jako nauczycielka na Kresach Wschodnich i w Warszawie, organizowała tajne nauczanie w czasie okupacji, uczestniczyła w akcji „Burza” odznaczona: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem, Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Złotą Odznaką ZNP, Odznaką TON, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Odznaką Akcja „Burza”, Odznaką Żołnierza Kresowego AK.

ks. Wacław Jaziewicz ps. „Żuraw”

kapelan III Odcinka „Wachlarza”, komendant Odcinka w Horodcu, aresztowany w Horodcu w lipcu 1948 r. przebywał w obozach Krasnojarska (obóz inwalidzki 302 Tajszet – Irkuckaja Obłaść), wrócił z obozu do Horodca w 1956 r., aresztowany w 1958 r. został wywieziony do ASSR, w 1959 r. przekazany do Polski jako więzień i ponownie sądzony, zapadł wyrok zakazujący wygłaszania kazań, zmarł w 1979 r. w Domu Ojców Jezuitów w Lublinie.

Bronisław Kamont ps. „Goliat”, „Mściciel”

ur. 23.04.1921r. w Leśnikach pow. Siemiatycze, zmarł 31.01.2004 r., oficer Uderzeniowych Batalionów Kadrowych Konfederacji Narodu, dowódca kompanii w 82 pp 30 Poleskiej DP AK, organizator i dowódca siatki terenowej Konfederacji Narodu na Podlasiu, żołnierz Pierwszego Plutonu Partyzanckiego KN, organizator i dowódca „Żelaznego Plutonu” w Oddziale „Krzemienia”, w latach 1944-1947 więziony w obozach NKWD dla żołnierzy i oficerów AK na terenie ZSRR (Riazań, Diagielowo, Czerpowiec), do kraju wrócił w listopadzie 1947 r., odznaczony: Krzyżem, Walecznych, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Złotym Krzyżem Zasługi, Odznaką 30 Poleskiej DP AK.

Generał bryg. Stanisław Karolkiewicz ps. „Szczęsny” – wieloletni prezes Zarządu Głównego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej

Lucjan Cyprian Sikora – Żołnierski pogrzeb „Szczęsnego” – Biuletyn Informacyjny ŚZŻAK nr.2/2009 (226).

„... Stanisław Karolkiewicz urodził się 20 sierpnia w 1918 r. w miejscowości Tworowice k/Ciechanowca. (...) Do szkoły powszechnej uczęszczał w Drohiczynie. Przed wojną ukończył gimnazjum. Działał w harcerstwie. Latem 1939 roku wstąpił do Ochotniczych Hufców Obrony w Miłkowie i brał udział w walkach obronnych na Śląsku. Uczestniczył w kampanii wrześniowej.

Po powrocie na Podlasie od jesieni 1939 działał w antysowieckiej partyzantce. Ujęty przez NKWD był więziony w Białymstoku i w Twierdzy Brzeskiej. Wolność odzyskał 22 czerwca 1941 roku po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej. Po wyjściu na wolność rozpoczął natychmiast działalność organizacyjno-konspiracyjną w Okręgu Białystok w Związku Walki Zbrojnej, a następnie w szeregach Armii Krajowej. Dowodził plutonem dywersyjnym, który sam uzbroił w zdobytą broń, przeszkolił i przygotował oddział składający się z młodzieży Podlasia do walki z okupantem.

(...) We wrześniu 1943 roku por. „Szczęsny” ze swoim oddziałem został przeniesiony przez Komendę Główną na teren Nowogródzkiego Okręgu AK, gdzie po reorganizacji dowodził kompanią III batalionu 77 pułku piechoty AK – Uderzeniowych Batalionów Kadrowych. (...) Po walkach o Wilno w lipcu 1944 roku wrócił „Szczęsny” do centralnej Polski. (...) Rozpoczął działalność w szeregach Delegatury Polskich Sił Zbrojnych na Kraj. Został aresztowany 2 stycznia 1945 roku, przez UB i uwięziony w Zamku w Lublinie. Po powrocie premiera Mikołajczyka do kraju w czerwcu 1945 roku został zwolniony z więzienia. Ponownie włączył się do pracy konspiracyjnej w szeregach WiN-u. Prowadził kontrwywiad do lutego 1946 roku, po czym został ponownie aresztowany przez UB wraz z żoną 28 lutego 1946 roku i skazany wyrokiem Rejonowego Sądu Wojskowego na 13 lat więzienia. (...) Karolkiewicz po 10 latach odbywania wyroku w więzieniu we Wronkach wyszedł na wolność dopiero w październiku 1955 roku. (...) Był współzałożycielem i pierwszym skarbnikiem ŚŻŻAK, a następnie wiceprezesem, a od 1995 roku do 2005 Prezesem Zarządu Głównego Światowego Związku Żołnierzy AK.”

Odnaczony między innymi: Krzyżem Kawalerskim, Oficerskim i Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Srebrnym Krzyżem Orderu Virtuti Militari, dwukrotnie Krzyżem Walecznych, Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami, 3 maja 2006 roku otrzymał nominację na stopień generała Brygady. Zmarł 22.01.2009 roku, pochowany na cmentarzu Powązkowskim, w Warszawie, tabliczka w Panteonie Żołnierzy Polski Walczącej na Powązkach Wojskowych.

Aleksander Karpiuk ps. „Okno”

ur. 20.06.1924 r. w Bokince Pańskiej, zmarł 4 stycznia 2003 r., od czerwca 1943 r. do sierpnia 1944 r. żołnierz Okręgu Poleskiego Placówki Czernie, której dowódcą był Jan Antoniuk ps. „Lew”, brał udział w akcjach zdobywania broni z transportów niemieckich jadących na front wschodni przez Brześć n/Bugiem, jako żołnierz 30 Poleskiej DP

AK w 82 pp. kompanii „Ludwika” szedł na pomoc walczącej Warszawy, po rozbrojeniu 30 Poleskiej DP AK przez władze sowieckie przewieziony został na Majdanek, udało mu się uciec, od 1945 r. do 1947 r. działał w organizacji Wolność i Niezawisłość Rejon V Tucznia, odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Odznaką Akcja „Burza”, Odznaką „Weteran Walk o Niepodległość”.

Jerzy Kazimierski ps. „Leżański”, „Ludwik”

harcerz Orli II Rzeczypospolitej, aktywny obrońca Warszawy w 1939 r., żołnierz Uderzeniowych Batalionów Kadrowych (VIII UBK „Jacka” oraz Oddziału Partyzanckiego „Krzemienia”), oficer 82 pp 30 Poleskiej DP AK, uczestnik walk partyzanckich na terenie Podlasia, Suwalszczyzny i Polesia, w wieku 21 lat aresztowany za działalność niepodległościową, w 1945 r. skazany na karę śmierci zamienioną na długotrwałe więzienie, z więzienia wyszedł w 1955 r., w 1974 r. wyjechał do Stanów Zjednoczonych i zamieszkał w Chicago, w lutym 2003 r. przyleciał do Warszawy i prosto z lotniska odwieziony został do szpitala przy ul. Szaserów, zmarł 21.02. 2003 r., pochowany na Cmentarzu Wolskim w Warszawie, odznaczony: Krzyżem Walecznych, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim.

cc Tadeusz Klimowski ps. „Klon”

ur. 15.10.1911 r. w Krakowie, w 1939 r. dowódca kompanii Straży Granicznej, internowany na Węgrzech, WP we Francji w Wielkiej Brytanii w 4 Brygadzie Kadrowej Strzelców i 1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 10.11. 1941 r., skok 6/7 stycznia 1942 r., przydział do „Wachlarza”, od marca do kwietnia 1942 dowódca I Odcinka „Wachlarza”, dowódca II Odcinka, od stycznia 1943 r. w Okręgu Wołyń, po kapitulacji Powstania Warszawskiego w niewoli niemieckiej, od 1945 r. w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie, pozostał na emigracji, zmarł w Londynie 12.09.1981 r., odznaczony: Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, dwukrotnie Krzyżem Walecznych.

cc Władysław Kochański ps. „Bomba”, „Wujek”

ur. 7.11.1918 r. w Stanisławowie, w 1939 r. w 53 pp., internowany na Węgrzech, we Francji w 4 DP (10 pp), w Wielkiej Brytanii w 1 Brygadzie Strzelców i 1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 7.04.1942 r., skok 1/2 IX 1942 r., przydział na II Odcinek „Wachlarza”, od lutego 1943 r. w Kedywie Okręgu

AK Wołyń, ciężko ranny w Hucie Stepańskiej 20.12.1943 r., internowany przez sowiecką partyzantkę, przebywał na terenie ZSRR do połowy lat pięćdziesiątych, zmarł 12.12.1980 r. w Krakowie, odznaczony: Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, Krzyżem Walecznych.

Bronisław Kochański ps. „Zajac”

ur. 31. 08. 1916 r. w Pomiechówku, zmarł 16 września 2000 r., żołnierz 30 Poleskiej DP AK, w 1939 r. walczył w obronie Twierdzy Brzeskiej, uczestniczył w Akcji „Burza”, osadzony przez sowietów na Majdanku uciekł z obozu, aresztowany przez NKWD za przynależność do Armii Krajowej został wywieziony do Ostaszkowa a następnie do Riazania, do kraju wrócił w 1946 r., odznaczony: Medalem za Udział w Wojnie Obronnej 1939 r., Krzyżem Armii Krajowej, Odznaką Akcja „Burza”, Odznaką 30 Poleskiej DP AK, Odznaką „Weteran Walk o Niepodległość, Odznaką „Żołnierz Kresowy Armii Krajowej”.

Jan Kocoń ps. „Smętek” „Bogusław”

zmarł 28. 04. 1997 r., żył 84 lata, uczestnik wojny 1939 r., oficer 30 Poleskiej DP AK, w latach 1942-1944 walczył w Uderzeniowych Batalionach Kadrowych na Podlasiu, od maja 1944 r. w 82 pp 30 Poleskiej DP AK, 16 września 1944 r. wywieziony do obozu w Riazaniu, do kraju wrócił 12 listopada 1948 r., odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Armii Krajowej, Odznaką Akcja „Burza”, Odznaką, pochowany na cmentarzu w Marysinie Wawerskim.

cc Bronisław Konik ps. „Sikora”

ur. 06.08. 1913 r. w Przemyślu, po zdaniu matury w 1935 r. wstąpił do Szkoły Podchorążych Piechoty przy 24 DP w Jarosławiu, którą ukończył w stopniu plutonowego podchorążego z przydziałem do 38 pp Strzelców Lwowskich w Przemyślu, uczestnik kampanii wrześniowej w Armii Karpaty, ranny 8 września pod Ropczycami, wrócił do domu, w październiku 1939 r. w Rozwadowie rozpoczął działalność konspiracyjną w szeregach Służby Zwycięstwu Polski, podczas próby przedostania się do Lwowa w dniu 29.12.1939 r. został aresztowany przez NKWD, po ciężkim śledztwie zesłany i więziony na Półwyspie Kolskim, a po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej przesłany do obozu w Workucie, po zwolnieniu z obozu skierowany do pracy w kołchozie w Obwodzie Taszkienckim, 22 lutego 1942 r. zgłosił się do tworzących się w ZSRR Polskich Sił Zbrojnych, został przydzielony do

22 pp 7 DP na stanowisko dowódcy kompanii, po ewakuacji do Iranu i przesunięciu jednostki do Palestyny 1.04.1942 r. zgłosił się jako ochotnik na powrót do kraju, po przeszkoleniu w Wielkiej Brytanii na kursach dla „cichociemnych” został przerzucony w nocy z 24/25 maja 1944 r. do kraju (placówka „Koliber 2” k/Bochni, skierowanie otrzymał do placówki Lwów, uczestniczył w Akcji „Burza”, po zajęciu Lwowa przez sowietów uniknął aresztowania przez NKWD, w sierpniu 1944 r. nawiązał kontakt z dowództwem 30 Poleskiej DP AK, prowadził działalność niepodległościową do chwili aresztowania przez NKWD 1 grudnia 1944 r., został deportowany do ZSRR i skierowany do Stalinogorska do niewolniczej pracy w kopalni, do kraju wrócił w końcu września 1945 r., odznaczony: Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari, Krzyżem Walecznych, zmarł 30.12.2001 r., pochowany w Pan-teonie Żołnierzy Polski Walczącej na cmentarzu wojskowym na Powązkach w Warszawie.

mjr cc Bolesław Kontrym ps. „Żmudzin”

urodził się 27.08.1898 r. w Zaturcach w powiecie Łuck na Wołyniu, z rodzinnego domu wyniósł kult walk niepodległościowych, jego kariera wojskowa rozpoczęła się jeszcze w armii carskiej, jako uczeń Korpusu Kadetów w Jarosławiu nad Wołgą w marcu 1915 r. wstąpił do armii rosyjskiej, po ukończeniu przyśpieszonego kursu szkoły chorążych w Saratowie został dowódcą oddziału konnych zwiadowców w 127 i 660 pułku piechoty w stopniu porucznika, w 1921 otrzymał przydział do Akademii Sztabu Generalnego w Moskwie, zagrożony dekonspiracją przez radziecki kontrwywiad nielegalnie przeszedł granicę polską, od czerwca 1923 roku był dowódcą plutonu II Batalionu Straży Granicznej, a od lipca 1923 r. zaczął służbę w Policji Państwowej na kresach Wschodnich II RP, 19 września 1939 r. po przekroczeniu granicy litewskiej został internowany i osadzony w obozie, w październiku uciekł z obozu i dostał się do Francji, w wojsku polskim został zweryfikowany w stopniu porucznika z dniem 28 grudnia 1939 r., walczył pod Narwikiem, w październiku 1940 r. przedostał się do Wielkiej Brytanii, został zaprzysiężony do Armii Krajowej, przeszedł przeszkolenie cichociemnych i we wrześniu 1942 r. został zrzucony do Polski. Przydział otrzymał do „Wachlarza” w Okręgu Poleskim w okolicach Brześcia., po powrocie do Warszawy został dowódcą ochrony Delegatury Rządu, walczył w Powstaniu Warszawskim w zgrupowaniu Włodzimierza Zawadzkiego „Bartkiewicza”, został awansowany do stopnia majora. Po kapitulacji oddziałów powstańczych przebywał w obozach jenieckich

Lamsdorf, Falingbostel, Bergen, Grossborn i Sandbostel, wiosną 1945 r. uciekł z obozu i wstąpił do Dywizji Pancernej gen. Maczka, do kraju wrócił w maju 1947 r., aresztowany przez UB 13.10.1948 r. po długim, ciężkim śledztwie wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Warszawie został skazany na karę śmierci, wyrok wykonano 2.01.1953 r., pochowany w nieznanym miejscu, 3 grudnia 1957 roku wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Warszawie został pośmiertnie zrehabilitowany. Odznaczony: Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, Krzyżem Walecznych czterokrotnie, tablica upamiętniająca umieszczona jest na budynku Komendy Stołecznej Policji w Warszawie ul. Nowolipie 2, przy skrzyżowaniu ulic Marszałkowskiej i Świętokrzyskiej w Warszawie jest skwer mjr. Bolesława Kontryma „Żmudзина”, tablice upamiętniające mjr Bolesława Kontryma: Sanktuarium Bolesnej Królowej Polski Ziemi Świętokrzyskiej w Kałkowie Godowie, Kaplica Matki Boskiej Królowej Polski w Kościele Św. Krzyża w Warszawie, ul. Kredytowa 5/7 w Warszawie, Powązki w Warszawie, Klasztor Ojców Cystersów w Wąchocku, wymieniony jest na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta, tabliczka na symbolicznym pomniku więźniów politycznych na Powązkach Wojskowych – „Łączka”, tabliczka w Panteonie Żołnierzy Polski Walczącej na Powązkach Wojskowych.

cc Wacław Kopisto ps. „Kra”

ur. 8.02.1911 r. w Hrycenkach k/Starokonstantynowa, w 1939 r. internowany na Węgrzech, we Francji w WP, w Wielkiej Brytanii w 3 Brygadzie Kadrowej Strzelców i 1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 7.04.1942 r., skok 1/2 IX 1942 r., przydział do „Wachlarza” brał udział w akcji odbicia więźniów w Pińsku, od kwietnia 1943 r. w Kedywie Okręgu AK Wołyń, w latach 1944-1955 w obozach na terenie ZSRR, zmarł 21.02.1993 r. w Rzeszowie, odznaczony: Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, Krzyżem Walecznych dwukrotnie.

Zenon Korolko ps. „Garbaty”

ur. 25.02.1909 r., zmarł 5.07.1995 r., do 1939 r. służył we Flotylli Pińskiej Marynarki Wojennej, w latach 1941-1944 był dowódcą grupy w Okręgu AK Prużana, w 1944 r. wcielony do Armii Czerwonej odmówił złożenia przysięgi na wierność ZSRR, uwięziony i skazany na 7 lat łagru w ZSRR gdzie przebywał razem z Józefem Nawrockim (żołnierzem AK z Prużany), w 1955 wrócił do kraju.

Alina Klukowska

ur. 28.02. 1930 r. w Mołodecznie, zmarła 22.02. 2001 r., córka porucznika Leona Paszkiewicza ps. „Piniński” walczącego w 30 Poleskiej DP AK.

prof. dr hab. Tadeusz Kłopotowski ps. „Miłosz”

ur. 2.01.1928 r. w Siemiatyczach na Podlasiu, od 1929 roku mieszkał na Polesiu (Wysokie Litewskie), w czasie okupacji (1943-1944) działał w tajnej drużynie harcerskiej w Bielsku Podlaskim, od lipca 1944 r. żołnierz AK, przysięgę składał na rynku w Sarnakach przed mjr Tomaszem Zanem, uczestniczył w akcji „Burza”, jako żołnierz I kompanii II batalionu 82 pp szedł na pomoc walczącej Warszawie, uniknął internowania, po wojnie ukończył studia medyczne, wieloletni pracownik Instytutu Biochemii i Biofizyki PAN, założyciel i prezes Koła Przyjaciół Wysokiego Litewskiego, zmarł 9.08. 2003 r., pochowany na cmentarzu w Radości.

cc ppłk Henryk Krajewski ps. „Trzaska”, „Leśny” dowódca 30 Poleskiej DP AK

ur. 7.07.1898 r. w Waśniewie pow. mławski, uczestnik walk niepodległościowych 1918-1920, w 1939 r. w 4 DP, internowany na Węgrzech, we Francji dowódca III baonu 8 pp. w 3 DP, w Wielkiej Brytanii w 4 Brygadzie Kadrowej Strzelców i 1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 29.10.1941 r., skok 6/7 I 1942 r., przydział do KG ZWZ na zastępcę szefa Związku Odwetu, od jesieni 1942 r. w organizowanym Kedywie KG AK, szef Oddziału IV – Wyszakowania Dywersyjnego, od września 1943 r. kierownik Centrali Zaopatrzenia Terenu, od maja 1944 r. komendant Okręgu AK Brześć i dowódca 30 Poleskiej DP AK, zmarł 16.12. 1989 r., odznaczony: Krzyżem Orderu Virtuti Militari V Klasy, Krzyżem Walecznych, Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, w Sanktuarium św. Andrzeja Boboli w Warszawie ul. Rakowiecka umieszczona jest tablica upamiętniająca ppłk Henryka Krajewskiego.

cc Michał Krasiński ps. „Szczur”

ur. 8.11.1921 r. w Warszawie, w 1939 r. przedostał się do Rumunii, w styczniu 1940 r. wstąpił do WP we Francji – 10 Brygada Kawalerii Pancernej 24 pułk ułanów, w Wielkiej Brytanii przydział bez zmian i Szkoła Podchorążych, przeszkolony w dywersji i broni pancernej, zaprzysiężony 15.12.1943 r., skok 4/5 V 1944 r., przydział do Okręgu AK Brześć na dowódcę plutonu 82 pp w składzie 30 Poleskiej DP AK, zmarł

w czerwcu 1945 r. w Krasnojarsku w ZSRR, odznaczony Krzyżem Walecznych czterokrotnie, wymieniony na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta.

Władysław Kuczyński ps. „Niedźwiedź”

ur. 1.02.1928 r. w Kodniu nad Bugiem, zmarł 24.04.2001 r., od października 1943 r. żołnierz Okręgu Poleskiego w plutonie łączności Szarych Szeregów „Grzechotka”, był łącznikiem i magazynierem materiałów wybuchowych, w grupie „Marka”, szedł na pomoc walczącej Warszawie, długoletni pracownik PKP, odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Odznaką Akcji „Burza”, Odznaką „Weterana Walk o Niepodległość”.

cc Aleksander Kułakowski ps. „Rywał”

ur. 8.03.1916 r. w Połykowiczach k/Mochylewa w Rosji, w 1939 r. internowany na Węgrzech, we Francji w WP, w Wielkiej Brytanii w 5 Brygadzie Kadrowej Strzelców i 1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 28.11.1941 r., skok 30/31 III 1942 r., przydział na I Odcinek „Wachlarza” na dowódcę patrolu dywersyjnego, od stycznia 1944 r. oficer Kedywu Okręgu AK Tarnopol, później w LWP, aresztowany 28.10.1944 r., stracony na Zamku Lubelskim, odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V kl. wymieniony na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta.

Mirosław Kuźnicki ps. „Mirek”

ur. 10.04.1918 r. w Mykanowie, zmarł 26.08. 2005 r., w 1939 r walczył w 74 pp., od 1944 r. w AK na Polesiu, od czerwca 1944 r. jako oficer 30 Poleskiej DP AK brał udział w Akcji „Burza”, aresztowany 19 sierpnia 1944 r. pod Otwockiem, więziony w Brześciu nad Bugiem, wywieziony na teren ZSRR do Riazania, do kraju wrócił w 1947r., po wojnie pracował jako lekarz weterynarii, odznaczony: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Medalem za wojnę 1939 r., Odznaką 30 Poleskiej DP AK.

Mirosław Lassota-Żywicki ps. „Kret”

ur. 13 marca 1910 r. w Kowlu, zmarł 9.10.1995 r., przed wojną ukończył Dywizyjną Szkołę Podoficerską 55 pp Strzelców Kresowych, w 1939 r.

walczył w 27 Dywizji (Włodzimierz Wołyński), od października 1942 żołnierz 30 Poleskiej DP AK, brał udział w akcjach grup dywersyjnych na terenie Okręgu Brzeskiego, odznaczony: Srebrnym Krzyżem Zasługi, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Oficerskim OOP, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim.

ks. Tomasz Lepecki ps. „Sowa”

w czasie wojny proboszcz parafii Tokary, dowodził placówką – bazą w Tokarach o kryptonimie „Tamara”, był oparciem dla oddziałów Armii Krajowej działających na tamtych terenach, 23 czerwca 1944 roku, po przeprawie przez Bug pod Serpelicami, na plebanii w Tokarach zatrzymał się oddział kpt. „Dawida” Alfreda Paczkowskiego uzyskując pomoc i wsparcie ks. Tomasza Lepeckiego, w lipcu 1944 r. aż do nadejścia frontu w Tokarach stacjonowali partyzanci działającego w Lasach Nurzeckich oddziału AK mjr „Grzmota” Stanisława Trondowskiego, w 1947 roku ks. Tomasz Lepecki podjął pracę duszpasterską w Archidiecezji Wrocławskiej, za działalność konspiracyjną w Armii Krajowej został aresztowany przez UB, po wyjściu z więzienia w 1953 r. wrócił do Archidiecezji Wrocławskiej obejmując probostwo w Ścinawce Średniej w pow. Nowa Ruda., zmarł 5 maja 1964 roku, uroczystościom żałobnym przewodniczył ks. arcybiskup Bolesław Kominek, ks. Tomasz Lepecki pochowany został na cmentarzu parafialnym w Ścinawce Średniej.

cc Aleksander Lewandowski ps. „Wiechlina”

ur. 13.10.1908r. w Ryńsku pow. wąbrzeski, w 1939 r. internowany w Rumunii, we Francji w WP, przez Afrykę Północną przedostał się do Gibraltaru od sierpnia 1940 r. w Wielkiej Brytanii w 1 Brygadzie Strzelców, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 23.09.1943 r., skok 19/20 V 1944 r., przydział do Okręgu AK Brześć na dowódcę plutonu 82 pp w składzie 30 Poleskiej DP AK, w latach 1944-1947 internowany na terenie ZSRR, zmarł 20.05.1948 r. w Poznaniu, odznaczony Krzyżem Walecznych czterokrotnie.

Grażyna Lipińska z d. Sokołowska ps. „Danuta”

ur. w 1902 roku w Warszawie, w wieku 16 lat jako harcerka, a następnie zaprzysiężony żołnierz POW uczestniczyła w obronie Lwowa w szeregach Orląt Lwowskich (1918 r.), 1920 r. jako ochotniczka brała udział w Bitwie Warszawskiej, po ukończeniu kursu sanitarnego w Kra-

kowej pracowała w szpitalu wojskowym, ukończyła liceum i wstąpiła na Uniwersytet Jagielloński, przerwała studia by wziąć udział w III Powstaniu Śląskim (1921), po Powstaniu wróciła do Warszawy, ukończyła chemię na Politechnice Warszawskiej i pedagogikę w Instytucie Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego, pracowała jako nauczyciel w gimnazjum im. Stefana Batorego, w gimnazjum im. Marii Curie-Skłodowskiej, w Państwowej Żeńskiej Szkole Przemysłowo-Handlowej oraz jako dyrektor szkół zawodowych w Grodnie, po wybuchu wojny we wrześniu 1939 r. była bardzo aktywnym organizatorem obrony Grodna przed Niemcami, a później przed sowietami, została aresztowana i osadzona w więzieniu w Mińsku Litewskim, w czerwcu 1941 roku pędzona z innymi więźniami „Drogą śmierci” traktem mohylewskim uciekła i wróciła do Warszawy, angażowała się do prac w ZWZ-AK pod pseudonimem „Danuta”, w 1942 r. na polecenie Głównej Komendy AK wyjechała do Mińska Litewskiego, organizowała wywiad na zapleczu frontu niemieckiego i nawiązała współpracę z IV Odcinkiem „Wachlarza”, aresztowana przez NKWD w końcu 1944 r. i oskarżona o szpiegostwo na rzecz Anglii i działalność w AK została skazana przez Wojskowy Trybunał na 25 lat łagrów, po 12 latach więzień i łagrów na „niehumanitarnej ziemi” wróciła do Warszawy 15.10.1956 r., pracowała w Bibliotece Głównej Politechniki Warszawskiej, będąc na emeryturze pisała wspomnienia „Jeśli zapomnę o nich” wydane w 1988 r. w Paryżu, Grażyna Lipińska odznaczona została: Krzyżem za udział w wojnie 1918-1920, dwukrotnie Srebrnym Krzyżem Virtuti Militari, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Odrodzenia Polski, Odznaczeniem Polonia Mater Nostra Est, zmarła 30 listopada 1995 roku, w Gmachu Głównym Politechniki Warszawskiej 19.03.1999 r. odsłonięta została tablica upamiętniająca ppłk Grażynę Lipińską niezwykłą absolwentką tej uczelni.

cc Lech Adam Łada ps. „Żagiew”

ur. 1.10.1910 r. w Rzymie, w okresie 20.12.1939 – 6.01.1940 kurier Warszawa–Budapeszt–Warszawa, 23 stycznia aresztowany przez Niemców, uciekł, 8 marca powtórnie przeszedł na Węgry, we Francji w WP, w Wielkiej Brytanii w 4 Brygadzie Kadrowej Strzelców i Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 28.11.1941 r., skok 27/28 III 1942 r., przydział na II Odcinek „Wachlarza” na kierownika bazy w Równem, zginął na początku 1943 r. na Wołyniu, odznaczony: Krzyżem Walecznych czterokrotnie.

Zygmunt Ławrynowicz ps. „Zym”, „Orion”, „Rokita”

Żołnierz 30 Poleskiej DP AK, mieszkał w Brześciu nad Bugiem, łącznik na trasach: Brześć nad Bugiem–Wysokie Litewskie, Brześć n/Bugiem – czeremcha, Baranowicze, Mińsk, Brześć n/Bugiem – Pińsk – Łuniniec–Wołkowysk, Brześć n/ Bugiem – Warszawa – Piotrów, aresztowany przez gestapo 5 marca 1944 r. w Brześciu n/Bugiem, został wywieziony do obozu (Stalag 314) następnie do twierdzy Dęblin (Oflag 77), a 16 lipca 1944 roku do Stammlager XII w Lotaryngii, podczas ewakuacji obozu 1 września 1944 r. uciekł, przedostał się do armii amerykańskiej, 17 lutego 1945 został przyjęty do wojska, otrzymał przydział do RAF.

Józef Łukaszewicz ps. „Hart”, „Gliński”

ur. 26.10.1906 r. w Borkach woj. nowogrodzkie, zmarł w grudniu 1995 r., w latach 1943-1944 pełnił funkcję szefa BIP Okręgu Poleskiego AK, od sierpnia 1944 r. w Komendzie Głównej AK, w czasie Powstania wywieziony do obozu pracy Berlin-Padeborn, inwalida wojenny, odznaczony: Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami nadanym przez Komendanta Okręgu Poleskiego, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Warszawskim Krzyżem Powstańczym, Krzyżem Partyzanckim, Medalem za Warszawę 1939-1945, Medalem Akcji „Burza”, Odznaką „Weterana Walk o Niepodległość”.

Zygmunt Malak ps. „Korwin”

żołnierz 30 Poleskiej DP AK, ostatni komendant Obwodu Wysokie Litewskie (kryptonim „Wierzba”), na rozkaz Komendy Głównej AK „przerzucił” z Warszawy na teren Okręgu Poleskiego płk Henryka Krajewskiego ps. „Trzaska” – komendanta Okręgu Poleskiego – do oddziałów partyzanckich 30 Poleskiej DP AK, które operowały w tym czasie w lasach nurzeckich, aresztowany przez NKWD w lipcu 1944 r., skazany na 10 lat łagrów po długiej więziennej tułaczce wrócił do kraju w 1955 roku, 15 sierpnia 2006 r został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Irena Malinowska ps. „Irena”

ur. w 1923 r., zmarła 16 maja 2008 r., zaprzysiężona do AK 1 maja 1943 r. przez dowódcę grupy dywersyjnej Wiktora Kazimierza Zeryngera w Brześciu, brała udział w grupach sabotażowych prowadzonych przez drużynę „Grzechotka”, równocześnie kończyła kurs dla sanitariuszek, w marcu 1944r. po wielkiej wyspie w Okręgu Twierdza (Brześć) została skierowana na placówkę Lassoty, brała czynny udział w Akcji „Burza”,

po rozbrojeniu 30 Poleskiej DP AK w sierpniu 1944 r. podczas marszu na Warszawę uniknęła aresztowania przez NKWD i wróciła do Brześcia, po wojnie zamieszkała w Białej Podlaskiej, była wieloletnim kierownikiem Domu Książki, odznaczona: Krzyżem OOP, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Partyzanckim, tablica upamiętniająca Irenę Malinowską z d. Zerynger umieszczona jest w Podlaskim Epitafium Żołnierskim przy kościele pw. św. Antoniego w Białej Podlaskiej.

cc Jan Franciszek Marek ps. „Bebi”, „Walka”

ur. 5.11.1919 r. we Lwowie, w 1939 r. w 55 pp i 10 Brygadzie Kawalerii Zmotoryzowanej, później Węgry i WP we Francji, w Wielkiej Brytanii w 1 Samodzielnej Brygadzie Kawalerii Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 13.11.1941 r., skok 6/7 I 1942 r., przydział na III Odcinek „Wachlarza” na dowódcę patrolu dywersyjnego i instruktora, od marca 1943 r. w Kedywie, wykładowca w szkole dywersji „Zagajnik”, równocześnie od jesieni 1942 r. w Konfederacji Narodu jako dowódca Uderzeniowego Batalionu Szturmowego (jako Ryszard Jerzy Świtalski), 13 maja 1943 r. w Warszawie na ul. Wspólnej 52 w walce z Gestapo zestrzelony z dachu sąsiedniego budynku i ciężko ranny został odwieziony do szpitala na Solcu, dalszy los nie jest znany, odznaczony czterokrotnie Krzyżem Walecznych, wymieniony na tablicy upamiętniającej cc żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta.

Janina Markowska ps. „Jasia”, „Janka”

ur. 17.04.1921 r. w Grodnie, zmarła w październiku 2004 r., przed wojną aktywnie uczestniczyła w działalności ZHP, ukończyła Liceum Handlowe w Grodnie, w lipcu 1941 r. powierzono jej funkcję łączniczki „Bazy przerzutowej Grodno” podporządkowanej IV Odcinkowi „Wachlarza”, zadaniem jej było: przechowywanie i aprowizacja żołnierzy „Wachlarza” przerzucanych do Mińska Litewskiego, Wilna i Dyneburga, przechowywanie materiałów wybuchowych, broni, zaopatrywanie w dokumenty, po powrocie do kraju pracowała w Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie, w 1972 r. przystąpiła do tworzącego się środowiska byłych żołnierzy ZWZ-AK „Wachlarza”.

Roman Matejski ps. „Skała”

ur. w 1926 r., w lipcu 1944 r. został zaprzysiężony jako żołnierz 30 Poleskiej DP AK, która stacjonowała wówczas w lasach nurzeckich, służył w III kompanii szkolnej 82 pułku piechoty, doskonale znał lasy

nurzeckie oraz miejscową ludność, co pomagało w zdobywaniu niezbędnych dla oddziału informacji, po rozbrojeniu 30 Poleskiej DP AK przez wojska sowieckie uniknął aresztowania przez NKWD i wywózki do łagrów sowieckich, nawiązał kontakt z oddziałem Partyzanckim „Sokoła” (ROAK) działającym w rejonie Chełma Lubelskiego, od września 1945r. do marca 1947 r. walczył w oddziale WiN pod dowództwem Henryka Lewczuka, odznaczony: Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Walentyna Michałowska ps. „Marta”

ur. 3 marca 1923 r. w Zdzitowie pow. Kobryń, zmarła w maju 1999 r., była sanitariuszką w oddziale partyzanckim „Watra IV”, a od lipca 1944 r. w 82 pp 30 Poleskiej DP AK, w marcu 1945 r. została aresztowana przez NKWD, w 1992 r. otrzymała awans na stopień st. sierżanta, odznaczona: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, odznaką Akcji „Burza”, odznaką „Weterana Walk o Niepodległość”.

Piotr Mierzwiński ps. „Wierny”

jako elew szkoły podoficerskiej dla małoletnich w Nisku od dzieciństwa nosił mundur WP, przed wojną służył w IV batalionie pancernym w Brześciu n/Bugiem, w wojnie 1939 r. – w 90 samodzielnej kompanii czołgów rozpoznawczych „Wilk”, działał w konspiracji w Okręgu Poleskim ZWZ – AK, dowodził jednym z oddziałów partyzanckich AK na Polesiu, uczestniczył w działaniach bojowych 30 Poleskiej DP AK, po aresztowaniu przez NKWD zataił swój stopień i nazwisko i został wcielony do Ludowego Wojska Polskiego, aresztowany ponownie znalazł się w obozie w Skrobowie jako szeregowy Jan Jarocki, był głównym inspiratorem i organizatorem ucieczki ze Skrobowa, dowodził grupą uciekinierów, która dołączyła do oddziału „Orlika”, po demobilizacji oddziału w sierpniu 1945 r. przedostał się do Anglii, zmarł w Anglii 16 września 1981 roku.

doc. dr med. Zygmunt Milewicz ps. „Lis”

ur. 6 czerwca 1907 w Horyszewie, zmarł 8 stycznia 1996 r., w konspiracji od jesieni 1939 r., w lutym 1941 r. rozpoczął służbę wywiadowczą w Okręgu Poleskim, w latach 1941-43 pracował jako lekarz więzienny w szpitalu w Brześciu nad Bugiem, wyjeżdżał do lasu do rannych partyzantów, uczestniczył w przygotowaniach do odbicia więźniów w Pińsku, odznaczony: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Armii Krajowej, Odznaką Akcji „Burza”.

Wacław Młynarczyk ps. „Szpagat”

ur. 29.03.1924 r., zmarł 2.10.1996 r. w Siedlcach, żołnierz Oddziału Partyzanckiego „Krzemienia” (Czesława Grądzkiego), w 1944 r. przeszedł w okolice Nurca i dołączył do 30 Poleskiej DP AK, brał udział w Akcji „Burza”, odznaczony: Krzyżem Walecznych, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Srebrnym Krzyżem Zasługi, Odznaką Akcji „Burza”, Odznaką Weterana Walk o Niepodległość.

Ludwik Molik ps. „Tomigan” „Jastrząb”

ur. 12.05. 1926 r. w Warszawie, zmarł 10.04.2002 r. w Szczecinie, żołnierz „Kedywu”, Uderzeniowych Batalionów Kadrowych pluton „Krzemienia”, 30 Poleskiej DP AK i WiN, odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim.

cc Piotr Motylewicz ps. „Krzemień”

ur. 21.06.1915 r. Nosolowicach w Czechosłowacji, w 1939 r. internowany na Węgrzech, we Francji w WP, w Wielkiej Brytanii w 1 Brygadzie Strzelców, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 13. 01.1942 r., skok 30/31. marca 1942 r., przydział na IV Odcinek „Wachlarza” na dowódcę patrolu dywersyjnego, od maja 1943 r. w Kedywie Okręgu AK Wilno, instruktor dywersji, od sierpnia 1943 r. zastępca dowódcy oddziału partyzanckiego „Brony”, poległ 7.01.1944 r. w bitwie z Niemcami pod Mikuliszkami w Oszmiańskim, odznaczony: Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, Krzyżem Walecznych, wymieniony na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta.

Paweł MulaREWICZ ps. „Sokół”

ur. 24 maja 1923 r. w Leszance gmina Turna, zmarł w 1998 roku, żołnierz 82 pp. 30 Poleskiej DP AK – obwód Wysokie Litewskie „Wierzba”, aresztowany przez Niemców przebywał w więzieniu w Brześciu nad Bugiem i w Ratajczycach skąd uciekł, brał udział w Akcji „Burza”, odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Medalem Zwycięstwa i Wolności, odznaką Akcji „Burza” i „Weterana Walk o Niepodległość”.

cc Rafał NIEDZIELSKI ps. „Mocny”

ur. 25.05.1923 r. w Szczecbrzeszynie pow. zamojski, w 1939 r. przedostał się na Węgry, w listopadzie wstąpił do WP we Francji 10 Brygada Kawalerii Pancernej, w Wielkiej Brytanii także w 10 Brygadzie Kawalerii Pancernej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 13.01.1942 r.,

skok 27/28. III 1942 r., przydział na I Odcinek „Wachlarza” na dowódcę patrolu dywersyjnego, od marca 1943 w Kedywie Obszaru AK Lwów, aresztowany w Zagnańsku w czasie przejazdu z Warszawy do Lwowa wy dostał się z aresztu, od czerwca w Zgrupowaniach Partyzanckich AK „Ponurego”, ranny 4.09.1943 r. podczas opanowywania pociągu na stacji Wólka Plebańska, zmarł na miejscu akcji, odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, wymieniony na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta.

Tadeusz Niedziółka ps. „Jastrząb”

ur. 29.07.1923 r. w Siedlcach, zmarł 9.03.1998 r., żołnierz Uderzeniowych Batalionów Kadrowych Konfederacji Narodu od października 1943 r., w lipcu wraz z oddziałem „Goliata” (Bronisław Kamont) wszedł w skład 82 pp 30 Poleskiej DP AK pod dowództwem mjr cc Stanisława Trondowskiego ps. „Grzmot”, odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, odznaką Akcja „Burza”, odznaką „Weteran Walk o Niepodległość”.

Waldemar Nieprzecki ps. „Sęp”

zmarł 29.06.1998 r. w Nowym Jorku, żołnierz 30 Poleskiej DP AK, zwiadowca (Oddział Zwiadu – Grupa „O” powstałego z Orląt Związku Strzeleckiego), aresztowany przez gestapo w maju 1944 r., wywieziony do obozu koncentracyjnego w Niemczech, wyzwolony przez Amerykanów wstąpił do Pierwszej Dywizji Pancerniej gen. Maczka, po demobilizacji Wojska Polskiego na Zachodzie rozpoczął służbę w amerykańskich oddziałach wartowniczych, zamieszkał w Nowym Jorku, przez Włodzimierza Dobryńczuka ps. „Strzelec” nawiązał kontakt z krajem, otrzymał Odznakę 30 Poleskiej DP AK.

Jeremi Odyński

ur. w 1929 r., mieszkał w Brześciu nad Bugiem, w czasie okupacji niemieckiej był członkiem Szarych Szeregów ps. „Babinicz”, należał do Związku Obrońców Wolności (ZOW), organizacja ta działała na zasadzie biernego oporu przeciw sowietyzacji i rusyfikacji, celem jej było zachowanie polskości Polesia, ZOW – jako ostatni bastion wolnościowy na Polesiu został uznany przez Światowy Związek Żołnierzy AK i włączony do 30 Poleskiej DP AK, wszyscy członkowie ZOW zostali aresztowani, osądzeni i wywiezieni do różnych łagrów, aresztowany w 1948 roku Jeremi został przewieziony do Workuty na 40 kopalnię węgla

kamiennego, w sierpniu 1953 r. uciekł z obozu wraz z kolegą Januszem Preuznerem, kilkanaście kilometrów od obozu zostali złapani, po doprowadzeniu ich do bramy obozu zostali rozstrzelani, ciała leżały przed bramą kilka dni ku przestrodze, po tygodniu zostali pochowani we wspólnym grobie.

Natalia Odyńska-Zarzycka ps. „Jaskółka”

Po przeszkoleniu w zakresie udzielania pierwszej pomocy rannym została zaprzysiężona i skierowana do Wysokiego Litewskiego, a następnie do Wołkowyska jako łączniczka w Rejonie Obwodu Wołkowyskiego Okręgu Białostockiego, od lutego 1944 roku była sanitariuszką w oddziale dywersyjnym dowodzonym przez „Borutę”, w maju 1944 roku była ranna w czasie udzielania pomocy partyzantowi, do Brześcia wróciła w połowie lat 70-tych, w maju 1992 r. pojechała na zaproszenie Memoriału, aby odnaleźć grób brata, w miejscu gdzie byli chowani łagiernicy są domy mieszkalne osiedla górników z tej samej kopalni nr 40.

Stanisław Olszewski ps. „Winrych”

ur. 18.08.1926 r. w Warszawie, zmarł 28.02.1998 r., pochowany na Cmentarzu Bródnowskim w Warszawie, w czasie okupacji niemieckiej walczył w szeregach Uderzeniowych Batalionów Kadrowych na Podlasiu pod dowództwem „Krzemienia”, w Akcji „Burza” był w kompanii Adama Krasińskiego ps. „Szczur”, odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, odznaką Akcja „Burza”, odznaką „Weteran Walk o Niepodległość”.

cc ppłk Alfred Paczkowski ps. „Wania”, „Dawid”

ur. 11.05.1909 r. w Brukowcach pow. prużański, Od 1920 r. mieszkał w Brześciu nad Bugiem, po ukończeniu gimnazjum wstąpił na wydział prawa uniwersytetu w Wilnie, aby zarobić na studia medyczne pracował w kesonach, w czerwcu 1929 r. przyjechał do Warszawy i po zdaniu egzaminów wstępnych został przyjęty do Szkoły Podchorążych Sanitarnych, która przygotowywała lekarzy wojskowych, 12 maja 1935 r. złożył przysięgę lekarską, po odbyciu praktyk w kwietniu 1937 r. objął funkcję lekarza wojskowego garnizonu w Bielsku, później został przeniesiony do 9 pułku ułanów Małopolskich w Trembowoli dowodzonym przez płk Tadeusza Komorowskiego (późniejszy gen. „Bór”), we wrześniu 1939 r. brał udział w bitwach Podolskiej Brygady Kawalerii włączonej do Armii „Poznań” dowodzonej przez gen. Tadeusza Kutrzebę, 26 września został odznaczony Krzyżem Walecznych, po kapitulacji

Warszawy był lekarzem przejściowego obozu jenieckiego w Błoniu, po przejściu przez „zieloną” granicę na Węgry dostał się do Francji, w kwietniu 1940 r. został skierowany do Centrum Wyszukolenia Sanitarnego w Combourg na dowódcę 3 kompanii, po ewakuacji do Wielkiej Brytanii przeszedł kurs chirurgii wojennej i pełnił służbę w jednostkach I Korpusu, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 10.10.1941 r., skok do kraju 27/28 grudnia 1941 r., przydział na dowódcę III Odcinka „Wachlarza”, w listopadzie 1942 r. ze złamaną nogą został ujęty przez Niemców pod Dawidgródkiem, więziony w Stolinie i Pińsku, odbity z więzienia w Pińsku przez specjalną grupę „Ponurego” (cc Jan Piwnik) 18.01.1943 r., później w Kedywie KG AK, instruktor w szkole dywersji „Zagajnik”, od maja 1943 r. w Kedywie Obszaru AK Białystok, w maju został mianowany dowódcą 84 pp w składzie 30 Poleskiej DP AK, ciężko ranny w bitwie pod Mańczakami, w Powstaniu Warszawskim walczył na Mokotowie, 16 września otrzymał rozkaz nawiązania łączności z Armią Radziecką podpisany przez komendanta Okręgu Warszawa „Montera”, w nocy 18/19 września jako dowódca patrolu przeprawił się na wschodni brzeg Wisły, dotarł do sztabu I Armii, przekazał informacje i pełnomocnictwa, po odrzuceniu propozycji wstąpienia do berlingowców został przewieziony do Lublina, a następnie samolotem do Moskwy i osadzony w więzieniu na Łubiance, we wrześniu trafił do obozu w Riazaniu – Dagilewie, pracował w obozowym szpitalu, do Polski wrócił w listopadzie 1947 r. pracował w służbie zdrowia nawet po przejściu na emeryturę, zmarł 9 czerwca 1986 r., pochowany na Powązkach Wojskowych w Warszawie, odznaczony: dwukrotnie Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, dwukrotnie Krzyżem Walecznych, Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami, autor: *Lekarz nie przyjmuje* (1981, wyd. II Warszawa 1984 ukazało się pt. *Ankieta cichociemnego*), w Sanktuarium św. Andrzeja Boboli w Warszawie ul. Rakowiecka mieszczona jest tablica upamiętniająca cc dr Alfreda Paczkowskiego, w kościele przy ul. Zagórnej w Warszawie tablicę ufundowali koledzy ze Szkoły Podchorążych Sanitarnych, tablica w Białej Podlaskiej w Podlaskim Epitafium Żołnierskim przy kościele św. Antoniego.

Ilona Krystyna Paczkowska

członek nadzwyczajny ŚŻŻAK, córka ppłk. Alfreda Paczkowskiego ps. „Wania”, ur. 24.03.1939 r. w Krakowie, zmarła 15.06.2006 r.,

Leon Paszkiewicz ps. „Piniński”

ur. 9.02.1901 r. w Jaszunach na Wileńszczyźnie, brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r., do 1935 r. służył w 86 pp w Mołodecznie, od 1941 r. w ZWZ i Armii Krajowej – 30 Poleska DP AK, dowódca placówki dywersyjno-wywiadowczej na stacji kolejowej Pińsk, zmarł 12. 03. 2000 r., pochowany na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie, odznaczony: Medalem za Wojnę 1918 –1921 „Polska Swemu Obrońcy”, Medalem dziesięciolecia 1918-1928, Krzyżem za udział w wojnie 1918-1921, Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Armii Krajowej, Odznaką Akcji „Burza”, Odznaką „Weterana Walk o Niepodległość”.

Michał Paszkiewicz ps. „Jelinka”

ur. 21.08.1907 r. w Bełchatowie, jako podporucznik w 1928 r. powołany do czynnej służby wojskowej został skierowany do Szkoły Podchorążych w Modlinie, w sierpniu 1939 r. jako podporucznik trafił do Drugiego Baonu Mostów Kolejowych Jabłonna-Legionowo, wraz z plutonem saperów i pociągiem ratowniczym zatrzymał się w Skarżysku Kamiennej, po wybuchu wojny jego saperzy naprawiali bombardowane przez Niemców tory, 18 września razem ze swoją jednostką wycofał się do Kiwerc k/Równego, rozbrojeni przez bolszewików zostali wywiezieni do Szepietówki, po brawurowej ucieczce trafił do Pińska, pracował jako technik budowlany, w 1941 r. zaczął organizować oddział partyzancki w Pińsku, w styczniu 1943 roku brał udział w akcji uwolnienia polskich oficerów z więzienia w Pińsku (wśród uwolnionych był dowódca III Odcinka „Wachlarza” Alfred Paczkowski „Wania”), został odznaczony przez gen. Stefana Roweckiego „Grota” Krzyżem Walecznych, w maju 1943 r. awansował do stopnia porucznika, w 1949 r. został aresztowany i do września 1950 r. przebywał w szczecińskim więzieniu pod zarzutem przynależenia do AK, w 2001 r. otrzymał stopień majora.

Paweł Paszkowicz ps. „Ząb”

ur. 8.02.1925 r. w Peliszczach woj. Brześć nad Bugiem, zmarł w marcu 1995 r., pracował w rodzinnym gospodarstwie, w 1942 r. wstąpił do Armii Krajowej – Placówka „Emilia” Obwód „Wierzba”, był łącznikiem na trasie Peliszcze – Wysokie Litewskie – Żabinka (d-ca Wojciech Zbilut ps. „Jur”), w lipcu 1944 razem z oddziałem „Narpla” (Antoni Paszkowicz) wszedł w skład 82 pp 30 Poleskiej DP AK, rozbrojony w Dębach Wielkich uniknął internowania, wrócił do Peliszcz, w grudniu 1946 r. wstąpił do Związku Obrońców Wolności (ZOW), w którym działał do końca czerwca 1948 r., pracował w kołchozie.

cc Zbigniew Piasecki ps. „Orlik”

ur. 19.01.1914 r. w Sosnowcu, w 1939 r. internowany na Węgrzech, we Francji w WP, w Wielkiej Brytanii w 1 baonie czołgów, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 4.04.1941 r., skok 6/7 stycznia 1942 r., przydział do „Wachlarza” na oficera III Odcinka, później w Kedywie Okręgu AK Kielce (Wydział Kontrwywiadu i Bezpieczeństwa), więzień Gross-Rosen, po ucieczce został schwytany koło Częstochowy, po przeniesieniu 8.02.1945 r. z Gross-Rosen do Dora- Mittelbau zaginął, odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy. wymieniony na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta.

cc Bohdan Piątkowski ps. „Mak”

ur. 11.04.1910 r. we Lwowie, w 1939 r. internowany na Litwie, we Francji w 3 DP, w Wielkiej Brytanii w 1 Brygadzie Strzelców, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 10 11. 1941 r., skok 3/4 III 1942 r., przydział na IV Odcinek „Wachlarza” jako dowódca ekipy dywersyjnej, kierownik bazy w Mińsku Białoruskim, aresztowany przez Gestapo 12.12.1942 r. pod nazwiskiem Stanisław Karpiński, ciężko ranny w czasie próby ucieczki z więzienia w Mińsku Białoruskim został schwytany, ostatni raz był widziany około 10 marca 1943 r. Odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, wymieniony na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta.

Aleksander Piotrowski ps. „Odynec”

ur. 23 marca 1923 r. w Brześciu nad Bugiem, w 1939 r. będąc uczniem Gimnazjum Mechanicznego zdobył kwalifikacje na stopień Harcerza Orlego w 10 Brzeskiej Drużynie Harcerskiej, w Kampanii Wrześniowej należał do załogi wieżowego punktu obserwacyjnego Domu Harcerza przy Bramie Kobryńskiej, a później do ochrony Poczty Głównej przy ul. Jagiellońskiej, znając bardzo dobrze teren przeprowadzał przez „granicę” na Bugu uchodźców, wśród których byli marynarze Flotyli Pińskiej (Szpotański, Duchnowski), pod okupacją sowiecką pracował w Zakładzie „Foto-Słońce”, którego właścicielem był żołnierz AK Antoni Orłowski, w połowie 1942 r. dostał pracę na kolei, w grudniu 1942 roku wstąpił do Armii Krajowej, w lipcu 1944 r. skierowany został do 30 Poleskiej DP AK do oddziału Michała Krasieńskiego ps. „Szczur” w 82 pp AK dowodzonym przez Stanisława Trondowskiego ps. „Grzmot”, byli

tam znajomi: Stanisław i Henryk Szymkowie, Stanisław Górski ps. „Łoś”, kapral „Orzeł”, łączniczka „Ombra” (Skop Izabela), Skop Witold „Konstanty” Nurzyński, po ucieczce z Majdanka przebywał w okolicach Warszawy i Łukowa, przedostał się do Brześcia i w 1944 r. przeprawił się przez granicę do Białej Podlaskiej, został skierowany do Oddziału dowodzonego przez „Jaracha” (Robert Domański), ukończył kurs Szkoły Podchorążych Piechoty w Konspiracji zorganizowany przez Inspektorat Północny ROAK i z dniem 1 sierpnia 1945 r. został mianowany na stopień kaprała podchorążego, po rozwiązaniu Oddziału pracował w Gorzowie Wielkopolskim.

cc Jan Piwnik ps. „Ponury” „Donat”

ur. 31.08.1912 r. w Janowicach pow. opatowski, w 1939 r. dowódca kompanii w zmotoryzowanym polowym baonie Policji Państwowej, internowany na Węgrzech, we Francji w 4 DP, w Wielkiej Brytanii w 4 Brygadzie Kadrowej Strzelców i 1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 10.10.1941 r., skok 7/8.XI.1941 r., przydział do Oddz. V KG AK na szefa odbioru w „Komórce Zrzutów”, od maja 1942 r. dowódca II Odcinka „Wachlarza”, równocześnie dowódca ośrodka dywersyjnego w Zwiahlu, gdzie po aresztowaniu zbiegł, 18.01.1943 r. dowódca akcji odbicia więźniów w Pińsku, instruktor w szkole dywersji „Zagajnik”, od czerwca 1943 r. szef Kedywu Okręgu AK Kielce i dowódca Zgrupowań Partyzanckich AK „Ponury”, od lutego 1944 r. w Okręgu AK Nowogródek, poległ 16.06 1944 r. podczas szturm na niemiecki punkt oporu w Jewłaszach na Nowogródczyźnie, odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, odznaczenie Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari upamiętnia tablica na ul. Rakowieckiej 59a w Warszawie, tablica upamiętniająca mjr Jana Piwnika ps. „Ponury” umieszczona jest w kościele św. Antoniego Padewskiego na ul. Senatorskiej w Warszawie, na budynku Komendy Stołecznej Policji w Warszawie, wymieniony jest na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta oraz na tablicy na Powązkach upamiętniającej żołnierzy Armii Krajowej i ich dowódców poległych za wolność Ziemi Ojczyściej, pomnik mjr Jana Piwnika w Wąchocku, kapliczka – pomnik upamiętniająca żołnierzy Zgrupowań Partyzanckich AK dowodzonych przez „Ponurego” i „Nurta” w Uroczysku leśnym Wykus.

por. Jerzy Przybylski ps. „Spadowicz”

ur. 27 sierpnia 1926 r. w Warszawie, zm. 26 lutego 2008 r. we Wrocławiu, od stycznia 1942 r. działał w konspiracji AK w Warszawie, od kwietnia 1944 w oddziale partyzanckim UBK pod dowództwem por. „Krzemienia” wchodzącym w skład 30 Poleskiej DP AK, po Rozbrojeniu Dywizji przez Armię Radziecką 10 sierpnia 1944 r. został wcielony do 1 Dywizji Piechoty 3 pp im. Tadeusza Kościuszki, przeszedł szlak bojowy od Warszawy do Berlina, 23 czerwca 1945r. został zwolniony do cywila, odznaczony: Krzyżem Kawalerskim OOP, Krzyżem Oficerskim OOP, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, odznaką Akcji „Burza”, odznaką „Weterana Walk o Wolność i Niepodległość”, medalami za Warszawę, Odrę, Nysę, Bałtyk, Wojska Polskiego, za Berlin.

Anna Puchalska z d. Moser ps. „Kajtek”

ur. 13.10. 1918 r. w Krakowie, żołnierz IV Odcinka „Wachlarza”, zmarła 5.07.2003 r. w Warszawie, pochowana w grobie rodzinnym w Zerzeniu.

cc Franciszek Pukacki ps. „Gzysm”

ur. 29.01. 1916 r. w Wyskoci pow. kościański, w 1939 r. ostatni dowódca kompanii w 60 pp, w obronie Warszawy ranny na Bielanych, internowany na Węgrzech, we Francji w WP, w Wielkiej Brytanii w 4 Brygadzie Kadrowej Strzelców i 1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 10.11.1941 r., skok 3/4.III. 1942 r., przydział na II Odcinek „Wachlarza” na dowódcę zgrupowania patroli, dowódca ośrodka dywersyjnego w Szepietówce, od lipca 1943 r. dowódca oddziału partyzanckiego „Gzysm” w Inspektoracie rejonowym Równe, od lutego 1944 r. w 27 DP AK, w latach 1944-48 internowany w ZSRR, zmarł 4.11.1980 r., odznaczony: dwukrotnie Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, Krzyżem Walecznych trzykrotnie, Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, tablica upamiętniająca Franciszka Pukackiego ps „Gzysm” umieszczona jest w kościele pw. św. Jacka w Warszawie na ul. Freta.

Ryszard Lew Stefan Rachfał ps. „Burza”

zm. 29.02.1996 r. w Siedlcach, pochowany na cmentarzu w Siedlcach w rodzinnym grobowcu, żołnierz oddziału partyzanckiego dowodzonego przez Czesława Grądzkiego ps. „Krzemień”, w czasie „Burzy” żołnierz 30 Poleskiej DP AK (82 pp.), po wojnie aresztowany, więziony we Wronkach, przez 32 lata pracował jako nauczyciel języka polskiego w siedleckich szkołach średnich, odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej,

Krzyżem Partyzanckim, Odznaką „Weteran Walk o Niepodległość”, Odznaką Akcji „Burza”, Odznaką 30 Poleskiej DP AK.

Piotr Rawicz – Olędzki ps. „Pietrek”

ur. 8 grudnia 1920 roku w Kowlu, w roku 1939 przebywał w Warszawie, w listopadzie 1941 r. wstąpił do „Wachlarza”, po przeszkoleniu dywersyjnym został przydzielony do „obstawy” Szefa Wojskowych Zakładów Wydawniczych - ps. „Rafał” (J. Rutkowskiego), w czerwcu 1942 r. został wysłany do Lwowa z zadaniem założenia „Bazy” dla II Odcinka „Wachlarza”, po wykonaniu zadania w sierpniu 1942 został aresztowany w czasie przekraczania zielonej granicy w Horodle, po miesięcznych badaniach w Hrubieszowie został przekazany do „Arbeits Lager” w Werbkowicach skąd uciekł, wrócił do Warszawy, od maja 1943 r. był w oddziale Osłony Delegatury Rządu „Podkowa” dowodzonym przez Bolesława Kontryma ps. „Żmudzin, otrzymał funkcję dowódcy sekcji II, 29 maja 1944 r. wyruszył na Polesie z oddziałem dowodzonym przez Alfreda Paczkowskiego ps. „Wania”, brał udział we wszystkich akcjach i działaniach 30 Poleskiej DP AK, po rozbrojeniu Dywizji przez Armię Radziecką został wraz z innymi przewieziony na Majdanek, po odmowie wstąpienia do Armii Berlinga w czasie apelu został osadzony w więzieniu na Zamku w Lublinie, a sąd wojskowy na niejawnej rozprawie skazał go na 5 lat więzienia (z zaznaczeniem, że odbycie kary nastąpi po zakończeniu wojny) oraz został wcielony do karnej kompanii i wysłany na front, w szeregach karnej kompanii doszedł do Poznania, w wlocie z Niemcami został ranny, w czasie przewożenia rannych do Lublina uciekł z transportu, dostał się do rodziny w Kielcach, w szpitalu miał amputowaną nogę, po zaleczeniu ran w czerwcu 1945 r. wstąpił do WiN, w styczniu 1946 r. otrzymał przydział do I Samodzielnej Brygady Spadochronowej w Sekcji Wywiadu Obronnego we Francji, jako kurier przedostawał się do kraju z pocztą dyplomatyczną cztery razy, w 1948 r. pozostał w kraju, we wrześniu 1953 r. został aresztowany w Poznaniu przez UB, po przewiezieniu do Warszawy przesiedział w więzieniu na Rakowieckiej do 1955 roku, przez długi czas pozostawał bez pracy, zmarł 21 września 1992 roku.

cc Jan Rogowski ps. „Czarka”

ur. 21.11.1913 r. w Warszawie, w 1939 r. internowany na Węgrzech, we Francji w 3 DP, w Wielkiej Brytanii w 1 Brygadzie Strzelców, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 28.11.1941 r., skok 3/4 III 1942 r., przydział na II Odcinek „Wachlarza”, dowódca zgrupowania patroli,

aresztowany w Zwiahlu uciekł, 18.01.1943 r. zastępca dowódcy akcji odbicia więźniów w Pińsku, później w Kedywie Okręgu AK Kielce, dowódca plutonu w Zgrupowaniach Partyzanckich AK „Ponurego”, ciężko ranny pod Łączną, aresztowany przez Gestapo 3.01.1944 r. w Białobrzegach, rozstrzelany 16.02.1944 r. w Radomiu, odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, odznaczenie Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari upamiętnia tablica na ul. Rakowieckiej 59a w Warszawie, wymieniony na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta.

cc Roman Romaszkan ps. „Tatar”

ur.14.07.1910 r. we Lwowie, w 1939 r. dostał się do niewoli niemieckiej, po ucieczce we Francji w 4 DP, w Wielkiej Brytanii w 4 Brygadzie Kadrowej Strzelców i 1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 13.01.1942 r., skok 8/ 9 IV 1942 r., przydział na V Odcinek Wachlarza” na dowódcę patrolu dywersyjnego, od wiosny 1943 r. w Kedywie Okręgu AK Kielce od września w Kedywie KG AK, instruktor w bazie wołyńskiej równocześnie oficer szkoleniowy POS „Jerzyki”, od czerwca 1944 r. oficer kawalerii dywizyjnej 27 DP AK, zmarł 14.02.1956 r. w Goczałkowicach, odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy.

Franciszka Sawicka z d. Kochańska ps. „Żaba”

ur.10.10.1918 r. w Pomiechówku, zmarła 13.01.2002 r., w latach 1942-1945 działała w AK w Placówce Nurzec, odznaczona: Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Armii Krajowej.

Bohdan Sawiński ps. „Leszczyna”

ur. 1.04.1918 r. w Kamieńcu Litewskim, zmarł 22.07.2004 r., od listopada 1942 r. do lipca 1944 r. – żołnierz Obwodu „Wierzbą” (Wysokie Litewskie i okolice) pełnił funkcję łącznika na obszarze: Prusy Wschodnie – Ukraina, często odwiedzał takie miejscowości jak: Peliszcze, Żabinka, Kobryń, Prużana, Tewle, w sierpniu 1944 r. wcielony został do Armii Czerwonej, w listopadzie 1944 r. do LWP, 17.04.1945 r. ranny na froncie, odznaczony: Krzyżem Kawalerskim OP, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Odznaką „Weterana Walk o Niepodległość”, Odznaką Akcji „Burza”, Medalem za Odrę, Nysę i Bałtyk, Medalem za udział w walkach o Berlin, Medalem Zwycięstwa i Wolności, Złotą Odznaką „Zasłużony dla Żeglugi Śródlądowej”.

cc Jan Józef Smela ps. „Wir”

ur. 3.10. 1910 r. w Pstrągowej pow. rzeszowski, w 1939 r. internowany na Węgrzech, we Francji w 4 DP, w Wielkiej Brytanii w 4 Brygadzie Kadrowej Strzelców i 1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 10.11.1941 r., skok 6/7 stycznia 1942 r., przydział na V Odcinek „Wachlarza” na zastępcę dowódcy odcinka, od grudnia 1942 r. w Okręgu AK Wilno, w latach 1944-1947 internowany w ZSRR, zmarł 3.04. 1986 r. w Rzeszowie, odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy.

cc Kazimierz Smólski ps. „Sosna”

ur. 23.06.1913 r. w Stolinie. W 1939 r. w 23. pułku artylerii lekkiej, internowany na Węgrzech, we Francji w 4 DP, w Wielkiej Brytanii w 4. Brygadzie Kadrowej Strzelców i 1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 28. 07. 1942 r., skok 3/4 IX 1942 r., przydział na IV Odcinek „Wachlarza” na komendanta bazy w Borysowie, aresztowany przez Gestapo w grudniu 1942 r. w Mińsku Białoruskim (pod nazwiskiem Jerzy Adamowicz), więziony w Oświęcimiu, Mauthausen i Gusen II, w latach 1945-1946 w LWP w 14. Brygadzie Pancerniej, zmarł 18. 07.1985 r w Szczecinie, odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy.

cc Tadeusz Sokołowski ps. „Trop”

ur. 25.09.1905 r. w Zemłosławiu, pow. oszmiański, w 1939 r. w sztabie Armii „Lublin” i Warszawskiej Pancerno-Motorowej, internowany na Węgrzech, we Francji w WP, w Wielkiej Brytanii w 10. Brygadzie Kawalerii Pancerniej (14. pułk ułanów), przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 29.11. 1941 r., skok 30/31 III 1942 r., przydział na IV Odcinek „Wachlarza” na zastępcę dowódcy, od 21 sierpnia dowódca Odcinka IV, aresztowany na początku grudnia 1942 r. (pod nazwiskiem Tadeusz Serafin) zginął 6.02.1943r. w Mińsku Białoruskim, odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, wymieniony na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta.

cc Jerzy Władysław Sokołowski ps. „Mira”

ur. 12.10.1910 r. w Naukat w Turkiestanie, w 1939 r. w 14. pułku ułanów, internowany na Węgrzech, we Francji i Wielkiej Brytanii w 10. Brygadzie Kawalerii Pancerniej(14. pułk ułanów), przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 13.01.1942 r., skok 30/31 III 1942 r., przydział na

IV Odcinek „Wachlarza” na dowódcę patrolu dywersyjnego na „Targi Mińskie”, dowódca ośrodka dywersyjnego w Słucku, aresztowany w grudniu 1942 r. przez Gestapo (pod nazwiskiem Mieczysław Lombacki) uciekł, od wiosny 1943 r. w Kedywie KG AK „wykładowca w szkole dywersji „Zagajnik”, aresztowany w Warszawie, wywieziony do Oświęcimia próbuje ucieczki, obozy w Dora- Nordhausen i Bergen-Belsen, od 1945 r. w Wielkiej Brytanii, zmarł 8.01. 1980 r. w Warszawie, odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy.

Mirosław Spiechowicz ps. „Sokół” – Prezes Okręgu Poleskiego ŚŻŻAK

w grudniu 1941 r. zaczął działalność w Związku Walki Zbrojnej w batalionie „Baszta” w Warszawie, uczestniczył w szkoleniu wojskowym, opiekował się dwoma magazynami broni, był w Zespole do Zadań Specjalnych kierowanym przez „Flegmatyka” – Tadeusza Bugajskiego, od grudnia 1943 r. poszukiwany przez Gestapo, 29 maja 1944 r. pod dowództwem cc kpt. „Wani” Alfreda Paczkowskiego wyruszył na Polesie z kadrowym oddziałem (pod kryptonimem „Dawid”) 84 pp w 30 Poleskiej DP AK, skład oddziału to głównie żołnierze z warszawskiego Kedywu i Baszty, po przeprawie przez Bug w okolicy Serpelic oddział rozpoczął działania w Okręgu Poleskim, 28 i 29 czerwca 1944 r. uczestniczył w wielogodzinnej walce z Niemcami pod Mańczakami oraz 8 lipca pod Ruskowem, po koncentracji w Grabanowie koło Białej Podlaskiej wraz z 30 Poleską DP AK wyruszył na pomoc walczącej Warszawie, po rozbrojeniu 30 Poleskiej DP AK przez Armię Czerwoną internowany i osadzony w obozie na Majdanku, z którego zbiegł, w lutym 1945 r. wyjechał do Łodzi w celu organizowania zaplecza dla działalności niepodległościowej, po otrzymaniu propozycji wyjazdu kurierskiego wyjechał do Frankfurtu, następnie przez Murnau, przełęcz Brenerską dotarł do Włoch, trafił do Centrum Wyszczolenia Wojsk Pancernych, jesienią 1946 r. wyjechał do Anglii, w 1947 r. wrócił do kraju. Odznaczony: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Oficerskim OOP, Krzyżem Komandorskim OOP, Krzyżem Walecznych 1,2,3, Brązowym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem WiN, Medalem Wojska Polskiego 1,2,3, Medalem za Warszawę 1939–1945, Srebrnym Medalem za Zasługi dla Obronności Kraju, Złotym Medalem Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej, Medalem „Pro Memoria”, Odznaką 2 Korpusu PSZ poza krajem, Odznaką Okręgu Poleskiego – 30 DP AK, Odznaką za wkład pracy społ. ŚŻŻAK, Złotą Odznaką Zasługi ŚŻŻAK, Odznaką Weterana Walk o Niepodległość,

Odznaką Akcji „Burza”, uzyskał patent nr 27262 Weterana Walk o Wolność i Niepodległość Ojczyzny.

Zygmunt Stachowicz ps. „Żmudzin”

ur. 22.02.1931 r. w Brześciu nad Bugiem, zmarł w lutym 2000 r., od 1946 r. działał w organizacji Związek Obrońców Wolności mającej za główny cel ratowanie kultury polskiej na Polesiu, we wrześniu 1947 r. objął dowództwo Okręgu Poleskiego ZOW, aresztowany 25 lipca 1948 r. dostał wyrok 25 lat łagrów, wyrok odbywał w obozie Ozierłag w obwodzie irkuckim, do kraju wrócił w 1957r., pracował jako lekarz. Odznaczony: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Armii Krajowej, Odznaką „Weterana Walk o Niepodległość”.

Franciszek Stal ps. „Franek”, „Siekierski”, „Habina”

w latach 1938-1939 dyżurny ruchu na stacji kolejowej PKP Ignalino na trasie Wilno–Dyneburg, żołnierz kampanii wrześniowej 1939 r., ranny w obronie Lwowa, jako jeńiec wojenny był internowany przez armię sowiecką we Lwowie, uciekł z transportu i wrócił do Wilna, w sierpniu 1941 r. zaprzysiężony przez kpt. Jerzego Bronikowskiego ps. „Czarny” do ZWZ–AK Okręgu Wileńskiego, organizował OD 23 Ośrodek Dywersyjny „Ignalino”, od września 1942 do marca 1943 w uzgodnieniu z kpt. cc Januszem Smelą ps. „Wir” wydzielił z OD 23 Ośrodek Dywersyjny „Ignalino” 2 patrole do Odcinka V „Wachlarza” z zadaniem dezorganizacji niemieckiego transportu kolejowego na linii Wilno – Dyneburg, podczas Akcji „Burza” pozostał w odwodzie operacji „Ostra Brama”, w listopadzie 1944 r. objął stanowisko kierownika działu transportów Polskiego Urzędu Repatriacyjnego w Wilnie, organizował z akowską „legalizacją” przerzut do kraju przeszło 300 „spalonych” żołnierzy AK, w tym Komendy Okręgu Wileńskiego AK, aresztowany w czerwcu 1948 r. w Nysie skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Katowicach na 10 lat więzienia (na Rakowieckiej w Warszawie, a później we Wronkach), na wolność wyszedł w 1956r., zamieszkał z rodziną w Raciborzu, zmarł 7 lipca 2006 roku.

Roman Sulima-Gillow ps. „Jasiodła” „Emir” „Sulima”

ur. 23 września 1921 r. we Lwowie, zmarł 10 stycznia 1999 r. w Elblągu, jako żołnierz „Wachlarza” działał na terenie Polesia, w Powstaniu Warszawskim walczył na Czerniakowie w Zgrupowaniu „Kryski”, był ciężko ranny, odznaczony: Srebrnym Krzyżem Virtuti Militari, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, War-

szawskim Krzyżem Powstańczym, Srebrnym Krzyżem z Mieczami, Medalem Wojska, Srebrnym Krzyżem Zasługi dla ZHP, Odznaką Akcji „Burza”.

Józef Surmacz ps. „Lech”

ur. 15.12.1924 r. w Okrzei pow. Łuków, zmarł w 2005 roku, do Armii Krajowej wstąpił w 1943 r., przysięgę złożył we wsi Tokary, pełnił funkcję łącznika (Placówka Mielnik nad Bugiem), od 1944 roku – żołnierz 82 pp. 30 Poleskiej DP AK, służył w oddziale Bronisława Kamonta ps. „Mściciel” „Goliat”, po 1945 r. pozostał w konspiracji – w ROAK i WiN, po ujawnieniu się w 1947 r. został aresztowany przez UB w Siemiatyczach, zwolniony zaczął pracować w Ursusie, a później w Nadleśnictwie Nurzec jako gajowy. Odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Odznaką „Weteran Walk o Niepodległość”, Odznaką Pamiątkową Akcji „Burza”.

Władysław Swarczewicz ps. „Duży” „Władysław”

Działalność konspiracyjną zaczął w Brześciu nad Bugiem, zajmował się nasłuchem radiowym w K.O. Poleskiego ZWZ AK, aresztowany przez gestapo 1 października 1943 r. w więzieniu brzeskim przebywał do 23.12. 1943 r., w czasie transportu do obozu koncentracyjnego jeszcze na terenie Brześcia uciekł, po pewnym czasie został powtórnie włączony do działalności konspiracyjnej przy nasłuchu radiowym i obsłudze radiostacji K.O., od końca kwietnia 1944 r. był członkiem oddziału partyzanckiego „Watra IV” dowodzonego przez „Marka” (Stanisław Nabiałek), który został włączony w skład 82 pp 30 Poleskiej DP AK, po rozbrojeniu Dywizji w Dębach Wielkich pod konwojem sowieckim wraz z innymi został przetransportowany na Majdanek, wraz z kilkoma kolegami uciekł z obozu, dotarł do Białej Podlaskiej, 15 listopada 1944 r. został aresztowany przez sowietów i osadzony w więzieniu w Białej Podlaskiej, po dwóch tygodniach razem z liczną grupą aresztowanych został przewieziony do Sokołowa Podlaskiego do obozu przejściowego dla aresztowanych przez NKWD, a następnie do Borowicz, na początku lutego 1946 r. w drodze powrotnej do kraju transport zatrzymał się w Brześciu n/Bugiem i został połączony z transportem z Riazania, w transporcie z Riazania był szef sztabu 30 Poleskiej DP AK mjr Tomasz Zan ps. „Borek”, wszyscy pod konwojem sowieckim dotarli do Białej Podlaskiej, po powrocie do Polski dowiedział się, że rodzice i brat mieszkający w Brześciu zostali aresztowani jesienią 1944 r. i po długim śledztwie skazani:

- matka - Józefa Swarczewicz, ps. „Mama” członek Komendy Okręgu Poleskiego AK na 15 lat łagrów, przebywała w Workucie do 1955 r.,
- ojciec - Stanisław Swarczewicz, ps „Tata” członek Komendy Okręgu Poleskiego AK na 10 lat obozu, przebywał do 1953 w obozie w Mińsku,
- brat Jerzy Swarczewicz ps. „Mały” łącznik w Komendzie Okręgu Poleskiego AK nie mając 16 lat na 5 lat obozu, w lipcu 1956 r. po wieloletnich staraniach wrócili do Polski.

Władysław Swarczewicz po powrocie do kraju zamieszkał w Warszawie, ukończył studia ekonomiczne w SGPiS.

Irma Aleksandra Szczerba z d. Pawłowicz

ur. 2.08.1920 r. w Brześciu nad Bugiem, zmarła 8.07.2004 r., od marca 1942 r. do sierpnia 1943 r. łączniczka w Okręgu Poleskim AK, od sierpnia 1943 do wybuchu Powstania Warszawskiego łączniczka ppor. Henryka Wilczkowiaka ps „Rett”, w Powstaniu Warszawskim sanitariuszka w szpitalu polowym przy ul. Wspólnej 27, po upadku Powstania wywieziona wraz z rannymi i personelem szpitala do obozu jenieckiego w Niemczech, od października 1945 r. była sanitariuszką w szpitalu jenieckim w Stalagu IVB – Zeittrein, do kraju wróciła we wrześniu 1947 r., odznaczona: Warszawskim Krzyżem Powstańczym, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Odznaką Akcja „Burza”, Odznaką „Weteran Walk o Wolność i Niepodległość”.

Henryk Jerzy Szczesniewski ps. „Żuraw”

zmarł w 4.09.2002 r. w Miluzie we Francji, w okresie przedwojennym był nauczycielem i harcmistrzem Rzeczypospolitej oraz komendantem Chorągwi ZHP Ziemi Zamojskiej, we wrześniu 1939 r. związany był z działalnością konspiracyjną w pierwszej organizacji niepodległościowej „Brochwicz”, żołnierz ZWZ – ZK, aresztowany przez gestapo 1 grudnia 1942 r. był więziony na Pawiaku w obozach koncentracyjnych na Majdanku, Gross-Rosen, Nord-Hausen, Dora, Osterode, Gifhorn, po wyzwoleniu przez armię amerykańską osiedlił się we Francji, był jednym z głównych organizatorów życia powojennej Polonii zwłaszcza Harcerstwa Polskiego, odznaczony Krzyżem Virtuti Militari.

Stanisław Szczotka ps. „Sowa”, „Drewniuk”

ur.9.10.1922 r. w Kamesznicy, zmarł w 2004 r., od maja 1944 r. żołnierz Okręgu Poleskiego AK w Oddziale Partyzanckim „Watra IV”, razem z 82 pp 30 Poleskiej DP AK szedł na pomoc walczącej Warszawie, w październiku 1944 r. zmobilizowany przez RKU w Mińsku Mazowiec-

kim do LWP został wcielony do I Samodzielnej Brygady Moździerzy (Bateria Sztabowa), brał czynny udział w forsowaniu Odry i zdobywaniu Berlina. Odznaczony: Medalem „Za Odrę, Nysę, Bałtyk”, Odznaką Grunwaldzką, Medalem Zwycięstwa i Wolności 1945 r., Brązowym Medalem „Zasłużony na Polu Chwały”, Odznaką „Weteran Walk o Niepodległość”.

Jerzy Szelaǳ ps. „Żbik”

ur. 21 kwietnia 1915 r. w Brześciu nad Bugiem, w latach 1936-38 uczestniczył w kursie rekruckim okrętowym na ORP „Żbik”, w lutym 1943 r. wstąpił do oddziału partyzanckiego „Watra I” dowodzonego przez Wojciecha Zbilutę ps. „Jur”, brał udział w akcjach przeprowadzanych przez oddział, aresztowany przez gestapo w grudniu 1943 r. był więziony w Brześciu nad Bugiem i wywieziony do obozu w Niemczech, odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim.

Sabina Szelking ps. „Helena”

ur. 24. 12.1920 r. w Wiaźmie na Polesiu, zmarła 12. 07.2002 r., działalność konspiracyjną rozpoczęła w maju 1941 r. w ZWZ-AK w Brześciu nad Bugiem pełniąc funkcję łączniczki, otrzymała przydział do oddziału „Twierdza” – Brześć n/Bugiem, do jej zadań należało: zakwaterowanie i przechowywanie osób zagrożonych, przekazywanie korespondencji oraz łączność z kierownictwem 30 Poleskiej DP AK, 1 listopada 1944 r. została aresztowana i skazana na 10 lat łagru o zaostrzonym rygorze oraz 5 lat pozbawienia praw obywatelskich, karę odbywała w Tallinie i Norylsku, do kraju wróciła 30 grudnia 1955 r., odznaczona: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, odznaką Akcja „Burza”, Odznaką „Żołnierz Kresowy Armii Krajowej”.

Zygmunt Szkudelski „Cezary”

po ukończeniu gimnazjum służbę wojskową odbywał w Szkole Podchorążych Rezerwy Artylerii, w 1938 r. został studentem Wydziału Weterynarii Uniwersytetu Warszawskiego, w 1939 r. walczył pod Mławą i Kampinosem, brał udział w obronie Warszawy (pierwszy raz został odznaczony Krzyżem Walecznych), po kapitulacji Warszawy uciekł z transportu jenieckiego, w szeregach ZWZ organizował i szkolił grupy konspiracyjne w Warszawie, razem z „Bońcą” (Sergiusz Szoryn) przeszedł przez zieloną granicę do Brześcia z zadaniem organizowania oddziałów dywersyjnych, w krótkim czasie zorganizowany oddział przeprowadzał sabotaż kolejowy, po rozesłaniu za nim listów gończych

przedostał się do Warszawy, uczestniczył w organizowaniu oddziału partyzanckiego mającego stanowić załóżek 30 Poleskiej DP AK, oddział ten po przedostaniu się za Bug walczył z Niemcami w okolicach Hajnówki, pod Mańczakami i Ruskowem, w lipcu 1944 r. ciężko ranny co doprowadziło do amputacji nogi, zmarł w 1967 r., pochowany na cmentarzu w Wilanowie. Odznaczony: Krzyżem Orderu Virtuti Militari, dwukrotnie Krzyżem Walecznych.

Stanisław Szostak ps. „Jadzin”

żołnierz „Wachlarza” Odcinek V Wilno –Dyneburg – Połock, brał udział w wielu akcjach, które dezorganizowały transport kolejowy na szlaku Wilno – Dyneburg – Leningrad, prowadził wywiad wojskowy, za działalność w AK został skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Szczecinie na 15 lat więzienia, wyszedł na wolność po 8 latach pobytu we Wronkach. Odznaczony Krzyżem Walecznych, Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Marian Henryk Szymko ps. „Leszek”

ur. 29 maja 1923 r. w Białej Podlaskiej, zmarł 12 lutego 1999 r. w Warszawie, pochowany w Białej Podlaskiej, żołnierz oddziału partyzanckiego „Watra IV” i grupy antyrepresyjnej w Lublinie, uwięziony w sierpniu 1946 r został zwolniony w marcu 1947 r., odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Odznaką Akcji „Burza”, Odznaką „Weteran Walk o Niepodległość”.

Jerzy Ślaski ps. „Nieczuja”

ur. 3.02.1926 r. w Warszawie, zmarł 21. 02. 2002 r., wychowanek Korpusu Kadetów, żołnierz AK i W i N, więzień obozu NKWD dla żołnierzy AK w Skrobowie, 27 stycznia 1945 r. po brawurowej ucieczce z obozu w Skrobowie dotarł do oddziału „Orlika” (mjr Marian Bernaciak), uczestniczył w odbiciu z transportu dowódcy 30 Poleskiej DP AK ppłk Henryka Krajewskiego, który był przewożony do więzienia po śledztwie w Informacji Wojskowej w Warszawie, autor książek historycznych: „Polska Walcząca”, „Żołnierze Wyklęci”, „Skrobów – Dzieje obozu NKWD dla Żołnierzy AK 1944-1945”, redaktor naczelny tygodnika WTK (1958-1970) „Słowa Powszechnego” (1980-1981), „Polski Zbrojnej” (1990-1994), Kawaler Krzyża Orderu Wojennego Virtuti Militari, tablica upamiętniająca Jerzego Ślaskiego w Katedrze Polowej Wojska Polskiego w Warszawie.

Irena Ślebik ps. „Ira”

ur. 14.10.1923 r. w Brześciu nad Bugiem, przed 1939 r. pracowała w miejskim szpitalu w Brześciu, w kwietniu 1943 r. została zaprzysiężona przez dr Zygmunta Milewicza ps. „Lis”, działała jako sanitariuszka i łączniczka, współpracowała z ojcem Andrzejem Czerniakiem ps. „Podolak”, dom był schronieniem wielu działaczy podziemia (Kazimierz Dowgiełło „Sfinks”, Henryk Fedorowicz „Pakunek”, Czesław Hołub „Ryks”), działała do 1945 r., zmarła 13.11.2008 r., w Brześciu nad Bugiem, odznaczona Krzyżem Partyzanckim.

cc Marian Teleszyński ps. „Góral 2”

ur. 11.07.1916 r. w Zagórzcu pow. sanocki, w 1939 lekarz 24 pułku artylerii lekkiej, aresztowany w listopadzie, od lutego 1942 r. w Armii Polskiej w ZSRR w Dywizji Piechoty, we Włoszech przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 14.02. 1944 r., skok 21/22. 05.1944 r., przydzielony do Okręgu AK Brześć na szefa służby zdrowia i adiutanta dowódcy 82 pp w składzie 30 Poleskiej DP AK, zmarł 26.08.1985 r. w Gdańsku, pochowany został na cmentarzu położonym na „Kamiennym Potoku” w Sopocie. Odznaczony: Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, Krzyżem Walecznych.

Florian Terpiłowski ps. „Zamek” „Wysokiński”

ur. 22.11.1922 r. w Terpiłowiczach, zmarł 30 listopada 2004 r., w latach 1941-1943 żołnierz Okręgu Poleskiego, działał w organizacji zwiadu, wywiadu i łączności – Oddział „Watra 1” i „Watra 4”, brał udział w Akcji „Burza” w szeregach 82 pp 30 Poleskiej DP AK, w czerwcu 1944 r. został ranny w obie nogi pod Chmielowem, od grudnia 1944 r. do maja 1945 r. walczył w 2 pułku saperów LWP. Odznaczony: Krzyżem Kawalerskim OP, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem Wojska Polskiego, Złotą Odznaką „Zasłużony Pracownik Łączności”.

Irena Terpiłowska ps. „Irena”

ur. 27.04.1917 r. w Huszlewie, zmarła w kwietniu 2008r., zaprzysiężona w maju 1943 r. przez „Żubra” Stanisława Jankowskiego i „Popa” Leona Kozakiewicza, została przydzielona organizacyjnie do Placówki ZWZ-AK Terpiłowicze, ukończyła kursy dla sanitariuszek w stopniu kaprała sanitariusza, została przydzielona do oddziału partyzanckiego „Jura” Watra I., współpracowała z miejskim szpitalem w Brześciu, brała czynny udział w akcji „Burza” w oddziale partyzanckim Watra VII, odznaczona: Krzyżem Armii Krajowej, Odznaką Akcji „Burza”.

Ryszard Romuald Terpiłowicz ps. „Orlicz”

ur. 21.05. 1930 r. w Brześciu nad Bugiem, zmarł 20.01.2008 r., od stycznia 1944 r. pełnił funkcję łącznika na terenie Obwodu Brzeskiego dostarczając meldunki i pocztę konspiracyjną z Brześcia do poszczególnych placówek Armii Krajowej, po aresztowaniu przez gestapo ojca i starszego brata wstąpił do oddziału partyzanckiego Watra IV dowodzonego przez „Marka” (Stanisława Nabiałka) i był najmłodszym żołnierzem, walczył z okupantem na terenach północnego Polesia i w Puszczy Białowieskiej, razem z 30 Poleską DP AK spieszył na pomoc walczącej Warszawie, po rozbrojeniu dywizji przez wojsko sowieckie udało mu się uniknąć aresztowania i wrócił do Brześcia nad Bugiem. Odznaczony: Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Armii Krajowej, Odznaką „Weteran Walk o Niepodległość”.

mjr cc Stanisław Trondowski ps. „Grzmot”

po uzyskaniu świadectwa dojrzałości wstąpił do szkoły podchorążych, był oficerem służby stałej, podczas kampanii wrześniowej został ranny pod Jawornikiem Ruskim, uciekł ze szpitala wojskowego w 1940 r., przeszedł przez zieloną granicę na Węgry i przez Jugosławię oraz Włochy dostał się do Francji, wstąpił do Wojska Polskiego, otrzymał przydział do Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich dowodzonej przez gen. Stanisława Kopańskiego, brał udział w kampanii afrykańskiej walcząc z niemieckimi oddziałami Afrika – Corps, jako dowódca 4, a później 3 kompanii BSK walczył w obronie Tobruku i Gazali, Melchior Wańkowicz w reportażu „Karpaczkami ich zwano” wymienia Stanisława Trondowskiego jako przykład wielkiej odwagi żołnierskiej, po zakończeniu walk w Afryce przeniesiony został do 3 Dywizji Strzelców Karpackich do Italii, przeszkolony w dywersji 14 lutego 1944 r. zaprzysiężony jako oficer AK, do kraju wyruszył z lotniska w Brindisi, skok nocą 30/31 1944 r. w ramach operacji lotniczej „Weller 30”, lądował na placówkę „Paszkot-1” koło Łańcuta, po okresie aklimatyzacji został przydzielony do Okręgu „Twierdza – Brześć” jako dowódca 82 pp w składzie 30 Poleskiej DP AK, w okresie Akcji „Burza” formował pułk z działających w terenie oddziałów partyzanckich i napływających ochotników, w lipcu 1944 r. dowodził akcją na szosę pod Wierchostawicami, którą wycofywały się pod naporem wojsk sowieckich oddziały niemieckie, po wybuchu Powstania Warszawskiego w pierwszej dekadzie sierpnia 1944 r. wraz z 30 Poleską DP AK wyruszył na pomoc walczącej Warszawie, po przekroczeniu Bugu w okolicach Sarnak i przegrupowaniu oddziałów w okolicach Grabanowa koło Białej Podlaskiej

udał się na miejsce koncentracji w okolice Otwocka, oddziały Dywizji dotarły na miejsce koncentracji do wsi Glinianka – Siwianka koło Otwocka 18 sierpnia 1944 r., rano w dniu 19 sierpnia 1944 r. dowództwo sowieckie, łamiąc wstępne uzgodnienia z szefem Sztabu Dywizji mjr „Borkiem” – Tomaszem Zanem otoczyło jednostki Dywizji silnymi oddziałami wojsk liniowych i NKWD, Dywizja została skierowana do miejscowości Dębe Wielkie i tam rozbrojona, oficerów aresztowano, żołnierzy pod eskortą przewieziono na Majdanek, mjr Stanisław Trondowski został wraz z pozostałymi oficerami wywieziony do obozu w Riazaniu (Specłagier NKWD dla Internowanych Oficerów AK), po śledztwie i udowodnieniu, że był cichociemnym został wywieziony do łagru na daleką północ do pracy przy wyrębie tajgi, przenoszony był kilkakrotnie z łagru do łagru, w 1953 r. umieszczony został w obozie dla jeńców niemieckich, w którym przebywali głównie oficerowie SS, dzieląc niedolę wraz z dawnymi wrogami mjr Stanisław Trondowski przetrwał, próby uzyskania informacji o miejscu jego pobytu podejmowane przez rodzinę nie dawały żadnego rezultatu, informacji nie uzyskał również Czerwony Krzyż, w 1956 r. w wyniku interwencji władz brytyjskich powrócił do kraju, przy wzroście ponad 190 cm ważył 43 kg, po powrocie do zdrowia pracował w liceum św. Augustyna (PAX) w Warszawie jako dyrektor ds. administracyjnych, działał w odradzającym się środowisku żołnierzy 30 Poleskiej DP AK, zmarł 11 kwietnia 1982 r., pochowany na wojskowym cmentarzu na Powązkach w Warszawie. Odznaczony: Krzyżem Srebrnym Orderu Virtuti Militari, czterokrotnie Krzyżem Walecznych, w Sanktuarium św. Andrzeja Boboli w Warszawie ul. Rakowiecka umieszczona jest tablica upamiętniająca mjr Stanisława Trondowskiego.

Jerzy Wadowski ps. „Kim”

ur. 26.07.1929 r. w Poznaniu, od lutego 1943 r. był członkiem Szarych Szeregów – Chorągiew Warszawska „Zawisza” – drużyna „Giganci”, od lipca 1944 r. w 82 pp AK 30 Poleskiej DP AK, aresztowany w 1950 r. za działalność w WiN, skazany na 2,5 roku więzienia, karę odbywał w latach 1950-1952 w obozie „Toledo” w Warszawie, we Wronkach oraz w kamieniołomach w Płochocinie, po wyjściu z więzienia ukończył studia uzyskując stopień doktora nauk humanistycznych, był dziennikarzem – marynistą, zmarł 6.10.2007 r. podczas podróży w Afryce, pochowany na cmentarzu Północnym w Warszawie.

Lucjan Walczak ps. „Wierzba”

ur. 5.04.1920 r. w miejscowości Sięciaszka pow. Łuków, zmarł 2.03.2005 r., do Armii Krajowej wstąpił 14.02.1942 r. w Obwodzie „Wierzba” (Wysokie Litewskie), przysięgę złożył w Klukowiczach, służył w oddziale Zygmunta Malaka ps. „Korwin” jako łącznik i przewodnik, brał udział w Akcji „Burza”, aresztowany za przynależność do AK w 1948 r., skazany na 9 lat więzienia (Białystok i więzienie karne w Grudziądzu), zwolniony 22.09.1952 r., wyrok został unieważniony 3.11.1993 r., odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Odznaką Akcja „Burza”.

cc Alfred Whitehead ps. „Dolina II”

ur. 21.03.1912 r. w Markach koło Warszawy, był absolwentem Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie oraz Szkoły Podchorążych Kawalerii w Grudziądzu, kampanię wrześniową odbył w Mazowieckiej Brygadzie Kawalerii, w stopniu podporucznika, w 1939 r. internowany na Węgrzech przedostał się do Francji, a następnie do Wielkiej Brytanii, służył w 10. Brygadzie Kawalerii Pancernej, przeszkolony w dywersji i broni pancernej, zaprzysiężony 14.02.1944 r., skok do Polski 4/5 V 1944 r., otrzymał przydział do Okręgu AK Brześć jako oficer operacyjny 30 Poleskiej DP AK, w latach 1944-1948 internowany na terenie ZSRR, od 1949 do 1980 przebywał w Wielkiej Brytanii, po powrocie do kraju w 1980 r. zamieszkał w Zakopanem zmarł 22.03.1984 r., pochowany na Parafialnym Cmentarzu w Zakopanem przy ul. Nowotarskiej w grobowcu rodziny Barcikowskich, odznaczony Krzyżem Walecznych czterokrotnie.

Zdzisław Wład ps. „Dunin”

ur. 18.08. 1926 r. w Warszawie, w konspiracji od 1941 r. w Tajnej Armii Podziemnej, od 1943 r. w Armii Krajowej na Żoliborzu, od maja 1943 r. służy w Batalionie Ochrony Sztabu „Baszta” (kompania „Howerla”), od kwietnia 1944 r. był żołnierzem oddziału „Dawid” 30 Poleskiej DP AK dowodzonego przez cc Alfreda Paczkowskiego ps. „Wania”, w 1944 r. osadzony przez władze sowieckie na Majdanku, odznaczony: Krzyżem Walecznych dwukrotnie, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Medalem za Warszawę, Odznaką 30 Poleskiej DP AK, zmarł 2.01.2004 r., pochowany w grobie rodzinnym na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach obok swego ojca gen. WP Franciszka Włada.

**ppł Jan Henryk Włodarkiewicz ps. „Damian”, „Jan”
pierwszy dowódca „Wachlarza”**

ur. 28 maja 1900 r., maturę uzyskał w Gimnazjum im. Stanisława Staszica w Warszawie, drużynowy 16 WDH im. Zawiszy Czarnego, członek POW, uczestnik wojny 1919-1920 r., od 1 marca 1922 r. porucznik w 27 pułku ułanów w Nieświeżu, dowódca szwadronu, adiutant pułku, w 1929 r. w sztabie Samodzielnej Brygady Kawalerii w Baranowiczach, w 1930 r. instruktor w Centrum Wyszkożenia Kawalerii w Grudziądzu, awansowany do stopnia rotmistrza współpracował z oddziałem II Sztabu Głównego specjalizując się w dywersji na tyłach wroga, wykładowca na kursach sabotażu kolejowego dla dowódców szwadronów, w 1939 r. awansowany do stopnia majora, w kampanii wrześniowej dowódca szwadronu kawalerii dywizyjnej 41. DP Rezerwowej Armii „Lublin”, w listopadzie 1939 r. razem z ppor. Witoldem Pileckim założył organizację wojskową pod nazwą Tajna Armia Polska (TAP), która we wrześniu 1941 r. została scalona z ZWZ, pierwszy dowódca „Wachlarza”, w marcu 1942 r. (używając nazwiska Trąpczyński) wyjechał do Lwowa, 19 marca 1942 r. znaleziono Jana Włodarkiewicza martwego na jego kwaterze, pochowany został na cmentarzu Janowskim we Lwowie jako Jan Henryk Trąpczyński (nazwisko panińskie matki), symboliczny grób ppłk „Damiana” Jana Henryka Włodarkiewicza jest na cmentarzu wojskowym na Powązkach w Warszawie.

Feliks Wyszyński ps. „Kruk”

ur. 19. 11. 1917 r. w Czelustkach pow. Siedlce, zmarł w 1993 r., w 1939 roku jako konny zwiadowca 82 pp brał udział w walkach nad Wieprzem pod dowództwem gen. Kleeberga, dostał się do niewoli niemieckiej, był w obozie jenieckim w Malborku, po ucieczce z obozu wstąpił do AK działał w Centralnym Wywiadzie Wojskowym – Okręg Brześć nad Bugiem.

Miron Zachert – Okrzeński ps. „Mirek”

harc mistrz przedwojennej „Pomaranczarni”, absolwent Liceum Batorego, w 1942 r. ukończył razem z Maćkiem Bittnerem kurs tajnej podchorążówki, skierowany został na IV Odcinek „Wachlarza” – dowódca patrolu dywersyjnego w Nieświeżu, patrol dywersyjny w Mińsku, aresztowany na początku grudnia 1942 r., zginął zamordowany w więzieniu w Mińsku na początku lutego 1943 roku.

Marian Zalewski ps. „Zachęta”

ur. 8.12.1921 r. w Czeremsze, działalność konspiracyjną rozpoczął w lutym 1942 r. w Placówce AK w Hajnówce – szkolenie i łączność z Placówką w Bielsku Podlaskim, w sierpniu 1944 r. jako żołnierz 6 kompanii 82 pp 30 Poleskiej DP AK szedł na pomoc walczącej Warszawie, aresztowany 17 stycznia 1944 r. w Celestynowie uniknął sowieckich łagrów, brał aktywny udział w życiu Okręgu, współuczestniczył w upamiętnianiu wysiłku zbrojnego Dywizji poprzez umieszczanie tablic pamiątkowych, był członkiem Poczty Sztandarowego Okręgu, zmarł 14.07.2004 r., pochowany został w Rembertowie.

ppłk Tomasz Zan ps. „Borek”, „Oleś”, „Gajowy”

ur. 21 września 1902 r. w rodzinnym majątku w Duksztach na Wileńszczyźnie, w 1913 r. wstąpił do drużyny skautów założonej przez Andrzeja Małkowskiego w Starej Wsi koło Warszawy, służył jako ochotnik w Korpusie gen. Dowbor-Muśnickiego, w 1918 r. brał udział w obronie Wilna, w 1919 r. wstąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej, brał udział w walkach dywersyjnych w rejonie Sejn, świadectwo dojrzałości uzyskał w 1920 r. i otrzymał przydział wojskowy do 1 baterii 8 Pułku Artylerii w brygadzie gen. J. Pasłowskiego, po przekroczeniu Niemna internowany przez Litwinów, uciekł z obozu internowania i przez Kłajpedę oraz Gdańsk dotarł do Warszawy, jako żołnierz 211 Pułku Ułanów dwukrotnie ranny w kampanii 1920 r., po zwolnieniu z wojska studiował na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie i na Uniwersytecie w Poznaniu, w 1926 r. otrzymał dyplom inżyniera – rolnika, w marcu 1939 r. został powołany do służby w DOK III w Grodnie jako porucznik rezerwy, awansowany w sierpniu 1939 r. do stopnia rotmistrza, kampanię wrześniową odbył na froncie Osowiec – Wizna, po wkroczeniu Armii Czerwonej do Polski przedostał się do Kowna, gdzie współtworzył (pod kryptonimem „Wierzba”) siatki wywiadu konspiracyjnego, od grudnia 1939 r. należał do ZWZ, aresztowany przez policję litewską trafił do obozu w Drymitriawie, zwolniony z obozu przed aneksją Litwy przez ZSRR przedostał się do Warszawy został powołany przez Komendę Główną ZWZ AK na szefa Ośrodka II północno-wschodniego wywiadu ofensywnego, od sierpnia 1942 r. był szefem oddziału dywersyjnego KG AK w Kedywie pod kryptonimem „Sęk – Motor”, od lipca 1943 r. został szefem „Startu III” (zaopatrzenie oddziałów AK w Okręgu „Nów” i 19 DP AK), w okresie Akcji „Burza” był szefem sztabu 30 Poleskiej DP AK, internowany 18 sierpnia 1944 r. przez Armię Czerwoną został wywieziony do Riazania, do kraju

powrócił w lutym 1946 r., aresztowany w 1951 r. przez UB w trakcie 3-letniego śledztwa był więziony w Warszawie na ul. Rakowieckiej, zmarł 11 maja 1989 r., pochowany na cmentarzu Wilanowskim. Odznaczony Krzyżem Virtuti Militari V klasy, Krzyżem Niepodległości z Mieczami, Złotym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Walecznych czterokrotnie, Krzyżem Armii Krajowej, w kruchcie Sanktuarium św. Andrzeja Boboli w Warszawie umieszczona jest tablica upamiętniająca ppłk. Tomasza Zana ps. „Borek”, „Oleś” – szefa sztabu 30 Poleskiej DP AK.

cc Wacław Zaorski ps. „Ryba”

ur. 3.03.1908 r. w Warszawie, w 1939 r., w 13. pułku artylerii lekkiej i obronie Lublina, internowany na Węgrzech, we Francji w 3. DP, w Wielkiej Brytanii w 1. Brygadzie Strzelców, przeszkolony w dywersji, zaprzysiężony 28.07.1942 r., skok 3/4 IX 1942 r., przydział na IV Oddział „Wachlarza” na zastępcę komendanta bazy w Mińsku Białoruskim, aresztowany na początku grudnia 1942 r. (pod nazwiskiem Jerzy Michałowski) otrął się w siedzibie Gestapo. Odznaczony Krzyżem Orderu Virtuti Militari V klasy, wymieniony na tablicy upamiętniającej cichociemnych żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta.

Stefan Zawada ps. „King”

ur. 28.08.1921 r. w Belsku pow. Grójec, od 1941 r. działał w konspiracji ZWZ-AK, do marca 1944 r. w składzie oddziału Warszawa Stare Miasto, od sierpnia 1944 r. w oddziale partyzanckim „Krzemienia”, po rozbrojeniu 30 Poleskiej DP AK ukrywał się, 22 listopada 1944 r. został aresztowany i osadzony w więzieniu w Siedlcach, deportowany przez władze radzieckie do Borowicz i osadzony w obozie w Jagolsku do marca 1946 r., odznaczony: Krzyżem Kawalerskim OOP, Krzyżem Walecznych, Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Zasługi ZHP, Medalem „Za Warszawę”, Odznaką 30 Poleskiej Dywizji Piechoty AK, zmarł 7. 07. 2007 r., pochowany na cmentarzu Bródnowskim w Warszawie.

Wojciech Zbilut ps. „Jur”, „Zbigniew Karlicki”

przed wojną był zatrudniony w warsztatach Flotyli Pińskiej, dowódca oddziału partyzanckiego „Watra I” nazywanym oddziałem „Jura”, oddział działał patrolami wśród bagien środkowego Polesia, przeprowadzał wiele akcji dywersyjnych, wiosną 1944 r. został pod groźbą rozstrzelania włączony w skład oddziału im. Czernaka brygady partyzan-

ckiej im. Stalina, dowódca „Jur” został oddzielony od żołnierzy, aresztowany i wywieziony w głąb ZSRR, do kraju wrócił w 1955 r., tablica upamiętniająca Oddział Partyzancki „Watra I” i żołnierzy Armii Krajowej Polesia umieszczona jest w Podlaskim Epitafium Żołnierskim przy kościele św. Antoniego w Białej Podlaskiej.

Kazimierz Zerynger ps. „Wiktor”

dowódca grupy dywersyjno-bojowej AK „Samograj” w Brześciu nad Bugiem, rozstrzelany 15 maja 1944 r., tablica upamiętniająca Kazimierza Zeryngera umieszczona jest w Podlaskim Epitafium Żołnierskim przy kościele pw. św. Antoniego w Białej Podlaskiej. Odznaczony: Medalem Niepodległości – 2 VIII 1931 r., Srebrnym Krzyżem Orderu Wojennego Virtuti Militari – 1 V 1933 r.

Romuald Zerynger ps. „Urwis”

prezes Koła Okręgu Poleskiego Armii Krajowej w Białej Podlaskiej

dowódca III zastępu harcerskiego plutonu o kryptonimie „Grzechotka” w Brześciu nad Bugiem (organizowany w końcu 1943 r. z brzeskiej młodzieży), harcerze „Grzechotki” wiosną 1944 r. kierowani byli do oddziałów partyzanckich, a w czasie koncentracji 30 Poleskiej DP AK większość z nich znalazła się w jej szeregach, Romuald Zerynger był w Oddziale Partyzanckim „Watra IV” i w 30 Poleskiej DP AK. Odznaczony: Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Armii Krajowej, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem „Pro Memoria”, Srebrnym Krzyżem za Zasługi dla Harcerstwa, Złotym Krzyżem Zasługi.

Maria Żurek z d. Furmaniak ps. „Stokrotka”, „Jadwiga Polesia”

ur. 7. 03.1930 r. w Brześciu nad Bugiem, w 1937 r. rozpoczęła naukę w Szkole Podstawowej nr 2 w Brześciu nad Bugiem, kontynuowała swoją edukację ucząc się w tajnych kompletach prowadzonych przez dyrektora gimnazjum p. Jewtuchowicza, w maju 1943 r. zostali aresztowani przez Niemców jej bracia Józef ps. „Płomień” lat 20 i Tadeusz ps. „Iskra” lat 18 oraz przybrany brat Tadeusz Wiśniowski ps. „Dym” lat 20 – żołnierze Armii Krajowej rozstrzelani 22.06.1943 w Brześciu n/Bugiem w odwecie za akcję uwolnienia AK-owców z więzienia w Pińsku, w 1947 r. Maria Żurek wstąpiła do ZOW, działała aktywnie w tej organizacji pod pseudonimami „Stokrotka” i „Jadwiga Polesia”, 29 lipca 1948 r. została aresztowana i skazana przez Trybunał Wojskowy w Brześciu n. Bugiem na 25 lat ciężkich robót w sowieckich łagrach., areszty odbywała w Moskwie, Krasnaja, Presna i Kirów skąd została

przewieziona do łagrów w Workucie (nr. 203 16), w Predsachtnaja (nr. 223 19), a następnie przebywała w Abizie i Incie, w lutym 1955 r. została przewieziona do jednego z obozów w Kazachstanie, z którego 20 września 1955 r. została warunkowo zwolniona i przewieziona do Karagandy na zesłanie, dzięki staraniom rodziny mieszkającej w Polsce wróciła 3 sierpnia 1956 r. do kraju i zamieszkała w Białej Podlaskiej, rozpoczęła pracę i wyszła za mąż, należała do Związku Sybiraków, do Stowarzyszenia Łagierników Żołnierzy Armii Krajowej, była członkiem zwyczajnym Okręgu Poleskiego ŚZZAK. Odznaczona: Odznaką „Weteran Walk o Niepodległość”, Medalem pamiątkowym Akcja „Burza”, zmarła 13. 07. 2008 r., pogrzeb odbył się 15. 07. 2008 r. na cmentarzu katolickim w Białej Podlaskiej.

Antoni Żuryński ps. „Sokół”

ur. 23.04.1916 r. w Czernie na Polesiu, w 1942r. rozpoczął działalność w Armii Krajowej w placówce „Czernie” w zakresie zaopatrzenia w broń, leki dla 82 pp oraz Watry I i Watry IV, więziony w Twierdzy Brzeskiej przez sowietów. Odznaczony: Krzyżem Armii Krajowej, Krzyżem Partyzanckim, Odznaką Akcji „Burza”, Odznaką „Weterana Walk o Niepodległość”.

Armia Krajowa

Byłaś dla nas radością i dumą,
jak stal prężna, jak żywioł surowa,
ustom – pieśnią, sercu – krwawą łuną,
Armio Krajowa.

Zimny ogień, granat pod podłogą,
łańcuch co dzień spajany od nowa,
zbrojne kroki nocą leśną drogą,
Armio Krajowa.

W bohaterów prowadziłaś ślady
naród zwarty jak grupa szturmowa,
aż spłynęłaś krwią na barykady,
Armio Krajowa.

Nie rabaty, nie barwy mundurów,
nie orderu wstęga purpurowa,
ale skowyt i krew spod pazurów,
Armio Krajowa

Choć nagrodą było wygnanie,
kula w plecy, ceta betonowa,
co się stało – nigdy nie odstanie,
Armio Krajowa.

Odmówiono ci sławy i życia,
ale symbol wyklęty i słowa
imię twoje wciąż sławią z ukrycia,
Armio Krajowa

Nas nie stanie, lecz ty nie zginiesz,
Pieśń cię weźmie, legenda przechowa,
Wichrem chwały w historię popłyniesz,
Armio Krajowa

Zbigniew Kabata „Bobo”
Aberdeen, Szkocja 1964

Wykaz zdjęć

1. Poleskie bagna autor C. Lapiante, zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
2. Pińsk autor Dmochowski, zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
3. Okładka książki Jerzego Sroki „*Brześć nad Bugiem*”
4. Twierdza Brzeska nad Bugiem. Fortyfikacja betonowo-ziemna w Terespolu.
Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009 r.
5. Twierdza Brzeska nad Bugiem Fortyfikacja betonowo-ziemna w Kobylanach
gmina Terespol adoptowana na cele gastronomiczne (bar „Prochownia”).
Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
6. Twierdza Brzeska lipiec 1941 r. Zdjęcie umieszczone na wystawie „Obrona
Twierdzy Brzeskiej w zdjęciach i dokumentacji niemieckiej” Biała Podlaska
18.01.2010, zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
7. Plakat informujący o wystawie „Obrona Twierdzy Brzeskiej w zdjęciach
i dokumentacji niemieckiej” Biała Podlaska 18.01.2010, zb. Barbary
Wyczółkowskiej-Łotockiej
8. Generał brygady Konstanty Plisowski dowódca obrony Twierdzy Brześć nad
Bugiem we wrześniu 1939 r., zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
9. Ppłk dypl. Alojzy Horak „Nestorowicz” szef sztabu obrony Twierdzy Brzeskiej,
od 17 września 1939 r. dowódca Zgrupowania „Brześć”, zb. Barbary
Wyczółkowskiej-Łotockiej
10. Warszawa Powązki Wojskowe. Mogiła płk dypl. Alojzego Horaka
„Nestorowicza”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
11. kpt. Wacław Radziszewski dowódca batalionu marszewego 82 pp z Brześcia
nad Bugiem, zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
12. kpt. Kazimierz Zerynger – dowódca grupy dywersyjnej AK Okręgu Twierdza,
rozstrzelany 15.05. 1944 r. zdjęcie udostępnione przez Romualda Zeryngera
13. Biała Podlaska kościół pw. św. Antoniego Podlaskie Epitafium Żołnierskie XVI
część. Tabliczka upamiętniająca kpt. Kazimierza Zeryngera. Fot. Barbara
Wyczółkowska-Łotocka 2009
14. Biała Podlaska cmentarz. Grobowiec rodzinny Zeryngerów. Fot. Barbara
Wyczółkowska-Łotocka 2009
15. Marszałek Edward Rydz-Śmigły zd. zamieszczone w Biuletynie
Informacyjnym ŚŻŻAK nr10/2009
16. Grób Marszałka Edwarda Śmigłego – Rydza na Powązkach w Warszawie.
Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
17. Gen. bryg. Franciszek Kleeberg, zd. zamieszczone w Biuletynie Informacyj-
nym ŚŻŻAK nr10/2007
18. Kock cmentarz wojenny. Tablica z ostatnim rozkazem gen. Franciszka
Kleeberga – dowódcy SGO „Polesie”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka
2010
19. Kock cmentarz wojenny. Tablica informacyjna. Fot. Barbara Wyczółkowska-
Łotocka 2010

20. Kock cmentarz wojenny. Pomnik, Urna z Ziemią z Pobojowisk 1939 r. Grób, w którym złożone zostały sprowadzone w 1969 r prochy gen. Franciszka Kleeberga, fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
21. Kock cmentarz wojenny. Urna z Ziemią z Pobojowisk 1939, fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
22. Kock. Pomnik gen. Franciszka Kleeberga. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
23. Kock. Głaz przy pomniku gen. Franciszka Kleeberga upamiętniający Żołnierzy Samodzielnej Grupy Operacyjnej „Polesie”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
24. Tablica upamiętniająca oficerów i marynarzy Flotyli Rzecznej Polskiej Marynarki Wojennej Warszawa Służew kościół św. Katarzyny. Fot. Ewa Podniesińska 2010
25. Tablica upamiętniająca Żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza. Biała Podlaska ul. Kard. Stefana Wyszyńskiego. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
26. Tablica upamiętniająca Żołnierzy Samodzielnej Grupy Operacyjnej gen. Kleeberga. Warszawie Powązki. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
27. Tablica upamiętniająca gen. bryg. Franciszka Kleeberga w Warszawie w kościele pw. św. Jacka (ul. Freta). Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
28. Okładka książki Czesława Hołuba „*Okręg Poleski ZWZ – AK w latach 1939 – 1944*”
- 29-30 Bagna na Polesiu, fot. z 1938 r. zbiory Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
31. Irena Malinowska z d. Zerynger ps. „Irena”, zdjęcie udostępnione przez Annę i Romualda Zeryngerów
32. Biała Podlaska kościół pw. św. Antoniego. Podlaskie Epitafium Żołnierskie XVI część. Tabliczka upamiętniająca ppor. Irenę Malinowską z d. Zerynger. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
33. Brześć n/Bugiem 1939 r. Euzebia Wanda Urbanowicz z d. Brycka lat 16, uczestniczka Wojskowego Przysposobienia dla dziewcząt, zdjęcie udostępniła Wanda Urbanowicz
34. Brześć n /Bugiem 1939 r. Przysposobienie Wojskowe dziewcząt, pierwsza idzie komendantka Alicja Korzeniowska, wśród idących dziewcząt idzie Euzebia Wanda Brycka, zdjęcie udostępniła Wanda Urbanowicz
- 35 Brześć n/Bugiem 1939 r. Przysposobienie Wojskowe dziewcząt, uroczystość wręczenia sztandaru. Zdjęcie udostępniła Wanda Urbanowicz
- 36-37. Euzebia Wanda Urbanowicz z d.Brycka założyła się w odbudowie kościoła pw. św. Jerzego w Piereszajach, gdzie urodził się i mieszkał jej mąż (uczestnik obrony twierdzy w Modlinie). Kościół w Piereszajach w trakcie odbudowy i po odbudowie. Zdjęcie udostępniła Wanda Urbanowicz
38. Pierszaje ks. Kard. Świątek poświęca trzy dzwony zdjęcie udostępniła Wanda Urbanowicz
39. Pierszaje tablica w kościele, zdjęcie udostępniła Wanda Urbanowicz
40. Wiesław Skórnicki, zbiory Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej

41. Siedlce cmentarz ul. Cmentarna. Grób Wiesława Skórnickiego. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
42. Trzebieszów cmentarz. Grób rodziny Mościckich. Tablica upamiętniająca Kazimierza Mościckiego ps. „Włodek”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
43. Spotkanie w Szkole Podstawowej im. 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej w Grabanowie, od prawej: Leon Kotowski ps. „Ryś” „Lech”, Anna Zerynger, Maria Żurek, Romuald Zerynger zdjęcie udostępnione przez Annę i Romualda Zeryngerów
44. Maria Żurek zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
45. Biała Podlaska cmentarz. Pogrzeb Marii Żurek. zbiory Szkoły w Grabanowie
46. Biała Podlaska cmentarz. Grób Marii Żurek z d. Furmaniak. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
47. Biała Podlaska cmentarz ul. Janowska. Grób symboliczny Furmaniaków. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
48. Okładka książki Cezarego Chlebowskiego „Wachlarz”
49. Odznaka „Wachlarza” zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
50. Warszawa ul. Puławska 103. Tablica upamiętniająca płk. dypl. Remigiusza Adama Grocholskiego. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
51. Warszawa ul. Rakowiecka 59 A. Tablica upamiętniająca odznaczenie Jana Piwnika ps. „Ponury” oraz jego zastępcy Jana Rogowskiego ps. „Czarka” Krzyżami Srebrnymi Orderu Wojennego Virtuti Militari przez dowódcę Armii Krajowej gen. bryg. Stefana Roweckiego „Grot”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
52. Okładka książki Cezarego Chlebowskiego - „Ponury” major Jan Piwnik 1912 - 1944
53. Warszawa ul. Senatorska kościół św. Marcina. Tablica upamiętniająca mjr Jana Piwnika ps. „Ponury”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
54. Pamiątkowa pocztówka wydana przez Krajową Agencję Wydawniczą z zamieszczonymi: - Pomnikiem w Wąchocku „Ponurego” majora Jana Piwnika – dowódcy II Odcinka „Wachlarza”, szefa Kedywu Okręgu Kielecko-Radomskiego AK, dowódcy Zgrupowań Partyzanckich AK w Górach Świętokrzyskich; - Klasztorem Cystersów w Wąchocku; - Kapliczką – Pomnikiem w Uroczysku leśnym Wykus 1944. zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
55. Kapliczka – Pomnik w Uroczysku leśnym Wykus upamiętniającą żołnierzy Zgrupowań Partyzanckich AK dowodzonych przez „Ponurego” i „Nurta” poległych w latach 1943-1944. zdjęcie zamieszczone w Biuletynie Informacyjnym ŚŻŻAK nr 6/7 2009
56. Miron Zachert-Okrzanowski „Mirek” zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
57. Mińsk autor W. Dmochowski zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
58. Nieśwież autor S. Holc zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
59. Sławomir Maciej Bittner „Maciek” - wystawa Barbary Wachowicz „KAMYK NA SZANCU” Biała Podlaska 11.11.2009 r.

60. Warszawa Powązki Wojskowe. Grób gen. Ludwika Bittnera ps. „Halka” na kwaterze „Parasola”, na kamiennym krzyżu wyryto symbolicznie epitafium syna „Maćka”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
61. Janek Bytnar – późniejszy „Rudy” - wystawa Barbary Wachowicz „ KAMYK NA SZAŃCU” BiałaPodlaska 11.11. 2009 r.
62. Autentyczny krzyż z mogiły Alka i Rudego ofiarowany na wystawę Barbary Wachowicz „KAMYK NA SZAŃCU” przez Komitet Opieki nad Mogiłami Żołnierzy Batalionu „Zośka” przy wymianie krzyży na kwaterze wojskowego cmentarza na Powązkach w Warszawie – wystawa Barbary Wachowicz „KAMYK NA SZAŃCU” BiałaPodlaska 2009 r.
63. Warszawa Powązki cmentarz wojskowy. Wspólna mogiła Janka Bytnera ps. „Rudy” i Alka Dawidowskiego ps. „Alek”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
64. Warszawa ul. Rakowiecka 61 Sanktuarium św. Andrzeja Boboli. Tablica upamiętniająca poległych i zmarłych Harcerzy walczących o Niepodległą Polskę, wymieniony jest Jan Bytnar ps. „Rudy”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
65. Warszawa Pawiak Tablica upamiętniająca żołnierzy „Wachlarza”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
66. Warszawa Pawiak Wykaz /niepełny/ żołnierzy wydzielonej organizacji dywersyjnej „Wachlarz” więzionych na Pawiaku podczas okupacji niemieckiej Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009
67. Warszawa Pawiak Drzewo z tablicami rozstrzelanych na Pawiaku między innymi Żołnierzy „Wachlarza” fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009
68. Warszawa Pawiak Tabliczki na drzewie upamiętniające rozstrzelanych na Pawiaku między innymi żołnierzy „Wachlarza”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
69. Warszawa Pawiak Tabliczka na drzewie upamiętniające Mariana Przysieckiego. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009. Tablica upamiętniająca Mariana Przysieckiego i żołnierzy Armii Krajowej Zgrupowania „Wachlarz” Warszawa Praga kościół św. Floriana. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
71. Warszawa ul. Piwna kościół św. Marcina. Tablica upamiętniająca żołnierzy Organizacji Dywersyjnej „Wachlarz”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009
72. Warszawa ul. Piwna kościół św. Marcina. Tablica upamiętniająca Żołnierzy I Samodzielnej Brygady Spadochronowej PSZ w Wielkiej Brytanii. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009
73. Tablica upamiętniająca pielgrzymowanie żołnierzy „Wachlarza” do Sanktuarium Jasnogórskiego w Częstochowie, zdjęcie zamieszczone w „Wachlarzu” Cezarego Chlebowskiego
74. Warszawa ul. Senatorska kościół św. Antoniego Padewskiego Tablica upamiętniająca żołnierzy Armii Krajowej Okręgu Wileńskiego Oddziału Dywersyjnego „Baza –Miód” V Odcinka „Wachlarza” i „Kedywu” poległych

- w walkach o wolność Ojczyzny między innymi w szeregach „Wachlarza”.
Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009
75. Warszawa Powązki. Tablica upamiętniająca żołnierzy „Wachlarza”.
Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
76. Znak Cichociemnych – Spadochroniarzy AK. Fot. Barbara Wyczółkowska-
Łotocka 2010
77. Okładka książki „*Drogi Cichociemnych*”
78. Warszawa Powązki cmentarz wojskowy Pomnik Cichociemnych z napisem
„Tobie Ojczyzno”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009
79. Okładka książki Jędrzeja Tucholskiego „*Cichociemni*”
80. Warszawa ul Freta kościół pw. św. Jacka. Tablica upamiętniająca żołnierzy
Armii Krajowej cichociemnych – spadochroniarzy z Anglii i Włoch poległych
za niepodległość Polski. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
81. Warszawa ul Freta kościół pw. św. Jacka. Tablica upamiętniająca mjr cc
Franciszka Pukackiego ps. „Gzysm”. II Odcinek „Wachlarza”, dowódca ośrodka
dywersyjnego Szepietówka. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009
82. Bolesław Kontrym ps. „Żmudzin” cichociemny zdjęcie zamieszczone w
Biuletynie Informacyjnym ŚŻŻAK nr1/2009
83. Okładka książki Witolda Paska „*Żmudzin*” *Bolesław Kontrym 1898-1953*”
84. Tablica upamiętniająca mjr Bolesława Kontryma ps. „Żmudzin” w Kałkowie
Godowie w Sanktuarium Bolesnej Królowej Polski Ziemi Świętokrzyskiej.
zdjęcie zamieszczone w: „Żmudzin” Bolesław Kontrym 1898-1953 Witolda
Paska
85. Skwer mjr. Bolesława Kontryma „Żmudzina” w Warszawie. Fot. Barbara
Wyczółkowska- Łotocka 2010
86. Warszawa kościół Św. Krzyża. Tablica upamiętniająca Bolesława Kontryma
ps. „Żmudzin”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
87. Warszawa ul. Kredytowa 5/7. Tablica upamiętniająca Bolesława Kontryma
ps. „Żmudzin” ufundowana przez Irenę Makowską „Emilia Skala”.
Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
88. Tablica upamiętniająca oficerów i podoficerów Policji Państwowej II
Rzeczypospolitej – cichociemnych – Żołnierzy Armii Krajowej na budynku
Komendy Stołecznej Policji w Warszawie. Fot. Barbara Wyczółkowska-
Łotocka 2010
89. Tablica upamiętniająca mjr Bolesława Kontryma ps. „Żmudzin” w klasztorze
Ojców Cystersów w Wąchocku zdjęcie zamieszczone w: „Żmudzin” Bolesław
Kontrym 1898-1953 Witolda Paska
90. płk August Emil Fieldorf ps. „Nil” zdjęcie zamieszczone w książce Piotra
Stachiewicza „Parasol”
91. ppłk Jan Mazurkiewicz ps. „Radosław”. Zdjęcie zamieszczone w książce Piotra
Stachiewicza „Parasol”
92. Warszawa Powązki Wojskowe. Grób Symboliczny gen.bryg. Augusta Emila
Fieldorfa ps. „Nil” szefa Kierownictwa Dywersji Komendy Głównej AK.
Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010

93. Milanówek kościół. Tablica upamiętniająca gen. bryg. Augusta Emila Fieldorfa ps. „Nil”. Fot. Ewa Podnieszńska 2010
94. Warszawa Kościół pw. św. Jacka Tablica upamiętniająca gen. bryg. Augusta Emila Fieldorfa ps. „Nil”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
95. Warszawa ulica gen. Emila Fieldorfa fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
96. Warszawa Powązki Wojskowe. Grób Jana Mazurkiewicza ps. „Radosław”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
97. Pomnik pamięci poległych żołnierzy Armii Krajowej Zgrupowania „Radosław” 1939-1945 na Powązkach Wojskowych w Warszawie. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
98. Tablica upamiętniająca żołnierzy Armii Krajowej Zgrupowania „Radosław” w kościele pw. św. Jacka w Warszawie ul. Freta. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
99. Partyzanci z Oddziału „Watra I ” zdjęcie udostępnione przez Mirosława Spiechowicza ps „Sokół”
100. Żabinka. Tablica z mogiły żołnierzy Oddziału „Watra I” Okręgu Poleskiego Armii Krajowej dowodzonego przez por. Wojciecha Zbilutę „Jura”, którzy polegli w walce z Niemcami 27.10.1943 r. w okolicy Żabinki. Zdjęcie udostępnione przez Mirosława Spiechowicza ps „Sokół”
101. Żołnierze Oddziału „Watra IV” pierwszy z lewej Romuald Zerynger ps. „Urwis”. Zdjęcie udostępnione przez Mirosława Spiechowicza
102. Żołnierze Oddziału „Watra IV”, w pierwszym rzędzie od lewej siedzą: por. Romuald Zerynger, kpr. Szymko, sierż. Władysław Swarczewicz. Zdjęcia udostępnione przez Romualda Zeryngera
103. Żołnierze Oddziału „Watra IV ” zdjęcie udostępnione przez Mirosława Spiechowicza ps „Sokół”
104. Romuald Zerynger ps. „Urwis” „Watra IV” zdjęcie udostępnione przez Romualda Zeryngera
105. Dyplom medalu „Pro Memoria”, którym został wyróżniony Romuald Zerynger w 2006 roku
106. Zawiadomienie o śmierci i pogrzebie Romualda Zeryngera
107. Podlaskie Epitafium Żołnierskie w Białej Podlaskiej. Tablica upamiętniająca żołnierzy „Wachlarza” Odcinka III, OP. „Watra” I „Watra” IV. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009
108. Emblemata Okręgu Poleskiego – 30 DP AK
109. Sztandar Okręgu Poleskiego - 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej. Zdjęcie ze zbiorów szkoły w Grabanowie
110. Matka chrzestna sztandaru 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej Jadwiga Piłsudska – Jaraczewska córka Marszałka Józefa Piłsudskiego. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
111. Odznaka „Żołnierz Kresowy Armii Krajowej 1939-1944”
112. Okładka książki „30 Poleska Dywizja Piechoty Armii Krajowej ” – Zbigniewa Gnat-Wieteski

113. ppłk cc Henryk Krajewski ps. „Trzaska” dowódca 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
114. ppłk Tomasz Zan ps. „Borek” szef sztabu 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
115. Ulica Tomasza Zana w Lublinie. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010. Tomasz Zan ps. „Borek” „Oleś” „Gajowy” (1902-1989), Szef Sztabu 30 Poleskiej DP AK, syn Tomasza Zana (1876 – 1950), prawnuk Tomasza Zana (1796 –1855) „Promienistego”, Prezydenta Zgromadzenia Filaretów, przyjaciela Adama Mickiewicza
116. Ulica Tomasza Zana w Warszawie. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
117. Piotr Rawicz Olędzki ps. „Pietrek” dowódca ochrony sztabu 30 Poleskiej Dywizji Piechoty AK. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
118. ppłk cc Alfred Paczkowski ps. „Wania” „Dawid” dowódca III Odcinka „Wachlarza”, dowódca Oddziału „Dawid”, dowódca 84 pp 30 Poleskiej DP AK. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
119. kpt. „Wania” Alfred Paczkowski 29.06.1944 r. ranny pod Mańczakami, sanitariuszka Maria Zakrocka ps. „Grażyna” zakłada opatrunek rannemu kpt. Alfredowi Paczkowskiemu ps. „Wania”. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
120. 30.06.1944 r. przed wyjazdem do Warszawy po Mańczakach. Stoją od lewej: ppor.cz.w. Józef Alicki ps. „Horba” (Hubalczyk), por. Zygmunt Szkudelski ps. „Cezary”, mjr Tomasz Zan ps. „Borek” ,szef sztabu 30 Poleskiej DP AK kpt. cc dr Alfred Paczkowski ps. „Wania”, ppor. Sergiusz Szoryn ps. „Bończa”. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
121. Wierzchowice 24.10.1993 r. Przygotowania do uroczystości poświęcenia grobu ekshumowanych żołnierzy 84 pp DP AK poległych w walce z Niemcami 29.06.1944 r. pod Mańczakami oraz tablicy. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
- 122-123. Wierzchowice 24.10.1993 r. Uroczystość poświęcenia grobu ekshumowanych żołnierzy 84 pp DP AK poległych w walce z Niemcami 29.06.1944 r. pod Mańczakami oraz tablicy. Zdjęcia udostępnione przez Romualda Zeryngera
124. Wierzchowice Tablica na grobie ekshumowanych żołnierzy 84 pp DP AK upamiętniająca poległych w walce z Niemcami 29.06.1944 r pod Mańczakami. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
125. mjr cc Stanisław Trondowski ps. „Grzmot” dowódca 82 pp. 30 Poleskiej DP AK, wieloletni więzień łagrów sowieckich. Karpacz. Bohater walk pod Tobrukiem. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
126. kpt.cc Stanisław Trondowski ps. „Grzmot” obrońca Tobruku dekoruje Krzyżem Virtuti Militari dowódcę 3 kompanii w 1 batalionie Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich dowodzonej przez gen. Stanisława Kopańskiego. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”

127. mjr cc Stanisław Trondowski ps. „Grzmot” w Warszawie 1981 r. (pierwszy z prawej). Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
128. Kosów Lacki kościół Tablica upamiętniająca Czesława Grądzkiego ps. „Krzemień”. Fot. Barbara Wyczółkowska 2010
129. Sokołów Podlaski. Pomnik pamięci żołnierzy Armii Krajowej i wszystkich poległych w latach 1944-1953 w walce o niepodległość Polski. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
130. Sokołów Podlaski – kamień upamiętniający między innymi Czesława Grądzkiego ps. „Krzemień”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
131. Okładka książki Cezarego Chlebowskiego „*Odlamki granatu*”
132. Niemojki cmentarz. Grób Antoniego Zaborowskiego. Fot. Barbara Wyczółkowska 1979
133. Dowódca 9 Podlaskiej DP AK - Ludwik Bittner ps. „Halka”, zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
134. Dowódca 30 Poleskiej DP AK - Henryk Krajewski ps. „Trzaska”. Zdjęcie zamieszczone w „Cichociemnych” Jędrzeja Tucholskiego
135. Stanisław Kujawiński ps. „Żonkil” cichociemny, dowódca samodzielnego plutonu radio w Oddziale Partyzanckim „Zenona” – Stefana Wyrzykowskiego, zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
136. Stefan Wyrzykowski ps. „Zenon” dowódca Oddziału Partyzanckiego osłaniającego radiostację „R- 31”, zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
137. Droga przemarszu oddziałów 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej na pomoc Powstaniu Warszawskiemu wyk. przez M. Zachętę i umieszczona w Szkole im. 30 Poleskiej Dywizji Armii Krajowej w Grabanowie. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009
138. Oficerowie Armii Krajowej w obozie internowania w Riazaniu stoją od lewej: ppor. Waldemar Żaba ps. „Bocian”- 23 Brygada Wileńska AK, ppor. Marian Barski ps. „Maniuś ” – 30 DP AK, ppor. Władysław Bohr ps. „Sas” - 14 p.uł. AK, ppor. Marian Kuźnicki ps. „Mirek” – 30 DP AK, siedzą od lewej: pchor. Czesław Plejewski ps. „Kaziuk” – 2 Brygada Wileńska AK, por. Kazimierz Krauze ps. „Wawrzecki” – d-ca 24 Brygady Wileńskiej AK, ppor. Czesław Budrewicz ps. „Topór” – 24 Brygada Wileńska AK, ppor. Bolesław Bondy ps. „Bolek” – 30 DP AK. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
139. Warszawa Służew kościół św. Katarzyny. Tablica upamiętniająca więzionych żołnierzy i oficerów Armii Krajowej w latach 1944-1947 w Riazaniu. Fot. Ewa Podniewska 2010
140. Rzeka Bug w okolicy Serpelic. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2005
141. Mirosław Spiechowicz Łódź 1945. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz
142. Mirosław Spiechowicz lata 1945-1947 Italia - Anglia. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz
143. Biała Podlaska kościół pw. św. Antoniego. Podlaskie Epitafium Żołnierskie. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2006
144. Biała Podlaska kościół pw. św. Antoniego. Podlaskie Epitafium Żołnierskie XVI część upamiętniająca Żołnierzy Okręgu Poleskiego 30 Dywizji Piechoty AK. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2006

145. Biała Podlaska cmentarz ul. Janowska Pogrzeb Józefa Danilewskiego.
Zd. udostępnili Anna i Romuald Zeryngerowie
146. Biała Podlaska cmentarz ul. Janowska Grobowiec rodziny Danilewskich.
Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
147. Biała Podlaska kościół pw.św. Antoniego. Podlaskie Epitafium Żołnierskie.
Tabliczka upamiętniająca Józefa Danilewskiego. Fot. Barbara
Wyczółkowska-Łotocka 2009
- 148-149. Biała Podlaska kościół pw.św. Antoniego. Podlaskie Epitafium
Żołnierskie. Tabliczki upamiętniające Józefa Malika ps. „Sęp” i Zbigniewa
Malika ps. „Zbych”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
150. Biała Podlaska cmentarz ul. Janowska. Grób symboliczny upamiętniający
Józefa Malika i Zbigniewa Malika. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka
2008
151. Biała Podlaska cmentarz ul. Janowska Pogrzeb Mariana Henryka Szymko
1999 roku. Zdjęcie udostępnione przez Romualda Zeryngera
152. Biała Podlaska cmentarz ul. Janowska. Grób Mariana Henryka Szymko
i Tadeusza Szymko. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
153. Sztandar Koła Okręgu Poleskiego Armii Krajowej w Białej Podlaskiej.
Zdjęcie udostępnione przez Romualda Zeryngera
154. Biała Podlaska – opłatek Koła 30 Poleskiej DP AK. Stoją od lewej: Dorota
Woźny dyrektor szkoły im. 30 Poleskiej DP AK w Grabanowie, Stanisław
Mirecki, Maria Żurek, Irena Malinowska, Henryk Mazurek, Anna Zerynger,
Romuald Zerynger. Siedzą: Józef Gładoch, Marian Terpiłowski, Józef
Jankowski, Leon Trzeciak. Zdjęcie udostępnili Anna i Romuald
Zeryngerowie
155. Białystok ul. Kilińskiego Pomnik Armii Krajowej upamiętniający żołnierzy
kresowych Okręgów AK: Białostockiego „Sarna”, Poleskiego „Kwadra”,
Wileńskiego „Wiano”, Nowogrodzkiego „Nów”. Polesie wchodziło w skład
Obszaru nr 2 Białystok AK. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
156. Białystok katedra Tablica upamiętniająca żołnierzy Wojska Polskiego i Armii
Krajowej oraz ludność cywilną Białostocczyzny, Wileńszczyzny,
Nowogrodzczyzny i Polesia poległych w obronie niepodległości Ojczyzny.
Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
157. Bielsk Podlaski cmentarz. Miejsce pamięci, na którym spoczywają
mieszkańcy Bielska Podlaskiego zamordowani przez Niemców 15 lipca 1943
roku w lesie pilickim. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
158. Bielsk Podlaski cmentarz Tablica informacyjna. Fot. Barbara Wyczółkowska-
Łotocka 2010
159. Błogosławiony ks. Antoni Beszta Borowski, zb. Barbary Wyczółkowskiej-
Łotockiej
160. Mogiła ks. Antoniego Borowskiego. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka
2010
161. Bielsk Podlaski cmentarz. Tablica upamiętniająca Błogosławionego ks.
Antoniego Beszta Borowskiego. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010

162. Bielsk Podlaski Tablica upamiętniająca Akcję „Burza”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
163. Brześć nad Bugiem Cmentarz żołnierzy polskich poległych w obronie Twierdzy Brzeskiej. Zdjęcie udostępnili Anna i Romuald Zeryngerowie
164. Delegacja z Białej Podlaskiej na cmentarzu żołnierzy polskich poległych w obronie Twierdzy Brzeskiej pierwszy z prawej starosta powiatu bialskiego Tadeusz Łazowski. Zdjęcie udostępnili Anna i Romuald Zeryngerowie
165. URNĘ z ZIEMIĄ PÓL BITEWNYCH i MIEJSC POCHÓWKU ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ na POLESIU do Kaplicy Pamięci Czynu Zbrojnego i Martyrologii Żołnierzy Armii Krajowej w Górcie Klasztornej przenosi ppor. Kazimierz Kobyliński ps. „Gzik” w asyście ppor. Jana Kobylińskiego ps. „Zięba” - żołnierze 30 Poleskiej DP Armii Krajowej. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz
166. Górka Klasztorna k/ Łobżenicy. Kaplica Pamięci Czynu Zbrojnego i Martyrologii Żołnierzy Armii Krajowej URNĄ z ZIEMIĄ z wielu pól bitewnych Żołnierzy Armii Krajowej. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz
- 167-168. Uroczystość nadania szkole imienia 30 Poleskiej Dywizji Armii Krajowej 1995 roku. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 1995
169. Uroczyste odsłonięcie tablicy upamiętniającej Żołnierzy Okręgu Poleskiego 30 DP AK i miejsce ich koncentracji w sierpniu 1944 roku. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 1995 r.
170. Szkoła w Grabanowie, przy odsłoniętej tablicy Irena Malinowska z d. Zerynger i Romuald Zerynger. Zdjęcie udostępnili Anna i Romuald Zeryngerowie
- 171-172. Szkoła w Grabanowie. Tablice upamiętniające Żołnierzy Okręgu Poleskiego 30 DP AK i miejsce ich koncentracji w sierpniu 1944 roku. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009
173. Kartka z kroniki szkoły – X Rocznica nadania Szkole w Grabanowie imienia 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009.
174. Sztandar Szkoły Podstawowej im. 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej w Grabanowie. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
176. Szkoła Podstawowa w Grabanowie im. 30 Poleskiej Dywizji Piechoty AK po zmodernizowaniu. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009
177. Prezes Okręgu Poleskiego ŚZZAK Mirosław Spiechowicz przemawia 6 XI 2008 r w czasie otwarcia zmodernizowanej szkoły w Grabanowie. (Kronika szkoły w Grabanowie)
178. Grabanów. Szkoła Podstawowa im. 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej. Wójt gminy Biała Podlaska Wiesław Panasiuk. Zdjęcie udostępnili Anna i Romuald Zeryngerowie
179. Grabanów Szkoła Podstawowa im. 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej Prezes Okręgu Poleskiego ŚZZAK Mirosław Spiechowicz ps. „Sokół” i Romuald Zerynger ps. „Urwis”. Zdjęcie udostępnili Anna i Romuald Zeryngerowie

180. Uczniowie z Grabanowa ze sztandarem na zjeździe Żołnierzy Okręgu Poleskiego 30 DP AK w Warszawie.. zdjęcie udostępnione przez Romualda Zeryngera
181. Spotkanie członków Okręgu w dniu 22.06.2003 od lewej: Irena Machiewicz, ks. Mirosław Paciuszkiewicz, prezes Okręgu Mirosław Spiechowicz, Jadwiga Piłsudska – Jaraczewska, Zofia Pomorska. Zdjęcie udostępnione przez Romualda Zeryngera
182. Pomnik Łączniczek Armii Krajowej w Józefowie. Fot. Ewa Podniesińska 2010
183. Leśna Podlaska Sanktuarium Maryjne. Tablica upamiętniająca Żołnierskie Pielgrzymowanie do Matki Boskiej Leśniańskiej Partyzantów 9 Podlaskiej Dywizji Piechoty AK i 30 Poleskiej Dywizji AK. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2007
184. Milanówek. Golgota Wschodu. Fot. Ewa Podniesińska 2010
185. Sarnaki Tablica upamiętniająca Żołnierzy Okręgu Poleskiego Armii Krajowej 30 DP AK. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2007
186. Sarnaki dzwonnica przy kościele. Uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej 30 Poleską Dywizję Piechoty Armii Krajowej. Fot. Anna Zerynger
187. Sarnaki dzwonnica. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
188. Kościół w Tokarach – w „Polska Egzotyczna przewodnik ” – Grzegorza Rąkowskiego
189. Kościół w Tokarach. Uroczystość odsłonięcia tablicy upamiętniającej 30 Poleską DP AK. Fot. Anna Zerynger
190. Warszawa Katedra Polowa WP Tablica upamiętniająca powstanie Wojska Polskiego na Syberii. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
191. Warszawa Katedra Polowa WP ul. Długa. Tablica upamiętniająca Jerzego Ślaskiego ps. „Nieczuja”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
192. Tablica upamiętniająca Kobiety – Żołnierzy Armii Krajowej w kościele pw. św. Jacka w Warszawie. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
193. Warszawa ulica Pińska. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
194. Warszawa ulica Poleska. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
195. Warszawa ul. Puławska dolny kościół pw. św. Michała. Pierwsza tablica upamiętniająca żołnierzy 30 Poleskiej Dywizji Piechoty AK. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
196. Warszawa ul. Rakowiecka 61. Sanktuarium św. Andrzeja Boboli. Tablica upamiętniająca Żołnierzy Armii Krajowej Okręgu Poleskiego i 30 Poleskiej Dyw. Piechoty oraz cichociemnych dowódców 84 p.p. AK i 82 p.p. AK. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
197. Warszawa ul. Rakowiecka 61 Sanktuarium św. Andrzeja Boboli. Okolicznościowa wystawa – 30 Poleska Dywizja Piechoty Armii Krajowej. Fot. Anna Zerynger
198. Warszawa ul. Rakowiecka 61 Sanktuarium św. Andrzeja Boboli. Tablica upamiętniająca ppłk Henryka Krajewskiego ps. „Trzaska” „Leśny”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009

199. Warszawa ul. Rakowiecka 61 Sanktuarium św. Andrzeja Boboli. Tablica upamiętniająca ppłk Tomasza Zana szefa sztabu 30 Poleskiej DP AK. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
200. Warszawa ul. Rakowiecka 61 Sanktuarium św. Andrzeja Boboli. Tablica upamiętniająca Stanisława Mercika ostatniego polskiego dyrektora Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Pińsku. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2009
201. Warszawa ulica Smoleńska. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
202. Pomnik „TOBIE OJCZYŻNO – ARMIA KRAJOWA” w Warszawie ul Wiejska. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
203. Pomnik „Tobie Ojczyżno – Armia Krajowa”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
204. Pomnik „Tobie Ojczyżno – Armia Krajowa”. Fragment przysięgi żołnierzy Armii Krajowej. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
205. Pomnik „TOBIE OJCZYŻNO – ARMIA KRAJOWA” Delegatury Rządu i Okręgi Armii Krajowej. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
206. Warszawa ul. Zagórna Kościół. Tablica upamiętniająca ppłk dr med. cc Alfreda Paczkowskiego ps „Wania”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
207. Warszawa ul. Zagórna kościół. Tablica upamiętniająca Polki Kobiety – Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w II wojnie światowej. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
208. Warszawa cmentarz na Bródnie. Grób Czesława Grądzkiego ps. „Krzemień”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
209. Warszawa cmentarz na Bródnie. Grobowiec rodzinny, w którym pochowany jest Jerzy Jarmul ps. „Kordian”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
210. Warszawa cmentarz na Bródnie Grobowiec rodzinny, w którym pochowana jest Henryka Jarząbek ps. „Pola” łączniczka i sanitariuszka, żołnierz kresowy AK, nauczycielka na Kresach Wschodnich i w Warszawie. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
212. Henryka Jarząbek ps. „Pola”. Zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
213. Antoni Jarząbek – lekarz, zginął 31.07.1942 r. w Oświęcimiu. Zb. Barbary Wyczółkowskiej-Łotockiej
214. Warszawa cmentarz na Bródnie. Grobowiec, w którym pochowany jest Stanisław Olszewski ps. „Winrych”. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
215. Grób Stefana Zawady ps. „King” żołnierza 30 Poleskiej DP AK Warszawa cmentarz na Bródnie. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
216. Warszawa Cmentarz na Bródnie. Pomnik–Miejsce upamiętniające żołnierzy podziemnych organizacji walczących o wolną i niepodległą Polskę skrycie grzebanych na Bródnowskim Cmentarzu w latach 1944-1956. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010
217. Warszawa cmentarz na Bródnie. Miejsce upamiętniające tych, którzy w latach 1939-1989 ginęli za wolną i niepodległą Polskę. Głazy z tablicami obok Krzyża. Fot. Barbara Wyczółkowska-Łotocka 2010

219. Warszawa cmentarz na osiedlu Grabów. Grób Bronisława Kamonta ps. „Goliat” „Mściciel”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
220. Warszawa Powązki. Tablica upamiętniająca żołnierzy AK i ich dowódców poległych za wolność Ziemi Ojczystej. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
221. Warszawa Powązki. Tablica Obrońcom Ojczyzny upamiętniająca poległych i pomordowanych żołnierzy i oficerów ZWZ AK z Okręgów Wilno, Nowogródek, Białystok, Polesie, Wołyń, Tarnopol, Stanisławów, Lwów. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
222. Warszawa Powązki. Tablica upamiętniająca harcerzy z chorągwi Wileńskiej, Białostockiej Poleskiej, Wołyńskiej, Lwowskiej. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
223. Warszawa Powązki Wojskowe. Grób cc ppłk Henryka Krajewskiego „Wicher” „Trzaska” „Leśny” d-cy 30 Poleskiej DP Armii Krajowej. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
224. Warszawa Powązki cmentarz wojskowy. Grób ppłk Alfreda Paczkowskiego ps. „Wania” „Dawid” przed zniszczeniem zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz „Sokół”
225. Warszawa Powązki cmentarz wojskowy Grób ppłk Alfreda Paczkowskiego ps. „Wania” „Dawid”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009
226. Warszawa Powązki wojskowe Grób mjr Stanisława Trondowskiego. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009
- 227-228. Warszawa Powązki Wojskowe Aleja Główna Grób Zdzisława Włada ps. „Dunin” pochowanego obok ojca gen. bryg. Franciszka Włada. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
- 229-230. Warszawa Powązki Wojskowe - „Łączka” Symboliczny pomnik więźniów politycznych zamordowanych na Rakowieckiej w latach 1945-1956. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
231. Warszawa Powązki Wojskowe - „Łączka”. Symboliczny pomnik więźniów politycznych zamordowanych na Rakowieckiej w latach 1945 – 1956. Tablica informacyjna umieszczona na murze. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
232. Warszawa Powązki Wojskowe - „Łączka”. Symboliczny pomnik więźniów politycznych zamordowanych na Rakowieckiej w latach 1945-1956. Tabliczka upamiętniająca mjr Bolesława Kontryma ps. „Żmudzin”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
233. Warszawa Powązki Wojskowe Panteon Żołnierzy Polski Walczącej. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
234. Warszawa Powązki Wojskowe Panteon Żołnierzy Polski Walczącej. Tablica informacyjna. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
235. Warszawa Powązki cmentarz wojskowy. Mogiła Bronisława Czepczak – Góreckiego ps. „Zwijak” cichociemnego, autora projektu odznaki Okręgu Poleskiego – 30 DP AK. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2009

236. Warszawa Powązki Wojskowe. Panteon Żołnierzy Polski Walczącej. Grób Aleksandra Głoweckiego ps. „Władek” żołnierza „Wachlarza”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
237. Warszawa Powązki Wojskowe Panteon Żołnierzy Polski Walczącej. Grób cc Bronisława Konika ps. „Sikora” żołnierza 30 Poleskiej DP AK. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
238. Warszawa Powązki Wojskowe Panteon Żołnierzy Polski Walczącej. Tabliczka upamiętniająca gen. bryg. Stanisława Karolkiewicza. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
239. Warszawa Powązki Wojskowe. Panteon Żołnierzy Polski Walczącej. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
240. Warszawa Powązki Wojskowe. Panteon Żołnierzy Polski Walczącej. Tabliczka upamiętniająca mjr cc Bolesława Kontryma ps. „Żmudzin”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
241. Warszawa Cmentarz Północny Grób Jerzego Wadowskiego ps. „Kim”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
242. Symboliczny pomnik przy kościele Św. Katarzyny na Służewie w Warszawie upamiętniający ofiary stalinowskiego terroru. Fot. Ewa Podniewska 2010
243. Napis na głazie symbolicznego pomnika przy kościele Św. Katarzyny na warszawskim Służewie upamiętniającego ofiary stalinowskiego terroru. Fot. Ewa Podniewska 2010
244. Symboliczna bezimienna mogiła ofiar terroru komunistycznego na cmentarzu przy ul. Wałbrzyskiej w Warszawie na Służewie. Fot. Ewa Podniewska 2010
245. Warszawa Służew – cmentarz przy ul. Wałbrzyskiej. Tabliczka umieszczona na krzyżu symbolicznej mogiły ofiar terroru komunistycznego. Fot. Ewa Podniewska 2010
246. Warszawa cmentarz w Wilanowie. Grób Zygmunta Szkudelskiego ps. „Cezary”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
247. Warszawa cmentarz w Wilanowie. Grób Tomasza Zana szefa sztabu 30 Poleskiej DP AK. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
248. Warszawa cmentarz na Woli. Grób Jerzego Kazimierskiego ps. „Leżański” „Ludwik”. Fot. Barbara Wyczółkowska- Łotocka 2010
249. Zakopane kościół pw. św. Krzyża – Kaplica Armii Krajowej Tablica pamiątkowa 30 Poleskiej DP AK. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz
250. Zakopane 23.01.2005 r. kościół pw. św. Krzyża. Poczta Sztandarowa 30 Poleskiej DP AK. Zdjęcie udostępnił Mirosław Spiechowicz
- 251-252. Zakopane 23.01.2005 r. kościół pw. św. Krzyża. Poczty sztandarowe. Zdjęcia udostępnił Mirosław Spiechowicz
253. Krzyż Armii Krajowej. Zb. Barbary Wyczółkowskiej- Łotockiej

Wykaz skrótów, kryptonimów, organizacji, grup bojowych i oddziałów partyzanckich

AK – Armia Krajowa

„Bariera” – planowana w ramach „Burzy” akcja polegająca na niszczeniu niemieckich linii komunikacyjnych i odcięciu od zaplecza armii znajdującej się na froncie wschodnim

Akcja „Burza” – kryptonim akcji zbrojnej Armii Krajowej w 1944 roku, prowadzone były wzmożone działania dywersyjne przeciwko wycofującym się oddziałom niemieckim, jako pierwsze w ramach „Burzy” walkę zaczęły oddziały w Okręgach Wschodnich

cc – cichociemny, skoczek spadochronowy, cichociemni to żołnierze polscy szkoleni do zadań specjalnych i przerzucani drogą lotniczą z terenu Wielkiej Brytanii i Włoch do Polski i innych krajów okupowanych przez Niemców, cichociemni zasilali „Wachlarz”, Związek Odwetu, Kedyw

„Cień” – pomocnicze jednostki III Odcinka „Wachlarza”

ckm – ciężki karabin maszynowy

DP – Dywizja Piechoty

DSK – dywersja i sabotaż kolejowy

„Grzechotka” – harcerski pluton łączności w Brześciu wchodzący w skład Kedywu Okręgu Poleskiego, dowódca Czesław Hołub

„Iskra” – wydzielony oddział dywersji kolejowej wchodzący w skład Kedywu Komendy Okręgu Poleskiego

Kedyw – Kierownictwo Dywersji, wydzielony pion organizacyjny AK prowadzący akcje dywersyjne i bojowe utworzony z „Wachlarza” i Związku Odwetu, podlegał bezpośrednio Komendantowi Głównemu AK, komendanci: płk August Emil Fieldorf ps. „Nil” (grudzień 1942 – marzec 1944), ppłk Jan Mazurkiewicz ps. „Radosław” (marzec – sierpień 1944), dowódca Kedywu Okręgu Poleskiego – Jan Kowal ps. „Bazyli”

KG – Komenda Główna

„Komar I”, „Komar II” – oddziały dywersyjne Kedywu Komendy Okręgu Poleskiego

„Kwadra”, „Rydze” – kryptonimy Komendy Okręgu Poleskiego

„Miecz” – jednostki bojowe III Odcinka „Wachlarza”

„Młodnik” – Leśna Szkoła Młodszych Dowódców Piechoty

mp – miejsce postoju

NKGB – Narodnyj Komissariat Gosudarstwiennoj Biezopastnosti – Ludowy Komisariat Bezpieczeństwa Państwowego

NKWD – Narodnyj Komissariat Wnutriennych Dieł – Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych

NOW – Narodowa Organizacja Wojskowa

npl – nieprzyjaciół

NSZ – Narodowe Siły Zbrojne

Oddział „Dawida” – tworzony przez kpt. lek. med. Alfreda Paczkowskiego ps. Wania” (mianowany na dowódcę 84 ppAK zmienił pseudonim na „Dawid” i taki kryptonim przyjął tworzony oddział), ciężko ranny w bitwie pod Mańczakami 29 czerwca 1944 r.

„Poczet Podlasie” – oddział UBK do akcji dywersyjno-bojowych działający od kwietnia 1943 r., w październiku 1943 r., Poczet Podlasia został włączony w skład VIII Uderzeniowego Batalionu Kadrowego

Polesie - część Niżu Wschodnioeuropejskiego na Białorusi, Ukrainie i we wschodniej Polsce, jedno z największych w Europie obszarów bagien i torfowisk.

pp – pułk piechoty

„Szaniec” – organizacja konspiracyjna powstała w 1941 r. w Brześciu nad Bugiem, wiosną 1942 r. weszła w skład AK

SGO „Polesie” – Samodzielna Grupa Operacyjna „Polesie”, dowódca gen. bryg. Franciszek Kleeberg,

SZP – Służba Zwycięstwu Polski

SzSz – Szare Szeregi – Związek Harcerstwa Polskiego w konspiracji. Chorągiew Poleska w Brześciu „Ul Bagno” podlegała Komendzie Obszaru Wschodniego we Lwowie

„Tarcza” – pomocnicze jednostki III Odcinka „Wachlarza”

UBK – Uderzeniowe Bataliony Kadrowe, pion wojskowy Konfederacji Narodu (KN), w sierpniu 1943 r. UBK weszły w skład Armii Krajowej, a w 1944 oddziały weszły w skład 30 Poleskiej DP AK. Pluton Czesława Grądzkiego ps. „Krzemień” w czerwcu 1944r otrzymał przydział do Okręgu Polesie, 5 lipca 1944r dotarł do Ruskowa i przeszedł pod rozkazy mjr Tomasza Zana ps. „Borek” organizującego 30 Poleską DP Armii Krajowej

UPA – Ukraińska Powstańcza Armia, w lecie 1943 r. UPA rozpoczęła akcję eksterminacji polskiej ludności, w której brała także ludność ukraińska cywilna

„Wachlarz” – kryptonim wydzielonego pionu ZWZ-AK o odrębnej strukturze organizacyjnej, powołanego w sierpniu 1941 r. do prowadzenia dywersji i wywiadu na terenach wschodnich, strefę działania „Wachlarza” podzielono na pięć głównych odcinków, dowódcą „Wachlarza” został mianowany ppłk Jan Włodarkiewicz ps. „Jan”, a jego zastępcą ppłk Remigiusz Grocholski „Doktor” „Inżynier”, który po śmierci Jana Włodarkiewicza pełnił funkcję komendanta „Wachlarza”

„Watra” – oddziały partyzanckie działające na Polesiu

„Watra I” – oddział „Jura”, oddział rozpoczął działalność na początku 1943r., dowodzony przez por. Wojciecha Zbilutę ps. „Jura”, działał patrolami wśród bagien środkowego Polesia, na początku 1944 r. oddział został (pod groźbą rozstrzelania) włączony w skład działającej tam partyzantki radzieckiej (stanowił 3 Polską Kompanię Oddziału im. Czernaka)

„Watra II” – oddział dowodzony przez sierż. Czesława Kamińskiego ps. „Matros”, działał w rejonie Pińsk – Łuniniec, 24 grudnia 1943 r. otoczony na kwaterze przez partyzantów radzieckich żądających oddania broni i wydania dowódcy, podjął obronę, w której zginęli wszyscy żołnierze

„Watra IV” – oddział tworzony i dowodzony przez ppor. Stanisława Nabiałka ps. „Marek”, zastępca dowódcy – sierżant. Piotr Mierzwiński ps. „Wilk”, szefem oddziału – wachm. Jan Chlebowski ps. „Holański”

WSK – Wojskowa Służba Kobiet

„Zagajnik” – specjalna szkoła dywersyjna Kedywu KG AK

ZO – Związek Odwetu, plutony dywersyjno-bojowe podlegające bezpośrednio komendantowi okręgu, obwodu lub szefom dywersji. Jednym z plutonów dywersyjnych AK Okręgu Twierdza dowodził kpt. Kazimierz Zerynger

ZOW – Związek Obrońców Wolności (Brześć n/Bugiem (1946-1948)

ZWZ – Związek Walki Zbrojnej, od lutego 1942 r. przemianowany na AK

Bibliografia

- Marta Bachanek: Twierdza Brzeska: Tygodnik Podlaski nr 47/ 2008
- Bitwy Polskiego Września, Warszawa 1972
- Biuletyn Informacyjny ŚŻŻAK
- Ireneusz Caban, Mańkowski Zygmunt: Związek Walki Zbrojnej i Armia Krajowa w Okręgu Lubelskim 1939-1944. Lublin 1971
- Cezary Chlebowski: Gdy las był domem. Łódź 1972
- Cezary Chlebowski: Odłamki granatu. Warszawa 1972
- Cezary Chlebowski: „Ponury” major Jan Piwnik 1912-1944. Warszawa 2006
- Cezary Chlebowski: Pozdrowcie Góry Świętokrzyskie. Warszawa 1985
- Cezary Chlebowski: Wachlarz. Warszawa 1990
- Encyklopedia II wojny światowej. Warszawa 1975
- Zbigniew Gnat-Wieteska: 30 Poleska Dywizja Piechoty AK. Pruszków 1993
- Czesław Hołub: Okręg Poleski ZWZ-AK w latach 1939-1944. Zarys dziejów. Warszawa 1991
- Szczepan Kalinowski: Przewodnik po trasach rowerowych północnej części Euroregion Bug.
- Koło Cichociemnych Spadochroniarzy Armii Krajowej: Drogi Cichociemnych Warszawa 2008
- Leon Kotowski: Wspomnienia byłego żołnierza AK ps. „Ryś”, „Lech”.
- Komunikaty Okręgu Poleskiego ŚŻŻAK
- Stefan Korboński: Polskie Państwo Podziemne, Warszawa 2008
- Kronika Szkoły Podstawowej im. 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej w Grabanowie
- Piotr Matusak: 9 Podlaska Dywizja Piechoty Armii Krajowej w: 9 Dywizja Piechoty, Edward Kospaś-Pawłowski, Stanisław Maksimiec, Bolesław Martowicz, Piotr Matusak, Grzegorz Nowik, Dariusz Radziwiłłowicz, Pruszków 1995
- Zbigniew Mierzwiński: Generałowie II Rzeczypospolitej. Warszawa 1990
- Stanisław Mirecki: Wspomnienia (kserokopia)

- Pamiętniki Żołnierzy Baonu „Zośka”, Warszawa 1986 r.
- Witold Pasek: „Żmudzin” Bolesław Kontrym 1898-1953
- Stanisław Podlewski: Wierni Bogu i Ojczyźnie, Warszawa 1985
- Ewa Podniesińska, Barbara Wyczółkowska-Łotocka: Ślady Pamięci o Oddziale Partyzanckim „Zenona” 34 pułku piechoty 9 Podlaskiej Dywizji Armii Krajowej, Biała Podlaska 2008
- Grzegorz Rąkowski: Polska Egzotyczna. Przewodnik. Pruszków 1994
- Henryk Rembiszewski: Upamiętnienie walk 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej Szli w sierpniu 1944 r. na pomoc walczącej Warszawie. Kombatant 2006 r. nr 9
- Tadeusz Sowiński: Panteon Żołnierzy Polski Walczącej Biogramy (Cmentarz Wojskowy w Warszawie) Warszawa 2004 t. I
- Tadeusz Sowiński Ryszard Chałupniński: Panteon Żołnierzy Polski Walczącej Biogramy (Cmentarz Wojskowy w Warszawie) Warszawa 2004 t. II
- Mirosław Spiechowicz: Wspomnienia partyzanckie z Warszawy i Polesia w: Okruchy naszej walki Klub Kombatantów Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 1997
- Jerzy Sroka: 9 Podlaska Dywizja Piechoty Armii Krajowej. Biała Podlaska 1995
- Jerzy Sroka: Brześć nad Bugiem Dzieje miasta i Twierdzy. Biała Podlaska 1997
- Jędrzej Tucholski: Cichociemni Historia legendarnych cichociemnych, Wrocław wyd. IV
- Uroczystości w Sarnakach i Tokarach. Słowo Podlasia 1994 nr 28
- Barbara Wachowicz: Ciebie jedną kocham. Oficyna Wydawnicza Rytm, Warszawa 2008
- Barbara Wachowicz: Wierna rzeka harcerstwa t. IV część 1 To „Zośki” wiara! Warszawa 2005
- Barbara Wachowicz: Wierna rzeka harcerstwa t. III Rudy, Alek, Zośka, Warszawa 2003
- Aleksander Wereszko: W szeregach walczącego Podlasia. Biała Podlaska 2006
- Wojsko Polskie 1939-1945, Barwy i broń, Warszawa 1984
- Żiwopisnaja Rossija t. III cz. II Bełorusskoe Polese pod obszczej redakcją P.P. Semenowa 1882

Spis treści

Od autorek	5
WSTĘP – Mirosław Spiechowicz „Sokół”	7
POLESIE W LATACH II WOJNY ŚWIATOWEJ	11
Brześć – wrzesień 1939	14
SGO Polesie gen. Kleeberga	22
„Wachlarz”	48
Kedyw. Kierownictwo Dywersji	84
„Watra I”	92
„Watra IV”	95
30 POLESKA DYWIZJA PIECHOTY ARMII KRAJOWEJ	101
Organizacja i działalność bojowa	103
Biała Podlaska	127
Białystok	134
Bielsk Podlaski	136
Brześć nad Bugiem	141
Górka Klasztorna	143
Grabanów	145
Józefów koło Warszawy	154
Kraków	156
Leśna Podlaska	157
Miłanówek	158
Rusków	159
Sarnaki	160
Tokary	162
Warszawa	164
Zakopane	213
Z kroniki pamięci i wspomnień	217
Wykaz zdjęć	270
Wykaz skrótów, kryptonimów, organizacji, grup bojowych i oddziałów partyzanckich	284
Bibliografia	287

KSIEGARNIA
WARSZAWSKA

www.ksiegarnia-warszawska.pl

7,5% RABATU

przy zakupach w sklepie internetowym

**KSIEGARNIA
WARSZAWSKA**

00-108 Warszawa

ul. Zielna 39 (Budynek Past-y)

tel./fax.: 022 620-12-88

www.ksiegarnia-warszawska.pl

ksiegarnia@ksiegarnia-warszawska.pl

Światowy Związek Żołnierzy
Armii Krajowej

Fundacja Polskiego
Państwa Podziemnego

Biblioteczka Bialska

1. W. Nartowski, Karty z przeszłości Białej, 1927.
2. K. Bartoszewicz, Dawna Biała na Podlasiu we wspomnieniach mego dziadka Adama (1792-1878). Przyczynek do dziejów miasta i Gimnazjum, 1928.
3. J. Gloger, Szkoła bialska i czteroletni w niej pobyt J. I. Kraszewskiego (1822-1826). Wspomnienie kolegi szkolnego, 1928.
4. Sprawozdanie Komitetu Obchodu 300-lecia Gimnazjum Męskiego w Białej Podlaskiej, 1930.
5. W. Nartowski, Ze starej teki (garść wiadomości o Białej Podlaskiej i okolicy), 1933.
6. Igliwia smak. Wybór wierszy i opracowanie W. Gromadzki i R. Kornacki, 2001.
7. Sz. Kalinowski, Unici w poezji polskiej, 2001.
8. T. Łazowski, Z Syberii na Podlasie – wspomnienia, 2002.
9. Sz. Kalinowski, Szlakiem Legionów po Podlasiu, 2002.
10. W. Romanowicz, Ekumenizm na Południowym Podlasiu, 2003.
11. Z krwawych dni. Echa wydarzeń listopadowych 1918 roku podczas rozbrajania Niemców w Międzyrzeczu, pod redakcją Czesława Górskiego i Zygmunta Ochnio, 1930. Reprint 2003.
12. Ks. A. Pleszczyński, Bojarzy międzyrzeczcy, 1892. Reprint 2003.
13. J. Geresz, Listopad 1918 na Południowym Podlasiu, 2003.
14. Diagnoza i projekcja sytuacji społeczno-ekonomicznej Powiatu Bialskiego, 2004.
15. St. Łada-Grodzicki, Moje Podlasie – poezja i proza, 2004.
16. M. Bechta, Narodowo radykalni. Obrona tradycji i ofensywa narodowa na Podlasiu w latach 1918-1939, 2004.
17. P. Semeniuk, Zarys historii parafii pw. św. Barbary w Dołdze, 2004.
18. T. Łazowski, Historie straży pożarnych w powiecie bialskim, 2004.
19. Prezentacje... dwadzieścia lat później. Wybór wierszy członków Klubu Literackiego „Maksyma”, pod redakcją Katarzyny Piątkowskiej, 2004.
20. J. Czuba, H. Odrzygóźdź, Bataliony Chłopskie na Południowym Podlasiu w walce o Polskę wolną, równą i sprawiedliwą, 2004.
21. Z. Lech, Farmaceuci polscy XIX i XX wieku – losy rodów Eichlerów i Łazowskich, 2005.
22. K. Piątkowska, „rozPUST(k)A”, tomik wierszy, 2005.
23. W. Romanowicz, Młodzież Podlasia wobec wybranych problemów społeczno-religijnych, 2005.
24. K. i R. Kornaccy, „Czarna róża” – baśnie i opowieści z Podlasia, 2005.
25. F. T. Krasuski, Wszystko byłoby inaczej, tomik wierszy, 2005.
26. R. Maj, Młyny wietrzne w powiecie bialskim, 2005.
27. D. Sikora, Ruch oporu w powiecie bialskim 1939-1944, 2005.
28. A. Wereszko, W szeregach walczącego Podlasia. Wspomnienia oficera AK-WiN w latach 1939-1947, 2005.
29. P. Borek, Garnizon Wojska Polskiego w Białej Podlaskiej w latach 1918-1939, 2006.
30. M. i P. Semeniuk, 400 lat parafii Witoroż, 2006.
31. J. Czernik, 125 lat parafii rzymskokatolickiej w Tuczej, 2008.
32. Strategia rozwoju Powiatu Bialskiego na lata 2007-2015, 2008.
33. E. Podniesińska i B. Wyczółkowska-Łotocka. Ślady Pamięci. O oddziale partyzanckim „Zenona”. 2008.
34. A. Królik, Moje dzieciństwo na „Ciuchci”, 2008.
35. B. Górny, Monografia Powiatu Bialskiego Województwa Lubelskiego, 1939. Reprint 2009.
36. 10 lat Powiatu Bialskiego, 2009.
37. B. Korzeniewski, Południowe Podlasie w okresie I wojny światowej 1914-1918, 2009.
38. J. Geresz, Z dziejów Konstantynowa i okolic, 2009.
39. B. Korzeniewski, A. Danieluk, Zarys historii LO im. Bohaterów Warszawy w Terespolu, 2009.
40. XX LAT (1990 – 2010) odrodzonych Samorządów Ziemi Bialskiej, 2010.
41. B. Międzybłocki, Monografia powiatu radzyńskiego, Reprint 2010.
42. E. Podniesińska i B. Wyczółkowska-Łotocka. Ślady Pamięci. O 30 Poleskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej. 2010.

Biblioteczka Bialska ukazuje się
pod patronatem Starosty Bialskiego
Tadeusza Łazowskiego

Ewa Podnieszńska mgr filologii polskiej na UMCS w Lublinie oraz mgr psychologii na WSFiZ w Warszawie. Pracuje w Zespole Szkół w Otrębusach k/ Warszawy jako psycholog szkolny. Wcześniej pracowała w ZSO nr 2 im. Adama Mickiewicza w Białej Podlaskiej oraz w Szkole Podstawowej w Niemojkach jako nauczyciel języka polskiego. Opiekowała się Izbą Pamięci Narodowej w Niemojkach, prowadziła Szkolne Koło PTSM i była kierownikiem Schroniska Młodzieżowego. Uzyskała stopień Nauczyciela Dyplomowanego. Współautorka biuletynów wydawanych przez Kuratorium Oświaty w Białej Podlaskiej z serii „Podlaskim szlakiem”... Stefana Żeromskiego, Unitów, Wacław z Grodzickich Czechowskiej oraz książek „Ślady pamięci o Oddziale Partyzanckim „Zenona” 34 pp 9 Podlaskiej Dywizji Armii Krajowej” i „Ślady pamięci o Oddziale Partyzanckim „Zenona” na Ziemi Łosickiej”.

Barbara Wyczółkowski-Łotocka dr nauk rolniczych w zakresie uprawy roli i roślin Wydziału Rolniczego Akademii Rolniczej w Lublinie, mgr biologii w zakresie botaniki Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Siedlcach. Pracowała jako nauczycielka w szkole podstawowej w Hadynowie, Niemojkach i Ciciborze Dużym. Była nauczycielem metody biologii, dyrektorem Szkoły Podstawowej w Ciciborze Dużym, dyrektorem Wydziału Kształcenia, Wychowania i Opleki w Kuratorium Oświaty w Białej Podlaskiej. W szkole w Niemojkach prowadziła Szkolne Koło Krajoznawczo-Turystyczne i powstała Izba Pamięci Narodowej. Pracując w Kuratorium Oświaty w Białej Podlaskiej przygotowywała biuletyny z cyklu Podlaskim Szlakiem... Stefana Żeromskiego, Majora „Zenona”, ks. Stanisława Brzóska. Unitów, Marii Konopnickiej, Wacław z Grodzickich Czechowskiej. Za swoją długoletnią pracę zawodową i krajoznawczą wyróżniona została: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką ZNP, PTSM, Złotym Medalem Oplekuna Miejsc Pamięci Narodowej, Złotą Odznaką „za zasługi dla woj. warszawskiego”, odznaką „za zasługi dla woj. białkopodlaskiego”, Medalem 700-lecia Łosic, tytułem „Zasłużony dla Ziemi Łosickiej”. Obecnie na emeryturze. Współautorka książek „Ślady pamięci o Oddziale Partyzanckim „Zenona” 34 pp 9 Podlaskiej Dywizji Armii Krajowej” i „Ślady pamięci o Oddziale Partyzanckim „Zenona” na Ziemi Łosickiej”.

ISBN 978-83-62113-10-1

